

T.C.
NEVŞEHİR HACIBEKTAŞ VELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ DIŞİŞLERİ BAKANLIĞININ
SAHRAALTI AFRİKA ÜLKELERİNE YÖNELİK
AÇIKLAMALARININ ANALİZİ (2002-2015)**

Yüksek Lisans Tezi

Hatice Cansu GÖKDEMİR

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Murat DEMİREL

NEVŞEHİR
Eylül 2022

T.C.
NEVŞEHİR HACIBEKTAŞ VELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ DIŞİŞLERİ BAKANLIĞININ
SAHRAALTI AFRİKA ÜLKELERİNE YÖNELİK
AÇIKLAMALARININ ANALİZİ (2002-2015)**

Yüksek Lisans Tezi

Hatice Cansu GÖKDEMİR

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Murat DEMİREL

NEVŞEHİR
Eylül 2022

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

Tezi Hazırlayan

Hatice Cansu GÖKDEMİR

TEZ YAZIM KILAVUZUNA UYGUNLUK

“Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığının Sahraaltı Afrika Ülkelerine Yönelik Açıklamalarının Analizi (2002-2015)” adlı Yüksek Lisans tezi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Tez Yazım Kılavuzu’na uygun olarak hazırlanmıştır.

Tezi Hazırlayan

Hatice Cansu GÖKDEMİR

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Murat DEMİREL

Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Başkanı

Doç. Dr. İlhan GÜLLÜ

KABUL VE ONAY

Dr. Öğr. Üyesi Murat DEMİREL danışmanlığında Hatice Cansu GÖKDEMİR tarafından hazırlanan “T.C. Dışişleri Bakanlığının Sahraaltı Afrika Ülkelerine Yönelik Açıklamalarının Analizi (2002-2015)” adlı bu çalışma, jürimiz tarafından Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

...../...../.....

JÜRİ

İMZA

Danışman : Dr. Öğr. Üyesi Murat DEMİREL

.....

Üye : Doç. Dr. Mürsel BAYRAM

.....

Üye : Doç. Dr. Abdullah ÖZDAĞ

.....

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulunun /..... / tarih ve sayılı Kararı ile onaylanmıştır.

...../...../.....

.....

Enstitü Müdürü

TEŞEKKÜR

Bu süreçte bana sürekli destek olan ağabeyim Cem GÖKDEMİR'e, aileme ve beni hep destekleyen arkadaşım Kübra Nur ALTIPARMAK'a teşekkür ederim. Ayrıca bu akademik yolda büyük sabır ve hoşgörüyle yoluma ışık tutan değerli hocam Murat DEMİREL'e de şükranlarımı sunarım.

TÜRKİYE CUMHURİYETİ DIŞİŞLERİ BAKANLIĞININ SAHRAALTI AFRİKA ÜLKELERİNE YÖNELİK AÇIKLAMALARININ ANALİZİ

(2002 -2015)

Hatice Cansu GÖKDEMİR

**Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi,
Sosyal Bilimler Enstitüsü,
Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı,
Yüksek Lisans Tezi, Eylül 2022
Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Murat DEMİREL**

ÖZET

Türkiye'nin Afrika politikası, 2002'de iktidara gelen Adalet ve Kalkınma Partisi ile yeni bir vizyon kazanmıştır. Sahraaltı Afrika ülkeleriyle kurulan ilişkiler bağlamında, Türkiye'nin Afrika politikası yıllar içinde ekonomik, siyasi, sosyal, kültürel ve güvenlik boyutları da dâhil olmak üzere çok yönlü bir hâl almıştır. Atılan adımlar çerçevesinde Türkiye'nin Sahraaltı Afrika ülkeleri ile ilişkileri çeşitlenmiş ve bu gelişme açıklamalara da yansımıştır.

Bu çalışmada, Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığının internet sitesinde yer alan "Açıklamalar" sekmesi altındaki "Bakanlık Açıklamaları", "Basın Bilgi Notları", "Basın Toplantıları", "Güncel Gelişmeler" başlıkları baz alınarak 2002 ile 2015 yılları arasındaki tüm açıklamalar taranmış daha sonra ilgili metinler içerisinde Sahraaltı Afrika coğrafyasındaki ülkeleri ilgilendiren açıklamalar belirlenmiş ve incelenmiştir. Bu çerçevede Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığının Sahraaltı Afrika ülkeleri ile ilgili açıklamalarındaki değişim ve süreklilik unsurları tespit edilmiştir.

İlgili çalışma kapsamında 2002- 2015 yılları arasında Sahraaltı Afrika ülkelerini ilgilendiren açıklamaların değerlendirmesi; "siyasi ve diplomatik ilişkiler", "ekonomik ve diğer sektörlerdeki iş birliği", "Sahraaltı Afrika ülkelerinde meydana gelen gelişmeler" ve "Türkiye'nin bölgeye yaptığı yardımlara ilişkin açıklamalar" başlıkları oluşturularak ele alınmıştır. Bu kapsamda çalışma, Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığının Sahraaltı Afrika ülkelerini ilgilendiren açıklamalarındaki süreklilik ve değişimlerin çözümlenmesini yaparak ilgili dış politika açıklamalarına yönelik genel değerlendirmelerde bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Türk Dış Politikası, Sahraaltı Afrika, Açıklamalar, Afrika Birliği (AfB)

**ANALYSIS OF STATEMENTS OF THE MINISTRY OF FOREIGN
AFFAIRS OF THE REPUBLIC OF TÜRKİYE TOWARDS
SUBSAHARANAFRICAN COUNTRIES (2002 -2015)**

Hatice Cansu GÖKDEMİR

**Nevşehir Hacı Bektaş Veli University,
Institute of Social Sciences,
International Relations, M.A., September, 2022
Supervisor: Assist. Prof. Dr. Murat DEMİREL**

ABSTRACT

Türkiye's African policy gained a new vision with the Justice and Development Party, which came to power in 2002. In the context of relations with sub-Saharan African countries, Türkiye's African policy has become multifaceted over the years, including its economic, political, social, cultural and security dimensions. Within the framework of the steps taken, Türkiye's relations with Sub-Saharan African countries have diversified and this development is also reflected in the statements.

In this study, all statements between 2002 and 2015 were scanned, taking into account the titles of "Ministry Statements", "Press Information Notes", "Press Meetings", "Current Developments" under the "Announcements" tab on the website of the Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Türkiye. In the relevant texts, the explanations concerning the countries in Sub-Saharan Africa were determined and examined. In this framework, the elements of change and continuity in the statements of the Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Türkiye regarding Sub-Saharan African countries have been determined.

Within the scope of the related study, the evaluation of the statements concerning Sub-Saharan African countries between 2002 and 2015 were discussed under the titles of "political and diplomatic relations", "cooperation in economic and other sectors", "developments in Sub-Saharan African countries", "statements regarding Türkiye's aid to the region". In this context, the study analyzed the continuity and changes in the statements of the Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Türkiye concerning Sub-Saharan African countries and made general evaluations on the relevant foreign policy statements.

Keywords: Turkish Foreign Policy, Sub-Saharan Africa, Statements, African Union (AU)

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK.....	ii
TEZ YAZIM KILAVUZUNA UYGUNLUK.....	iii
KABUL VE ONAY.....	iv
TEŞEKKÜR.....	v
ÖZET.....	vi
ABSTRACT.....	vii
İÇİNDEKİLER.....	viii
TABLolar LİSTESİ.....	x
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xi
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRK DIŞ POLİTİKASINDA AFRİKA'NIN YERİ

1.1. Afrika'ya Yönelik Türk Dış Politikasının Gelişimi.....	6
---	---

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE CUMHURİYETİ DIŞİŞLERİ BAKANLIĞININ SAHRAALTI AFRİKA'YA YÖNELİK AÇIKLAMALARININ DERLENMESİ

2.1. 2002-2003 ve 2004 Yılı Dışişleri Bakanlığı Açıklamaları.....	19
2.2. 2005 Yılı Dışişleri Bakanlığı Açıklamaları.....	21
2.3. 2006 Yılı Dışişleri Bakanlığı Açıklamaları.....	24
2.4. 2007 Yılı Dışişleri Bakanlığı Açıklamaları.....	27
2.5. 2008 Yılı Dışişleri Bakanlığı Açıklamaları.....	29
2.6. 2009 Yılı Dışişleri Bakanlığı Açıklamaları.....	31
2.7. 2010 Yılı Dışişleri Bakanlığı Açıklamaları.....	32
2.8. 2011 Yılı Dışişleri Bakanlığı Açıklamaları.....	37
2.9. 2012 Yılı Dışişleri Bakanlığı Açıklamaları.....	44
2.10. 2013 Yılı Dışişleri Bakanlığı Açıklamaları.....	48
2.11. 2014 Yılı Dışişleri Bakanlığı Açıklamaları.....	60

2.12. 2015 Yılı Dışışleri Bakanlığı Açıklamaları.....	81
---	----

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE CUMHURİYETİ DIŞIŞLERİ BAKANLIğININ SAHRAALTI AFRİKA'YA YÖNELİK AÇIKLAMALARININ DEğİŞİM VE SÜREKLİLİK UNSURLARI ÇERÇEVESİNDE ANALİZİ

3.1. Siyasi ve Diplomatik İlişkilere Dair Açıklamalar	89
3.2. Ekonomik, Ticari İlişkiler ve Diğer Sektörlerdeki İş Birliğine Dair Açıklamalar	106
3.3. Afrika'daki Gelişmelere Yönelik Yapılan Açıklamalar.....	111
3.4. Türkiye'nin Yapmış Olduğu İnsani Yardımlara Yönelik Açıklamalar	116
SONUÇ	121
KAYNAKÇA.....	130

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. 1 T.C. Dışışleri Bakanlığı Resmî İnternet Sitesinde “Açıklamalar” Sekmesinin Altında Yer Alıp Çalışmada Taranan Metinlerin Yıllara Göre Dağılımlı.....	4
Tablo 1. 2 T.C. Dışışleri Bakanlığı Resmî Sitesinde “Açıklamalar” Sekmesinin Altında Yer Alıp Sahraaltı Afrika’ya Yönelik Olduğu Tespit Edilen Metinlerin Yıllara Göre Dağılımlı	4
Tablo 3. 1 T.C. Dışışleri Bakanlığı Sitesindeki 2002-2015 Yılları Arasında Sahraaltı Afrika Ülkelerine Yönelik Yapılan Açıklamalarda Konuya Göre Sınıflandırılmış Öne Çıkan Ülkelerin Listesi	122

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devleti
AFAD	: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
AfB	: Afrika Birliği
Bkz.	: Bakınız
BM	: Birleşmiş Milletler
BMGK	: Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi
DSÖ	: Dünya Sağlık Örgütü
FAO	: Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü
İDBK	: İslam Konferansı Dışışleri Bakanları Konferansı
İİT	: İslam İşbirliği Teşkilatı
İKÖ	: İslam Konferansı Örgütü
SETA	: Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
THK	: Türk Hava Kurumu
TİKA	: Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı
UNDP	: Birleşmiş Milletler Kalkınma Program

GİRİŞ

Türkiye Cumhuriyeti (T.C.) kuruluşundan itibaren dış politikasında güvenlik odaklı bir yaklaşıma önem vermiştir. Bu yüzden ilişkilerini özellikle İkinci Dünya Savaşı sırasında müttefiki olan Batı ile geliştirmeye özen göstermiştir. Türkiye'nin gerek İkinci Dünya Savaşı esnasında gerekse Soğuk Savaş sürecinde Afrika ile ilişkileri sınırlı kalmıştır. T.C. Dışişleri Bakanlığı¹ tarafından atılan adımlar incelendiğinde 1998'e kadar somut olarak sürdürülebilir adımlardan bahsedilememektedir. Hatta Postkolonyal dönemde Afrika ülkeleri bağımsızlığını Birleşmiş Milletler (BM) içerisinde ararken Türkiye'nin çekimser kaldığı görülmüş, Sahraaltı Afrika ile Türkiye'nin ilişkileri sınırlı bir şekilde seyretmiştir.

Türkiye ile Sahraaltı Afrika ülkeleri arasındaki ilişkilerde, 1998 senesi bir kırılma noktası olmuştur. Dönemin Dışişleri Bakanı İsmail Cem, Türkiye'nin Kıbrıs politikasına BM kanalıyla destek verecek ülkeler ile etkileşim içerisine girmek ve AB politikaları kapsamında Afrika ülkeleri ile kurulması muhtemel olan ilişkilere yönelmek istemiştir. Bu politikayı faaliyete sokmak için önce Büyükelçi Korkmaz Haktanır'ı görevlendirmiş, daha sonra Büyükelçi Numan Hazar'ı bölgeye göndermiştir. Bölgede araştırmalar yapan Büyükelçi Hazar, Afrika bölgesinin halkının Türkiye'nin sorunlarını anlayabileceğini ve ileriki dönemlerde Türkiye ile Afrika ülkelerinin ilişkilerinin geliştirilmesinin Türkiye için avantajlar sağlayacağını Dışişleri Bakanı Cem'e aktarmıştır. Dışişleri Bakanı Cem "Afrika Eylem Planı" adı verilen bu plan için Büyükelçi Hazar'ı görevlendirmiştir (Bkz. Hazar, 2020 : 340-341). 1998 yılı itibarıyla Afrika ülkeleri ve özellikle Sahraaltı Afrika ile ilişkiler yoğunlaşmaya başlamıştır. 1998-2001 yılları arasında Kongo, Gana, Tanzanya, Zimbabve, Sudan, Mali ve Somali gibi ülkelerle etkileşim içine giren Türkiye 2001 yılındaki ekonomik kriz nedeniyle Afrika Eylem Planı'nı devam ettirememiştir.

¹ "Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı" bundan sonraki kullanımlarında kısaca "Dışişleri Bakanlığı" olarak kullanılacaktır.

2002 yılında Adalet ve Kalkınma Partisi iktidara gelince Türkiye'nin Afrika politikası ivme kazanmıştır. 2002 sonrası Türkiye-Afrika ilişkileri Afrika Açılım Paketi ve devamında Afrika Ortaklık Politikası çerçevesinde yürütülmüştür.

Çalışma, Dışişleri Bakanlığının resmî internet sayfasında² yer alan 2002 ile 2015 yılları arasındaki Sahraaltı Afrika ülkelerine yönelik açıklamaları inceleyen bir içerik analizidir. İçerik analizi, metinlerden çıkarımlar yapılan bir yöntemdir. Kullanılan yöntemle kitap, dergi, gazete, internet sayfası ve siyasi parti bildirimleri incelenebilir. “İçerik analizi özellikle iletişim çalışmalarında kullanılmış ve kimin, kime, neyi, hangi etkiyle söylediği soruları üzerine yoğunlaşmıştır.” Yapılan içerik analizleri, araştırma sorusuna bağlı olarak nitel veya nicel olabilmektedir (Aydın Düzgit, 2019 : 133).

Bu kapsamda nitel değerlendirmeler yapılan ve içerik analizi yöntemi kullanılan çalışmanın araştırma sorusu şu şekildedir: “Dışişleri Bakanlığının 2002-2015 yılları arasında Sahraaltı Afrika ülkelerine yönelik yapmış olduğu açıklamalar değişim ve süreklilik unsurları göz önüne alınarak nasıl evrilmiştir?”. Söz konusu yıllar arasında Türk dış politikasının Sahraaltı Afrika ülkelerine yönelik gidişatını analiz eden çeşitli çalışmalar literatürde bulunsa da dış politika yapımını yürüten Cumhurbaşkanlığı ve Dışişleri Bakanlığının resmî açıklamalardaki seyrini tahlil eden çalışmaların sayısı geliştirilmeye açıktır. Bu hususta literatüre katkı sağlamayı hedefleyen çalışma, açıklamaların seyrini betimleyerek ilgili bilgi birikimini artırmayı hedeflemiştir. İlgili araştırma, var olan söylemlerle eylemlerin karşılaştırılıp neden-sonuç ilişkisiyle analiz edecek daha kapsamlı diğer çalışmalara altyapı oluşturabilecek niteliktedir.

Çalışmanın 2002 ile 2015 yılları arasında sınırlandırılmasının nedeni, Adalet ve Kalkınma Partisi'nin iktidara geldiği her üç dönemin de incelenmek istenmesidir. Çalışmada, bu dönemler incelenerek içerik analizinin oluşturulması amaçlanmıştır. İlgili içerik analizi yapılırken Dışişleri Bakanlığı resmî internet sitesinde bulunan “Açıklamalar” kısmından faydalanılmıştır. Bu açıklamalar sekmesinin altında “Güncel Gelişmeler”, “Güncel Açıklamalar”, “Açıklamalar”, “Basın Toplantıları”, “Bakanlık Duyuruları” ve “Basın Bilgi Notları” başlıkları yer almaktadır. Dışişleri Bakanlığı sitesinde bulunan altı kategoriden “Bakanlık Duyuları” ve “Güncel Açıklamalar” başlıkları çalışmaya dâhil edilmemiştir. Çünkü güncel açıklamalar kısmında yer alan

² www.mfa.gov.tr ile www.disisleri.gov.tr

tüm metinler, açıklamalar başlığı altında mükerrer şekilde mevcuttur. Bakanlık duyuruları da siyasi açıklamalardan ziyade yapılan idari duyuruları kapsamaktadır. Sonuç olarak çalışmada yer alan “Açıklamalar³”, “Güncel Gelişmeler”, “Basın Toplantıları” ve “Basın Bilgi Notları” adlı dört başlık taranmış ve kronolojik olarak bir değerlendirme yapılmıştır. İlgili tarama yapılırken çalışmaya hangi açıklamaların dâhil edileceğinin belirlenmesi amacıyla Dışişleri Bakanlığının internet sitesindeki “Dış Politika” sekmesi altındaki “Bölgeler” başlığı altında yer alan “Sahraaltı Afrika” ülkeleri dikkate alınmış, buna ilaveten Sahraaltı Afrika ülkeleri ile ilişkilerde belirleyici açıklamalarda yer aldığı için “Afrika Birliği”, “İslam İşbirliği Teşkilatı” ve genel olarak “Afrika” terimleri anahtar kelimeler olarak filtrelemede kullanılmıştır.

Sonuç itibarıyla çalışmada “Angola, Benin, Botsvana, Burkina Faso, Burundi, Cibuti, Çad Cumhuriyeti, Ekvator Ginesi, Eritre, Etiyopya, Esvatini Krallığı, Fildişi Sahili, Gabon, Gambiya, Gana, Gine, Gine Bissau, Güney Afrika Cumhuriyeti, Güney Sudan, Kabo Verde, Kamerun, Kenya, Komorlar Birliği, Kongo Cumhuriyeti, Kongo Demokratik Cumhuriyeti⁴, Lesotho, Liberya, Madagaskar, Malavi, Mali, Morityus, Moritanya, Mozambik, Namibya, Nijer, Nijerya Federal Cumhuriyeti, Orta Afrika Cumhuriyeti, Ruanda, Sao Tome ve Principe, Senegal, Seyşeller, Sierra Leone, Somali, Sudan, Tanzania, Togo, Uganda, Zambiya ve Zimbabve” anahtar kelimeleri taranmıştır. 2002 ve 2015 yılları arasındaki güncel gelişmeler, açıklamalar, basın toplantıları ve basın bilgi notları sekmeleri altındaki açıklamalar hızlı okuma tekniği ile taranarak yukarıdaki anahtar kelimeleri içeren açıklamalar ayrılmış ve çalışmaya dâhil edilmiştir. Çalışmada toplamda 5.204 belge taranmış ve bunlardan 249 belge kullanılmıştır.

³ Dışişleri Bakanlığının resmî internet sitesindeki açıklamalar sekmesine girildiğinde, toplam altı başlıkta sınıflandırılan açıklamalar mevcuttur. Başlıklardan bir tanesi yine “Açıklamalar” olarak isimlendirilmiştir. Bu kategori tıklanıldığında da “Ortak Açıklamalar”, “Bakanlık Açıklamaları” ve “Soruya Cevap” şeklinde sınıflandırılan üç kısım bulunmaktadır. Bu üç kısımdaki metinlerin hepsi çalışmaya dâhil edilmiştir.

⁴Sahraaltı Afrika ülkeleri ele alınırken Kongo Cumhuriyeti ve Kongo Demokratik Cumhuriyeti’nin farklı ülkeler olduğunun belirtilmesinde yarar vardır. Türkiye’nin Kongo Demokratik Cumhuriyeti ile ilişkileri Kongo Cumhuriyeti’nden daha öncesine dayanmaktadır. Türkiye, Kongo Demokratik Cumhuriyeti’nin başkenti Kinşasa’da 1974 yılında büyükelçilik açarken Kongo Demokratik Cumhuriyeti ise Türkiye’ye büyükelçiliğini 2011’de açmıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı). Kongo Cumhuriyeti’nin Türkiye’deki büyükelçiliği 2013 yılında, Türkiye’nin Kongo Cumhuriyeti’ndeki büyükelçiliği 2014 yılında açılmıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı). Çalışma Sahraaltı Afrika ülkeleri ile ilişkiler, açıklamalar, basın bilgi notları, basın açıklamaları ve güncel gelişmeler filtresinde yapıldığı için bazı detaylı bilgiler bu sekmeler altında yer almamakta, doğrudan Sahraaltı Afrika Ülkeleri altında belirtilen ülkelerin isimlerine tıklanarak çıkan sekmelerdeki Türkiye ile ilişkileri altında yer almaktadır.

Çalışmada kullanılan metinlerin sayısal verilerine aşağıdaki tablolarda yer verilmiştir.

Tablo 1. T.C. Dışişleri Bakanlığı Resmî İnternet Sitesinde “Açıklamalar” Sekmesinin Altında Yer Alıp Çalışmada Taranan Metinlerin Yıllara Göre Dağılımı

Yıl	Açıklamalar	Basın Bilgi Notları	Basın Toplantıları	Güncel Gelişmeler
2002	75	-	-	-
2003	228	-	-	-
2004	203	26	25	-
2005	195	15	36	-
2006	196	10	33	-
2007	187	23	11	-
2008	223	13	7	-
2009	247	1	27	41
2010	298	-	57	88
2011	320	-	50	115
2012	295	3	41	201
2013	347	5	28	354
2014	409	-	33	210
2015	318	-	56	154
Toplam	3.541	96	404	1.163

Kaynak: Bu tablo mfa.gov.tr/aciklamalar-genel.tr.mfa bağlantı adresinde bulunan metinlerden derlenmiştir.

Tablo 1. 2 T.C. Dışişleri Bakanlığı Resmî Sitesinde “Açıklamalar” Sekmesinin Altında Yer Alıp Sahraaltı Afrika’ya Yönelik Olduğu Tespit Edilen Metinlerin Yıllara Göre Dağılımı

Yıl	Açıklamalar	Basın Bilgi Notları	Basın Toplantıları	Güncel Gelişmeler
2002	1	-	-	-
2003	1	-	-	-
2004	5	1	1	-
2005	7	3	-	-
2006	7	-	-	-
2007	6	-	-	-
2008	8	2	2	-
2009	5	1	-	-
2010	14	-	2	-
2011	8	-	2	5
2012	12	-	-	2
2013	36	-	-	22
2014	41	-	1	21
2015	26	-	1	6
Toplam	177	7	9	56

Kaynak: Bu tablo mfa.gov.tr/aciklamalar-genel.tr.mfa bağlantı adresinde bulunan metinlerden derlenmiştir.

İlgili metinler tarandığında Sahraaltı Afrika'ya yönelik geliştirilen dış politika açıklamalarının, tezin bir bulgusu niteliğindeki dört ana başlık altında sınıflandırılabilir açıklamalardan oluştuğu görülmektedir. Bu başlıklardan birincisinin diplomatik ve siyasi ilişkilere dair açıklamalar, ikincisinin ekonomik, ticari ve diğer sektörlerde iş birliğine yönelik açıklamalar, üçüncüsünün Afrika'daki gelişmelere yönelik yapılan açıklamalar, dördüncüsünün ise Türkiye'nin Sahraaltı Afrika ülkelerine yapmış olduğu insani yardımlara yönelik açıklamalar olduğu tespit edilmiştir. Bu başlıklar altında geliştirilen dış politika analizinde, hangi süreklilik ve değişim unsurlarının bulunduğu ve ilgili söylemin nasıl evrildiği nitel değerlendirmeler eşliğinde analiz edilmiştir.

Çalışma "Giriş", "Afrika'ya Yönelik Türk Dış Politikasının Gelişimi", "2002-2015 Yılları Arasında Dışişleri Bakanlığının Sahraaltı Afrika'ya Yönelik Açıklamaları", "2002-2015 Yılları Arasında Açıklamaların Genel Değerlendirmesi "ve Sonuç" olmak üzere beş bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın giriş kısmında çalışmanın problemi, amacı, yöntem ve çalışma içeriğinden bahsedilmiştir. Çalışmanın ikinci bölümünde Türkiye-Afrika ilişkilerine genel bir bakış sunulmuştur. Afrika ile tarihsel bağlardan bahsedilerek 2015'e kadar genel bir çerçeve çizilmiştir. Çalışmanın üçüncü bölümünde ise 2002-2015 yılları arasında Dışişleri Bakanlığının Sahraaltı Afrika ülkelerine yönelik açıklamaları ele alınmıştır. Çalışmanın dördüncü bölümünde, elde edilen bulgular değerlendirilip dört başlık altında sınıflandırılarak bir sentez oluşturulmuştur. Sonuç kısmında ise ilgili açıklamalar kapsamındaki veriler kısaca özetlenmiş, daha sonrasında 2002-2015 yılları arasında mevcut olan açıklamalardaki değişim ve devamlılıklar yukarıda ifade edilen dört başlık altında ortaya konmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRK DIŞ POLİTİKASINDA AFRİKA’NIN YERİ

1.1. Afrika’ya Yönelik Türk Dış Politikasının Gelişimi

Türklerin Afrika ile etkileşim içerisine girmesi 9. yüzyıla kadar dayanmaktadır. 9. yüzyıldan sonra Türklerin kitleler hâlinde İslamiyet’i kabul etmesiyle birlikte Afrika kıtasındaki Müslüman coğrafyayla da dolaylı olarak etkileşim içine girmiştir (Kavas, 2019 : 3). İslamiyet’in kabulünden dört asır sonra Müslüman Araplar Afrika’ya yönelmiştir (Samih, 1937 : 22). Özellikle Abbasiler döneminde Afrika kıtası ile yoğun ilişkiler kurulduğu gözlenmiştir. Bu durum Tolunoğulları, Akşitler, Eyyubi ve Memlük Devletleri ile kurulan ilişkilerle desteklenmiştir. Sahraaltı Afrika’ya yönelim ise Osmanlı Devleti zamanında gerçekleşmiştir (Tamçelik ve Erdil, 2014 : 67).

14. yüzyılın başlangıcından 20.yüzyılın ilk çeyreğine kadar Afrika ülkelerinin maruz kaldığı sömürgecilik sürecinden bağımsızlık sürecine kadar geçen ve bu modern Afrika ülkelerinin bağımsızlık arayışı içinde süreç Osmanlı – Afrika ve Türkiye-Afrika ilişkilerinde önemli bir taban oluşturmaktadır (Kavas, 2005 : 12). Bu yüzyıllar arasında Osmanlı Devleti her ne kadar doğrudan olmasa dahi hissedilecek ölçüde Afrika ülkeleri ile ilişkileri gelişmiştir (Baron Joseph Von Hammer Purgstall, 2020 : 6).

Osmanlı Devleti’nin, Afrika halklarıyla sömürgecilik öncesi ve sömürgecilik döneminde karşılıklı münasebetler kurduğu bilinmektedir (Kavas, 2007 : 80). Osmanlı Devleti Afrika’ya kuzeyden güneye doğru ilerlemiştir (Tamçelik ve Erdil, 2014 : 67-68). Bu bağlamda Osmanlı Devleti’nin Afrika ile ilk ilişkisi 16. yüzyılda Yavuz Sultan Selim döneminde meydana gelmiştir. Bölgeye ilk olarak Mısır ile Kuzey Afrika⁵ çerçevesinde ilerlenmiştir. 1516-1517’de, Memlük ile Osmanlı Devleti arasında

⁵ Osmanlı Devleti ile Kuzey Afrika arasındaki ilişkiler Kanuni döneminde başlamıştır ve Osmanlı Devleti’nin yıkılmasına kadar devam etmiştir (Özkan, 2011, s. 295).

yapılan Mercidabık ve Ridaniye Savaşları ile Mısır fethedilmiş ve halifelik Osmanlı Devleti'ne geçmiştir (Hazar, 2016 : 137). Bu durum Afrika'ya atılan adımlardaki en kritik noktalardan birini oluşturmuştur. Mısır'ın fethinden sonra Osmanlı Devleti bugünkü Sudan'da bulunan Nubya ile komşu olmuş, Habeşistan (bugünkü Etiyopya) ve Tanzania ile de temasa geçmiştir. Habeşistan'ın kontrolü için Osmanlı Devleti Portekizler ile mücadele etmiş ve 1554-1560 yılları arasında süren mücadele sonrası Habeşistan Osmanlı'nın eline geçmiştir (Hazar, 2016 : 144-146). Ardından Afrika'da İspanyollar tarafından kontrol edilen Cezayir, Trablus ve Tunus sırasıyla 1516, 1551 ve 1574'te Osmanlı Devleti'ne bağlanmıştır. Trablusgarp olarak bilinen Libya, Osmanlı Devleti topraklarına 1551 tarihinde katılmıştır. Hatta bu bölgeye giden yeniçeri askerleri orada evlenmiş⁶ ve bu bölgede Türk nüfusun yerleşmesine de katkı sağlamıştır (Özdağ, 2020 : 203) .

İleriki süreçte Hint Seferlerine yönelen Osmanlı Devleti, Doğu Afrika kıyılarına kadar gitmiştir. Daha sonra Hint Okyanusu'ndan güneye doğru ilerleyerek bugünkü Kenya'ya kadar ulaşmıştır (Hazar, 2016 : 140-142). Böylece 16. yüzyılda Osmanlı Devleti bugünkü Mısır, Libya, Tunus, Cezayir, Doğu Afrika ve Sudan'ın kıyılarına yerleşmiştir (Hazar, 2016 : 135). Osmanlı Devleti merkezden vali atayarak bu toprakları kontrol altında tutmuştur (Abdi, 2017 : 15).

Osmanlı Devleti'nin Afrika ile ilişkileri araştırıldığında Kanem-Bornu Devleti ile yaptığı ittifak tarihte önemli bir yer tutmuştur. Osmanlı İmparatorluğu ile bugünkü Nijerya'nın ve Kamerun'un kuzeyi ile Mali ve Çad'ı kapsayan Kanem Bornu Devleti arasında bir savunma paktı imzalanmıştır (Hazar, 2007 : 8). Ayrıca bu devletle ticari ilişkiler bağlamında da arayış iyi tutmayı hedefleyen Osmanlı Devleti, Kanem-Bornu Devleti ile diplomatik ilişkilerini sıkı tutarak 1574'te bu devlete elçi göndermiştir. Aynı şekilde Kanem-Bornu Devleti de İstanbul'a elçi göndererek ilişkilerin sıkı tutulmasını amaçlamıştır (Tepeciklioğlu, 2019 : 9-10). Böylece Büyük Sahra'da egemen bir Afrika Devleti olan Müslüman Kanem-Bornu Sultanlığı ile Osmanlı Devleti arasında dostluk ilişkilerinin temeli atılmıştır (Öztuna, 1973). Bu ilişkiler neticesinde bugünkü Kuzey Nijerya, Kuzey Kamerun, Mali, Çad Cumhuriyeti ve Nijer

⁶ Osmanlı – Afrika arasındaki ilişkileri ele alan eski eserlerden “Şimali Afrika'da Türkler” kitabında Trablusgarp'ta görev yapan asker ve memurların yerli kadınlarla evlendikleri bu evliliklerden doğanlara da “kuloğulları” adı verildiği bilgisi yer almaktadır (Samih, 1937, s. 256).

Devleti'ni kapsayan Sudan'dan başlayarak Kuzey Afrika'ya doğru ilerleyen bölgeyi Osmanlı Devleti hakimiyeti altında tutmuştur (Hazar, 2019, s. 149). Böylece Osmanlı Devleti kuruluşundan 1860'lı yıllara kadar Kuzey Afrika'da önemli bir siyasi varlık göstermiştir (Bayram, 2021 : 263).

Osmanlı Devleti ile Güney Afrika ilişkisi ise 1860'lı yıllarda başlamıştır. Bu tarihten sonra Güney Afrika'da diplomatik ilişkiler kurulmuştur. 1861'de Cape Town'a ilk olarak Fahri Konsolos⁷ gönderilmiştir (Tepeciklioğlu, 2019 : 10). 19. yüzyılın başında, Avrupalı güçlerin Afrika'ya girmesi ve kıtadaki sömürgecilik faaliyetlerini artırması ile Osmanlı Devleti'nin bölgedeki faaliyetleri sarsılmaya başlamıştır (Tepeciklioğlu, 2019 : 11). Çünkü Afrika kıtası İngiltere, Fransa, Portekiz, İtalya, Belçika, Almanya, İspanya dâhil 7 Avrupa ülkesinin etkisi altında tutulmuş ve tamamı zorla yerleştirilen yönetimler bu büyük kıtanın yerlilerine sömürgeci uygulamalar gerçekleştirmiştir (Kavas, 2019 : 4). Bu dönemde özellikle sömürgeci yayılma çabalarına karşı Afrikalılar ve Türkler arasında evlilikler, etkileşimler, güçlü siyasi ilişkiler kurulmuştur (Bayram, 2020 : 40). Zamanla Osmanlı Devleti'nin ilişki kurduğu güçlü Afrika ülkeleri yıkılmış ve Sahraaltı Afrika'da Fransızların ilerlemesi söz konusu olmuştur. İngiltere ve Fransa 1890-1899 yılları arasında Büyük Sahra'yı paylaştıkları bir anlaşma imzalayarak bu bölge üzerinde ilerlemeye başlamıştır (Hazar, 2019a : 152). 19. yüzyılın sonlarına doğru Afrika kıtasına ağırlığını koyan güçlerin İngiltere ve Fransa olduğu görülmüştür. İngilizler Güney Afrika ile Doğu Afrika'da, Fransızlar Batı ve Orta Afrika üzerinde faaliyet alanlarını genişletmiştir (Özdağ, 2018 : 581).

Sudan 1821'de Mehmet Ali Paşa tarafından ele geçirilmiş ve bu vasıta ile Osmanlı Devleti Sudan üzerinde egemenlik kurmuştur (Özdağ, 2021 : 854). Sudan'ın Osmanlı Devleti topraklarına geçmesi ise Avrupalı sömürgeci devletlerin en fazla faaliyette bulunduğu döneme denk gelerek Hint Deniz Seferleri sırasında olmuştur. Bu bölgeye asker kökenli vali ataması yapılmış ve Türkçe eğitim verilmesi amacıyla ilk modern okul yapılması teşebbüsünde bulunulmuştur. Fakat Türkçe eğitim verilmesi 1877'de sekteye uğramıştır (Hazar, 2016 : 254). 1899'da Condominium Antlaşması ile İngiltere tarafından hakimiyet altına alınmıştır⁸ (Özdağ, 2021 : 860).

⁷ Osmanlı'nın bölgeye gönderdiği ilk Türk diplomat 1914'te Mehmet Remzi Bey'dir (Tepeciklioğlu, 2019 : 9).

⁸ Osmanlı idaresinden memnun olmayan muhalif Sudanlı halk, ticaret hakları özellikle esir ticareti hakları ellerinden alınan tüccarlar ve halkın farklı sosyo-kültürel tabakalarından her kesim insan o

Osmanlı Devleti yıkılana kadar geçen süreçte Cezayir, Tunus Eyaleti, Trablusgarp Eyaleti (bugünkü Nijer ve Çad Cumhuriyeti'nin kuzeyindeki bazı yerleri kapsayan bölge), Mısır Eyaleti, Habeş Eyaleti (bugünkü Somali, Eritre, Cibuti'nin tamamını, Sudan'ın Kızıldeniz'deki kıyılarını ve Etiyopya'nın Harrar bölgesini kapsayan yerler), Mısır Eyaleti'ne bağlı bulunan Sudan vilayeti üzerinde hakimiyet kurmuştur (Tepeciklioğlu, 2019, s. 11). 20. yüzyılın başlarında İtalya bölgeye yönelik emperyal faaliyetler çerçevesinde çeşitli politikalar geliştirmiştir (Özdağ, 2020, s. 271). Tunus, Cezayir, Trablusgarp (Libya) Osmanlı Devleti'ne bağlı özerk bir yönetimken Fransa 1830'da Cezayir'i, 1881'de ise Tunus'u ele geçirmiştir. Bunun yanında 1882'de Mısır eyaletini İngiltere'ye ve 1884'te Eritre ile 1912'de Libya'yı İtalyanlara bırakmıştır (Hazar, 2019b : 157; Tepeciklioğlu, 2019 :17-18).

1920'lere gelindiğinde yeni Türkiye Cumhuriyeti'nin bu dönemde Afrika uluslarının dekolonizasyon için mücadele ettiği ve gayri resmî olarak siyasi ve askeri iş birliği yapıldığı bilinmektedir (Bayram, 2020 : 40). Türkiye'nin Afrika ile olan ilişkileri 1925 yılında Mısır ve 1926 yılında Etiyopya'da açılan büyükelçilik faaliyetleri ön plana çıkmıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, a). Ancak her yeni kurulan devlet gibi Türkiye Cumhuriyeti Devleti de iç siyasi durumundan ötürü sadece Afrika'ya değil tüm dış ilişkilere kuruluşu sonrasında eğilememiştir (Bayram, 2014 : 264-265). Bu nedenle 1923 sonrası 1998'e kadar Afrika kıtasına yönelik özel bir dış politika mekanizmasının gelişmesi ile ilgili bir durum kaynaklar incelendiğinde görülmemiştir. Buna ek olarak Türk dış politikasının kuruluş ideolojisi, Batıcılığı kabul eden bir vizyona sahip olmuş ve bu süreçte daha çok Batı odaklı bir dış politika anlayışını benimsemiştir (Balci, 2013 : 27). Batıcılık ve varoluş unsurları, kuruluş döneminde Türkiye'nin önceliğini değiştirmiş ve olası bir Afrika politikasını öncül kılmamıştır.

İkinci Dünya Savaşı ve sonrasındaki Soğuk Savaş Dönemi'nde Türkiye, güvenlik garantisi sebebiyle Batı ittifakı içerisinde yer almayı tercih etmiştir. 1960'lı yılların ortalarına kadar Afrika kıtasında olan olaylara uzak kalmıştır. Örneğin BM'nin 1951'de Fas'ın bağımsızlığı için gerçekleştirdiği oylamada Fas'ın bağımsızlığının ertelenmesi yönünde oy kullanmış, 1953'te Tunus'un bağımsızlığı konusunda bu sürecin Fransa ile Tunus'un iç sorunu olduğu yönünde fikir beyan etmiştir (Bayram,

dönemde Muhammed Ahmet'in etrafında toplanmıştır. İngiltere'nin Sudan'a doğrudan müdahalesi, Sudan ve çevresindeki tüm halkların bir araya gelmesine neden olmuştur. Böylece Sudan'da Mehdilik Hareketi başlamış ve bu hareketin 20. yüzyılda hâlâ devam ettiği görülmüştür (Özdağ, 2020 : 325).

2014 : 265). Soğuk Savaş Dönemi'nde SSCB tehdidini Batı için kesen, aynı zamanda Batı odaklı politikaları temel güvenlik prensipleri çerçevesinde merkeze koyan bir ülke olmuştur. Bu nedenle bu dönemde de Afrika ülkeleri ile ilişki geliştirme fikri ikinci planda kalmıştır (Tepeciklioğlu, 2012 : 66). Türkiye 1960 ve 1970'li yıllarda, Kıbrıs Sorunu ve silah ambargosu dolayısıyla tek yönlü dış politikasını dengeleyecek birkaç alternatif oluşturup Orta Doğu ve Afrika'ya yönelmiştir. Türkiye 1960 sonrasında Libya, Fas, Gana, Nijerya, Senegal, Kenya, Kongo Demokratik Cumhuriyeti, Somali ve Tanzanya'ya büyükelçilik açmıştır (Bayram, 2014 : 266-277).

Türkiye 1983-1993 yılları arasında Turgut Özal'ın başbakanlık ve cumhurbaşkanlığı dönemlerinde Orta Doğu, Orta Asya, Kuzey Kafkasya ve Balkanlara yönelmiştir. Ancak bu geniş politikadan beklenen etki tam anlamıyla alınamayınca yeni arayışlara gidilmiş ve Afrika'nın farklı bölgelerine açılım yapılmıştır (Tepeciklioğlu, 2019 : 26-27). Özal dönemi sonrası 1996-1997 yıllarında, Necmettin Erbakan döneminde İslam Birliği düşüncesi var olmuş ve bu çerçevede İslam Savunma Birliği, İslam Ortak Pazarı ve D-8 çerçevesinde Mısır, Libya ve Nijerya gibi Müslüman Afrika ülkeleri ile iş birliği yapılması yönünde adımlar atılmıştır (Bayram, 2014 : 268).

1998 sonrası dönemde Türkiye, Batı ittifakını dengeleyecek ve kendi değerini Batı'ya kanıtlayacak bir manevra olarak dış politika seçeneklerini çeşitlendirmek için BM'de Türkiye'yi ilgilendiren önemli oylamalarda destek sağlayacak ülkelerin sayısını artırmak istemiştir (Afacan, 2012 : 11). Başta bağımsızlığını yeni ilan eden Afrika ülkeleri ile ilişkiler kurmaktan uzak duran Türkiye, Kıbrıs Meselesi'nde BM çerçevesinde kendisini destekleyecek ülkelere ihtiyaç duymuş fakat Afrika ülkelerine yönelme konusunda biraz geç kalmıştır. Bunun genel sebeplerinden biri dış politikanın salt Batı'ya çevrilmesi olarak görülmüştür. Diğer sebepleri ise Bandung Konferansı'nda bağımsızlıklarını pekiştirmek isteyen bağlantısız ülkelere blok tercih ettirmek istemesi ve bu ülkelere Türk tezini sunamaması olmuştur (Tepeciklioğlu, 2012 : 73).

1998 yılına gelindiğinde Dışişleri Bakanı İsmail Cem'in 21. yüzyılda Türkiye için ulaşmayı hedeflediği iki temel amacı bulunmaktadır. Bunlardan birincisi Türkiye'nin AB üyesi olması, ikincisi ise Avrasya bölgesinde gelişmelerin seyrine etki edebilen bir Türkiye olmasıdır. Bu çerçevedeki politikalarına ek olarak Kıbrıs üzerine de politikalar geliştirmiş ve Kıbrıs politikasının Afrikalılara anlatılması için bir heyet

oluşturmuştur. Bölgeye gönderilecek heyet ile birlikte önce Müsteşar olan Büyükelçi Korkmaz Haktanır gönderilmiş, daha sonra ise hem Kıbrıs hem Nijerya hem de Afrika'nın sekiz ülkesinde görev yapmış olan Numan Hazar gönderilmiştir. Gönderilen Büyükelçi Hazar'ın bölgedeki araştırması Türkiye'nin Afrika politikası oluşturmasını yönünde olunca Dışişleri Bakanı Cem, Afrika'ya Açılım Eylem Planı hazırlanmasını istemiştir (Tepeciklioğlu, 2019 : 28-29). Hazar, Dış Politika anılarını topladığı kitabında süreci şu şekilde anlatmıştır:

“Afrika ülkelerinin sömürgeci Batılı ülkeler tarafından keyfi biçimde bölünmüş olduğunu, tüm ülkelerde etnik, dil ve din ayrılıkları sebebiyle bölünmeler olduğunu, bu durumun zaman zaman çatışmalara yol açtığını ifade ettim. Afrika ülkelerinin sırf bu nedenle Türkiye'nin Kıbrıs'a ilişkin görüşünü anlamadığını ve Kıbrıs Türklerinin davasının ayrılıkçı bir hareket olduğu kanısına kapıldığını açıkladım. Oysa Afrika'da Türkiye'nin ilişkilerini geliştirmesi için büyük bir potansiyel olduğunu belirttim. Bu çerçevede gerek Hristiyan gerek Müslüman Afrikalıların çeşitli nedenlerle Türkiye'ye sempati beslediklerini, emperyalizmin yenilgisiyle sonuçlanan Kurtuluş Savaşımıza ve Atatürk devrimlerine hayranlık duyduklarını, Müslüman olanların da ayrı bir hayranlık anlayışı gözlemlediğini, bu bakımdan kapsamlı bir politika planlamak suretiyle Afrika'ya açılmak gerektiğini söyledim. Türkiye'nin Afrika ülkeleri ile ekonomik, ticari, kültürel ve askerî ilişkiler dâhil her alanda ilişkilerin gelişmesi gerektiğini açıkladım.” (Hazar, 2020 : 341).

Bu tarihten sonra Türkiye ile Afrika ilişkileri hem siyasi hem ekonomik hem de diplomatik düzeyde, dönemin Dışişleri Bakanı Cem tarafından yakın jeopolitik çevresi ile siyasi ve ekonomik bağlarını oluşturan Türkiye'nin Akdeniz'i geçerek Afrika kıtasına yönelmesini içeren Afrika Eylem Planı çerçevesinde ele alınmaya başlanmıştır (Oba, 2016). Afrika Eylem Planı Türkiye ile Afrika ülkeleri arasındaki ilişkilerin ekonomik, ticari, eğitim, kültürel, siyasi, diplomatik, savunma alanlarında geliştirilmesi ve karşılıklı anlayışın yerleştirilmesi için ortak bir zeminin oluşturulmasını öngörmüştür (Hazar, 2012 : 7-8).

Afrika Eylem Planı sadece bir proje olarak kalmamıştır. Bu kapsamda Türkiye Afrika ülkelerine devlet başkanlığı, başbakanlık ve bakanlıklar düzeyinde heyet ziyaretleri gerçekleştirme kararı almıştır (Hazar, 2020 : 342-343). Ankara'daki Afrika büyükelçileri Eylem Planı çerçevesinde bilgilendirilmiştir. Hatta bu bilgilendirme sonrasında Mısır, Cezayir, Tunus, Fas, Libya, Güney Afrika ve Sudan büyükelçileri

Afrika Eylem planına yardımcı olabilmek için ellerinden geleni yapabileceklerini belirten bir açıklama yapmıştır. Bu kapsamda 1998’de Eylem planı bilgilendirilmesi ile Tunus, Cezayir, Sudan ve Gambiya’ya hem Dışışleri Bakanlığı hem de Millî Savunma Bakanlığı vasıtasıyla ziyaretlerde bulunulmuştur (Hazar, 2020 : 343). Ayrıca 1998 içerisinde Tanzania, Gana, Zimbabve’ye elçilik açılması planlanmış fakat Maliye Bakanlığında izin çıkmadığı için faaliyete geçilememiştir. Buna ek olarak Afrika Kalkınma Bankasına donör ülke olmak için harekete geçilmiş, üye olmak için 50 milyon dolarlık katkı payı ödenmesi gerekmiş fakat ödeme yapılamamıştır. 1998 yazında Kongo’da iç karışıklılar yaşanmış ve Türkiye bu bölgeye özel temsilci yollayarak Afrika içerisinde sorunlara da müdahil olmuş, bu girişim ile Kongo’ya silah ve savunma malzemesi sağlamıştır. Sudan’ın Hartum şehrine ABD tarafından silahlı saldırı gerçekleştirilmiş ve Türkiye bu olayı kınayan bir açıklamada bulunmuştur. Yine aynı yıl İzmir Fuarına Afrika’nın ticaret ve savunma bakanları katılmıştır. Somali, Mali ve Gana’nın bakanları ayrıca dönemin Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel tarafından makamında ağırlanmıştır. Libya ile ilişkiler geliştirilmeye çalışılmış ve PKK sorunu nedeniyle sekteler meydana gelmiştir. Mali ile Ticaret ve Sanayi Bakanlığı çerçevesinde iş birlikleri geliştirilmeye çalışılmıştır. Senegal Silahlı Kuvvetler Bakanı tarafından Türkiye ziyaret edilmiş, “Askerî Alanda Eğitim ve Teknik İş Birliği Anlaşması” imzalanması öngörülmüştür. 1998’de Dışışleri Bakanlığı Gana’yı ziyaret etmiştir. Güney Afrika lideri Nelson Mandela’ya 1992’de Atatürk Barış Ödülü verilmesi ve Mandela’nın ödülü almaması üzerine ilişkiler gerilmiş, 1998’de bu ödülü kabul edeceği haberi yayılsa da ilişkiler iyi tutularak bu kriz de önlenmiştir (Hazar, 2020 : 354-357).

1999 yılında PKK sorunu had safhadayken elebaşı Abdullah Öcalan Kenya’da yakalanmış ve Yunanistan’ın Nairobi Büyükelçiliğinde 15 gün bekletilerek Türkiye’ye teslim edilmiştir. Aynı yıl Sudan Dışışleri Bakanı Dr. Mustafa Osman İsmayil, Dışışleri Bakanlığını ziyaret etmiştir. Bu ziyaret çerçevesinde iki ülkenin istihbarat örgütleri arasında temaslar kurulmuştur. Dışışleri Bakanı İsmayil ile İsmail Cem arasında yakın dostluk ilişkisi kurulduğu da kayıtlara geçmiştir (Hazar, 2020 : 363). 1999’da Türkiye İKÖ kapsamında Senegal, Moritanya, Mali, Burkina Faso, Nijer, Nijerya, Çad Cumhuriyeti, Sudan ve Eritre’yi kapsayan Sahel Bölgesi ülkelerine 10 milyon dolar katkıda bulunmuştur. Ayrıca Senegal’e sulama tesisi ile Gambiya, Senegal ve Mali’ye jandarma eğitimi için subay gönderimi tesis edilmiştir (Hazar,

2020 : 357). Buna ek olarak bu dönemde Afrika'ya Air France kanalıyla ulaşıldığı belirtilmiş, Afrika'ya gidiş Avrupa üzerinden gerçekleştirilerek sürenin uzun saatlere tekabül ettiği görülmüştür. THY'nin daha sonra eklediği Afrika seferleri ile yavaş yavaş Afrika uçuşlarının da kolaylaştırıldığı Büyükelçi Hazar'ın anılarında yer almıştır (Hazar, 2020 : 382-383). Türkiye, Afrika Eylem Planı çerçevesinde 3-8 Nisan 1999'da Etiyopya'nın başkenti Addis Ababa'ya TİKA, DPT temsilcileri, KKTC temsilcileri ve özel sektör temsilcilerinin bulunduğu bir heyetle ziyarette bulunmuştur. Etiyopya Su Kaynakları Bakanı, Eğitim ve Enformasyon Bakanı, Bayındırlık ve Şehircilik Bakanı ve Maliye Bakanı tarafından heyet kabul edilmiştir. Ticaret, eğitim, kültür, teknik alanlarda ilişkilerin geliştirilmesi üzerine istişarelerde bulunulmuştur. Ayrıca 1998 ve 1999'da İKÖ'nün Dışişleri Bakanları Zirvesi aracılığıyla da ilişkiler geliştirilmeye devam etmiştir (Hazar, 2019 : 66).

2000 yılında Türkiye tarafından Afrika Eylem Planı çerçevesinde Güney Afrika ve Zimbabve ziyaret edilmiş, Etiyopya Dışişleri Bakanı Türkiye'ye ziyarette bulunmuş, Cezayir ve Çad Cumhuriyeti ile ilişkiler geliştirilmiştir. Ayrıca Nijerya ve Etiyopya da Türkiye'yi ziyaret etmiştir. Bunlara ek olarak İKÖ bünyesinde etkileşimler devam etmiştir (Hazar, 2020). 2001 yılında ise Türkiye'de yaşanan ekonomik kriz nedeniyle Afrika Açılım Politikası'nın uygulanmasında bir yavaşlama meydana gelmiştir (Hazar, 2020 : 428).

21. yüzyılda Afrika kıtasının stratejik önemi dünyada fark edilmeye başlanmış ve dünya çağında bir değişim yaşanmıştır. Afrika, uluslararası toplumun odağı hâline gelerek hızla büyüyen bir kıtaya dönüşmüştür (Oba, 2020 : 377). Çin, Brezilya, Hindistan, Japonya ve Rusya gibi yükselen güçler Afrika'ya yönelmiştir. Güney Afrika lideri Thabo Mbeki 1996 yılında *Ben Afrikalıyım (I'm an African)* başlıklı konuşmasında Afrika'ya vurgu yaparak 21. yüzyılın Afrika yüzyılı olacağını vurgulamıştır (Tepeciklioğlu, 2019 : 1).

Afrika kıtası, sahip olduğu doğal zenginlikler ve stratejik avantajlar nedeniyle küresel sistemde ağırlığını giderek arttırarak yeni güç mücadele alanı hâline gelmiştir (Oğurlu, 2018 : 5). Özellikle Sömürgeci dönemin mirası birçok Afrika ülkesinde etnik sorunlara yol açmıştır (Bayram, 2016 : 220). Ahmet Davutoğlu *Stratejik Derinlik* adlı kitabında, Afrika'nın ciddi derecede ihmale uğradığının ve Afrika'daki ülkelerin bağımsızlık savaşlarında Türkiye'nin Soğuk Savaş içerisinde bulunduğu blokun etkisi ile hareket

ettiğinin altını çizmiştir. Soğuk Savaş sonrası karşılıklı bağımlılığın gittikçe arttığı dönemde de ülkelerin güçlerinin küresel ölçekteki etkinlik alanları ile ölçüleceğini belirtmiştir (Davutoğlu, 2001 : 206-208). Aynı şekilde Afrikalılar da kendilerine ait olan Afrika kıtasını geri alma fırsatı sağlayan yeni yüzyılda, aralarında Türkiye'nin de bulunduğu kıtaya yeni giren ülkeler ile etkileşim içerisinde bulunmaya olumlu bakmışlardır (Aybar, 2017 : 43).

2002 yılında iktidara gelen Adalet ve Kalkınma Partisi, Afrika kıtasına yönelik açılım siyaseti üzerine eğilmiştir. Aslında bu 1998'de adı konulan ve ilerlemesi yarım kalan Afrika Eylem Planı'nın bir basamağını oluşturmaktadır (Kavas, 2019 : 4). Yeni iktidarın ilk yıllarından itibaren Kuzey Afrika'nın yanı sıra uzun yıllardır açlık, iç karışıklıklar, salgın hastalıklar gibi problemlerle özdeşleştirilen ve bu sebeple dış politikada çoğu zaman göz ardı edilen Sahraaltı Afrika da Türk dış politikasının ilgi alanı içine dâhil olmuştur. ABD'nin Irak işgali sonrası dünyanın durumu göz önüne alındığında 2008 yılı küresel ekonomik krizi sonrası Türkiye'nin ticari amaçları artık değişmiş ve Afrika dış politikada önemini arttırmıştır (Tepeciklioğlu, 2019 : 29).

1963'te henüz bağımsızlığını elde edemeyen bölgeleri sömürgecilikten kurtarmayı hedefleyen bir teşkilat olarak kurulan ve tüm kıtayı kapsayan bir kuruluş olan AfB'nin toplantılarına Türkiye 2002 yılında misafir ülke olarak katılmaya başlamıştır (Tepeciklioğlu, 2019 : 46). AfB'ye Türkiye tarafından ilk resmî ziyaret 2005 yılında yapılmış ve gözlemci ülke statüsü üzerinden Afrika ülkeleri ile olan ilişkilerinde bir kırılma noktası yaşanmıştır (Kavas, 2019 : 4). Türkiye'nin AfB ile 2005'te stratejik ortak olması ile birlikte Afrika politikası rasyonel bir hâl almıştır (Turhan, 2021 : 472). 2008'de ise AfB ile stratejik ortaklık kurulmuştur. Bu dönem itibarıyla Türkiye ile Afrika arasındaki ilişkiler baz alındığında Türk dış politikasının içerisindeki Afrika'nın konumu önemli derecede değişmiş ve 2008 itibarıyla 10 yıl içerisinde Afrika önemli bir odak noktası hâline gelmiştir (Tepeciklioğlu, 2019 : 4). 2008'den sonra diplomatik ilişkilerin hızlandırılması için Afrika'daki elçiliklerin sayısı artmıştır. 2010 yılında Türkiye'nin Afrika'ya yönelik politikasının esaslarını içeren Afrika Strateji Belgesi yürürlüğe girmiş ve Türkiye Afrika kurgusunu geliştirmiştir. Bu süreç ile artık ilişkilere yeni içerikler eklenmeye başlanmıştır (Oğurlu, 2018 : 10). 2013 yılından itibaren ise Afrika Açılım Politikası yerini Afrika Ortaklık Politikası'na bırakmıştır. Ortaklık Politikası'nın temel amacı Türkiye'nin sahip olduğu tecrübesini,

toplumsal, siyasal ve kültürel birikimini, sahip olduğu imkân ve kaynakları Afrikalı yönetimlerle ve halklarla paylaşmak olmuştur (Çavuşoğlu, 2016 : 121).

AfB çerçevesinde 2015'e kadar Türkiye Afrika ülkeleri ile yakın ilişkiler kurarak ekonomik, siyasal, sosyal ve sağlık alanlarında gelişim sağlamıştır. 2000'li yıllarda Afrika ile Türkiye ilişkileri Türkiye-Afrika zirveleri, diplomatik temsilcilerin artırılması, karşılıklı ziyaretlerin yapılması, Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı'nın faaliyetleri (TİKA) ve Yunus Emre Türk Kültür Merkezi gibi kuruluşlarla desteklenmiştir. Zirve ve iş birlikleri için 18-21 Ağustos 2008'de Türkiye-Afrika İşbirliği Zirvesi İstanbul'da meydana gelmiş, Afrika'nın Devlet ve Hükümet başkanları ile doruk toplantısı yapılmıştır. Çeşitli konularda toplamda 9 iş birliği sağlanmıştır (Ticaret ve Yatırım: Tarım, tarım ticareti, kırsal kalkınma, su kaynaklarının yönetimi ve küçük ve orta kobiler; sağlık, barış ve güvenlik; altyapı: enerji, ulaşım ve telekomünikasyon; kültür, turizm ve eğitim; medya ve enformasyon ve iletişim teknolojisi, Çevre). 49 Afrika ülkesinin katılımı ile bu zirvede "Türkiye-Afrika İşbirliği Deklarasyonu: Ortak İşbirliği ve Dayanışma" ile "Türkiye-Afrika İşbirliği Çerçevesi" başlıklı belgeler kabul edilmiştir (Hazar, 2016 : 252-253).

14-15 Aralık 2010'da Türkiye-Afrika İşbirliği Ortak Görev Gücü Toplantısı ve Yüksek Düzeyli Memurlar Toplantısı İstanbul'da yapılmıştır. Bu toplantıya 2008'de yapılan zirve zemin oluşturmuş ve "Türkiye-Afrika Ortak Uygulama Planı" kabul edilmiştir (Hazar, 2016, s. 253). 16 Aralık 2011'de Türkiye-Afrika Ortaklığı I. Bakan Düzeyinde Gözden Geçirme Konferansı İstanbul'da meydana gelmiş ve Afrika ülkelerinin bakanları ile bakanlar düzeyinde görüş alışverişinde bulunulmuştur(Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2011a) 19-21 Kasım 2014'te II. Türkiye-Afrika Ortaklık Zirvesi Malabo, Ekvator Ginesi'nde yapılmıştır. Bu toplantı, sürdürülebilir bir kalkınmanın ve bütünleşmenin güçlendirilmesi için yeni bir ortaklık modeli ana başlığı altında meydana Bu Zirve ile Türkiye, Afrika ile ilişkilerini sadece diplomatik ve ticari ilişkiler bağlamında ele almamış aynı zamanda Somali'ye yönelik faaliyetleri ile de ön plana çıkarmıştır. gelmiştir (Hazar, 2016 : 253; Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı).

TİKA, 2005 yılında Afrika ilişkilerinin gelişimi bağlamında Afrika'da yeni ofisler açmak amacıyla coğrafi erişim kabiliyetini ve proje sayısını arttırmıştır. Bu bakımdan 2014 yılında, Afrika'ya 44 milyon dolarlık destek sağlamıştır (Türkiye İşbirliği ve

Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA), 2014 : 8). 2015 yılında Sudan'a tarımsal kalkınmaya destek projesi yürütmüştür (Türkiye İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA), 2015 : 119).

Adalet ve Kalkınma Partisi dönemiyle Türkiye'nin Afrika politikası; Afrika ile üst düzey siyasi ilişkiler kuran, bu ülkelere yatırımlar ve yardımlar yaparak destek olan, Afrika ülkeleri içerisindeki çatışmaları minimum seviyeye indirmeye teşvik eden, kıta genelinde barış gücü operasyonlarına katılım sağlayan küresel ve bölgesel güç politikası şeklinde olmuştur (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı). Türkiye'nin Afrika politikasının üç amacı bulunmaktadır. Birincisi kısa vadede BMGK geçici üyeliğine destek almak, ikincisi Afrika ülkeleri ile ekonomik ve ticari iş birliği sağlamak, son ve uzun vadeli ise bölgesel güç olmak arzusudur (Tepeciklioğlu, 2012 : 76).

Türkiye, 2010 ve 2011 yıllarında Uluslararası Donörler Konferansı'na katılarak Darfur⁹ bölgesinde tarım ve eğitim için kullanılması yönünde 70 milyon dolarlık yardım taahhüdünde bulunmuştur. 2010-2012 arasında Somali Konferansları silsilesi yaparak Somali-Somaliland problemine arabulucu olarak müdahil olmuş ve 2011 yılında Sudan-Güney Sudan sorunlarının da giderilmesi için faaliyetlerde bulunmuştur (Hazar, 2016 : 382; Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2011a). Ayrıca Türkiye ve Afrika ülkeleri arasında gelişen ekonomik ilişkiler sadece serbest ticaret anlaşmaları, Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması Anlaşması, Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşması ile sağlanmaya çalışılmıştır. Ayrıca Batı Afrika'da ise Batı Afrika Devletleri Ekonomik Topluluğu (ECOWAS) ile ilişkiler geliştirilmiştir. 2005 yılında Türkiye, Abuja'daki Nijerya Büyükelçiliği ECOWAS nezdinde akredite olmuştur. Aynı şekilde Lusaka'daki (Zambiya) Türkiye Büyükelçiliği Doğu ve Güney Afrika Ortak Pazarı nezdinde, Librevil Büyükelçiliği ise Orta Afrika Devletleri Ekonomik Topluluğu nezdinde akredite olmuştur. 2010

⁹ Mürsel Bayram, "Sudan: Yerel ve Küresel Boyutları ile Darfur Sorunu" makalesinde Darfur Sorununu şu şekilde belirtmiştir "Darfur, 50 yılı aşkın tarihi arka plana sahip olan ancak 2000'lerin başında dünya gündemine gelen bir sorun olmuştur. Aslında Afrika bölgesinde kabileler arası çatışma iken Darfur bölgesinde bulunan Sahraaltı Afrika ülkelerine gerçekleştirilen saldırılar sonrası uluslararasılaşmış bir sorun hâline gelmiştir (Bayram, 2019 : 176)."

yılından itibaren ise Tanzanya'daki Darüsselam büyükelçiliği kanalıyla Doğu Afrika Topluluğu'na akredite olmuştur (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2014a).

Türkiye'deki üniversitelerde, 2000'li yılların ortalarına doğru Afrika üzerine araştırma merkezleri kurulmaya başlanmıştır (Kavas, 2019 : 8). Buna ek olarak Türkiye'nin resmî yardım kuruluşu 1992 yılında Orta Asya, Kafkasya ve Balkanlardaki devletlerin demokrasiye geçiş süreçlerinde söz konusu ülkelere yardım etmek gayesi ile kurulan Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA), zamanla Türkiye'nin dış politika konularının çeşitlenmesine paralel olarak Afrika kıtasına da açılmıştır. Bu dönüşüm sürecinde Afrika kıtası TİKA için öncelikli pozisyonlardan biri olagelmıştır. İlk ofisini 2005 yılında Etiyopya'da açmış ve 2022 itibarıyla 54'e yükseltmiştir. Afrika kıtasında 2022 itibarıyla eğitim, tarım, yerel yönetimler ve yardımlar çerçevesinde 1884 projeye imza atmıştır (Türkiye İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı). Aynı şekilde Türk Kızılay Derneği yurt dışı yardımları kapsamında Su Kuyusu Bağışları, Somali'ye İnsani Yardım, Afrika'ya Kıtık Yardımı, Sudan'a İnsani Yardım, Güney Sudan'a İnsani Yardım başlıkları altında parasal yardımlar ve Müslüman ülkelere (Senegal, Nijer, Cibuti, Çad Cumhuriyeti, Etiyopya, Moritanya, Sudan, Güney Sudan, Kamerun, Togo, Tanzanya) kurban bağışları sağlamış ve sağlamaya da devam etmiştir (Türk Kızılay Derneği). Bunun dışında AFAD, Yunus Emre Enstitüsü, Yeryüzü Doktorları, İKÖ, THY, BM içerisindeki yardım kanalları ile Türkiye 2002-2015 yılları arasında Sahraaltı Afrika ülkelerine sayısız yardım faaliyetleri yürütmüştür (Tepeciklioğlu, 2019 : 25).

Türkiye Afrika'daki askerî varlığını Somali ve Somali'yi takiben Kongo Demokratik Cumhuriyeti, Sierra Leone, Liberya, Fildişi Sahili, Sudan, Orta Afrika Cumhuriyeti, Çad Cumhuriyeti, Güney Sudan, Darfur, Mali gibi farklı BM operasyonlarına asker ve polis göndererek sağlamıştır (Tepeciklioğlu, 2019 : 34). İlk BM Misyonu, Somali'de gerçekleşen UNOSOM II olmuştur. UNOSOM II, 297 kişiden oluşan bir kara birliği ve 607 kişiden oluşan bir deniz birliği ile Türkiye ilk kez bu kadar ileri düzeyde çok uluslu bir gücün komutanlığını üstlenmiştir. Aynı zamanda UNOSOM II, Türkiye'nin Afrika'da en fazla katkı sağladığı Barış Misyonu olma özelliğini taşımaktadır. Türkiye, Somali'yi takiben Kongo Demokratik Cumhuriyeti, Sierra Leone, Liberya, Fildişi Sahili, Sudan, Orta Afrika Cumhuriyeti, Çad Cumhuriyeti, Güney Sudan, Darfur, Mali gibi farklı Birleşmiş Milletler operasyonlarına da asker, polis ve sivil

personel göndermiştir (Tepeciklioğlu, 2019 : 34-35). 2015'te toplamda yedi BM Barış Gücü Misyonu bulunmaktadır. Bunlar MINUSCA-Orta Afrika Cumhuriyeti, MONUSCO-Kongo Demokratik Cumhuriyeti, UNAMID-Darfur, UNMISS-Güney Sudan, UNMILL-Liberya, MINUSMA-Mali ve UNOCI-Fildişi Sahili şeklindedir (Tepeciklioğlu, 2019 : 34-35).

Türkiye'nin Sahraaltı Afrika ülkeleri içindeki ilk temsilcilikleri 1960'larda Etiyopya, Sudan, Senegal, Nijerya ve Gana'da açılmıştır. 1970'lerde bu ülkelere Kenya, Kongo Demokratik Cumhuriyeti, Somali ve Tanzanya eklenmiştir. Diğer Sahraaltı Afrika ülkelerine temsilcilik açılması ise 2010'dan sonra gerçekleşmiştir (Tepeciklioğlu, 2019 : 45-46).

Türkiye'nin Adalet ve Kalkınma Partisi iktidara gelmeden önce Fas, Cezayir, Tunus, Libya, Mısır, Sudan, Etiyopya, Senegal, Nijerya, Kongo Demokratik Cumhuriyeti, Güney Afrika Cumhuriyeti ve Kenya olmak üzere 12 Afrika Büyükelçiliği bulunmaktaydı. Bunlara 2009 yılında Tanzanya ve Fildişi Sahili; 2010 yılında Kamerun, Mali, Gana, Uganda, Angola ve Madagaskar; 2011 yılında Zambiya, Zimbabve, Moritanya, Mozambik, Somali, Gambiya ve Güney Sudan; 2012 yılında Nijer, Namibya, Burkina Faso ve Gabon; 2013 yılında Çad Cumhuriyeti, Gine, Eritre ve Cibuti; 2014'te Çad Cumhuriyeti ve Mali; 2015'te ise Gabon'un eklenmesiyle birlikte Afrika'daki Türk büyükelçiliklerinin sayısı 2015 yılına kadar 38'e yükselmiştir (Bayram, 2014 : 273; Tepeciklioğlu, 2019 : 45).

Türkiye'ye açılan büyükelçilikler ise 2009'da Fildişi Sahili; 2010'da Angola, Kamerun, Madagaskar, Mali, Uganda; 2011'de Gambiya, Güney Sudan, Moritanya, Mozambik, Zambiya, Zimbabve; 2012'de Burkina Faso, Gabon, Namibya, Nijer; 2013 yılında Eritre, Gine; 2014'te Benin, Botswana, Kongo Cumhuriyeti, Ruanda'dır (Tepeciklioğlu, 2019 : 45). Böylece 2002 sonrası Afrika ülkeleri içerisinde en çok Sahraaltı Afrika ülkeleri ile diplomatik temasın artmış olduğu ve 2002'de sadece 12 Afrika büyükelçiliği bulunan Türkiye'nin 2015 yılı itibarıyla bu sayıyı 38'e yükselttiği söylenebilir (Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığı, c). Sonuç itibarıyla Türkiye'nin diğer bölgesel odaklı dış politikaları ile karşılaştırıldığında Afrika politikasının sürekli ve artan bir derinleşmeyi bünyesinde barındıran bir politika olduğunu söylemek mümkündür (Turhan, 2021 : 463).

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE CUMHURİYETİ DIŞİŞLERİ BAKANLIĞININ SAHRAALTI AFRİKA'YA YÖNELİK AÇIKLAMALARININ DERLENMESİ

2.1. 2002-2003 ve 2004 Yılı Dışışleri Bakanlığı Açıklamaları

2002 yılında Dışışleri Bakanlığı sitesinde Sahraaltı Afrika ülkeleri ile ilgili 75 belgeye rastlanmıştır. Bu belgelerden sadece birisi, dolaylı olarak Sahraaltı Afrika ülkeleri ile ilişkiler bağlamında yer almıştır. Açıklamada, Haziran 2002'de yapılan 29. İslam Ülkeleri Dışışleri Bakanları Konferansı'ndan bahsedilmiş ve Sudan'ın Hartum şehrinde İKÖ çerçevesinde dolaylı ilişkileri genel olarak değerlendirilmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığı, 2002).

2003 yılında Dışışleri Bakanlığı sitesinde 228 açıklamaya yer verilmiştir. Bunlardan Sahraaltı Afrika ülkeleriyle direkt ilişkilere yönelik bir açıklamaya rastlanmıştır. Bu açıklama, Kongo Cumhuriyeti Dışışleri, İşbirliği ve Frankofoni Bakanı Rodolphe Adada'nın Eylül 2003'te Türkiye'yi ziyaret etmesi yönünde olmuştur. Ziyaret çerçevesinde hem Kongo Cumhuriyeti'nin hem de Türkiye Cumhuriyeti'nin Dışışleri Bakanları arasında ikili ilişkilerin geliştirilmesine yönelik planlar yapıldığından bahsedilmiştir. Yapılacak olan görüşme, iki ülkeyi de ilgilendiren bölgesel ve uluslararası konular hakkında karşılıklı bilgi alışverişinde bulunulması çerçevesinde ele alınmıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığı, 2003a).

2004 yılında Dışışleri Bakanlığı sitesinde 254 belge bulunmuş, bunlardan Sahraaltı Afrika'yı ilgilendiren 7 belgeye rastlanmıştır. Temmuz 2004'te Sudan Cumhuriyeti Dışışleri Bakanı Dr. Mustafa Osman İsmail, bakanlık davetlisi olarak Dışışleri Bakanlığını ziyaret etmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığı, 2004a). Bu görüşmeyle hem ikili ve bölgesel konuların ele alınması sağlanmış hem de Türkiye'nin Sudan'da yaşanan Darfur sorununa ABD'nin müdahil olarak arabuluculuk

yapmasından duyduğu memnuniyet dile getirilmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığı, 2004b).

2000’li yıllarda Dışışleri Bakanlığı sitesinde Türkiye’nin Kıbrıs politikası ile ilgili Afrika ve İslam ülkelerini yanına çekip, bu ülkelerin bulunduğu topluluklardan yararlanarak uluslararası ortamda kendisine avantaj oluşturmayı amaçlaması yönündeki açıklamalara rastlanmıştır. Bu çerçevede, İKÖ ile Türkiye ilişkileri dikkat çekmiştir. 2002 yılında İKÖ ve AB İstanbul’da “AB-İKÖ Ortak Forumu” adıyla toplanmış, ardından 2004 yılında toplantının Ekim 2004’te ve İstanbul’da düzenlenmesini öngörmüştür. Fakat AB Dönem Başkanlığı, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nin İKÖ’nün “Kıbrıs Türk Devleti” ismiyle kabul edilmiş olan gözlemci statüsünden rahatsız olarak bu toplantıya katılmamıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığı, 2004c). Bu noktada üzerinde durulması gereken asıl mesele Türkiye’nin Kıbrıs konusundaki politikasının İKÖ’nün içerisinde bulunan devletler tarafından desteklenmesidir. Türkiye, İKÖ içerisinde bulunan Afrika ülkeleriyle ikili görüşmeler bakımından ilişkilerini geliştirerek ortak hareket mekanizmasını faal hâle getirmeyi planlamıştır. Ayrıca Türkiye, 1969 yılından beri İKÖ’ye üyedir ve 2004’te İKÖ Dışışleri Bakanları Dönem Başkanı olmuştur (Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığı, 2004d).

Haziran 2004’te Başbakan Yardımcısı Abdüllatif Şener 31. İslam Dışışleri Bakanları Konferansı kanalıyla Nijerya, Mali ve Senegal’i ziyaret etmiş; İKÖ Genel Sekreterliği seçimi için istişareler yapmış ve aynı zamanda Türkiye’nin Kıbrıs Sorunu hakkında bilgiler vererek bu konuda çeşitli girişimlerde bulunmuştur. Ayrıca Dışışleri Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Abdullah Gül, İKÖ’nün faaliyetleri çerçevesinde hem İKÖ Genel Sekreterliği konusundaki hem de KKTC’nin “Kıbrıs Türk Devleti” olarak nitelendirilmesindeki memnuniyetini belirtmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığı, 2004e).

2004 yılında Sudan’ın Darfur bölgesinde yaşanan silahlı çatışmalar, kargaşalar, kötü yaşam koşulları, açlık ve yetersiz beslenme gibi sebepler büyük ölçekli göçlere neden olmuş aynı zamanda bölgede önemli insani krizlere ve ölümlere yol açmıştır. Bu durumu hafifletmek için Sudan’la iyi ilişkiler ışığında Türkiye, “Türk halkının güçlü insani yardım geleneği” yaklaşımı ile Sudan’ın Darfur bölgesine insani yardım sağlama kararı aldığını açıklamıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığı, 2004f).

Bu kapsamda Türkiye Genelkurmay Başkanlığı, Sağlık Bakanlığı ve Türk Kızılay Derneği 75 bin ABD doları tutarında gıda hammaddesi, çadır, kanvas, ilaç, halk sağlığı ve tıbbi laboratuvar ekipmanını toplamda iki uçak ile Sudan'a iletme kararı almıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2004f). Bununla birlikte aynı yıl Afrika'ya yapılacak olan insani yardım konusunda dikkat çekici bir diğer açıklama FAO Genel Direktörü Jacques Diouf tarafından yapılmış, Afrika'da neredeyse bir felaket boyutuna varan çekirge istilasıyla baş etmek için Türkiye'den insani yardım talep ettiğini belirtmiştir. Afrika'daki sorunlara çözüm bulmak için THK'ye tanımlı bir adet C-130 tipi askerî nakliye uçağı ile Cezayir merkez alınarak afet bölgesine gönderilmek amacıyla hazır bulunan 15 tonluk ilaçlama maddesi söz konusu uçağa yüklenmiş ve Türkiye tarafından 26 Ekim 2004'te Nijer'e gönderilmiştir. Böylelikle çekirge ilaçlamada kullanılmak üzere Nijer Zirai Mücadele Makamı ile FAO görevlilerine teslim edilmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2004g).

2.2. 2005 Yılı Dışişleri Bakanlığı Açıklamaları

2005 yılı içerisinde Dışişleri Bakanlığı sitesindeki açıklamalarda 246 belge yayımlanmış ve bunlardan 10'unda Sahraaltı Afrika ülkelerini doğrudan ya da dolaylı şekilde etkileyen bilgilere rastlanmıştır. Bu belgeler ışığında Sahraaltı Afrika ile ilişkilerde değişimler yaşandığı belirtilebilir. Türkiye, AfB bünyesinde "Gözlemci Ülke" statüsü kazanmış; böylece AfB ile Türkiye'nin ilişkileri hızlanmaya başlamıştır. Buna ek olarak Türkiye tarafından AfB'nin merkezi Etiyopya'nın başkenti Addis Ababa'ya TİKA aracılığı ile ofis açılmış, Sahraaltı Afrika ülkeleri ile oluşan ikili ilişkilerde alınan ivme devam ettirilmiştir. AfB komisyonu tarafından 2005'te Türkiye'ye komisyon başkanlığı düzeyindeki ilk ziyaret gerçekleştirilmiştir. Özellikle Afrika Açılım Politikası¹⁰ çerçevesinde, 2005 yılının Türkiye'de Dışişleri Bakanlığı sitesinde 'Afrika Yılı' addedildiğinin altı çizilmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2005a).

¹⁰ Türkiye 2002 yılından sonra dış politikasında Afrika'ya önem atfederek ticari, ekonomik, diplomatik ve teknolojik alanlarda Afrika ülkeleriyle etkileşim içerisine girmeye yönelmiştir. Ticari açıdan 2003 yılında başlayan ekonomik gelişmeler, 2005 yılında AfB'ye üye olarak ilerlemiş ve her alanda etkin olunması için yeni adımlar atılmıştır. Afrika Açılım Politikası'nı 2008'de AfB ile yapılan stratejik ortaklık ilerletmiş ve iş birliği zirveleri diplomatik misyon açılımları ile desteklenmiştir. 2013'te Afrika Açılımı Politikası yerini Afrika Ortaklık Politikasına bırakmıştır (Hazar, 2016; Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2005a).

Türkiye'nin Sahraaltı Afrika politikasını İKÖ kanalıyla da şekillendirdiğini Dışişleri Bakanlığında yapılan açıklama ve belgelerde görmek mümkündür. İKÖ içerisinde; Benin, Brunei, Burkina-Faso, Cezayir, Cibuti, Çad Cumhuriyeti, Fildişi Sahili, Gabon, Gambiya, Gine, Gine Bissau, Kamerun, Komorlar, Mali, Moritanya, Mozambik, Nijer, Nijerya, Senegal, Sierra Leone, Somali, Sudan, Togo, Uganda gibi Sahraaltı Afrika ülkeleri yer almaktadır. Bu sebeple Türkiye, İKÖ arasındaki bağa değer vermiştir. İKÖ Genel Sekreteri Ekmeleddin İhsanoğlu da bu temeli oluşturmak için uluslararası toplumla etkileşim içerisinde olan, işlevsellik yanı ağır basan ve uluslararası topluma ahenk oluşturan aktif çalışmalar yürütmüş ve Türkiye'nin Sahraaltı Afrika politikasını destekleyecek yönde hareket etmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2005b).

2005 yılı Dışişleri Bakanlığı açıklamalarında, Sahraaltı Afrika'ya yönelik en dikkat çeken ülkenin Sudan olduğu görülmektedir. Sudan'da yaşanan Darfur Sorunu da Türkiye'nin dış politika gündeminde yer alınmıştır. Sudan'ın sınırında olan bu bölgede 2005 yılında çeşitli çatışmalar meydana gelmiştir. Sudan hem bu bölgedeki çatışmalarla hem komşusu Çad Cumhuriyeti ile ilgili sorunlarla hem de kendi iç çatışmalarıyla Sahraaltı Afrika'da en çok dikkat çeken ülke konumunda olmuştur. Bu yüzden Türkiye, Darfur Sorunu ve Sudan iç politikalarıyla yakından ilgilenmiştir. Sudan'ın kendi içerisindeki problemlerin çözülmesi için 2005'te Sudan Hükümeti ile Sudan Halkın Kurtuluş Hareketi arasında Barış Anlaşması imzalanmıştır. Dışişleri Bakanlığı "Sudan'da barış ve güven ortamının yeniden tesisinin, Sudan'ın birlik, refah ve istikrar içinde kalkınmasına olduğu kadar, bölgesel barış ve istikrara da katkıda bulunacağına inanıyoruz." şeklinde bir açıklamada bulunarak bu bölgede barış ve güvenliğin tahsisine dikkat çekmek istemiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2005c).

2005 yılından itibaren Sahraaltı Afrika ülkelerinin kendi iç problemlerine ve sorunlarının çözümüne yönelik bakanlık basın bilgi notlarında, Sudan'ın içindeki sorunlar ve çözümüne dair Dışişleri Bakanı Abdullah Gül'ün mesajı yer almaktadır. Dışişleri Bakanı Gül'ün açıklaması şu şekildedir:

Ekselansları Dr. Mustafa Osman İsmail
Sudan Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı
Ekselans,

Kapsamlı Barış Anlaşması'nın 9 Ocak 2005 tarihinde Nairobi'de Hükümetler arası Kalkınma Kurumu himayesinde imzalanması dolayısıyla Ekselanslarına içten tebriklerimi sunmaktan onur duyarım. Sudan'da uzun bir süredir beklenen barış için başlangıç teşkil eden bu tarihi olayın, ülkenizin birlik, gönenç ve istikrar ortamında gelişimine katkıda bulunacağına, bunun yanı sıra bölgeye de barış ve güven getireceğine inanıyorum. Bu fırsattan yararlanarak, Ekselanslarının sağlık ve mutluluğu ile kardeş Sudan Cumhuriyeti halkının gönenci için en iyi dileklerimi yinelerim (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2005d).

Bu sözlerle hem Sudan'daki iç sorunların çözülmesinin Türkiye için önemine vurgu yapılmış hem de “kardeş ülke” sıfatı kullanılarak Türkiye-Sudan ilişkilerinin yakınlığına dikkat çekilmiştir.

Mart 2005'te Kongo Cumhuriyeti Dışişleri ve Frankofoni Devlet Bakanı Rodolphe Adada Dışişleri Bakanlığı'na resmî bir ziyarette bulunmuştur. Bu ziyaret çerçevesinde iki ülke arasındaki ilişkilerin geliştirilmesi üzerinde durulduğu, iki ülkeyi ilgilendiren hem bölgesel hem de uluslararası konularda karşılıklı bilgilendirmeler yapıldığı ile ilgili bir açıklama yer almıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2005e). Doğrudan olmayan ikili ilişki olarak D-8 ile ticaret konu başlıklı dört toplantı gerçekleştirilmiş, D-8 ülkeleri ile Gümrüklerde İdari Yardımlaşma Çok Taraflı Anlaşması imzalanmıştır. Bu anlaşma neticesinde Nijerya-Türkiye ilişkilerinin dolaylı yönden de olsa siyasi ve ekonomik açıdan etkilendiği söylenebilir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2005f).

Türkiye 2005'te UNDP ile iş birliği içerisinde bulunduğu Orta Doğu ve Kuzey Afrika Girişimine aktif olarak katılmayı planladığı ile ilgili açıklamalarda bulunmuştur. Bu girişimlere iyi yönetim için 40.000 avro, yatırım için 35.000 avro destek sunarak toplamda 75.000 avro maddi katkı sağlamıştır. Bu maddi katkıların yanı sıra yatırım bakımından “Yatırımlar İçin Bir Vergi Çerçevesi Oluşturulması ve Vergi Teşviklerinin Değerlendirilmesi” ile iyi yönetim bakımından “Kamu Hizmetlerinde Tutarlılığın Sağlanması” adları altındaki çalışma gruplarının eş başkanlığının Türkiye tarafından yürütüldüğüne dair bilgilendirme Dışişleri Bakanlığının resmî açıklamalarında ve yardımlar adı altında ele alınmıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2005g).

BM kapsamında WFP 2005 yılında Afrika'da kuraklığın meydana getirdiği çöküntü, fakirlik, HIV/AIDS gibi yaygın hastalıkların oluşturduğu olumsuz hayat şartları gibi nedenlerle Nisan 2006'ya kadar acil önlemler alınması gerektiğine yönelik dünyaya çağrıda bulunmuştur. Türkiye'nin de Dünya Gıda Programı kapsamında Zimbabwe,

Malavi, Mozambik ve Zambiya'ya 500.000 ABD doları tutarında katkıda bulunduğu Dışişleri Bakanlığının açıklamalar kısmında "Afrika'ya İnsani Yardım" başlığı altında yerini almıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2005h).

Mali, Moritanya, Gine, Burkina Faso, Sierra Leone ve Nijer gibi Afrika ülkelerinde yaşanan çekirge istilaları ve bu durumun oluşturduğu kuraklık ile kıtlık durumlarının iyileştirilmesi için dönemin Dışişleri Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Abdullah Gül tarafından Haziran 2005'te Sana'da düzenlenen 32. İDBK'de "Afrika ülkelerinde yaşanan kuraklık ve açlık" temalarına dikkat çekilmiştir. Bu kapsamda bütün İKÖ üyesi ülkelere kuraklığın yaşandığı belirtilen ülkelere yardım yapılması amacıyla çağrıda bulunulduğu belirtilmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2005i). Türkiye'nin bu dönemde Nijer için 600 bin ABD doları, Mali ve Moritanya için ayrı ayrı 300 bin ABD doları ile birlikte Burkina Faso, Sierra Leone ve Gine'nin her biri için 200 bin ABD doları olmak üzere söz konusu ülkelere toplamda 1.800 bin ABD doları parasal yardımda bulunduğu Dışişleri Bakanlığı açıklamalarında ifade edilmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2005j).

2.3. 2006 Yılı Dışişleri Bakanlığı Açıklamaları

2006 yılında Dışişleri Bakanlığı sitesinde 239 belgeye yer verilmiş ve bunlardan Sahraaltı Afrika ülkeleriyle ilişkili 7 belgeye rastlanmıştır. 2005'te olduğu gibi 2006 yılında da esas üzerinde durulan Sahraaltı Afrika ülkesinin Sudan olduğu yönünde açıklamalar yapılmıştır. Sudan'ın Darfur bölgesinde meydana gelen sorunların çözümü için Sudan Hükümeti ile Sudan Kurtuluş Ordusu arasında AfB tarafından Barış Anlaşması hazırlanmış ve imzalanmıştır. Dışişleri Bakanlığı, Sudan'ın sorunlarını çözmeye yönelik yapılan bu barış anlaşmasından memnuniyet duyduğunu belirterek Sudan'ın iç politikasındaki sorunların çözümüne yönelik bir açıklama yapmıştır. Yapılan açıklama şu şekildedir:

Türkiye, Darfur'da yaşanan sorunun çözümü amacıyla, Afrika Birliği tarafından hazırlanan Barış Anlaşmasının, Sudan Hükümeti ile bölgedeki en büyük grup olan Sudan Kurtuluş Ordusu'nun (SLA) Minnawi kanadı tarafından 5 Mayıs 2006 tarihinde Abuja'da imzalanmış olmasından memnuniyet duymaktadır (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2006a).

Bu açıklama öncesinde Başbakan Erdoğan, Darfur ve Otach mülteci kampını ziyaret etmiştir. 30 bine yakın insanın hayatını kaybettiği bu kampa Türk Kızılay'ı tarafından

bir sahra hastanesi kurulması talimatını vermiştir. Bölgeye, Türk Hava Kurumuna (THK) bağlı C-130 nakliye uçağı ile 50 yatak kapasitesi ve içinde iki adet ameliyathane olan sahra hastanesi kurulmuştur. Sudan'a ayrıca tıbbi malzeme ve bebek maması gibi temel yardımlar da yapılmıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığı, 2006b).

2006'da ikili ilişkileri geliştirmek amacıyla Türkiye'yi Sahraaltı Afrika ülkelerinden Etiyopya ve Senegal ziyaret etmiştir. Temmuz 2006'da Türkiye ile Etiyopya arasındaki siyasi ilişkilerin geliştirilmesi amacıyla Dışışleri Bakanlığı Müsteşarı Büyükelçi Ali Tuygan ve Etiyopya Dışışleri Bakanlığında Devlet Bakanı Tekeda Alemu Ankara'da buluşmuş, iki ülkeyi ilgilendiren bölgesel ve uluslararası ilişkiler hakkında karşılıklı diyaloglar kurulmasına yönelik açıklamalar yapmış ve ikili ilişkilerin geliştirilmesinin gerekliliğini vurgulamışlardır (Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığı, 2006c).

Aralık 2006'da Senegal Devlet ve Dışışleri Bakanı Cheikh Tidiane Gadio'nun Türkiye'ye gelmesiyle ilgili bir açıklama mevcuttur. Bu ziyaret Etiyopya'nın ziyareti gibi bölgesel ve uluslararası ilişkilerin geliştirilmesinin amaçlanmasıyla birlikte iki farklı amaç üzerine daha planlanmıştır. Bunlardan birincisi Senegal ile Türkiye'nin Afrika Açılım Projesi kapsamında Senegal-Türkiye Karma Ekonomik Forumu planının oluşturulması, ikincisi Senegal'in Dakar şehrine TİKA tarafından koordinasyon ofisi açılmasıdır (Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığı, 2006d).

Türkiye, G-8¹¹ bünyesinde Orta Doğu ve Kuzey Afrika'ya yönelik 2004 yılında "bölgenin demokratik ortağı" olarak çalışmalar yürütmüş, daha sonra yine G-8 bünyesindeki Demokrasi Yardım Diyalogu (DYD) içerisinde yer alarak diyaloga eş başkanlık yapmıştır. 2006'da da DYD kapsamında "kadının toplum içindeki rolünün kuvvetlendirilmesi" konulu bir diyalog sürecine öncülük etmeyi üslenmiş ve konferans gerçekleştirmiştir. Konferansa Dışışleri Bakanı Abdullah Gül'ün dışında diğer ilişkilerden farklı olarak Aileden Sorumlu Devlet Bakanı Nimet Çubukçu da katılmış

¹¹Kurucu bir uluslararası anlaşmaya dayanmayan, merkezi ve bürokratik yapısı hayalet örgüt olarak değerlendirilen 8'ler Grubu (G-8) uluslararası ekonomik ve siyasal düzenin başat konumuna oturan gayriresmî bir forum olarak değerlendirilmiştir. Almanya, Fransa, Büyük Britanya, İtalya, Japonya, Amerika Birleşik Devletleri, Kanada (1976'dan beri) ve Rusya'yı (1998'den beri) içermektedir (G8 Zirvesi 2007 Heiligendamm, 2007).

ve açılış konuşmasının Türkiye tarafından yapıldığına dair bir açıklamaya yer verilmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2006e).

Kongo Demokratik Cumhuriyeti içerisinde uzun zamandır meydana gelen çatışmalar 2006'da da devam etmiştir. Hatta BM bu konuya dâhil olarak Kongo Demokratik Cumhuriyeti'ne bir gözlem heyeti göndermiştir. Ayrıca ülke ve bölgede huzuru sağlamak amacıyla AB de çeşitli çalışmalar yürütmüştür. Ülkenin kendi içindeki sorunları çözmesi için de aynı yıl seçim süreci başlamıştır. Dışişleri Bakanlığı 2006'da yaptığı bir açıklamayla Kongo Demokratik Cumhuriyeti'ndeki seçimlere destek vermiş ve bu süreçte Birleşmiş Milletler Kongo Gözlem Heyeti (MONUC), Avrupa Birliği tarafından icra edilmekte olan "EUFOR RD Congo" harekâtı ve Avrupa Birliği'nin Kinşasa'da icra ettiği Polis Misyonu (EUPOL) çerçevesinde katkı sağlamıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2006f). Seçim sürecinde ise Dışişleri Bakanlığı "Ülkemiz, Kongo Demokratik Cumhuriyeti'nde yapılan seçimler sonucunda oluşacak siyasi yapının, ülkede ve bölgesinde kalıcı istikrar ve refahın yerleşmesine katkıda bulunmasını ümit etmektedir." şeklinde bir açıklama yapmıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2006f).

2005 yılında Sahraaltı Afrika ve Afrika ülkelerine bire bir, uluslararası kuruluşlar ve STK'lar ile yardım yaparak dikkat çeken Türkiye, 2006 yılında uluslararası alanda 'Donör Ülke' olarak anılmaya başlanmıştır. 2006 yılı içinde BM kapsamında Dışişleri Bakanlığı Etiyopya ve Somali'de kuraklık ve kızamık sorunlarından dolayı BM Çocuk Koruma Programı kapsamında Afrika ülkelerine yardım kararı aldığına ilişkin açıklama yapmıştır. BM dışında İKÖ, Afrika'da özellikle Cibuti'de insani yardım ve acil gıda yardımına teşvikte bulunmuştur. Ayrıca bu dönemde Tanzanya'da da kuraklık yaşandığı için Tanzanya Başbakanı uluslararası toplumdan acil yardım talep etmiştir. Bu kapsamda Türkiye Afrika'ya toplamda 1.200 bin ABD doları yardımda bulunmuştur. Kenya'ya WFP kapsamında 200 bin ABD doları, Etiyopya'ya BM Çocuk Fonu için 100 bin ve BM WFP için 200 bin ABD doları, Gine Bissau'ya BM WFP kapsamında 100 bin ABD doları, Cibuti'ye WFP çerçevesinde 100 bin ABD doları, Somali'ye WFP aracılığı ile 200 bin ABD doları ve Tanzanya'ya Dünya Gıda Programı aracılığıyla 200 bin ABD doları yardımda bulunmuştur. Bu yapılan yardımların hepsi Dışişleri Bakanlığının yardım açıklamalarında yer almıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2006g).

2.4. 2007 Yılı Dışışleri Bakanlığı Açıklamaları

2007’de Dışışleri Bakanlığının sitesinde toplamda 221 belgeye rastlanmış ve bunlardan 6’sının Sahraaltı Afrika ile ilgili olduğu görülmüştür. 2007’de en fazla üzerinde durulan Sahraaltı Afrika ülkesinin yine Sudan olduğu görülmüştür. 2006’da Dışışleri Bakanlığı sitesindeki verilere göre, Türkiye’nin Darfur’u ziyaret ettiği ve Başbakan Erdoğan’ın bölgeye bir sahra hastanesi yapılmasını istediği yönünde bir açıklamaya yer verilmiştir. 2007’de ise geçici olarak yapılan hastanenin kalıcı hâle getirilmesine karar verildiğini içeren bir ifade resmî belgelerde yer almıştır. Ayrıca bölgeye, AfB bünyesinde THK tarafından uçak gönderilmiştir. Darfur’a BM Barış Gücü Harekâtı bünyesinde Türkiye’den 26 bin kişilik asker konuşlandırması kararı verilmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığı, 2007a). Ancak Hartum Hükümeti’nin uluslararası toplumla yeterince iş birliği yapmaması sonucu ilk etapta bölgeye sadece 9 bin kişilik bir barış gücü gönderilebilmiştir (Steffe, 2007).

Dışışleri Bakanlığı sitesinde 2007 yılında, Sahraaltı Afrika’da bulunan ülkeler bazında Moritanya’daki seçimlere yönelik ifadeler yer almıştır. Moritanya, 11-25 Mart 2007 tarihleri arasında şeffaf ve demokratik bir ortamda cumhurbaşkanlığı seçimi düzenlemiştir. Bu çerçevede, Ağustos 2005’te Moritanya yönetimini devralan Adalet ve Demokrasi Askerî Konseyi (CMDJ) 19 aylık demokratik geçiş programını sonuçlandırmıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığı, 2007b). Türkiye’nin bu süreçte Moritanya’ya yönelik açıklaması şu yönde olmuştur:

Moritanya’da yapılan seçimleri yönetimin ve halkının demokrasiye ve çağdaş değerlere bağlılığının bir göstergesi olarak değerlendiriyoruz. Bu yeni dönemde, dost ve kardeş Moritanya ile siyasi ve ekonomik ilişkilerimizin daha ileri noktalara taşınacağına inanıyoruz (Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığı, 2007b).

Dışışleri Bakanlığının Moritanya seçimleri ile ilgili yaptığı ‘dost ve kardeş ülke’ söylemlerine ek olarak Sudan’a yönelik 30 Eylül 2007 tarihli açıklamasında terör faaliyetlerini kınamıştır. Yapılan açıklama şu şekildedir:

30 Eylül 2007 tarihinde, Afrika Birliği Sudan Misyonu personelinden 10 kişinin Haskanita-Güney Darfur’da, katledildiği üzüntüyle öğrenilmiştir. Saldırıda hayatını kaybedenlerin yakınlarına ve Afrika Birliğine başsağlığı, yaralananlara acil şifa diliyor, olayda kayboldukları bildirilenlerin en kısa zamanda salimen geri dönmelerini umuyoruz (Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığı, 2007c).

Bu kapsamda Afrika'daki gelişmelere yönelik yapılan söylemlere terör faaliyetleri ile şiddete yönelik kınama ifadelerinin de eklendiği görülmüş ve Dışişleri Bakanlığınca yapılan kınama mesajlarına rastlanmıştır.

2007 yılı içinde BM tarafından her yıl düzenlenen En Az Gelişmiş Ülkeler¹² (EAGÜ) Bakanlar Konferansı'nın Türkiye'nin önerisiyle "Küreselleşmenin En Az Gelişmiş Ülkeler Yararına İşletilmesi" konu başlığıyla Türkiye'de düzenlenmesine karar verilmiştir. Bu çerçevede EAGÜ grubuna üye olan 50 ülkeden 27'si bakanlar düzeyinde bu konferansı gerçekleştirmiştir. BM Afrika Ekonomik Komisyonu İcra Sekreteri Abdoulie Janneh, BM 61. Genel Kurul Başkanı Haya Rashed Al Khalifa, UNCTAD Genel Sekreteri Supachai Panitchpakdi, UNDP Başkanı Kemal Derviş, FAO Genel Direktörü Jacques Diouf da sözü geçen konferansa katılmıştır. Bu konferansta ticaret ve yatırım, enerji, teknoloji, tarım temel konular olmuş ve bu çerçevede kararlar alınmıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2007d).

2007 yılında Dışişleri Bakanlığınının 30 Numaralı açıklamasında, Türkiye'nin son zamanlarda insani yardıma oldukça önem verdiği ve bu durumun hız kazandığı belirtilmiştir. Sözü geçen metinde Türkiye'nin donör ülke olmasına dikkat çekilmiş ve Donör Ülkeler Konferansı'na elinden geldiği kadar katılım gösterdiğinin altı çizilmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2007e). Türkiye'nin Afrika'ya WFP kapsamında 2005'te 2.300.000 ABD doları, 2006'da ek yardımlarla beraber 2.000.000 ABD doları yardımda bulunduğu dair veriler Dışişleri Bakanlığının internet sayfasında yer almıştır. Türkiye, 2007 yılında da bu yardım faaliyetlerine devam etmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2007f). Ayrıca Türkiye Gine Bissau'ya eğitim, sağlık ve altyapı konularında yatırım yapmaya karar vermiştir. Bu çerçevede 250.000 avro yardımda bulunarak 2007'de Gine Bissau'ya lise inşa etme kararı alındığına dair yapılan açıklamalar Dışişleri Bakanlığı sitesinde yer almıştır. Buna ek olarak Dışişleri Bakanlığı bir açıklamasında Türkiye'nin Güney Afrika'da meydana gelen fırtına ve sellerden sonra Madagaskar ve Mozambik'e Türk Kızılay'ı vasıtasıyla Mozambik Kızılay'ına 40.000 ABD doları ile Madagaskar Kızılaç'ına 20.000 ABD doları yardımda bulunduğunu belirtmiştir. Liberya'ya salgın hastalıklarla savaşması için DSÖ vasıtasıyla 100.000 ABD doları, WFP aracılığıyla Cibuti'ye

¹² En az gelişmiş ülkelerin %35'ini Cibuti, Ekvator Ginesi, Senegal, Burkino Faso, Benin, Çad Cumhuriyeti, Kongo, Etiyopya, Gambiya gibi Afrika ülkeleri oluşturmaktadır (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, d).

200.000 ABD doları, Gine Bissau'ya sağlık ve altyapı için 250.000 ABD doları yardımda bulunmuştur. Ayrıca 2007'de EAGÜ vasıtasıyla Afrika ülkelerine yönelik enerji, teknoloji, yatırım ve ticaret gibi çeşitli alanlarda yapılması planlanan aktiviteler açıklamalar vasıtasıyla dile getirilmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2007d).

2.5. 2008 Yılı Dışişleri Bakanlığı Açıklamaları

2008'de Dışişleri Bakanlığının sitesinde 243 veri incelenmiş ve Sahraaltı Afrika ülkeleriyle ilişkili 12 belgeye rastlanmıştır. Dolayısıyla bu yıl, Türkiye-AfB ve Sahraaltı Afrika ülkeleriyle olan ilişkiler bakımından önemli verileri bünyesinde bulunduran bir yıl olmuştur. 2005 yılında AfB'de gözlemci ülke statüsü kazanan Türkiye, 2008 yılında "stratejik ortak" pozisyonuna yükselmiştir. AfB Komisyonu Başkanı Jean Ping, Dışişleri Bakanı Babacan'ı 13. AfB Zirvesi kapsamında Bakanlar Konseyi toplantısı için Mısır'a davet etmiştir. Konferansta, Türkiye-AfB arasında iş birliği ve özel gündem maddeleri Dışişleri Bakanlığı açıklamaları içerisinde yerini almıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2008a).

2008'de BM Sudan Genel Sekreteri Ashraf Gazi, Sudan üzerine fikir alışverişi için Türkiye'yi ziyaret etmiştir. Türkiye ziyaretinde Cumhurbaşkanı Gül, Dışişleri Bakanı Babacan ve Siyasi İşler Müsteşar Yardımcısı Büyükelçi Çeviköz ile görüşen Sekreter, Sudan'ın Darfur bölgesinde barış ve istikrar için Kapsamlı Barış Anlaşması'nın uygulanmasının önemini vurgulayıcı açıklamalarda bulunmuştur. Dışişleri Bakanlığınca yapılan açıklamalarda "*Türkiye, kendi imkânları ölçüsünde Sudan'da barış, istikrar ve refaha katkıda bulunmak amacıyla uluslararası toplum ile iş birliği yapmaya devam etmektedir.*" şeklindeki ifadelerle Kapsamlı Barış Anlaşması'nın uygulanmasının ve tüm tarafların bu anlaşmaya uymasının önemi vurgulanmıştır. Ayrıca aynı açıklamayla BM Misyonunun Sudan'da yaptığı faaliyetlerin faydalı olacağını altı çizilmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2008b). Bu dönemde Türkiye'nin Sudan'a yönelik bakış açısı, verilen demeçler göz önüne alındığında ülke içindeki barış ve istikrarın muhafaza edilmesi ve kalıcı hâle getirilmesi yönünde olmuştur.

Şubat 2008'de Senegal Cumhurbaşkanı Abdoulaye Wade'nin Türkiye'yi ziyaret ettiği açıklamalar içerisinde belirtilmiştir. Ziyaretin sebebi, Türkiye-Senegal arasındaki ilişkiler ve Mart 2008'de İKÖ'nün yapacağı zirvedeki konular ile bölgesel meselelerin

ele alınması üzerine olmuştur (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2008c). Mart 2008’de Burkina Faso Dışişleri ve Bölgesel İşbirliği Bakanı Djibril Yipènè Bassolé’nin Türkiye’yi ziyareti ve hem ikili hem de bölgesel konularda istişarelerde bulunulduğu yine açıklamalarda ifade edilmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2008d).

Terör, saldırı eylemleri ve askerî darbelere yönelik açıklamalarda Kenya, Çad Cumhuriyeti, Moritanya ve Sudan’a yapılan faaliyetlerle ilgili demeçlere yer verilmiştir. Türkiye terör eylemlerine yönelik kınama mesajlarına 2007’de Sudan’da meydana gelen olayları kınayarak başlamış ve 2008’de de sürdürmüştür. Devamında Çad Cumhuriyeti, Kenya ve Moritanya’daki yaşananları da ele alarak kınama listesine bu ülkelerde meydana gelen olayları da eklemiştir. Dışişleri Bakanlığının açıklamalar bölümünde 140 Numaralı açıklama ile Moritanya’daki askerî darbe için “en kısa zamanda demokratik anayasal düzene geri dönülmesini temenni” eden bir demeç yayımlanmıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2008e). Kenya, Moritanya, Çad Cumhuriyeti ise 2, 15 ve 74 Numaralı açıklamalar ile itidal çağrısında bulunarak “diyalog ve siyasi uzlaşma yoluyla, demokratik ilkeler çerçevesinde mevcut gerginliğin aşılmasına” yönelik ifadeler kullanmıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2008f, 2008g, 2008h).

Türkiye’de 2008 yılında ilk defa Türkiye-Afrika İşbirliği Zirvesi gerçekleştirilmiştir. Bu zirve kapsamında Türkiye’yi AfB Komisyon Başkanı ziyaret etmiş ve zirveye 50’den fazla ülke katılmıştır. Türkiye’nin ileriye dönük Afrika kıtası için planladığı iki önemli nokta bu zirve kapsamında ele alınmıştır. Bunlardan birincisi Türkiye’nin Afrika Açılım Politikası, ikincisi ise Türkiye’nin BMGK’nin geçici üyeliğine aday olması süreci ve bu vasıta ile Afrika ülkeleriyle ilişkilerin geliştirilmesi olmuştur (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2008i). Ağustos 2008’de Türkiye’de yapılan Afrika İşbirliği Zirvesi’nde, Türkiye’nin Afrika ülkeleriyle özel olarak Dışişleri Bakanlığı düzeyinde gerçekleştirdiği teke tek görüşmeler Dışişleri Bakanlığının internet kaynakları içerisinde belirtilmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2008j).

TİKA 2008’de tarım, eğitim, sağlık gibi konularda faaliyet gerçekleştirmiş ve Afrika ülkelerine 50 milyon dolarlık yardımda bulunmuştur. Yardımlar dâhilinde yapılan açıklamada, 2006 ile 2008 arasında TİKA’nın Etiyopya, Sudan ve Senegal’e ofis açtığı

belirtmiştir. WFP kapsamında Dışışleri Bakanlığı, Türkiye'nin 2008 yılı Ağustos ayı içerisinde 9 Afrika ülkesine 3,5 milyon dolarlık maddi yardım yapma kararı aldığını belirtmiş ve bu ülkelerin isimlerine yapılan açıklamada rastlanmamıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığı, 2008k, 2008l).

2.6. 2009 Yılı Dışışleri Bakanlığı Açıklamaları

Mayıs 2009'da Dışışleri Bakanı Babacan, 2007'de devraldığı makamını Davutoğlu'na bırakmıştır. Görev değişim merasiminde, Türkiye'nin bölgesel politikalarının başarısından ve Afrika ile bölgesel ilişkilerde alınan yollardan bahsedilmiştir. Yapılan açıklamada, 2009'dan itibaren Türkiye'nin yeni açılımlarla (Afrika, Latin Amerika açılımları) birlikte sadece kendi bölgesinde değil Afrika ve Latin Amerika bölgesindeki krizlerle de adı duyulan bir ülke hâline geldiğinin altı çizilmiş ve Afrika Açılım politikasına değinilmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığı, 2009a).

2009 yılında Dışışleri Bakanlığı sitesinde toplamda 316 belgeye rastlanmış ve bunların altısı Sahraaltı Afrika ülkeleriyle ilgili bulunmuştur. Bu yıl içinde Türkiye, Sahraaltı Afrika ülkesi olan Somali'nin iç politikasına yönelik Dışışleri Bakanlığı sayfasında çok sayıda açıklamada bulunmuştur. Somali'deki korsanlık faaliyetleri bu dönemde dünyayı etkilemeye başlamıştır. BMGK 1851 sayılı Karar ile Somali'deki korsanlık ve haydutluk problemlerine yönelik Temas Gurubu oluşturmuştur. Türkiye bu Temas Grubu'na kurucu üye olarak katılmış, AB'nin de içinde bulunduğu CTF-151 olarak isimlendirilen çok milletli Birleşik Görev Gücü'ne dâhil olarak Türkiye'nin Aden Körfezi'ne gemi yolladığından açıklamalarda bahsetmiştir. Ayrıca bu olay Türkiye'ye uluslararası alanda önemli bir görev yüklemiştir. Türkiye bu görev vasıtasıyla NATO dışında ilk defa denizlerde çok uluslu koalisyon gücü komutanlığını yürütmüştür (Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığı, 2009b).

Şubat 2009'da Etiyopya Dışışleri Bakanı Seyoum Mesfin Türkiye'yi ziyaret ederek Cumhurbaşkanı Abdullah Gül, Ulaştırma Bakanı Binali Yıldırım ve Devlet Bakanı Sait Yazıcıoğlu ile görüşmüştür. Bu görüşmede iki ülkenin karşılıklı ilişkilerinin geliştirilmesi ve bu gelişimi destekleyecek imkânlar üzerinde durulmuştur. Buna ek olarak hem bölgesel hem de uluslararası konuların ele alınacağına dair ifadeler yer almıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığı, 2009c). Ayrıca 2009'da D-8 Sekreteryası ile Türkiye arasında Merkez Anlaşması imzalandığına dair bir demeç yer almıştır. Böylece D-8 bünyesinde kalkınmayı hedefleyen ülkelerin, küresel ölçekte

ekonomilerinin iyileştirilmesi ve ticareti geliştirmeleri amaçlanmıştır. Bu anlaşma dolaylı olarak Türkiye-Nijerya ilişkilerini de geliştirmeyi hedeflemiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2009d).

Türkiye, 1 Ocak 2009 itibarıyla BMGK'nin geçici üyesi olmuştur. Ardından 2 Ocak 2009'da Ankara'da, Afrika ülkelerinin büyükelçileri ve Türkiye'de akredite edilen üçüncü ülkelerde bulunan Afrika büyükelçileri ile toplantı düzenlenmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2009e). 11 Numaralı Bakanlık açıklamasıyla, Türkiye-Afrika stratejik iş birliği ön plana çıkarılarak Afrika ile ilgili meselelerin uluslararası alana sunulması amaçlanmıştır. Açıklamanın ayrıntısı şu şekildedir:

Türkiye, 2009-2010 dönemi BM Güvenlik Konseyi geçici üyeliği görevi süresi boyunca, BM Şartı'nda yer alan prensip ve amaçlar doğrultusunda hareket ederek, uluslararası barış ve güvenliğin tesisi için elinden gelen bütün gayreti göstermekte; bölgesel konular meyanında Türkiye-Afrika stratejik iş birliği çerçevesinde Afrika ile ilgili meselelere özel bir önem vermektedir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2009e).

2009 yılında, Sahraaltı Afrika ülkelerine yönelik yapılan iki terör saldırısı ile ilgili açıklamalar Dışişleri Bakanlığı sayfasında yer almıştır. Bu iki açıklama da Somali'ye yönelik yapılmıştır. Türkiye'nin *Yasa Neslihan*, *Bosphorus Prodigy* ve *Karagöl* isimli üç gemisi Somalili korsanlar tarafından kaçırılmıştır. Bu gemiler daha sonra serbest bırakılmış ve Türkiye-Somali arasındaki ilişkilerde ciddi bir problemin yaşanmasına neden olmamıştır. Bunun haricinde Somali'de yine terörist saldırılar meydana gelmiştir. Türkiye hem bu saldırıları hem de kendi gemilerinin kaçırılmasından dolayı kınama mesajı yayımlamış ve Somali'nin terörle mücadele etmesinde yanında olduğunu bildirmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2009b, 2009f).

2.7. 2010 Yılı Dışişleri Bakanlığı Açıklamaları

2010 yılında Dışişleri Bakanlığı sitesinde toplamda 443 belge yer almış ve bunlardan Sahraaltı Afrika ülkeleriyle ilgili 16 belgeye rastlanmıştır. Sahraaltı Afrika ülkelerine yönelik 2010 yılı itibarıyla üzerinde durulan iki sorun tespit edilmiştir. Bunlardan birincisi Sudan, ikincisi ise Somali Sorunu'dur. Türkiye, Somali'ye yönelik faaliyetlerine önceki yıllardaki gibi hızlı şekilde devam etmiştir. BM himayesinde planlanan ilk Somali Konferansı Türkiye'de düzenlenmiş ve bu konferansa BM Genel Sekreteri, İKÖ Genel Sekreteri, uluslararası 12 örgüt ve 55 ülke katılmıştır. Bu

kapsamda Dışışleri Bakanlığının Somali Konferansı'na yönelik destek açıklaması şu şekildedir:

Türkiye, Osmanlı İmparatorluğu döneminden bu yana yakın ilişkiler içinde bulunduğu dost ülke Somali'nin egemenliğine, toprak bütünlüğüne, barış ve istikrarına büyük önem vermektedir. Somali'de istikrarın bir an önce tesisi, bölge güvenliği ve uluslararası barış bakımından da önem arz etmektedir. Türkiye, bu amaca matuf çalışmaları ve Somali Geçici Federal Hükümeti'nin tüm muhalif gruplara yönelik "açık kapı" politikasını desteklemektedir. Türkiye, Somali krizinin aşılması ve ülkenin barış ve istikrara kavuşması için üzerine düşeni yapmaya devam edecektir (Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığı, 2010a).

Somali Konferansı sonrası imzalanacak olan İstanbul Deklarasyonu'ndan önce Dışışleri Bakanlığı açıklamaları vasıtasıyla Türkiye sürece ilişkin Somali ile ilgili üç güçlü mesaj vermiştir. Bunlardan birincisi, Somali'de barış içerisinde yaşanması için kadın, çocuk ve tüm sivillere yönelik güvenlik problemlerinin aşılması olmuştur. Buna ek olarak Türkiye, güvenliğin sağlanıp Somali Konferansı'na katılan tüm ülkelerin işleyen bir ekonomi için Somali'de iş istihdamı oluşturmaları vurgulanmıştır. İkinci önemli mesaj, bölgesel sahiplenilmenin sağlanması şeklinde olmuştur. Bölge ülkelerinin desteği ile Somali'nin istikrarsızlık alanı olmaktan çıkarılması hedeflenmiştir. Üçüncü önemli mesaj ise uluslararası topluma çağrı niteliğindedir. Uluslararası toplum kanalıyla Darfur'daki sıkıntıların ve diğer olumsuz koşulların ortadan kaldırılmasıyla Somali, Somali halkı ve hatta Afrika ile dayanışma yapılması vurgulanmıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığı, 2010b). Ayrıca Türkiye, Somali yakınlarında Aden Körfezi ve Hint Okyanusu'nda deniz haydutluğuna karşı çok uluslu Birleşik Görev Gücü olan CTF-151'i 1 Eylül-1 Aralık 2010 tarihleri arasındaki üç aylık süreyle yürütme kararı almıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığı, 2010c).

Mart 2010 tarihinde Türkiye ve Mısır eş başkanlıklarında İKÖ çerçevesinde, Darfur'un Yeniden İnşası ve Kalkınması için Uluslararası Donörler Konferansı yapılmıştır. Türkiye, Darfur Sorunu'nu 2010'da da üstlenmiş ve sorunun çözümü için hareket geliştirmiştir. Buna ek olarak Ekim 2010'da Sudan Dışışleri Bakanı Ali Karti'nin Türkiye'yi ziyaret etmesi ve Türkiye ile Sudan arasında diplomatik pasaport hamilleri için karşılıklı vizelerin kaldırılmasına yönelik anlaşma imzalaması üzerinde durulmuştur (Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığı, 2010d). Nitekim bu görüşmede, "Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığı Diplomasi Akademisi ile Sudan

Dışışleri Bakanlığı Diplomatik Çalışmalar Ulusal Merkezi Arasında İşbirliğine Yönelik Mutabakat Zaptı” ve “Türkiye ile Sudan Arasında Diplomatik Pasaportlar İçin Vize Muafiyet Anlaşması”nın imzalanması öngörülmüştür (Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığı, 2010e).

Bu yıl içindeki belgelerde, ikili ilişkiler bakımından Sudan’dan sonra Tanzanya, Senegal ve Moritanya ön plana çıkarılmıştır. Şubat 2010’da Tanzanya Cumhurbaşkanı Jakaya Mrisho Kikwete Türkiye’ye ziyarette bulunmuştur. Bu ziyarette Türkiye-Tanzanya arasında diplomatik, hizmet ve hususi pasaport hamilleri için vizelerin karşılıklı olarak kaldırılmasına yönelik bir anlaşmanın imzalandığı açıklamalarda yer almıştır. Böylece diplomatik, hususi ve hizmet pasaportuna sahip olan hem Türk hem Tanzanyalı vatandaşlar altı ay içinde doksan günü aşmayacak olan ülke seyahatlerinde vizeden muaf bırakılmıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığı, 2010f). Moritanya Türkiye’yi 2010’da önce Cumhurbaşkanlığı sonra Dışışleri Bakanlığı düzeyinde ziyaret etmiştir. Ocak ayında Cumhurbaşkanı Mohamed Ould Abdel Aziz ziyarette bulunarak ikili ilişkilerde iş birliği çalışmaları üzerinde durmuştur. Diğer bir açıklama Mart 2010’da Moritanya İslam Cumhuriyeti Dışışleri ve İşbirliği Bakanı Naha Mint Mouknass’ın Türkiye’ye ziyareti üzerine olmuştur. Bu ziyaret bağlamında Ocak ayında cumhurbaşkanlığı düzeyinde ele alınan iş birliği çalışmalarının sürdürülmesi ve buna ek olarak da Türkiye-Moritanya ikili ilişkilerinin bölgesel ve uluslararası misyonunun gözden geçirilmesi planlanmıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığı, 2010g). Türkiye’ye yapılan son Sahraaltı Afrika ülkesi ziyareti Haziran 2010 tarihinde Senegal Devlet ve Dışışleri Bakanı Madické Niang tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu ziyaret, Senegal ve Türkiye’nin hem son zamanlarda artan temaslarının göstergesi hem de bu gelişen temasların önemini vurgular nitelikte olmuştur. Bu ilişkiler 127 Numaralı Bakanlık açıklamasıyla vurgulanmıştır. Batı Afrika’nın önde gelen ülkelerinden olan Senegal, Afrika’da barış ve istikrarın korunması açısından da başat aktörlerdendir. Dışışleri Bakanlığı Senegal’in bu ziyaretiyle hem ikili ilişkilerin tüm yönlerden gözden geçirilmesi ve kuvvetlenmesini sağlanmış hem de Afrika kıtasındaki sürekli gündemde olan konular, güncel ve bölgesel olayların geliştirilmesi amaçlanmıştır. Ayrıca Türkiye ile Senegal arasında “Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması Anlaşması” ile “Türk Standartları Enstitüsü ile Senegal Standartlar Teşkilatı Arasında Teknik İşbirliği Mutabakat Zaptı”

imzalanması da bu ziyaret kapsamında öngörülmüştür (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2010h).

2010 yılı, dış politikada son derece yoğun bir yıl olmuştur. Bu yıl içerisinde Türkiye geçici BMGK üyeliği çerçevesinde BMGK Dönem Başkanlığını üstlenmiş, buna ek olarak BM Genel Kurulu ile ilişkiler kurarak BM Genel Kurulu Başkanlığı ile görüşmelerini arttırmış ve BM Genel Kurul Başkanlığını da üstlenmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2010i). Bu dönem zarfında Türkiye 19 açık resmî toplantı, 8 kapalı danışma, mutakat gündem gerçekleştirmiş ve ayrıca çalışma programlarında yer alan ülkelerin durumları değerlendirilmiştir. Bu bağlamda Dışişleri Bakanlığı Sahraaltı Afrika ülkelerine yönelik BMGK'deki Liberya ve Sierra Leone'de bulunan BM Misyonlarında görev sürelerini uzattığını, Sierra Leone'ye yapılan yaptırımlara son verilmesi için kararlar aldığını içeren ifadelere açıklamalarında yer vermiştir. Ayrıca, Fildişi Sahili'nde BM Misyonunda bulunan polis ve asker sayılarının arttırıldığı da ifade edilmiştir. Tüm bunların yanı sıra Dışişleri Bakanlığı sitesinde Kongo'da meydana gelen toplu tecavüzler hakkında açıklamalara yer verilmiştir. Dışişleri Bakanlığı Sudan'daki referandum hazırlıkları, Gine'deki seçimlerin engellenmesi ve Fildişi Sahili'nde seçim tarihinin kesinleşmesi konusunda da 4 basın açıklaması yapmıştır. BMGK ayrıca Kongo'daki toplu tecavüzler ve Liberya'daki BM misyonu kararına ilişkin basına sözlü açıklamalarda bulunmuştur. Türkiye'nin BMGK Başkanlığındaki 23 Eylül 2010'da "Barışı Koruma-Barışı İnşa" BM Zirve Toplantısında, Türkiye'nin BM nezdinde özel konuları ele aldığı ve yürüttüğü faaliyetlerle de uluslararası kamuoyunun takdirini kazandığının altı çizilmiştir. Türkiye'nin BM faaliyetleri içinde başkanlığı dönemindeki Afrika politikalarında da bunu görmek mümkündür (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2010j).

Dışişleri Bakanlığı 2010'da Gine, Sudan, Somali ve Fildişi Sahili'nin iç problemlerine yönelik açıklamalarda bulunmuştur. İlk olarak, Gine Cumhuriyeti içerisindeki karışıklıklara dikkat çekmiştir. Türkiye, Sahraaltı Afrika ülkelerine yönelik politikasında genellikle bölgeye giden refahı teker teker bu ülkelerin her birinin refahı ile paralel tutmuştur. Bu sebeple Gine'de siyasi kriz sonrasında ulusal birliğin tesis edilmesini ve ayrıca Gine'deki seçimlerin kısa sürede gerçekleştirilip Gine Ulusal Birlik Hükümeti Başkanı'nın uzlaşma ile belirlenmesinden memnuniyet duyduğunu

belirten bir açıklama yayımlamıştır. Buna ek olarak Dışişleri Bakanlığı yaptığı bir açıklamayla, Gine'deki anayasal düzene dönüşü ve bu yöndeki çabaları destekleyeceğini belirtmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2010k).

İkinci olarak Afrika'da Sudan ile Darfur bölgesinde en büyük isyancı grup olan "Adalet ve Eşitlik Hareketi" (JEM) arasındaki sorunun halledilmesi için Sudan Cumhurbaşkanı Omar El Beşir, Çad Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı İdris Debi ve Katar Emiri Şeyh Hamad Bin Khalifa Al-Thani bir araya gelerek 23 Şubat 2010'da Doha'da uyuşmazlık çözümü için bir çerçeve anlaşma imzalamıştır. Darfur'da meydana gelen çatışma ortamının düzeltilmesine yönelik yapılan antlaşmanın imzalanmasını Türkiye'nin memnuniyetle karşıladığını içeren bir açıklama Dışişleri Bakanlığı sitesinde yayımlanmıştır. Ayrıca açıklamalarda, Darfur ve Sudan arasındaki anlaşmazlıkların çözümüne yönelik AfB, BM gibi uluslararası kuruluşlarca yapılan pozitif, anlaşmazlık çözücü hareketlere de desteğini vermekten kaçamayacağını net bir şekilde belirtmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2010l).

Üçüncü olarak Dışişleri Bakanlığı Türkiye'nin Osmanlı İmparatorluğu döneminden beri Somali ile yakın ilişkiler kurmaya ve Somali'yi dost ülke olarak görüp egemenlik, toprak bütünlüğü, barış ve istikrarına ehemmiyet addettiğini vurgulamış ve Somali'de istikrar ve güven ortamının tesisinin uluslararası barış açısından önemli olduğunu belirten bir demeç vermiştir. Böylece Türkiye, Somali'ye yönelik bu amaçlara destek vererek Somali Geçici Hükümeti'nin muhaliflere uyguladığı açık kapı politikasını desteklemediğini açıklamalarına eklemiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2010a).

Son olarak Fildişi Sahili, geçen on yıl içinde meydana gelen siyasi kriz ortamını yumuşatmak için ülkede Cumhurbaşkanlığı seçimi yapmış ve seçimi 28 Kasım 2010 tarihinde Alassane Dramane Ouattara kazanmıştır. Fildişi Sahili halkı böylelikle siyasi tercihini ortaya koymuş ve bu tercih BM tarafından onaylanmıştır. Ancak eski Cumhurbaşkanı Laurent Gbagbo, seçimlerin galibinin kendisi olduğunu iddia etmiş ve bu durum ülke içerisinde oluşabilecek bir kargaşa sebebiyle Türkiye tarafından endişeyle karşılanmıştır. Bunun üzerine Dışişleri Bakanlığı, Fildişi Sahili'ndeki tüm taraflara Ouattara'nın seçimi kazandığını kabul etmelerini istediğini ve demokrasiye saygı duyulması gerektiğini belirten bir açıklama yapmıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2010m).

2010'da Nijerya ve Somali'de meydana gelen terör faaliyetleri de Türkiye'nin Dışışleri Bakanlığının resmî açıklamaları vasıtasıyla kınanmıştır. Nijerya'nın Jos şehrinde, Mart 2010'da kadın ve çocukların da içinde bulunduğu çok sayıda kişinin yaralanmasına ve ölmesine yol açan terör saldırısı düzenlenmiştir. Ayrıca Ekim 2010'da Nijerya'nın Abuja şehrinde, Nijerya'nın bağımsızlığının 50. yıldönümünde terörist saldırılar meydana gelmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığı, 2010n, 2010o). Buna ek olarak 24 Ağustos 2010'da Somali'nin başkenti Mogadişu'da Somalili milletvekillerinin de arasında bulunduğu 33 kişiye bombalı saldırı düzenlenmiştir. Bu saldırılar sonrası Dışışleri Bakanlığı başsağlığı mesajı yayımlamış ve Sahraaltı Afrika ülkelerinde yapılmış olan bu terör faaliyetlerini resmî açıklamalarla kınamıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığı, 2010p).

2.8. 2011 Yılı Dışışleri Bakanlığı Açıklamaları

2011 yılı verilerinde en çok üzerinde durulan Sahraaltı Afrika konularının Somali Sorunu ile Sudan Sorunu olduğuna dair Dışışleri Bakanlığının sitesinde açıklamalara rastlanmıştır. Bu yıl içindeki Sudan üzerinde durulan sorun ise artık Darfur Sorunu değil, yeni bağımsızlığını kazanan Güney Sudan ve Sudan arasındaki ilişkilerin iyileştirilmesi ile ilgilidir. Ayrıca bu yıl diğer yıllardan farklı olarak Büyükelçiler Konferansı'nda Sahraaltı Afrika ülkelerini içeren demeçler dikkat çekmiş ve ilk defa Türkiye-Afrika İşbirliği Formu düzenlenmiştir.

Dışışleri Bakanlığı Ocak 2011'de yaptığı bir açıklamada, Sudan'da yapılan referanduma yönelik Sudan ile Türkiye'nin ilişkilerinin 16. yüzyıla dayandığının altını çizmiş ve Sudan'da yapılan referandum için sadece Sudan Hükümeti'nin kaderinin değil Afrika kıtasının kaderinin de belirleneceği kritik bir süreç olduğunun altını çizmiştir. Buna ek olarak Türkiye, Dışışleri Bakanlığı kanalıyla Güney Sudan'ın bağımsızlığını Kalkınma Bakanı Cevdet Yılmaz başkanlığındaki bir heyet vasıtasıyla niyet mektubu ile 9 Temmuz 2011'de tanımıştır. Böylece referandum öncesi ve sonrası hem Güney hem Kuzey Sudan'ın destekleneceği ve yardımlarının bu tarihten sonra da öncesinde olduğu gibi devam edeceği Dışışleri Bakanlığı sitesinde yer alan 2011 yılının 15 Numaralı açıklamasıyla vurgulanmıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığı, 2011b). Ayrıca Türkiye-Afrika İşbirliği Zirvesi'nin bakanlar düzeyindeki konferansında Dışışleri Bakanlığı Güney Sudan'ın Afrika-Türkiye ortaklığına yeni üye olarak katılımından duyduğu memnuniyeti dile getirmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığı, 2011a).

Türkiye, Somali Sorunu üzerinde durmaya 2010 yılında da devam etmiştir. Somali'ye faaliyetlerini İİT, AfB ve WFP aracılığıyla sürdürmüştür. Buna ek olarak 2011 yılında ilk defa düzenlenecek olan Türkiye-Afrika İşbirliği Zirvesi'nde de Somali üzerine vurgu yapmıştır.

Türkiye-Afrika Zirvesi, bakanlar düzeyinde kıdemli memurlar ve iş adamlarının bulunduğu konferanslar serisi şeklinde meydana gelmiştir. 15 Aralık 2011 tarihinde kıdemli memurlar toplantısında kabul edilen Ortak Uygulama Planı gözden geçirilerek Birinci Afrika-Türkiye İşbirliği Zirvesi'nden itibaren kat edilen yollara yönelik açıklamalar Dışişleri Bakanlığının sayfasında yer almıştır. Böylece Afrika kıtası ile Türkiye arasındaki hem kamu ve özel kurumlar bakımından kapsamlı çalışmalar dile getirilmiş hem de bu iş birliği dallarının genişletilerek çeşitlenmesi için yapılacak yenilikler belirtilmiştir. Ayrıca uygulama planlarının taahhütleri yinelenmiş ve bu çerçevede uygulanacak diğer projelerin değerlendirilmesinin altı çizilmiştir. Bu amaçla çok taraflı iş birliği alt komitesi ve Türkiye Hükümeti arasında söz konusu projelerin uygulama alanlarının oluşturulmasının planlandığı ve bunların uygulanabilmesi için Afrika Komisyonu Çok Taraflı İş Birliği Alt Komitesi ve Addis Ababa'daki Türk Büyükelçiliği arasında düzenli görüşmelerin sürdürülmesinin planlandığı Dışişleri Bakanlığının resmî internet sitesinde belirtilmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2011a).

Türkiye ile Afrika arasında yapılan Birinci Bakanlar Düzeyinde İşbirliği Konferansı'nda, Afrika ile Türkiye basın yayın temsilcileri ve örgütlerinin üyeleri arasında iletişim ve iş birliği geliştirilmesinin gerekliliği vurgulanmıştır. Dışişleri Bakanlığının yaptığı açıklamada Türkiye-Afrika medya forumlarının kurulması gerekliliğinin altı çizilmiştir. Türkiye-Afrika arası teknoloji, çevre, turizm, eğitim, altyapı, medya, enerji, ticaret, ulaştırma ve barış ile güvenlik alanındaki gelişen ilişkiler dile getirilmiştir. Ayrıca Dışişleri Bakanlığı sitesindeki konferansa ilişkin açıklamalarda Türkiye'nin Afrika ülkelerine sunmuş olduğu genel eğitim, mesleki eğitim bursları, altyapı desteği, tarım ve sağlık alanlarında sağlanan kalkınma yardımları ve aynı zamanda altyapı ile kapasite oluşturulması konusundaki katkılar ile karşılıksız yardımlar ele alınmıştır. Ek olarak Afrikalı ülkelerinin başkanları TİKA'nın Afrika kıtasındaki faaliyetlerinden duyulan memnuniyeti de vurgulamışlardır (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2011a).

Türkiye ile Afrika Arasında Birinci Bakanlar Düzeyinde Gözden Geçirme Konferansı 16 Aralık 2011’de yapılmıştır. Bu Konferansı, Dışişleri Bakanı Davutoğlu ve Ekvator Ginesi Dışişleri ve Uluslararası İşbirliği Frankofoni Bakanı Nseng Esono eş başkanlar olarak yürütmüştür. Konferansa Afrika ülkelerinin temsilcilikleri, Türkiye’nin temsilcilikleri ve AfB Komisyonundaki bazı özel grupların temsilcilikleri ile bunlara ek olarak çeşitli uluslararası ve bölgesel organizasyon gözlemcilerinin katıldığı açıklamalarda yer almıştır. Bu konferans ile gelecek Türkiye-Afrika Zirvesi’nin planlanması da yapılmıştır. Böylece daha düzenli bir ilişki mekanizması kurulmaya çalışılmıştır. Dışişleri Bakanlığı güncel gelişmeler sayfasında 2011 yılında yapılan bu konferanstan duyulan memnuniyet belirtilmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2011a).

Birinci Bakanlar Düzeyinde Gözden Geçirme Konferansı’na katılan bakanlar, Türkiye-Afrika ilişkilerinde karşılıklı güven, eşitlik, saygı çerçevesinde ilişkilerin yürütülmesi ve Afrika-Türkiye arasında devam eden ilişkiler konusunda fikir birliğine varıldığı ile ilgili açıklamalar Dışişleri Bakanlığının sitesinde yer almıştır. Türkiye ve Afrika arasındaki son zamanlarda yapılan ziyaretlerin artmasının hem kamu hem özel sektöre yansıtacağı, bu çerçevede çeşitli sektörlerde ilişkileri arttıracığı vurgulanmıştır. Konferansta, sektörel ilişki ağının yanında Afrika vatandaşlarının yararlanacağı şekilde vize sisteminin kolaylaştırılması için adımlar atılmasına yönelik bilgilendirmeler yapıldığı belirtilmiştir. Ayrıca Afrika ülkeleri, Türkiye’nin kendileri için yürüttüğü vize politikalarını da takdir ettiklerini belirtmiştir. Bu konferansta, BM başta olmak üzere diğer uluslararası organizasyonlar da ilişkilerin Türkiye ile Afrika’nın çıkar ve iş birliğini teşvik edici düzeyde olmasından duyulan memnuniyeti dile getiren demeçlerde bulunmuştur. Türkiye-Afrika ilişkilerini yöneten temel prensipler olarak demokrasi, toplumsal adaletin sağlanması, açlık ve yoksulluğun sona erdirilmesi, çevre sorunları, uluslararası hukuka saygı da verilen demeç içerisinde yer almıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2011a).

2011 yılı içerisindeki Dışişleri Bakanlığı güncel açıklamalarında, Türkiye’nin de içinde bulunduğu uluslararası alanda Terörizmle Mücadele Küresel Forumu (TMKF) kurulduğu açıklaması yapılmıştır. Bu forumun önemi, terörizmle mücadelenin yanı sıra küresel ölçekte terörün önlenmesi olmuştur. Bu kuruluş içerisinde Sahraaltı Afrika ülkelerinden Güney Afrika ve Nijerya gibi yerler bulunmaktadır. Sahraaltı Afrika’da

sıklıkla yaşanan terör olayları göz önüne alındığında böyle bir forumun kurulması Türkiye-Sahraaltı ülkeleri arasındaki ilişkiyi de etkilemektedir. Bu bağlamda Birinci Bakanlar Düzeyinde Gözden Geçirme Konferansı'nda Afrika'daki terörizm ile mücadele faaliyetleri ve terörizmin önlenmesi, hafif ve küçük silahların ticaretinin engellenmesi, ülke güvenliği ve deniz korsanlığına yönelik karşı tutumlar dile getirilmiştir. Ayrıca şiddet ve terörizm içerikli faaliyetlerin Afrika ülkelerindeki ekonomik çalışmaları negatif yönde etkilediğinin de altı çizilmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2011c).

Ocak 2011'de Türkiye, Üçüncü Büyükelçiler Konferansı'nın açılış konuşmasında uluslararası alanda "insanlıkla bütünleşme" prensibinin altını çizmiştir. Evrensel değerlerin savunuculuğu ve dünyanın herhangi bir yerinde insan ihlalleri olduğunda Türk büyükelçilerin bu durumu ortak vicdan ve akılla savunacağını belirtmiştir. Böylece Türkiye, insanlıkla bütünleşme fikri etrafında diğer ülkelerle evrenselleşme üzerinden politikalar izleyerek STK ve çeşitli örgütler aracılığıyla bu politikalarını yürütme kararı aldığını ifade etmiştir. Bu duruma örnek olarak Türkiye Somali Büyükelçiliği verilmiş, evrenselleşen dış politika çerçevesinde Türkiye'nin "Yeryüzü Doktorları" adı altında çalışan sivil toplum aktivitelerine dikkat çekilmiş ve Dışişleri Bakanlığı güncel gelişmeler sayfasında diğer ülkelerle olan ilişkilerin ulusal çıkardan daha çok coğrafi şartların elverişsizliği ve vicdani değerler ölçütünde ezilen haklara yardım amaçlı olduğu vurgulanmıştır. En büyük çıkarın ise insanlığın vicdanı olduğu belirtilmiştir. Bu konferansta Dışişleri Bakanı Davutoğlu, Samuel P. Huntington'ın 1993'teki "*torn country*" tanımından rahatsız olduğunu ifade etmiş ve Türkiye'nin birleştirici bir ülke olduğunu belirterek dünyadaki Türk etkisinden bahseden açıklamalarda bulunmuş; ayrıca birleştirici ve sınır ötesi kavramından söz ederken "*Afrika-i Osmanî'den bahseden bir kimliğiz*" şeklinde Afrika'ya uzanan Türk vizyonunu da vurgulamıştır. Dışişleri Bakanı Davutoğlu, Türkiye'nin kadim ve modern arasında bir köprü olduğunu belirtmiştir. Afrika'nın yeni dünyada kendi kimliğini tekrar oluşturma çabasının görmezden gelinmemesi gerektiğinin altını çizmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2011d).

Tüm bunlara ek olarak Üçüncü Büyükelçiler Konferansı'nda Dışişleri Bakanı Davutoğlu, 2011 yılında 8 Afrika Büyükelçiliği açıldığını ve açılacak olan 12 büyükelçiliğin de hukuki altyapısının sürdürülmekte olduğunu belirten detayı da

paylaşmıştır. Bu zaman diliminde, Türkiye'nin Afrika'daki büyükelçiliklerinin sayısı 18'e yükselmiştir. Üçüncü Büyükelçiler Konferansı'nda Afrika kıtası ile hız kazanılan ilişkilere yönelik kıtada iş birliği ve dayanışmayla ikili ve çok taraflı politikalar geliştirilmesi kararı da açıklamalarda yer almıştır. Bölgede açılan ve açılmakta olan Türk misyonlarının bu politikaları destekleyeceği, özellikle TİKA'nın plan ve programlarıyla bu yolun kat edileceği de Üçüncü Büyükelçiler Konferansı sonuç bildirisinde yer almıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2011e).

2011'in sonuna denk gelen Dördüncü Büyükelçiler Konferansı'nda Dışişleri Bakanı Davutoğlu, geniş dış politika vizyonunu "*Bugün hattı diplomasi yok sathı diplomasi var.*" diyerek tanımlamış ve bu çerçevede Afrika ülkelerinin Türkiye'nin yeni diplomatik vizyonunda önemine dikkat çekmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2011f). Ayrıca Afrika politikasındaki geri dönüşlerin önemini belirtmek için şu ifadeleri kullanmıştır:

Afrikalı Dışişleri Bakanının söylediği şeyi söyleyeyim size. Bir toplantıda dedi ki, "Biz sizi farklı tendeki kardeşlerimiz görüyoruz. Beyaz insan olarak görmüyoruz." Çünkü biz onlara öyle yaklaşmıyoruz. Afrika'da göreve başlayan, büyükelçilik açma gibi zor bir misyonu yürüten büyükelçilerimize teşekkür ediyorum. Ama şunu da tekrar, talimatı vermiştik. Başbakanımız da birçok kereler bizzat da takip ederek bunu söyledi. Ben de şimdi size söylüyorum. Orada açacağınız büyükelçiliklerimiz, oranın birinci sınıf büyükelçiliği olacak. Şimdi ülkelerin adını vermeyeyim. Ama o ülkelerin bayraklarının dalgalandığı mekânlardan daha az, daha küçük olmayacak. Afrika'da her bir büyükelçiliğimiz bu devletin gücüne vakarına oradaki itibarına yakışır şekilde yerler alacağız (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2011f).

Tüm bunların yanı sıra bu konferansta Türk Dış Politikasında öne çıkan iki önemli noktanın üzerinde durulmuştur. Orta Doğu'dan Kafkaslara, Afrika'ya kadar olan tüm politikalarında Türkiye'nin çevre havzalarda tarihin normalleşmesi ve bu bölgelerde kriz değil vizyon odaklı politikalar seyrettiğine dikkat çekilmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2011g).

Ekim 2011'de BM tarafından gerçekleştirilen Az Gelişmiş Ülkeler Konferansı İstanbul'da yapılmıştır. On yılda bir yapılan bu toplantıda dünyanın en yoksul 48 ülkesinin sorunlarının ele alınması amaçlanmıştır. Bu konferansın Afrika Politikası için önemi ise 48 az gelişmiş ülkenin 33'ünü Afrika ülkelerinin oluşturmasıdır.

Toplantı çerçevesinde, bu ülkeler için iş birliği ve ortaklık nitelendirilmesi yapılmasını hedefleyen bir basın toplantısı Dışişleri Bakanlığının resmî sitesinde yer almıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2011h).

Türkiye'nin 2011 yılında Sahraaltı Afrika ülkelerine yaptığı yardımlar dikkat çekicidir. Türkiye, WFP kanalıyla Nijer ve Çad Cumhuriyeti'ne dolar cinsinden yardımda bulunmuştur (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2011i). Ayrıca 2011 İİT İcra Komitesi Acil Toplantısı İstanbul'da meydana gelmiştir. Somali'de 2011 yılında 3 milyondan fazla insanı etkileyen açlık krizi İİT İcra Komitesi Acil Toplantısı'nda Türkiye aracılığıyla dile getirilmiştir. Somali'ye yardım çağrısını Türkiye yapmıştır. Somali'deki açlık krizini hafifletmek üzere Suriye, Suudi Arabistan, Sudan, İran İslam Cumhuriyeti, Gabon, Katar, Bahreyn, Cezayir, Mısır, Malezya ve Senegal tarafından Türkiye öncülüğünde Somali'ye yardımlar yapılmıştır. Afrika Boynuzu ve Somali'deki yaşanan insanlık dramlarını takip edebilmek ve bu dramı önlemek için Senegal, Suudi Arabistan, Türkiye, Kazakistan ve İİT Genel Sekreterliği'nin de içinde olduğu bir görev gücü oluşumuna yönelik karar da Dışişleri Bakanlığının internet sayfasında yerini almıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2011j, 2011k).

Afrika Ülkeleri Birinci Bakanlar Düzeyi toplantısında Somali hakkında, Türkiye'nin barış ve istikrar misyonlarında görev aldığı ve Somali'ye yaptığı yardımlar dile getirilmiştir. Ayrıca Türkiye, AfB'nin Barış ve Güvenlik Konseyi kanalıyla bölge çalışmalarında bulunmasını da takdir etmiş ve bu bilgiler Dışişleri Bakanlığı 2011 açıklamaları içerisinde yer almıştır. Dışişleri Bakanlığı geçiş döneminde olan Somali'ye AMISOM güçlerinin verdiği desteği ve AMISOM'da destek çağrısında bulunan özellikle Burundi ve Uganda'yı güvenlik taahhütlerinden dolayı takdir ettiğini belirten bir açıklamada bulunmuştur. Bu çerçevede Kenya'nın gayretlerinin de memnuniyetle karşılandığı belirtilmiştir. Sonuç olarak Birinci Bakanlar Düzeyinde Gözden Geçirme Konferansı'nda Dışişleri Bakanlığı, Sahraaltı Afrika ülkelerinden Uganda, Burundi, Kenya ve Etiyopya'nın AMISOM'a verdiği savunma gücü ve desteklerinden memnuniyet duyduğunu ve bu durumu takdir ettiğini açıklamıştır. Somali'deki sorunların çözümü için duyulan memnuniyetin yanı sıra Güney Afrika Cumhuriyeti'nin Durban şehrinde meydana gelen iklim değişikliğine yönelik yapılan COP17'nin başarısı için Güney Afrika Cumhuriyeti de Dışişleri Bakanlığı

açıklamaları vasıtasıyla takdir edilmiştir. 2011’de meydana gelen Türkiye-Afrika Zirvesi’ne katılan Afrika ülkelerinin bakanları, heyet başkanları ve temsilcileri Türk halkı ve Türk muhataplarına minnettar olduklarını belirtmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2011a).

2011 yılında terör ve şiddet olaylarında Nijerya ve Somali’ye yönelik açıklamalar yapılmıştır. Nijerya’nın başkenti Abuja’da BM binasına terörist saldırı düzenlenmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2011). Aynı yıl içinde ikinci kez Nijerya’da şiddet olayları yaşanarak Nijerya’daki iki adet kiliseye terör faaliyetlerinde bulunulmuştur (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2011m). Buna ek olarak Somali’nin başkenti Mogadişu’da bakanlık binalarının bulunduğu Yüksek Öğrenim Bakanlığı önünde, Türk öğrencilerin de bulunduğu bir yerde intihar saldırısı gerçekleştirilmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2011n). Bu terör saldırıları Dışişleri Bakanlığınca kınanmıştır.

Sahraaltı Afrika ülkelerinin iç politikalarına yönelik yapılan açıklamalarda Fildişi Sahili, Sudan-Güney Sudan ve Güney Afrika Cumhuriyeti yer almıştır. Fildişi Sahili’nde Cumhurbaşkanlığı seçimleri yapılmış ve Dışişleri Bakanlığı bu durumun Fildişi Sahili’nin demokratik ve istikrarlı bir ülke olmasında yeni bir aşama olduğunu belirterek bu seçimin demokratik kurallara uygun bir şekilde yapılmasından dolayı duyduğu memnuniyeti dile getiren ifadeler kullanmıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2011o). Dışişleri Bakanlığı Güney Sudan’ın Sudan’dan ayrılmasını içeren referandumun yapılması konusunda referandum öncesi ve sonrası bu ülkelerle ilişkilerinin değişmeyeceğini vurgulamış, sonuca saygı duyarak barışçı, özgür ve demokratik standartların bu ülkeler içerisinde sağlanmasını temenni eden açıklamalarda bulunmuştur (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2011b). Nitekim referandum sonucunda Dışişleri Bakanlığı yaptığı açıklamayla Güney Sudan’ı tanımış ve kararını desteklemiş, uluslararası toplumun da Sudan’ın güneyinin ayrılmasıyla beraber ortaya çıkan durumu saygı ile karşıladığını belirterek hem Kuzey Sudan’a hem Güney Sudan’a destek ve yardımlarını sürdüreceğini ifade etmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2011p).

2011’de Türkiye’nin Sahraaltı Afrika ülkelerine yaptığı yardımlara bakıldığında Somali, Nijer ve Çad Cumhuriyeti açıklamalar içerisinde dikkat çekmiştir. Öncelikle 2011 İİT İcra Komitesi Acil Toplantısı İstanbul’da meydana gelmiştir. Somali’de 2011

yılında 3 milyondan fazla insanı etkileyen açlık krizi, İİT İcra Komitesi Acil Toplantısı'nda dile getirilmiştir. Somali'ye yardım çağrısını Türkiye yapmış, dost ve kardeş sıfatıyla dile getirdiği Somali ile dayanışmasını göstermiştir. Somali'deki açlık krizini hafifletmek üzere Suriye, Suudi Arabistan, Sudan, İran İslam Cumhuriyeti, Gabon, Katar, Bahreyn, Cezayir, Mısır, Malezya ve Senegal tarafından yardımlar yapılmış, Türkiye'nin bu çağrıda bulunmasından dolayı İİT teşekkürlerini sunmuştur. Afrika Boynuzu ve Somali'deki yaşanan insanlık dramlarını takip edebilmek ve hâlihazırdaki duruma önlemler oluşturabilmek için Senegal, Suudi Arabistan, Türkiye, Kazakistan ve İİT Genel Sekreterliğinin de içinde olduğu bir görev gücü oluşumuna karar verilmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2011j, 2011k). Ayrıca kuraklık nedeniyle WFP Afrika'da Çad Cumhuriyeti ve Nijer ülkelerine destek amaçlı 2 milyon ABD doları tutarında yardım içeren bir açıklama da 2011 yılı Dışişleri Bakanlığının açıklamalar sekmesinde yer almıştır. Bu fon aracılığıyla Türkiye, Afrika ülkelerine bire bir yaptığı yardımın yanı sıra çok çeşitli boyutlarda yardım etmeyi sürdürdüğünü de ifade etmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2011i).

2.9. 2012 Yılı Dışişleri Bakanlığı Açıklamaları

2012 yılında Dışişleri Bakanlığı sitesinde 540 açıklamaya yer verilmiş ve bunların 14'ünün Sahraaltı Afrika ile ilişkili olduğuna rastlanmıştır. Bu belgeler içerisinde Dışişleri Bakanlığının en çok üzerinde durduğu Sahraaltı Afrika ülkeleri Sudan, Somali ve Mali olmuştur. Dışişleri Bakanlığı, Sudan ve Güney Sudan ilişkilerinde daha çok iç politikalarına destek vermiş ve ikili ilişkilerin iyiye gitmesinin desteklenmesi yönünde açıklamalar yapmıştır. İkinci olarak Osmanlı İmparatorluğu'nun kendisine miras bıraktığı değerleri baz alarak Somali'nin toprak bütünlüğüne, egemenliğine, barışına ve istikrarına büyük önem atfettiğini belirtmiştir. Bu bakımdan Somali'nin istikrarının hızlı bir şekilde tesis edilmesi ve bölgede güvenliğin sağlanması ile uluslararası barışın vuku bulması, Türkiye'nin Afrika politikası açısından önemli bir kalemi oluşturmuştur (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2012a).

2012 yılı içerisinde İkinci Somali Konferansı toplanmıştır. Bu konferans ile Somali'nin geleceği hakkında hazırlık yapılmış, Somali'nin istikrarının sağlanmasının amaçlandığına dikkat çekilmek istendiği Dışişleri Bakanlığının açıklamaları içerisinde yer almıştır. Dışişleri Bakanlığı Somali'de barışın yerleşmesi için Somali halkının

kapsayıcı, meşru bir yönetim oluşturması gerektiği açıklamasını yapmıştır. Ayrıca Konferans vasıtasıyla Türkiye'nin Somali'ye yatırım alanları ve üretken fırsatlar sunduğunun da altı çizilmiştir. Türkiye ve Somali fizibilite çalışmalarının yapılması ve altyapı çalışmalarının geliştirilmesi üzerinden anlaşmaya varıldığını içeren demeçler de Dışişleri Bakanlığı sitesinde yerini almıştır. İkinci Somali Konferansı ile ilgili tüm kararlar ve yatırımlar, üretkenlik oluşturulması ve temel sosyal hizmetlerin genişletilmesinin hedeflenmesi üzerine kurulmuştur. Buna ek olarak Somali'de su altyapısına yatırım yapıldığı ve su geliştirme projesinin hedeflendiği vurgulanmıştır. Dışişleri Bakanlığı Somali'ye siyasi, askeri, ekonomik kalkınma ve insani yardım gibi her türlü konuda destek vereceğini tekrar belirtmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2012a, 2012b).

17 Ocak 2012'de Mali yönetimine silahlı kuvvetler tarafından el konulmuştur. Bu durum Mali'deki demokratik değerleri ve istikrarı sekteye uğrattığı için Dışişleri Bakanlığı duyduğu endişeyi dile getirmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2012c). Mali'nin Menaka şehrinde bulunan askerî garnizonun, MNLA (Azawad Kurtuluş ve Ulusal Hareketi) isyancı grubu tarafından saldırıya uğraması, ülkede yaşanan siyasi ve güvenlik krizini daha da üst seviyelere çıkarmıştır. Güvenlik açısından ülkeyi tehdit eden bu krizden dolayı ülke toprağının %70'i hükümetin kontrolünün dışına çıkmıştır (Togola, 2020). Bunun üzerine Ağustos 2012'de İİT Bağımsız Daimî İnsan Hakları Komisyonu'nun (BDİHK) ikinci toplantısının Ankara'da yapılması planlanmıştır. Toplantıda Afrika adına Mali'deki olaylar, Müslümanların durumu, kadın ve çocuk hakları ile kalkınma gibi konular yer almıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2012d).

İkili ziyaretlerde Sudan, Kamerun, Kenya ön plana çıkmıştır. Türkiye'nin 2011'de elçilik açarak tanıdığı Güney Sudan'ın Uluslararası İşbirliği Bakanı Nhail Deng, Dışişleri Bakanlığını ziyaret etmiş ve Dışişleri Bakanı Davutoğlu ile görüşmüştür. Bu görüşmede iki ülke ilişkileri gözden geçirilerek düzenli siyasi istişarelerin yapılmasına ve üst düzey ziyaretlerin arttırılmasına yönelik kararlar alınmıştır. Ziyaretin diğer bir önemi ise Güney Sudan'ın Ankara Büyükelçiliğinin resmen hizmete açılması olmuştur (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2012e). Ayrıca Güney Sudan ve Sudan'ın iç politikasına yönelik olarak 2012'de Sudan Cumhurbaşkanı Ömer El Beşir ile Güney Sudan Cumhurbaşkanı Salva Kiir Mayardit'in, Addis Ababa'da müzakereler

gerçekleştirdiği kaydedilmiştir. Dışişleri Bakanlığı bu anlaşmaların yapılmasından dolayı iki devlet adamını da kutlamıştır. Ayrıca Afrika Birliği Yüksek Düzeyli Uygulama Paneli Başkanı (AUHIP) Thabo Mbeki'yi ve söz konusu anlaşmaların sağlanmasında emeği geçen ve katkısı olan kişi ve örgütlere de teşekkürlerini sunmuştur. Türkiye, Sudan ve Güney Sudan'ın barış ve istikrar çerçevesinde refaha ulaşması için yardım ve desteklerine devam edeceğini de açıklamalarına eklemiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2012f).

Kenya Dışişleri Bakanı Moses Wetangula'nın, Türkiye'de 16 Şubat'ta özel bir görüşme yapacağı Dışişleri Bakanlığı açıklama sayfasında yer almıştır. Türkiye-Kenya görüşmesinde mevcut ilişkiler gözden geçirilerek Afrika kıtasında öne çıkan güncel gelişmeler hakkında konuşulması öngörülmüştür (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2012g). Nisan 2012 tarihinde Kamerun Dışişleri Bakanı Pierre Moukoko Mbonjo Türkiye Cumhuriyeti'ne dışişleri bakanlığı düzeyindeki ilk ziyaretini gerçekleştirmiştir. Ayrıca Kamerun'un ilk ziyaretini belirten bu belgede ülkenin Ocak 2010 yılında Türkiye'ye Yaounde Büyükelçiliğini açtığı da ifade edilmiştir. Böylece resmî demeçlere göre, 2010 yılından beri Kamerun'un Türkiye'ye bakanlar düzeyinde çeşitli amaçlarla 8 ziyaret düzenlendiğinin altı çizilmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2012h).

Türkiye 2012'de Sahraaltı Afrika ülkelerinin ülke içi problemlerine yönelik Etiyopya, Sudan, Somali, Mali, Gine Bissau ve Senegal'e yönelik açıklamalarda bulunmuştur. Etiyopya'nın batısında yer alan Gambella bölgesinde halk otobüsüne silahlı saldırı düzenlenmiştir. Mali yönetimine silahlı kuvvetler tarafından el konulmuştur (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2012i). Sudan'ın başkenti Hartum yakınlarındaki bir fabrikada, Kurban Bayramı arifesinde iki Sudanlı vatandaşın hayatını kaybettiği bir terör faaliyeti meydana gelmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2012j). Eylül 2012'de Somali'de terör olayları meydana gelmiş ve pek çok kişi hayatını kaybetmiştir. Temmuz 2012'de Mali'nin UNESCO Dünya Miras Listesi'ne kayıtlı olan ve İslam medeniyeti ile tarihi ve kültürel mirası olan cami ve anıt mezarlara saldırı meydana gelmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2012k). Saldırıları sonrası verilen demeçler ve yapılan açıklamalarla terör faaliyetleri kınanmış, bu faaliyetlere maruz kalan ülkelere Dışişleri Bakanlığı taziye mesajı yayımlamıştır. Ayrıca bu terör faaliyetlerinin ilişkileri zedeleyemeyeceğinin de altını çizmiştir.

Sudan Cumhurbaşkanı Ömer El Beşir ile Güney Sudan Cumhurbaşkanı Salva Kiir Mayardit, Addis Ababa'da 28 Eylül 2012 tarihinde müzakereler gerçekleştirmiştir. Bu müzakerelerin sonucunda, Sudan ve Güney Sudan arasında güvenlik, petrol, ekonomi, sınır ve vatandaşlık konularında dokuz ayrı anlaşma imzalanmıştır. İmzalanan anlaşmalar, her iki ülkenin mevcut sorunlarının çözümü yönünde atılmış büyük bir ilerleme olmuştur. Dışişleri Bakanlığı bu anlaşmaların yapılmasından dolayı iki devlet adamını da 226 Numaralı açıklama ile kutlamıştır. Ayrıca Dışişleri Bakanlığı açıklamasına, Afrika Birliği Yüksek Düzeyli Uygulama Paneli Başkanı (AUHIP) Thabo Mbeki'ye ve söz konusu anlaşmaların sağlanmasında emeği geçen ve katkısı olan kişi ve örgütlere de teşekkürlerini eklemiştir. Dışişleri Bakanlığı, Sudan ve Güney Sudan'ın barış ve istikrar çerçevesinde refaha ulaşması için yardım ve desteklerine devam edeceğini de vurgulamıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2012f).

Somali'de Eylül 2012'de Cumhurbaşkanlığı seçimi yapılmıştır. Bu seçimin önemi, son sekiz yıldan beri Geçiş Yönetimi tarafından yönetilen Somali'nin geniş temsil gücüne sahip bir parlamento oluşturması ve Geçiş Dönemini sonlandırarak anayasal düzene geçmesidir. Bu durum Dışişleri Bakanlığı tarafından kutlanmış ve Somali'deki demokratik süreç doğrultusunda uluslararası topluma bu ülkeye daha fazla ilgi ve alaka gösterme ve bunun yanında yardım etme çağrısında bulunulmuştur (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2012l). Somali Başbakanı Abdi Farah Shirdon Saaid, 4 Kasım 2012 tarihinde yeni Bakanlar Kurulu üyelerini açıklamıştır. Somali'deki bu gelişme, demokratikleşme yolunda geçiş dönemini sonlandırması bakımından pozitif karşılanmıştır. Türkiye Somali'yi Dışişleri Bakanlığının resmî sitesindeki 260 Numaralı açıklama ile tebrik etmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2012m).

Gine Bissau'da birinci tur cumhurbaşkanlığı seçimleri sonrasında, yasal hükümet bir grup asker tarafından güç kullanılarak görevden uzaklaştırılmıştır. 2012'de yapılacak olan ikinci tur seçimler demokrasiye giden yoldaki adımların durdurulması açısından Dışişleri Bakanlığınca kınanmış ve yeni seçimlerde durumun düzelmesi temenni edilmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2012n). Aynı yıl içinde Senegal'de cumhurbaşkanlığı seçimlerinin ikinci tur oylamaları demokratik kurallara uygun şekilde barış, güvenlik ve huzur ortamında tamamlanmıştır. Dışişleri Bakanlığı bu olaya ilişkin açıklamalarında, Afrika kıtasının bütün ülkelere emsal teşkil etmesi

gerektiğini temenni ederek ülkedeki bu gelişmeleri memnuniyetle karşıladığını belirtmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2012o).

2.10. 2013 Yılı Dışişleri Bakanlığı Açıklamaları

2013 yılında Dışişleri Bakanlığı sayfasında 733 kaynak yer almış ve bunlardan 58'inin Sahraaltı Afrika ülkeleri ile doğrudan veya dolaylı olarak ilişkili olduğuna rastlanmıştır. Bu yıl içinde Dışişleri Bakanlığının gündeminde en çok yer alan ülkeler Sudan-Güney Sudan, Somali-Somaliland ve Mali olmuştur. Özellikle Sudan-Güney Sudan ve Somali-Somaliland arasındaki ilişkilerin güçlenmesi için arabuluculuk faaliyetleri Dışişleri Bakanlığının açıklamalar kısmında daha çok yer almıştır. Ayrıca Mali, 2013 yılında Türkiye'nin iç işleri ile en çok ilgilendiği Sahraaltı Afrika ülkelerinden biri olmuştur.

Ocak 2013'te Mali Hükümeti Ulusal Meclisi, ülkenin toprak bütünlüğünün tesis ve devamı için bir yol haritası belirlemiş ve Türkiye bu yol haritası sürecinin kabul edilmesini memnuniyetle karşıladığını belirtmiştir. Türkiye bu süreçte Mali'nin toprak bütünlüğünü, bağımsızlığını ve ulusal birliğini tehdit eden kaygı verici gelişmelerin hemen sona ermesi için somut adımların atılması ve Mali halkının huzuru ile ülkenin kalkınmasının sağlanmasını amaçlamıştır. Dışişleri Bakanlığı Afrika'daki sorunların gerek AfB gerek ECOWAS liderliğinde ve uluslararası toplumun desteği ile çözülmesinin önemini vurgulamıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2013a). 13 Mayıs'ta İİT Bakanlar Düzeyinde Mali Temas Grubu Toplantısı Cidde'de yapılmıştır. Toplantıya Dışişleri Bakanı Davutoğlu da katılmıştır. Mali, 2012 yılından beri ciddi meydan okumalarla ve ülke içi kargaşa ile karşı karşıya kalmıştır. Türkiye, Mali'nin egemenliği ve toprak bütünlüğünü korumak için AfB, ECOWAS ve BM çatısı altındaki Mali için alınan kararları desteklemiştir. İİT Bakanlar Düzeyinde Mali Temas Grubu Toplantısı, Mali'de yaşanan gelişmelerin değerlendirilmesi ve ortaklaşa atılabilecek adımların belirlenmesi konusunda örgüt olarak önemli bir rol oynamıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2013b).

Mali'de cumhurbaşkanlığı seçimlerinin Kidal'de de yapılmasının temin edilmesine ve barış görüşmelerinin seçimlerden sonra da sürdürülmesine ilişkin 18 Haziran 2013 tarihinde Mali yönetimi ile Tuareg grupları arasında cumhurbaşkanlığı seçimi ve Mali'de barış görüşmeleri için ön anlaşma imzalanmıştır. Dışişleri Bakanlığı yaptığı açıklamada 8 Haziran 2013 tarihinde Vagadugu'da imzalanmasından memnuniyet

duyduğunu ve bunu Mali'nin istikrarı açısından önemli bir adım olarak gördüğünü belirtmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2013c). Temmuz'da Mali'de birinci tur cumhurbaşkanlığı seçimleri yüksek bir katılım oranı ile gerçekleşmiştir. Bu sürecin Mali'de insan hakları ve demokrasi bakımından önemli olması nedeniyle Dışişleri Bakanlığının yaptığı açıklamada, Mali halkını ve BM'nin başarılı iş birliğinden dolayı BM'yi tebrik etmiştir. Ayrıca sonrasında anayasal düzene dönüşü teşkil eden bu önemli süreçte Mali'deki tüm tarafların seçim sonuçlarına saygı göstermesini, ikinci tur seçimlerin yapılması hâlinde barış ile güvenlik ortamının bozulmamasını ve seçimlerden sonra siyasi istikrarın hızla tesis edilmesini temenni etmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2013d).

Arabuluculuk faaliyetleri çerçevesinde Nisan 2013'te düzenlenen Arabuluculuk Konferansı'nın ikincisinin İstanbul'da yapılması planlanmıştır. Konferans'a BM, AB ve AfB Özel Temsilcilerinin yanı sıra söz konusu çatışmaların çözümünde rol alan devlet adamları ve çatışma çözümü alanında çalışan uluslararası uzmanlar ile STK'lerin katılacağı bu konferans ile ilgili bilgiler internet açıklamasında yer almıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2013e). Ayrıca bu konferansın kapanış konuşmasında Dışişleri Bakanı Davutoğlu "Dost ülkelerin uzlaşmasına katkı sağlamaya çalışacağız, bölgesel konularda da bölgesel ortaklarla dünyanın her yerinde birlikte çalışacağız, küresel sistem ve Birleşmiş Milletler sistemi içerisinde çalışacağız, mağdurların sesi, barışın sesi olacağız." şeklinde bir demeçte bulunmuştur (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2013f). Davutoğlu konuşmasında, Soğuk Savaş'tan sonra daha çok mikro düzeyde tutulan arabuluculuk faaliyetlerinin aslında küresel dünyada makro seviyeye çekilmesi gerekliliğini vurgulamıştır. Buna ek olarak dünyanın herhangi bir yerinde meydana gelen şiddetin tüm ülkeleri etkilediğini belirterek Türkiye'nin Somali ve Sudan politikasının da altını çizmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2013e).

Dışişleri Bakanı Davutoğlu, arabuluculuk girişimleri içerisindeki etkin faaliyetlerinin dışında "Yeni Dönemde Komşularla Sıfır Sorun" politikası çerçevesinde verdiği bir demeç ile güncel gelişmeler içerisinde yer almıştır. Davutoğlu Türkiye'nin dış politikasına dikkat çekerek şu açıklamaları yapmıştır:

Dış politikamızın altı temel ilkeye dayandırılmasını önerdim: Güvenlik ve özgürlük arasında dengesi, komşularla sıfır sorun, çok boyutlu bir dış politika, pro-aktif bir

bölgesel politika, yepyeni bir diplomatik tarz ve ritmik diplomasi. Hükümetimiz, Kıbrıs sorununu çözüme kavuşturma, Suriye ile düşmanlığı sona erdirme ve Ermenistan ile ilişkileri normalleştirme gibi çok sayıda ezber bozan girişimlere imza attı. Benzer şekilde, Asya, Latin Amerika ve Afrika gibi yükselen aktörler ile mevcut bağlarımızı güçlendirmek için çabalarımızı artırdık (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2013g).

Dışişleri Bakanlığının, Afrika kıtasındaki yükselen aktörlerle ilişkilerini geliştireceği ve geliştirmeye devam edeceği bu demeçle desteklenmiştir. Ayrıca bu dönemde Dışişleri Bakan Yardımcısı Büyükelçi Naci Kuru, bir konuşmasında “Günümüzde pro-aktif ve çok boyutlu Türk dış politikasında artık ‘uzak’ ya da ‘çok uzak’ gibi tanımlara yer yok.” ifadesini kullanmıştır. Buna ek olarak beş kıta ile ilişkilerini daha sıkı tutmak için Afrika kıtasının da içinde bulunduğu tüm kıta ülkelerinde Fahri Konsolosluklara dikkat çekmiş, dış politik ağlarda Türkiye’nin etkisine vurgu yapmıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2013h).

“İnsani Diplomasi” teması ile düzenlenen Beşinci Büyükelçiler Konferansı’nın metninde de aynı şekilde yeni pro-aktif politikaya ve Afrika kıtasında yükselen çok boyutlu profiline bilhassa dikkat çekilmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2013i). Ayrıca Büyükelçiler Konferansı’nda Türkiye, 2008’de 172 olan dış temsilcilik sayısını 209’a yükselttiğini ve bu büyükelçiliklerin giderek daha da artacağını belirtmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2013j). Afrika açılımı başladığında 2005 yılında Türkiye’nin Afrika’da sadece 12 büyükelçiliği varken temsilcilik sayısı 2013 itibarıyla 34’e yükselmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2013k). Afrika Açılımı Politikası çerçevesinde Türkiye, THY aracılığıyla 5 noktaya uçuş yapmaya başladığını belirtmiştir. Buna ek olarak 29’u Sahra’nın güneyindeki Afrika’da olmak üzere Türkiye’nin toplamda 34 Afrika Büyükelçiliği bölgede yer almış ve 2013 sonu itibarıyla 39’a ulaşması planlanmıştır. Ayrıca 25 Afrika ülkesinin de Türkiye’de hâlihazırda Büyükelçiliği bulunmaktadır. Ayrıca Türkiye, Afrika’da barışın sağlanması için 2013 itibarıyla 6 BM Misyonundan toplam 5’ine personel ve mali açıdan katkı sağladığını açıklamıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2013l).

Dışişleri Bakan Yardımcısı Büyükelçi Naci Kuru Brüksel Konferansı’nda “Güvenli, istikrarlı ve müreffeh bir Somali görme arzumuza uygun olarak, bu ülkeye destek

vermeye ve yardım etmeye devam edeceğiz. Halkının da kararlılığıyla, Somali Afrika Boynuzu'nun yükselen yıldızı olacak.” şeklinde açıklamada bulunmuştur. Ayrıca Koro, Mogadişu'daki Türk Büyükelçiliği'nin inşasının 2013 yılı içerisinde başlatılacağını ve bittiğinde en büyük Türk Büyükelçiliği olacağını da sözlerine eklemiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2013m).

2013 yılında, AfB örgütünün 50. yılı kutlanmıştır. 25 Mayıs'ta Addis Ababa'da “Pan-Afrikanizm ve Afrika Rönesansı” temaları ile düzenlenecek kutlamadan önce Dışişleri Bakanlığı, Mayıs 2013'te ülkemizde de “Afrika Günü” etkinliklerinin düzenlendiğini resmî sayfasından duyurmuştur. Etkinliğe Çok Taraflı Siyasi İşler Müsteşar Yardımcısı Büyükelçi Birnur Fertekligil, 24 Afrika ülkesinin Ankara Büyükelçileri ile Diplomatları, Ankara Keçiören Belediye Başkanı Mustafa Ak ve çok sayıda davetli katılmıştır. Müsteşar Yardımcısı Büyükelçi Fertekligil'in yaptığı konuşmanın içeriğinde, Türkiye'nin tarihi ve kültürel açıdan Afrika'nın bir parçası olduğu ve bugün de yapılan etkinlikte dikilen fidanların Türkiye ile Afrika arasındaki kardeşlik ilişkisinin ve ebedi dostluğun sembolü olacağı üzerinde durulmuştur (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2013n).

Eylül 2013'te Ankara'da, Afrika Bölgesel Büyükelçiler Toplantısı gerçekleştirilmiştir. Toplantıya Dışişleri Bakanı Davutoğlu başkanlık etmiş, Dışişleri Bakanlığı üst yönetimi ile Afrika'da görevli Türkiye'nin Büyükelçileri katılmıştır. Dışişleri Bakanı Davutoğlu Afrika Açılım Politikası hakkındaki gözlemlerini ve değerlendirmelerini katılımcılarla paylaşmış, Türkiye'nin son beş yılda Afrika kıtasında kaydettiği önemli mesafeye ve edindiği saygın konuma vurgu yapmıştır. Davutoğlu'nun, Türkiye'nin Afrika ortaklık politikasının daha da güçlendirilmesine dair stratejik değerlendirmelerini dile getirdiği metin güncel gelişmelerde yer almıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2013o).

2013 yıllı başında Mali'de çatışma ve huzursuzluk meydana gelmiştir. Türkiye, Mali'nin toprak bütünlüğüne önem verdiğinin altını çizerek Dışişleri Bakanlığının resmî internet sayfasında şu açıklamaları yapmıştır:

Türkiye olarak, Mali'nin en kısa sürede yeniden birlik ve bütünlük içinde barış ve huzur ortamına kavuşmasını umut ederek serbest seçimler yoluyla ulusal uzlaşma ve demokratik ortamın yeniden tesisi için yürütülen uluslararası çabaları desteklemeye devam edeceğiz. Türkiye bu meyanda, BM Güvenlik Konseyi'nin Mali ile ilgili 2085 (2012)

sayılı kararının süratle uygulanmasının yararına inanmakta ve Mali'deki gelişmelerle ilgili AfB ile ECOWAS kararlarına destek vermektedir (Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığı, 2013p).

Aynı ay içerisinde Mali Hükümeti Ulusal Meclisi, ülkenin toprak bütünlüğünün tesisi ve devamı için bir yol haritası çizmiş ve Türkiye bu yol haritası sürecinin kabul edilmesini memnuniyetle karşıladığını belirten bir açıklamayı Dışışleri Bakanlığının sayfasında paylaşmıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığı, 2013a). Daha sonraki aylarda Dışışleri Bakanı Davutoğlu, Cidde'de İİT'ye Bakanlar Düzeyinde Mali Temas Grubu Toplantısı'na katılmıştır. Toplantıda Dışışleri Bakanı Davutoğlu, Mali ile maksimum dayanışma içinde bulunmanın İİT'ye ye olan ülkeler için hem ahlaki hem de siyasi sorumluluk olduğunu belirtmiştir. Dışışleri Bakanı Davutoğlu yaptığı konuşmasında "Hepimiz geçen yılın başından bu yana Mali'de meydana gelen olayları büyük bir endişeyle izledik. Bu bağlamda, Türkiye'nin temel kaygısı dost ve kardeş Mali'nin egemenlik, birlik ve toprak bütünlüğünün korunmasıdır." şeklinde açıklama yapmıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığı, 2013q). Ayrıca aynı yıl içerisinde Mali Din İşleri ve İnanç Bakanı ile Dışışleri Bakanı farklı zamanlarda Türkiye'yi ziyaret etmiştir.

Dışışleri Bakanı Davutoğlu, Mart 2013'te de Mali Din İşleri ve İnanç Bakanı Yacouba Traore ile ikili bir görüşme gerçekleştirmiştir. Davutoğlu bu görüşmede, Mali'nin içindeki kargaşaların artık düzelmesinin gerekliliğini vurgulamıştır. Mali'nin Osmanlı mirası olduğunun altını çizerek Türkiye'nin Afrika'da açılan ilk eliliklerinden birinin Mali olduğunu belirtmiştir. Mali Din İşleri ve İnanç Bakanı Traore ise konuşmasında, Türkiye'yi model ülke olarak gördüklerini ve iki ülke arasındaki ilişkilerin daha derin alanlara yayılmasının gerekliliğini belirtmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığı, 2013r). Yine aynı yıl içinde Türkiye'yi Mali Dışışleri Bakanı Tieman Coulibaly ziyaret etmiştir. Görüşmede, ikili ve bölgesel gelişmelerin ele alındığı belirtilmiştir. İki lke arasında İşbirliğinin Geliştirilmesine İlişkin Eylem Planı ile Diplomasi Akademileri Arasında İşbirliği Protokolü imzalanmıştır. Dışışleri Bakanı Davutoğlu, Mali'de Cumhurbaşkanlığı seçimi ve barış görüşmeleri için n anlaşmanın imzalanmasından duyduğu memnuniyeti dile getirmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığı, 2013s). Mali'de birincisi Temmuz 2013'te yapılan cumhurbaşkanlığı seçimlerinin ikincisi Ağustos ayında yapılmıştır. Dışışleri

Bakanlığı, Mali’de gerçekleştirilen bu seçimin olaysız ve barışçıl bir ortamda yapılmasından dolayı memnuniyetini belirtmiştir. Aynı şekilde Mali’de demokratik düzene dönüşü simgeleyen seçim sürecinin sonucunda toplumsal uzlaşının tesis edilmesiyle mümkün kılınacak siyasi istikrarın kalıcı hâle getirilmesini ayrıca temenni ederek Mali’ye ikili ve uluslararası alanda her türlü desteği vermeyi sürdüreceğini yinelemiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2013t).

2013’te Dışişleri Bakanlığı ikili ilişkilerini geliştirmek için Burkina Faso, Somaliland, Somali, Mali, Benin, Sudan, Morityus¹³, Kamerun ve Gine’yi ziyaret etmiştir. Burkina Faso Dışişleri ve Bölgesel İşbirliği Bakanı Djibrill Yipènè Bassole, Mayıs 2013’te Dışişleri Bakanı Davutoğlu’nun daveti üzerine Türkiye’ye gelmiştir. İki bakan arasında ikili ilişkilerin yanı sıra Mali ve Sahra Bölgesi’ndeki gelişmelerin de ele alındığı belirtilmiştir. Ayrıca bu görüşmede iki bakanın, Türkiye ve Burkina Faso arasındaki diplomatik pasaportların vizeden muaf tutulmasına ilişkin mutabakat muhtırasını imzalandığına dair bilgi de yer almıştır. Dışişleri Bakanı Davutoğlu, Burkina Faso’nun Türkiye için Afrika Açılımı politikasında özel bir öneme sahip olduğunu belirtmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2013u).

28 Eylül’de Türkiye Cumhuriyeti ile Somali Dışişlerinden Sorumlu Devlet Bakanı Mohamed Nour Gacal’ın Türkiye’yi ziyaret ettiğini içeren bir açıklama mevcuttur. Açıklamada, Türkiye ile Somali arasında Bilişim Teknolojileri alanında iş birliği yapılmasına dair bir Mutabakat Muhtırası’nın imzalandığı belirtilmiştir. Bu mutabakat bilişim altyapısını oluşturmaya yönelik bir projedir. Türkiye, Somali’nin Ankara Büyükelçiliğinde teknolojik bir veri merkezi kurmuştur. Böylece dış temsilciliklerinin iletişim altyapısının oluşturulması öngörülmüştür. Bu proje ile donanım, yazılım ve eğitim ihtiyaçlarının Dışişleri Bakanlığı tarafından karşılanması planlanmıştır. Bu çalışmayla Türkiye’nin e-vize sistemleri gibi nitelikleri Somali’ye de kazandırması amaçlanmıştır. Türkiye 2013’te Somali’de düzenlenen Brüksel Konferansında, THY’nin Mogadişu’ya sefer gerçekleştiren tek Batılı havayolu şirketi olduğunu belirtmiştir. Mogadişu’daki Türk Büyükelçiliğinin inşasına 2013 yılı içerisinde

¹³ Türkiye’yi Morityus Cumhurbaşkanı Anerood Jugnauth eşyle birlikte 21 Eylül 2008’de ziyaret etmiş ve Morityus’taki Türk Büyükelçiliği 21 Nisan 2010 tarihinde faaliyete geçmesine karşın bu bilgiler Sahraaltı Afrika Ülkeleri ile siyasi ilişkiler başlığı altında yer almış ancak basın toplantıları, basın bilgi notları, güncel gelişmeler ve açıklamalar sekmesi altında rastlanmamıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı).

başlanılacağıının üzerinde durmuştur. Ayrıca, Somali'nin Afrika Boynuzu'nun yükselen yıldızı olacağını temenni etmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığı, 2013v). Ayrıca Türkiye'nin Dışışleri Bakanlığı internet kaynaklarında 2013 yılında Sahraaltı Afrika ülkelerinden sadece Somali'ye yardımda bulunduğu yer almıştır. Türkiye, Haziran 2013 yılında her ay Somali Hükümeti'ne insani yardım ve kalkınma için nakdi olarak 4,5 milyon ABD doları verdiğini aktarmıştır. Dışışleri Bakanlığı Somali Hükümeti'nin bütçesini desteklemek amacıyla 2013 sonuna kadar ilave 13,5 milyon dolar tahsis etmeyi planladığını yapılan açıklamada belirtilmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığı, 2013m).

Dışışleri Bakanı Davutoğlu, Somaliland Cumhurbaşkanı Ahmet Mohammed Silanyo ile 13 Nisan'da bir araya gelmiştir. Dışışleri Bakanlığı, Somali'nin bütünlüğüne olan bağını dile getirmiştir. Buna ek olarak Somali-Somaliland diyalogunun doğru yönde çözümlenebilmesi, barış ve istikrarın sürdürülebilmesi için üç ayda bir İstanbul'da iki ülkeye ev sahipliği yaparak arabulucu, sorun çözücü misyonuna devam edeceğini belirten açıklamalarda bulunmuştur. Bu çerçevede iki lider, Dışışleri Bakanı Davutoğlu, Başbakan Erdoğan ve Cumhurbaşkanı Gül ile ayrı ayrı ve üçlü görüşmeler gerçekleştirmiştir. Somali Federal Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Şeyh Mahmud ve Cumhurbaşkanı Gül, Ankara Palas'ta baş başa görüşme yapmıştır. Bu görüşmelerin sonucunda taraflar, yayımlanan Ankara Bildirisi'yle diyalog sürecinin devam edeceğini ve ileriki üç ay içinde bu defa İstanbul'da yeniden bir araya geleceklerini bildirmişlerdir. Ankara Bildirisi, Başbakan Erdoğan ile Somali ve Somaliland Cumhurbaşkanılarının huzurunda Somali adına Bakan Abdulkerim H. Guled, Somaliland adına da Bakan Muhammed A. Ömer tarafından imzalanmıştır. İkinci Somali-Somaliland toplantısında Dışışleri Bakanlığı iki senedir yürüttüğü Somali-Somaliland politikalarında, bu ülkelerin ortak geleceklerini tekrar bir arada tartışmalarının gerekliliğini vurgulamıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığı, 2013w). Mart 2013'te Ankara'da meydana gelen Somali Zirvesi, Somali ve Somaliland arasında Cumhurbaşkanı düzeyinde yapılan ilk geniş kapsamlı görüşme olması nedeniyle tarihî bir nitelik taşımıştır. Dışışleri Bakanlığı, bu iki ülke arasında bu süreçten sonra da sorunların çözümü ve barış sürecinin tahsisi için yakın temas ve iş birliği içinde olacaklarını bildirmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığı, 2013x).

Türkiye'nin Somali politikası 2013'te genel olarak dünya çapında dikkat çekmiştir. Hatta Dışişleri Bakanı Davutoğlu, 2 Mayıs'ta İngiltere Dışişleri Bakanlığında Afrika'dan Sorumlu Devlet Bakanı Mark Simmonds ile görüşmüştür. Bakan Simmonds Türkiye'nin Afrika politikası ve hâlihazırda Somali politikası ile yakından ilgilendiğini belirtmiştir. Mark Simmonds İngiltere'nin de Somali'de elçilik açtığını söyleyip Somali konusunda (insani yardım, ekonomik kalkınma ve diğer konuların tümünü içeren) Türkiye ile çalışmak istediğinin altını çizmiştir. Ayrıca Dışişleri Bakanı Davutoğlu'nun Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Vekili Jan Eliasson'la Kasım 2013 tarihinde İstanbul'da bir görüşme gerçekleştirdiği belgeler içerisinde yer almıştır. BM Genel Sekreteri Elisson, Türkiye'nin Somali'deki yardım faaliyetlerini büyük bir takdirle izlediklerini ve Somali'nin bugün geldiği aşamada Türkiye'nin önemli bir rolü olduğunu belirtmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2013y).

Dışişleri Bakanı Davutoğlu ile Morityus Dışişleri, Bölgesel Bütünleşme ve Uluslararası Ticaret Bakanı Arvin Boolell 8 Şubat'ta Ankara'da görüşmüştür. Bu görüşmede, Morityus-Türkiye ilişkilerinin geliştirilmesi ile özellikle ekonomik ve ticari ilişkilerin artırılması üzerinde durulduğu belirtilmiştir. İki ülke arasında yapılan Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması ile Ticari ve Ekonomik İşbirliği Anlaşmalarından duyulan memnuniyet dile getirilmiştir. Ayrıca Çifte Vergilendirmenin Önlenmesi, Hava Taşımacılığı ve Vize Muafiyeti Anlaşmaları'nın da Türkiye-Morityus arasında yakın zamanda imzalanmasının gündemde olduğu dile getirilmiştir. Bu görüşmede Ahmet Davutoğlu, 2013 yılı Ekim ayında düzenlenecek II. Türkiye-Afrika İşbirliği Zirvesi'ne verdiği önemi belirterek Morityuslu mevkidaşına Türkiye'nin Afrika politikasına ilişkin ayrıntılı bilgi vermiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2013z).

Dışişleri Bakanı Müsteşarı Feridun H. Sinirlioğlu ile Sudan Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı Rahamtalla Mohamed Osman 27 Şubat 2013'te dışişleri bakanlığı düzeyinde siyasi istişareler yapmışlardır. İki müsteşar, bakanlıkların heyetler arası görüşmelerdeki ikili ilişkileri ile birlikte her iki ülkeyi ilgilendiren bölgesel ve uluslararası ele aldıkları konular Dışişleri Bakanlığı Güncel Gelişmeler sekmesinde yer almıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2013aa). 26 Mart'ta, Kamerun özel sektörünün yetkin temsilcilerinin de içinde bulunduğu bir heyet ile Kamerun

Cumhurbaşkanı Paul Biya'nın Türkiye'de Abdullah Gül'ü ziyaret ettiği de güncel gelişmeler sayfasında yer almıştır. Bu ziyaretin tarihî önemi, Kamerun'un Türkiye'ye cumhurbaşkanlığı seviyesinde yaptığı ilk ziyaret olmasıdır (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2013ab).

Nisan 2013'te Dışişleri Bakanı Davutoğlu, Gine Uluslararası İşbirliği ve Kalkınma Bakanı Kotoub Moustapha Sano ile görüşmüştür. İki bakanın, Türkiye-Gine ilişkileri hakkında görüş alışverişinde bulunduğu Dışişleri Bakanlığının resmî sitesinde belirtilmiştir. Görüşmede iki ülke arasında artan ikili ziyaretler ve bu ikili ziyaretlerin ivme kazanması dile getirilmiş, ilerleyen dönemlerde her alanda yapılacak iş birliğinin artırılması konusunda karşılıklı istek olduğunun altı çizilmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2013ac). Aralık 2013'te Cumhurbaşkanı Gül, Benin Cumhurbaşkanı Thomas Boni Yayi'yle Çankaya Köşkü'nde görüşmüştür. Görüşmede, Türkiye'nin Afrika Ortaklık Politikası kapsamında Benin ile arasında yürüteceği iş birliği planlarının ele alındığı kaydedilmiştir. Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Benin Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Sağlık ve Tıp Bilimleri Alanlarında İşbirliğine Dair Anlaşma, Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunmasına İlişkin Anlaşma, Afrika Entegrasyonu, Frankofoni ve Yurtdışında Yaşayan Beninliler Bakanlığı Arasında İşbirliği Yapılmasına İlişkin Mutabakat Muhtırası ile Diplomatik Pasaport Hamilleri için Karşılıklı Vize Muafiyetine İlişkin Anlaşma imzalanmıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2013ad).

Güney Afrika Cumhuriyeti'nin kurucu Devlet Başkanı Nelson Mandela 5 Aralık'ta vefat etmiştir. Bunun üzerine Türkiye, Dışişleri Bakanlığı sitesinde bu olaydan duyduğu üzüntüyü belirten bir açıklama yapmıştır. Açıklama şu şekildedir:

Evrensel insanlık değerlerinin ileri götürülmesinde büyük pay sahibi efsanevi lider ve devlet adamı Mandela'nın, ırkçılıkla savaş, eşitlik, demokrasi ve adalet yolunda verdiği cesur ve onurlu mücadelesi, bu mücadelede uzlaşma arayışı ve affedicilikten de ödün vermemesi yüzyıllar boyu saygıyla hatırlanacak ve tüm dünyada gelecek nesillere ilham vermeye devam edecektir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2013ae).

Ayrıca Dışişleri Bakanı Davutoğlu, eski Güney Afrika Cumhurbaşkanı Nelson Mandela'nın vefatı sebebiyle Ankara Güney Afrika Büyükelçiliğinde açılan taziye defterini imzalamıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2013af).

Dışışleri Bakanlığı, Türkiye'nin Sahraaltı Afrika ülkeleriyle ekonomik ve ticaret hacminin bu yıl içinde geliştiğini gösteren açıklamalar yayımlamıştır. Buna göre Türkiye'nin Sahraaltı Afrika ülkeleri ile ticaret hacmi 2000 yılında 742 milyon ABD doları iken 2012'de bu rakamın 6,5 milyar ABD doları düzeyinde olduğu açıklanmıştır. Ayrıca Türkiye'nin tüm Afrika ülkeleriyle 2005'te 9 milyar ABD doları olan ticaret hacmi bulunmaktayken 2012'de 23 milyar ABD doları ticaret hacmine sahip olduğu Dışışleri Bakanlığı sayfasında belirtilmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığı, 2013l).

13 Mayıs 2013 tarihinde Dışışleri Bakanı Ahmet Davutoğlu, Cidde'de İİT'ye Bakanlar Düzeyinde Mali Temas Grubu Toplantısı'nda Türkiye'nin Mali'ye yaptığı yardımlara değinmiştir. Buna ek olarak Türkiye, uluslararası platformlar aracılığıyla da Mali'ye yardım yapmak için gerek BM gerek ECOWAS gerekse AfB tarafından yürütülen çabalara da destek vermiştir. Türkiye'nin 2013 itibariyle sadece ikili düzeyde Mali'ye yönelik emanet forumlara yaptığı yardımın toplamda 750.000 dolar olduğu belirtilmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığı, 2013ag).

Dışışleri Bakanı Davutoğlu, Eylül 2013 tarihinde Afrika Stratejileri Sektörel Değerlendirme Toplantısı'na katılmıştır. Davutoğlu konuşmasında Türkiye'nin Afrika'yla çok yakın ilişkileri, ortak perspektifi ve gönül bağı olduğunu söylemiş ve son on yıl baz alındığında Türkiye'nin Afrika'da varlığını gösteren ilk 4 ülke arasında yer aldığını belirtmiştir. Ayrıca Davutoğlu, Türkiye'nin Afrika kıtasına yatırımlarının 750 milyon doları aştığını belirterek Türkiye'nin kendi ulusal stratejisini geliştirmek, ekonomik ve siyasi ağırlığını ortaya koymak için değil Afrika halklarının dertleriyle dertlenmek, kaderlerini paylaşmak için Afrika politikasının üzerinde durduğunu vurgulamıştır. Afrika açılımı kapsamında 2013 yılı itibarıyla Türkiye, 23 ülkeyle Karma Ekonomik Komisyon ve 17 ülkeyle Ortak İş Konseyi kurulduğunu aktaran bir açıklamada bulunmuş; 4 ülkeyle Serbest Ticaret Anlaşması, 8 ülkeyle Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşması ve 10 ülkeyle de Yatırımların Karşılıklı Desteklenmesi Anlaşması yapıldığının altını çizmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığı, 2013k).

2013 yılı içerisinde Kenya'nın Nairobi şehrindeki bir alışveriş merkezinde, terör faaliyeti meydana gelmiştir. Dışışleri Bakanlığı, internet sitesindeki 249 Numaralı açıklama ile bu olayı kınamıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığı, 2013ah).

Ayrıca yine Kenya’da 2010’da anayasa çerçevesinde yapılan ilk seçimlerden sonra 4 Mart’ta düzenlenen cumhurbaşkanlığı ve parlamento ile yerel yönetim seçimlerinin büyük ölçüde barışçıl bir ortamda sonuçlandığı açıklamalarda belirtilmiştir. Bunun üzerine Türkiye “Demokratik haklarını olgunluk içinde kullanan ve özgür iradelerini seçim sandıklarına yansıtan Kenya halkını tebrik ediyor, Cumhurbaşkanı Uhuru Kenya’ya yeni görevinde başarılar diliyoruz.” açıklamasında bulunarak Kenya’yı tebrik eden bir mesaj yayımlamıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2013ai).

Somali’de başkent Mogadişu başta olmak üzere çeşitli şehirlerde terör faaliyetleri meydana gelmiştir. Dışişleri Bakanlığı sitesinde yer alan 72, 107, 127, 177, 212, 242, 279, 295, 306, 326 ve 337 Numaralı açıklamalar ile bu faaliyetler kınanmıştır. Ayrıca Türkiye, bu faaliyetlere rağmen Somali’ye her türlü desteği vermekten çekinmeyeceğinin altını adı geçen açıklamaların her birinde çizmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2013ao, 2013aj, 2021, 2013al, 2013am, 2013an, 2013ak, 2013ap, 2013aq, 2013ar, 2013as).

Nijerya’da, 2013 itibarıyla beş adet terör ve çatışma faaliyeti gerçekleşmiştir. Dışişleri Bakanlığı bu faaliyetleri 82, 139, 223 ve 260 Numaralı açıklamalarla kınamıştır ve her türlü kötü durumda Nijerya’nın yanında olacağını ifade etmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2013at, 2013au, 2013av, 2013aw). Ayrıca Nijer’in Arlit ve Agadez şehirlerinde terör saldırıları meydana gelmiş ve Dışişleri Bakanlığı aynı barış içerikli destek mesajlarını vererek terörü kınamıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2013ax).

Güney Sudan ve Sudan’da 2013 yılında çatışma ve terör olayları yaşandığı için Güney Sudan’a 335 ve 345 Numaralı açıklama ile Sudan’a ise 314 Numaralı açıklama ile kınama ve taziye mesajında bulunulmuştur (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2013ay, 2013az, 2013ba) Aynı şekilde Mali’de meydana gelen terör ve çatışma faaliyetlerine yönelik kınama mesajları Dışişleri Bakanlığının sitesindeki açıklamalar kısmında yer almıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2013bb).

Gine’de 3 Temmuz 2013’te, hükümet ile muhalefet arasındaki problemler uluslararası alana taşınmış (BM Afrika Özel Temsilcisine taşınmış) ve BM vasıtasıyla problem çözülmüştür. Bunun üzerine Dışişleri Bakanlığı Gine içerisinde anlaşmanın

öngördüğü özgür ve sağlam koşullara dayanan yeni diyalog sürecinde oluşan uzlaş ve yine istikrarın sürmesini temenni ettiğini içeren açıklamalarda bulunmuştur (Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığı, 2013bc). Eylül 2013'te ise Dışışleri Bakanlığı Gine'de demokratikleşme için yapılan seçimlerin adil, şeffaf ve barış temelli olmasından dolayı ülkede yaşanan bu gelişmelerden memnuniyet duyduğunu açıklamıştır. Dışışleri Bakanlığı, Gine halkı ve BM Batı Afrika Özel Temsilcisi bunlara ek olarak seçimlerin başarılı bir şekilde sonuçlanmasına katkısı bulunan gerek ulusal gerek uluslararası tüm tarafları tebrik etmiştir. Ayrıca Dışışleri Bakanlığı açıklamalarında, Gine halkının seçimlere gösterdiği ilgiyle ülkedeki istikrar ve kalkınmaya duyduğu özlemin açıkça gözlemlendiği belirtilmiştir. Gine'nin hem Batı Afrika hem de Gine Körfezi'nin kesişimi olan ülkelerden biri olarak son yapılan seçimle attığı adımlar, demokratik değerleri ön plana çıkarma ve sürdürülebilir kalkınma elde edebilmesi ülkenin geleceği ve Türkiye ile kuracağı bağlar açısından önem teşkil etmiştir. 2013 yılının başında Gine ve Türkiye karşılıklı olarak elçilik açmış ve yakın ilişkilerini günden güne devam ettirmiştir. Tüm bunlara ek olarak Dışışleri Bakanlığı, Gine'yi her daim desteklemeye devam edeceğini yinelemiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığı, 2013bd). Mali'de meydana gelen terör ve çatışma faaliyetlerine yönelik kınama mesajları Dışışleri Bakanlığı açıklamalar kısmında yer almıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığı, 2013bb, 2013be, 2013p).

Türkiye 24 Ocak 2013'te Addis Ababa'da Kongo Demokratik Cumhuriyeti ve Bölge için Barış, Güvenlik ve İşbirliği Çerçeve Anlaşması'nın Kongo Demokratik Cumhuriyeti ve 10 bölge ülkesi için imzalanmasından duyduğu memnuniyeti dile getirmiştir. Kongo Demokratik Cumhuriyeti ile bu bölgedeki 10 devleti de içine alan Afrika kıtasına yönelik barış ve istikrar sürecinde uluslararası topluma ve bölge halkına verdiği desteği Dışışleri Bakanlığının açıklamalar kısmında belirtmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığı, 2013bf). Ayrıca 2013'te Orta Afrika Cumhuriyeti'nde bir süredir devam etmekte olan istikrarsızlık ortamı ve sivil halka yönelik güvenlik ihlallerinin olduğu iç karışıklık dönemine girilmiştir. Bu ülkedeki çatışma ortamının sona ermesi, yeni ulusal uzlaş ve istikrar için tarafların Librevil'de mutabakata varması planlanmıştır. Türkiye ise Dışışleri Bakanlığı sayfasında, bu ülkenin en kısa sürede birlik ve bütünlük içinde barış ve huzur ortamına kavuşması için temennide bulunmuştur. Ayrıca Dışışleri Bakanlığı, Türkiye'nin AfB ve

ECOWAS bünyesinde yürütülen uluslararası çabaları da destekleyeceğini belirtmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2013bg). Yine aynı yıl içerisinde Gine’de demokratik yönetime geçiş süreci yaşanmış, Dışişleri Bakanlığının açıklamaları kanalıyla bu süreç desteklenmiştir. Dışişleri Bakanlığı “Gine Körfezi ve Batı Afrika’nın önde gelen ülkelerinden biri olan Gine’nin bu seçimlerle teyit ettiği demokratik değerlere bağlılığını ülkede sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması yolunda da önemli bir adım teşkil edeceğini değerlendiriyoruz.” şeklindeki açıklamalarda bulunmuştur (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2013bd).

2.11. 2014 Yılı Dışişleri Bakanlığı Açıklamaları

2014 yılında Dışişleri Bakanlığının açıklamalar, basın bilgi notları, güncel gelişmeler ve basın toplantıları sayfasında toplamda 652 belge yer almış ve Sahraaltı Afrika ülkelerine yönelik 63 belgeye rastlanmıştır. Dışişleri Bakanlığı 2014’te, uluslararası sorunların barışçı yöntemlerle çözülmesini desteklemiş ve önleyici diplomasiyle arabuluculuk faaliyetlerine dikkat etmiştir. Bununla birlikte arabuluculuk faaliyetlerinin öneminin uluslararası toplum nezdinde görünürlüğünün artırılması amacıyla Arabuluculuk Konferansı serisi başlatmıştır. Türkiye bu Arabuluculuk Konferansı serisinin birincisini Şubat 2012’de, ikincisini Nisan 2013’te yapmıştır. Üçüncü Arabuluculuk Konferansı’nı ise 26-27 Haziran 2014’te ve “Bölgesel Örgütlerin Arabuluculukta Artan Rolü” temasıyla düzenlemiştir. Böylece Türkiye, ulusal ve bölgesel olmak üzere anlaşmazlıkların barışçıl yollarla çözümü konusunda uluslararası alana katkıda bulunmayı hedeflemiştir. Konferansa BM, AGİT, AB, İİT, ECOWAS’ın temsilcileri ile muhtelif ihtilafların çözümünde rol alan yetkililer ve bu alanda çalışan uluslararası uzmanlar ile STK temsilcileri davet edilmiştir. Bunlara ek olarak Dışişleri Bakanlığı Türkiye ve yurt dışından barış çalışmaları, arabuluculuk ve çatışma çözümü alanında faaliyet gösteren akademisyen ve uzmanların aralarında bulunduğu yaklaşık 200 kişinin de bu konferansa katılmasını öngören açıklamada bulunmuştur (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2014a).

2014 yılında Türkiye’nin Dışişleri Bakanlığı sitesinde yer alan açıklamalarda Somali-Somaliland, Sudan-Güney Sudan arasında arabuluculuk faaliyetlerinin devam ettiği görülmektedir. Ayrıca Sahraaltı Afrika ülkeleri içerisinde Mali ve Orta Afrika Cumhuriyeti’nin kendi içlerindeki problemlere büyük oranda dâhil olup bu konular hakkında yaptığı açıklamalara rastlanmıştır.

Sahraaltı Afrika'sında 2013'ten beri Somali-Somaliland sorunu olarak devam eden problem 2014'te de sürmüştür. Ocak 2014'te Somali ve Somaliland arasında hem siyasi diyalog sürecini geliştirmiş hem de 2014'te üçüncü kez meydana gelen Somali-Somaliland sürecine ilişkin toplantılar silsilesi İstanbul'da düzenlenmiştir. Somali Federal Hükümeti İçişleri Bakanı Abdulkerim Hüseyin Guled ve Somaliland Hükümeti Dışişleri ve Uluslararası İş birliği Bakanı Mohamed Behi Yonis başkanlıklarında yapılan heyetler arası görüşmeler yapılmış ve iki ülke arasında ilişkileri geliştirmeyi amaçlayan bir bildiri imzalanmıştır. Dışişleri Bakanlığı bu bildiriye memnuniyetle karşılığını belirtmiştir. Dışişleri Bakanlığı arabulucu ülke olarak, daha sonra her iki bakanı arayarak aldıkları kararları tebrik ettiğini belirtmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2014b).

2014'te Orta Afrika Cumhuriyeti'nin iç sorunları Türkiye'yi ilgilendirmeye ve ön plana çıkmaya devam etmiştir. Dışişleri Bakanı Davutoğlu'nun da katıldığı İİT İcra Komitesi toplantısında Türkiye'ye bir özel temsilcinin atanmasına ilişkin karar kuvvetle desteklemiştir. Dışişleri Bakanlığı, Orta Afrika Cumhuriyeti'ndeki gelişmeleri başından beri yakından takip ettiğini ve Orta Afrika Cumhuriyeti halkına ilgi ve desteğini ikili ve çok taraflı düzeyde sürdüreceğini belirten bir demeçte bulunmuştur (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2014c).

Dışişleri Bakanlığı Orta Afrika Cumhuriyeti'nde ülke içi yaşanan insani kriz, din temelli bölünme ve kutuplaşmayı da yakından takip etmiştir. Ülke içerisinde olan bu kargaşalardan endişe duyulmasının yanı sıra Dışişleri Bakanlığı, Orta Afrika Cumhuriyeti'ndeki durumu yerinde görmek ve başta Orta Afrika Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı olmak üzere, ilgili tüm taraflarla görüşmek için bu ülkeye bir heyet göndermiştir. Bu sebeple Türkiye, Afrika Genel Müdürü Büyükelçi Hulusi Kılıç, Cumhurbaşkanı Özel Temsilcisi sıfatıyla TİKA ve AFAD yetkilileri ile birlikte oluşan bir heyetle, Şubat 2014'te Orta Afrika Cumhuriyeti'nin başkenti Bangui'yi ziyaret etmiştir. Türk heyet; Orta Afrika Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı, Ulusal Geçiş Konseyi (Meclis) Başkanı, Başbakanı, dinî cemaatlerin liderleri, BM kuruluşları ve insani yardım alanında çalışan diğer uluslararası kuruluşların yanı sıra Orta Afrika Cumhuriyeti'ndeki AB Temsilciliğiyle görüşmüştür. Ziyaret sırasında Türkiye, Orta Afrika Cumhuriyeti'nin egemenliğinin, toprak bütünlüğünün ve ulusal birliğinin korunmasına verdiği önemi bir kez daha yapılan açıklamalarında yinelemiştir.

Dışışleri Bakanlığı yardım kuruluşlarınca ilk aşamada kamplarda bulunan yerlerinden edilmiş kişilere yönelik yardımların başlatıldığı kaynaklar içinde yer almıştır. Bu bağlamda ziyaretin, Orta Afrika Cumhuriyeti'ndeki insani ihtiyaçların yerinde tespiti bakımından yararlı olduğu belirtilmiştir. Dışışleri Bakanlığı, Orta Afrika Cumhuriyeti'nde güvenlik, kamu düzeni ve istikrarın bir an önce sağlanarak ülkedeki tüm kesimlerin katılımıyla yaşanan krize barışçıl çözüm bulunması çabalarını desteklemeye devam edeceğini de açıklamalarına eklemiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığı, 2014d). Tüm bunlara ek olarak 20 Şubat 2014'te İİT İcra Komitesi'nin kararları çerçevesinde, İİT Genel Sekreteri İyad Medeni tarafından Senegal eski Dışışleri Bakanı Dr. Cheikh Tidiane Gadio İİT Orta Afrika Cumhuriyeti Özel Temsilcisi olarak atanmıştır. Türkiye bu durumdan memnuniyet duyduğunu belirtmiştir. Dışışleri Bakanlığı, özel temsilci Dr. Gadio'nun yetenek ve deneyimiyle en kısa sürede Orta Afrika Cumhuriyeti'ndeki temaslarına başlayarak ülkedeki krizi ve son dönemde çeşitli saldırılara maruz kalan Müslüman nüfusun durumunu yerinde inceleyip değerlendirmesinin ve İİT'nin bu ülkeye desteğinin önemli bir adımını teşkil edeceğine inandığını belirten açıklamalarda bulunmuştur (Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığı, 2014c).

2014 yılı içinde Nijerya, Sudan, Kenya, Fildişi Sahili, Liberya, Tanzanya, Zambiya, Nijer, Senegal'den gelen heyetler Dışışleri Bakanlığını ziyaret etmişlerdir. Bu yıl, cumhurbaşkanlıkları ve dışışleri bakanlıkları düzeyinde ilk kez yapılan çeşitli ilişkiler kurulmuştur. 8 Nisan 2014 tarihinde Türkiye ile Nijerya arasında dışışleri bakanlığı müsteşarları düzeyinde siyasi istişareler bazında Nijerya Dışışleri Bakanlığı Daimî Sekreteri Büyükelçi Martin Uhomoibhi başkanlığındaki heyet Ankara'ya gelmiştir. Bu istişareler kanalıyla Türkiye ile Nijerya arasındaki ikili ilişkilerin yanı sıra güncel bölgesel ve uluslararası gelişmeler hakkında görüş alışverişinde bulunulmuştur (Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığı, 2014e). 25 Nisan'da Sudan Dışışleri Bakanı Ali Karti, çalışmak amacıyla Türkiye'yi günübirlik ziyaret etmiştir. Ziyaret vesilesiyle Dışışleri Bakanı Davutoğlu'nun Sudanlı meslektaşıyla "kökleri ortak tarihlerinde yatan dostluk ve kardeşlik ilişkilerinin temelinde" siyasi, ekonomik ve ticari iş birlik geliştirme olanaklarıyla birlikte bölgesel ve uluslararası güncel meselelerin de ele alınması planlanmıştır. Gerçekleşen görüşme sonrasında yapılan basın toplantısında Dışışleri Bakanı Davutoğlu, Türkiye ile Sudan arasındaki ilişkilerin çok köklü bir tarihe sahip olduğunu vurgulamış ve ikili ilişkiler bağlamında çok önemli bir proje

üzerinde çalıştıklarını ifade etmiştir. Türkiye'nin, teknoloji ve kredi imkânı sağladığı geniş Sudan arazilerinde önceden alınan kararlarla tarım projelerini geliştirmeye yönelik bir planı vardı. Türkiye ile Sudan, bu projenin son aşamasını birlikte değerlendirmişlerdir. Ayrıca Dışişleri Bakanı Davutoğlu, bu projenin iki ülke arasındaki dostluk ve kardeşlik ilişkilerini pekiştireceğinin de altını çizmiştir. Sudan Dışişleri Bakanı Karti, Sudan'ın Türkiye'yi 'büyük ağabey' olarak gördüğünü belirtmiş ve "Türkiye'nin bölgesel gücü hem Türkiye'yi hem de bizleri daha iyi safhalara ulaştıracaktır." açıklamasını yapmıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2014f).

2014 yılı içerisinde Cumhurbaşkanı Gül'ün davetlisi olarak Kenya Cumhurbaşkanı Uhuru Kenyatta Türkiye'yi ziyaret etmiştir. Bu ziyaret, Kenya'nın Türkiye'ye Cumhurbaşkanı düzeyinde yaptığı ilk resmî ziyaret olmuştur. Görüşmede iki ülke arasındaki ilişkiler çeşitli yönleriyle ele alınarak başta Afrika kıtasını ilgilendiren konular olmak üzere bölgesel ve uluslararası gelişmelere ilişkin görüş alışverişinde bulunulmuştur. Görüşme sonrası ortak basın toplantısı düzenlenmiş ve Cumhurbaşkanı Gül, Türkiye'nin Afrika ülkeleriyle ilişkilerine büyük önem verdiğini ve hâlihazırda Türkiye'nin Afrika'da 35 büyükelçiliğinin bulunduğunu vurgulamıştır. Buna ek olarak Doğu Afrika'nın en önemli ülkelerinden biri olan Kenya'yla gerek siyasi gerek ekonomik ilişkilerin gelişmesi için Türkiye'nin çaba sarf ettiğinin altı çizilmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2014g). Kenya'nın Türkiye'deki büyükelçiliği bu yıl içinde açılmıştır. Cumhurbaşkanı Kenyatta, Türkiye-Kenya ikili ilişkilerinin Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün 2009'da Kenya'yı ziyaret ettiğinden beri gelişip hız kazandığını ve Kenya'nın Ankara'da büyükelçilik açmasından dolayı mutlu olduklarını dile getirmiştir. Dışişleri Bakanı Davutoğlu, Türkiye'nin Kenya'ya büyükelçiliğini 1968 yılında açtığını belirterek "Bugün de Ankara'da Kenya Büyükelçiliği'ni açıyoruz. Bu açılışı neredeyse yarım asırdır bekliyorduk." ifadelerini kullanmıştır. Ayrıca Türkiye'nin Afrika'ya açılım politikası çerçevesinde son yıllarda Afrika'daki Büyükelçiliklerinin sayısını 35'e çıkardığını, buna karşılık Afrika ülkelerinin Türkiye'de açtığı büyükelçiliklerin sayısının da 11'den 28'e yükseldiğini dile getirmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2014h).

BM 69. Genel Kurulu görüşmeleri vesilesiyle Dışişleri Bakanı Çavuşoğlu New York'u ziyaret etmiş ve Arabuluculuk Dostlar Grubu Dışişleri Bakanları çalışma

kahvaltısına eş başkanlık etmiştir. Toplantıya Arabuluculuk Grubuna üye ülkelerin yanı sıra OECD, AGİT VE AfB temsilcileri de katılmıştır. Dışişleri Bakanı Çavuşoğlu, konuşmasında, Afrika'daki sorunlara değinmiştir. Çavuşoğlu, Türkiye için Sudan ve Güney Sudan konusunun hassas olduğunu ve bölgede uzun dönemde ekonomik adımlarla birlikte arabuluculuğun da önemli rol oynayabileceğini ifadelerine eklemiştir. Dışişleri Bakanı Çavuşoğlu ayrıca barışın korunmasına yardımcı olmak amacıyla Somali'de Türk askerinin bulunduğunu belirtmiştir. Bunun dışında Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğünün organizasyonu ile Türkiye'ye gelen Moritanya, Etiyopya, Nijer ve Gabonlu gazetecilerden oluşan bir basın grubu ise Türk Dışişleri Bakanlığını ziyaret etmiştir. Bu ziyaret kapsamında gazeteci heyetine Türkiye'nin izlediği politikalar ve bu ülkelerle ikili ilişkilerimiz hakkında bilgi verilmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2014i).

2014'te Mali'nin kuzeyindeki Kidal kentinde, terörist saldırısı sonrasında BM Çok Boyutlu Entegre İstikrar Misyonunda (MINUSMA) görev yapan 4 Çad Cumhuriyetli asker hayatını kaybetmiş ve 15 kişi yaralanmıştır. Dışişleri Bakanlığı yaptığı açıklamada bu saldırıyı kınamış, saldırıda hayatını kaybedenlere Allah'tan rahmet, ailelerine ve kardeş olarak nitelediği Mali ve Çad Cumhuriyeti halkına başsağlığı, yaralılara ise acil şifalar dilemiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2014j). Buna paralel olarak Burkina Faso'nun başkenti Vagadugu'dan Cezayir'e kalkan Cezayir Havayolları uçağı, içinde bulunan 112 yolcu ve altı mürettebatıyla Mali'nin Gao kenti bölgesinde düşmüştür. Bu kazadan duyduğu üzüntüyü açıklamalarında dile getiren Türkiye, kazada hayatını kaybedenlere Allah'tan rahmet ve ailelerine başsağlığı dilemiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2014k). Dışişleri Bakanlığı bu yıl içerisinde Mali'deki terör faaliyetlerini kınamış ve bölgedeki çatışmaların önlenmesi için atılan adımları destekleyici açıklamalar yapmıştır. 23 Mayıs 2014'te Mali Hükümeti ve ülke içindeki silahlı gruplar arasında ateşkes anlaşması imzalanmıştır. Dışişleri Bakanlığı, Mali'nin ulusal egemenliği ve toprak bütünlüğünün korunması hedefi çerçevesinde BM ve uluslararası ortaklar ile söz konusu ateşkes anlaşmasının Haziran 2013'teki Vagadugu Anlaşması hükümleri uyarınca uygulanması çağrısında bulunmuştur. Ayrıca, bu ateşkesin olumlu bir gelişme olduğunu da belirtmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2014l).

Mayıs 2014 tarihinde Liberya Dışişleri Bakanı Augustine Kpehe Ngafuan, Türkiye'yi bir heyetle ziyaret etmiştir. Bu ziyaretin önemli özelliği ise Liberya'dan Türkiye'ye Dışişleri Bakanı düzeyinde ilk defa gerçekleştirilecek olmasıdır. Liberya Dışişleri Bakanı Augustine Kpehe Ngafuan, Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu'nun davetine icabet ederek Türkiye'ye ziyarette bulunmuştur. Mayıs 2014'te iki Dışişleri Bakanı arasındaki ikili ilişkiler ve iş birliğinin geliştirilmesi yönündeki ortak görüşler birbirlerine aktarılmış ve ilişkilerin anlaşma çerçevesine oturtulması için hızlı bir şekilde hareket edilmesinin altı çizilmiştir. Sonuç olarak Türkiye ve Liberya arasında Diplomasi Akademileri Arasında İşbirliğine İlişkin Mutabakat Zaptı, Diplomatik Pasaport Hamillerinin Karşılıklı Olarak Vizeden Muaf Tutulmasına İlişkin Anlaşma ile Eğitim Alanında İşbirliği Anlaşması imzalanmıştır. Anlaşmalar imzalandıktan sonra basın toplantısı düzenlenmiş, Dışişleri Bakanı Davutoğlu Liberya tarafından yapılan bu ziyaretin tarihî nitelikte olduğuna işaret etmiş ve bu anlaşmaların iki ülke arasında güzel bir başlangıç olduğunu belirtmiştir. Türkiye bu anlaşmalar vasıtasıyla Liberya ile arasında çifte vergilendirmenin önlenmesi, yatırımların teşviki, uluslararası havacılık ve ekonomik iş birliği başta olmak üzere birçok anlaşmaya ilişkin müzakerelerin zeminini oluşturmuştur. Ayrıca bu ziyaretle Liberya, Türkiye'nin 2015-2016 dönemi için BMGK adaylığına destek verdiğini dile getirmiş ve Dışişleri Bakanlığı bu durumdan duyduğu memnuniyetten dolayı Liberya'ya teşekkür etmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2014m, 2014n).

Mayıs 2014'te Tanzanya Dışişleri ve Uluslararası İşbirliği Bakanı Türkiye'yi ziyaret etmiştir. Bu görüşmenin önemi, Tanzanya'dan Türkiye'ye Dışişleri Bakanı düzeyinde ilk defa gerçekleştirilecek ziyaret olmasıdır. Bu görüşme çerçevesinde iki bakan arasında 8 Mayıs'ta ikili ve bölgesel konuların konuşulması planlanmış, 9 Mayıs'ta ise Bernard Membe'nin İstanbul'a geçerek Türk iş adamları ile bir araya gelmesi planlanmıştır. Türkiye Tanzanya'ya büyükelçiliği 2012 yılında açmıştır. Bu ziyarette de Tanzanya'nın Türkiye'ye ileriki süreçte açacağı büyükelçilik iradesini bildirmesi beklendiği kaynaklarda belirtilmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2014o). Ayrıca aynı ay içerisinde Dışişleri Bakanı Davutoğlu, Tanzanya'ya bağlı yarı özerk adalar topluluğu Zanzibar'ı ziyaret etmiştir. Burada Davutoğlu, Zanzibar Cumhurbaşkanı Dr. Ali Mohamed Shein ve Cumhurbaşkanı Yardımcıları Seif Sharif Hamad ve Seif Ali Iddi ile ayrı ayrı görüşmüştür. Görüşmelerde Türkiye'nin Afrika açılımı çerçevesinde Türkiye-Tanzanya ve Türkiye-Zanzibar ilişkileri ele alınmıştır.

Zanzibar'daki temaslar çerçevesinde ayrıca Dışışleri Bakanı Davutoğlu, Zanzibar Devlet Üniversitesi'ni de ziyaret etmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığı, 2014p).

Dışışleri Bakanı Davutoğlu 2014'te Tanzanya'ya bir çalışma ziyareti gerçekleştirmiştir. Görüşmelerde, Tanzanya Dışışleri ve Uluslararası İşbirliği Bakanı Bernard Membe başkanlığında karşılıklı ticaret ve bölgesel konular ele alınmıştır. Görüşmenin ardından ortak basın toplantısı düzenlenmiş ve Davutoğlu Tanzanya ve Türkiye ilişkilerini, "ikiz kardeş" ilişkisine benzetmiştir. Görüşmede Davutoğlu, Türkiye'nin 2009 yılında Tanzanya'ya büyükelçilik açtığını ve farklı coğrafyalarda olmalarına rağmen iki ülkenin kurdukları ilişkiyle dünyaya örnek olduğunu söylemiştir. Ayrıca, Tanzanya ile karşılıklı ticaret hacminin artırılması için gereken adımların atılacağını belirtmiştir. Bunun yanı sıra Davutoğlu, Doğu Afrika'daki albinoların durumuna değinerek, "Albinolara yardım etmek bizim asli görevimizdir. Yanlış inançlar sonucunda albinoların toplumdan baskı görmesi ve dışlanmasına karşı Türkiye, Tanzanya'da albinolar için bir kompleks kuracak. Türkiye, Albinolara için her türlü yardıma hazırdır ve yardımlarımızı arttırarak devam edeceğiz." açıklamasında bulunmuştur (Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığı, 2014q). Türkiye ile Tanzanya ekonomik ilerleme konusunda 2014 yılında ele alınmış ve iki ülke arasında 2009'da 63 milyon dolar ticaret hacmi varken Türkiye'nin büyükelçiliğinin açılmasını takip eden son 5 yılda ticaret hacminin 183 milyon dolara çıktığı belirtilmiştir. Türkiye ile Tanzanya arasında dışışleri bakanlığı seviyesinde ilk defa yapılan görüşmede siyasi düzeyde daha fazla istişare yapılmasının gerekliliği, ticari ilişkilerde imzalanması beklenen anlaşmaların bir an önce imzalanması, tarım alanında iş birliği konuları, TİKA'nın bölgedeki insani faaliyetleri ve Afrika kıtasındaki bölgesel sorunlar ele alınmıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığı, 2014r).

Dışışleri Bakanı Davutoğlu, Temmuz 2014'te Zambiya Dışışleri Bakanı Harry Kalaba ile görüşmüştür. Bu ziyaret Zambiya'dan Türkiye'ye dışışleri bakanlığı düzeyinde yapılan ilk ziyaret olmuştur. Bu yüzden de ikili temasların tüm yönleri ele alınmış ve ayrıca bölgesel konularda fikir alışverişinde bulunulmuştur. İkili görüşme ardından basın toplantısı yapılmış ve burada Dışışleri Bakanı Davutoğlu, Zambiya'nın Türkiye için Afrika'ya Açılım Politikası kapsamında en önemli stratejik ortaklardan biri

olduğunu vurgulayan açıklamalar yapmıştır. Buna ek olarak Dışişleri Bakanı Davutoğlu “Zambiya, Afrika ülkelerinin bağımsızlıklarını kazandıkları dönemden itibaren siyasi istikrarın ve demokrasinin merkezi ve Afrika’nın geneline bir ilham kaynağı olmuştur.” ifadelerini kullanmıştır. Türkiye-Zambiya ilişkileri 2011’de Lusaka’da Türkiye Büyükelçiliğinin, 2013’te Zambiya’nın Ankara Büyükelçiliğinin açılmasıyla ivme kazanmıştır. Bu görüşmelerde, ikili ilişkilerin hukuki altyapısı ve bundan sonra atılacak adımlar ele alınmıştır. Son olarak Zambiya Dışişleri Bakanı Kalaba, Türkiye’nin 2015-2016 dönemi Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Geçici Üyeliği adaylığını desteklediklerini içeren açıklamalarda bulunmuştur. Ayrıca Temmuz 2014’te Zambiy Heyetinin Türkiye’ye yaptığı ziyarette Dışişleri Bakanı Davutoğlu madencilik, turizm, tarım ve ticaret alanlarındaki geniş iş birliği imkânlarını değerlendirme konusundaki kararlılığı vurgulamıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2014s). Ayrıca Dışişleri Bakan Yardımcısı Büyükelçi Naci Kuru, Mayıs 2014’te Zambiya’nın Ankara Büyükelçiliğinin açılışı vesilesiyle Türkiye’yi ziyaret eden Zambiya Dışişleri Bakan Yardımcısı Gabriel Namulambe ile bir görüşme gerçekleştirmiştir. Kuru, Zambiya’nın Ankara Büyükelçiliğinin açılışından duyduğu memnuniyeti dile getirerek Büyükelçiliğin açılışının iki ülke ilişkilerinin geliştirilmesini gelecek dönemde ilerleteceğini belirtmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2014t).

Nijer Cumhurbaşkanı Issoufou Mahamadou, Cumhurbaşkanı Abdullah Gül’ün davetlisi olarak bu yıl içinde Dışişleri Bakanlığını ziyaret etmiştir. Bu görüşme Türkiye ile Nijer arasında cumhurbaşkanlığı düzeyindeki ilk ziyaretidir. Önce iki cumhurbaşkanı baş başa konuşmuş daha sonra iki ülke arası heyetlerle birlikte görüşme yapılmıştır. Görüşmelerde, son dönemde ivme kazanan ikili ve çok taraflı ilişkiler tüm yönleriyle ele alınmıştır. Görüşme sonrası düzenlenen ortak basın toplantısında Cumhurbaşkanı Gül, Türkiye’nin Nijer’in siyasi istikrar ve güvenliğine çok önem verdiğini ve bu bakımdan Türkiye’nin Nijer’e elinden gelen her türlü katkıyı yapmaya devam edeceğini belirtmiştir. Buna ilaveten, Türkiye’nin Nijer ile gerek silahlı kuvvetler gerek emniyet teşkilatı gerek güvenlik birimleri arasındaki ilişkilerin ileriki dönemlerde gerçekleşeceğini açıklamıştır. İki ülke arasında imzalanan anlaşmaların geleceğe yönelik taahhüt zemini oluşturduğuna dikkat çekmiştir. Ayrıca bu görüşme sonrasında Türkiye ile Nijer arasında Teknik ve Kalkınma İşbirliği Protokolü, Türkiye Cumhuriyeti Hazine Müsteşarlığı ile Nijer Cumhuriyeti Planlama,

Toprak İdaresi ve Toplumsal Kalkınma Bakanlığı Arasında Memorandum, Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Nijer Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Diplomatik Temsilcilikler İçin Arsa Takasına İlişkin Protokol, Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Nijer Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Polis Eğitimi İşbirliği Protokolü, Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Nijer Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Güvenlik İşbirliği Anlaşması ve Türkiye Cumhuriyeti Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı ile Nijer Cumhuriyeti Madenler ve Sınai Kalkınma Bakanlığı arasında Madenler, Enerji ve Hidrokarbon Alanlarında İşbirliğine Dair Ortak Deklarasyon imzalandığı açıklanmıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2014u).

Aralık 2014'te Fildişi Sahili Devlet ve Dışişleri Bakanı Charles Koffi Diby, Türkiye'ye yaptığı ziyarette iki ülke arasındaki ticari iş birliğini geliştirmek için Fildişi Sahili'nin çok sayıda temaslarda bulunduğunu ve ülkede hâlihazırda faaliyet gösteren 18 Türk şirketi olduğunu belirterek en kısa zamanda bunu 500'e çıkarmayı hedeflediklerini ifade etmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2014v).

Dışişleri Bakanı Davutoğlu, Nisan 2014'te Türkiye-Senegal Karma Ekonomik Komisyon toplantısı için Senegal Dışişleri Bakanı Mankeur Ndiaye'yı Türkiye'ye davet etmiştir. Bu görüşmede, Türkiye ile Senegal arasındaki ilişkiler tüm yönleriyle ele alınmıştır. Ayrıca başta Mali ve Orta Afrika Cumhuriyeti olmak üzere bölgesel gelişmelere dair görüş alışverişinde bulunulmuştur. Orta Afrika Cumhuriyeti bağlamında İİT ile diğer bölgesel ve uluslararası örgütler kapsamında yapılabilecek girişimler değerlendirilmiştir. Dışişleri Bakanı Davutoğlu ve Senegalli mevkidaşının görüşmelerinin ardından, Türkiye ile Senegal Cumhuriyeti Dışişleri ve Yurtdışında Yaşayan Senegalliler Bakanlığı arasında iş birliği yapılmasına ilişkin Mutabakat Muhtırası imzalanmıştır. Bu Muhtıra çerçevesinde iki ülke arasındaki ilişkilerin gelişmesine teminen ikili, bölgesel ve her iki ülkeyi de ilgilendiren konularda düzenli olarak istişarelerde bulunulması öngörülmüştür. Ayrıca iki ülkenin dış temsilcilikler aracılığıyla temasların güçlendirilmesi ve iki Bakanlık personeline yönelik karşılıklı eğitim programlarının düzenlenmesi kararı alındığını içeren açıklamalar yapılmıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2014w). Türkiye ile Nijerya arasında Dışişleri Bakanlık Müsteşarlığı düzeyinde görüşülmüştür (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2014x).

Dışışleri Bakan Yardımcısı Büyükelçi Naci Kuru, 22 Eylül 2014'te Nijerya Dışışleri Devlet Bakanı Prof. Dr. Viola Onwuliri ile görüşmüştür. Bakan Yardımcısı Kuru, Türkiye'nin dış politikasında Afrika'ya verdiği önem çerçevesinde Türkiye'nin kıtadaki temsilcilik sayısını arttıracığını, kıtaya ilişkilerin her alanda geliştirileceğini belirtmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığı, 2014y).

2013'te Dışışleri Bakanı Davutoğlu, Ankara'da ikamet eden Afrikalı Büyükelçiler ve bu ülkelerin TBMM Dostluk Grubu Başkanlığında görevini yürüten milletvekilleri bir araya gelmiştir. Bu toplantı, büyükelçiler ile bu ülkelerin TBMM Dostluk Grubu Başkanlarını bir araya getirmesi bakımından bir ilki teşkil etmiştir. Dışışleri Bakanı Davutoğlu toplantıdaki konuşmasında Türkiye'nin Afrika Politikası'nı, geleceğe ilişkin öngörülerini, bölgesel ve uluslararası planda Afrika ülkeleri ile yürütülen iş birliği konularını etraflı bir şekilde ele almıştır. Aynı şekilde Afrikalı Büyükelçiler de Afrika ülkeleriyle insani konular başta olmak üzere siyasi, ekonomik ve kültürel ilişkilerimizin gelişmesinden, ikili ve çok taraflı iş birliğimizin her alanda somut projeler ve kazanımlarla pekiştirilmiş olmasından duyulan diplomatik temsilciliklerin sayısının karşılıklı olarak artmasına yönelik memnuniyeti bu toplantı vesilesiyle dile getirmiştir. Afrika'ya yönelik ilişkilerin pozitif yönde geliştiğine dair yapılan açıklama şu şekildedir:

Ülkemizin son on yıldır kararlılıkla sürdürdüğü ve her geçen gün daha da güçlenen Afrika Ortaklık Politikası, Kıta ülkelerince takdirle karşılanmakta ve uluslararası toplum tarafından da ilgiyle takip edilmektedir. Son yıllarda Afrika ülkeleriyle, insani konular başta olmak üzere siyasi, ekonomik ve kültürel ilişkilerimizin gelişmesinden, ikili ve çok taraflı iş birliğimizin her alanda somut projeler ve kazanımlarla pekiştiriliyor olmasından ve tüm bunlara paralel olarak diplomatik temsilciliklerimizin sayısının karşılıklı olarak artmasından memnuniyet duyuyoruz (Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığı, 2014z).

Türkiye yurt dışındaki büyükelçilikleriyle ilişkili muvazzaf misyonların bulunmadığı ülkelerde veya şehirlerde görev yapan fahri konsoloslarının, o bölgelerde kapsamlı hizmet etmeleri, Türkiye'de kaydedilen siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel gelişmeleri ve yenilikleri daha yakından tanımaları amacıyla bölgeler itibariyle ve dönemsel olarak Türkiye'ye davet edilmeleri yönünde bir çalışma başlatıldığını içeren açıklama Dışışleri Bakanlığı sitesinde yer almıştır. Bu çerçevede Nisan 2014'te

Afrika, Asya ve Orta Doğu'daki 23 farklı ülkeden 29 fahri konsolosun Türkiye'yi ziyaret etmesi planlanmıştır. Fahri konsoloslara Türkiye dış politikası, ekonomisi ve konsolosluk mevzuatında meydana gelen yenilikler konusunda gerekli bilgilerin Ankara'da verilmesi planlanmıştır. Daha sonra İstanbul'a gidilerek Dış Ekonomik İlişkiler Kurulunun (DEİK) ev sahipliğinde bu konsoloslarla Türk iş adamları bir araya getirilecek, Türkiye'nin sosyal ve kültürel özelliklerini daha yakından tanımasını sağlanacaktır. Türkiye bu çalışmayı ileriki yıllarda da devam ettirmeyi planlamıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2014aa).

2014 içerisinde, terör eylemleri ve iç problemlere yönelik açıklamalar yapılmaya devam etmiştir. Somali, Nijerya, Kenya, Burkina Faso, Orta Afrika Cumhuriyeti, Cibuti ve Güney Sudan'a yönelik kınama metinleri Dışişleri Bakanlığının açıklamalar kısmında yer almıştır. Ocak 2014'te Orta Afrika Cumhuriyeti'nde meydana gelen şiddet olayları ve çatışmaların bitirilmesine yönelik çözüm bulunması amacıyla Encemine'de Orta Afrika Devletleri Ekonomik Topluluğu Zirvesi toplanmıştır. Ayrıca bu tarihlerde, Orta Afrika Cumhuriyeti Geçiş Dönemi Başkanı da istifa etmiştir. Dışişleri Bakanlığı, Orta Afrika halkının istikrarında bu zirve ve sürecin birlik olmak bakımından umut teşkil ettiğini belirtmiştir. Çünkü Orta Afrika Cumhuriyeti'nde Geçiş Konseyi tarafından 20 Ocak 2014'te Geçiş Dönemi Cumhurbaşkanı'nın seçilmesi ile ülkenin birliğini ve siyasi istikrarını sağlama görevini üstlenecek yeni yönetimin belirlenmesinin Orta Afrika halkının bütün kesimlerinin temsil edildiği bütünleştirici bir anlayışı yansıttığı ifade edilmiştir. Buna ek olarak Dışişleri Bakanlığı başta Müslümanların dinî mekânları olmak üzere Orta Afrika Cumhuriyeti'ndeki tüm dinî tapınakların korunmasına dayanan gelişmeleri yakından izlemeyi sürdürmüş ve ülkenin kalkınması için her türlü desteği vereceğinin altını çizmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2014ab).

Ocak 2014'te Somali'nin başkenti Mogadişu'da farklı noktalara yerleştirilen bombalar sonucunda 11'den fazla kişi hayatını kaybetmiştir. Bunlara ek olarak 2014 yılının Şubat ve Mart aylarında da benzer saldırılar yaşanmış, bu saldırılar Dışişleri Bakanlığı tarafından kınanarak Türkiye'nin her zaman Somali'nin yanında olduğunu içeren bir mesaj verilmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2014ac, 2014ad, 2014ae, 2014af, 2014ag, 2014ah, 2014ai). Nijerya'nın kuzeydoğusundaki Borno Eyaleti'nin başkenti Maiduguri şehri, Kano şehri ve Kidal'de de terör saldırıları meydana gelmiş

ve Dışışleri Bakanlığı 15, 118, 136, 142,155, 191, 212, 360 ve 369 Numaralı açıklamalar ile bu saldırıları kınamış, başta saldırıda hayatını kaybedenlerin yakınları olmak üzere Nijerya halkına başsağlığı ve yaralılara acil şifalar dilediğini içeren taziye mesajında bulunmuştur (Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığı, 2014aj, 2014ak, 2014al, 2014am, 2014an). Aynı yıl içinde Kenya'da terör faaliyetleri meydana gelmiştir. Meydana gelen terör faaliyetleri de Dışışleri Bakanlığı tarafından kınanmış ve Kenya hükümetine destek içeren açıklamalar yapılmıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığı, 2014ao, 2014ap, 2014aq, 2014ar, 2014as, 2014at).

Dışışleri Bakanlığı Ekim 2014'te yaptığı bir açıklamada, Burkina Faso'da yaşanmakta olan can ve mal kayıplarını içeren şiddet eylemlerini endişeyle izlediğini belirten bir açıklamada bulunmuştur. Sözü geçen açıklamada Burkina Faso'daki sivil halkın güvenliğinin sağlanması yönünde her türlü önlemin alınması, siyasi anlaşmazlıkla şiddetten kaçınarak ve ölçülü hareket edilerek çözümlerin bulunması hususlarının altı çizilmiştir. Ayrıca Burkina Faso'da güvenlik, kamu düzeni ve sükûnetin bir an önce sağlanarak ülkedeki siyasi krize tüm kesimlerin katılımıyla diyalog ve uzlaşa temelinde çözüm bulunması temenni edilmiştir. Bu konuda hem bölgesel hem de uluslararası çabaların Türkiye tarafından destekleneceği mesajı da açıklama içerisinde yerini almıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığı, 2014au). Mayıs 2014'te Cibuti'nin şehir merkezinde bombalı terör saldırısı gerçekleşmiştir. Dışışleri Bakanlığı bu saldırıyı şiddetle kınamış ve Cibuti'yi istikrarsızlaştırmayı amaçlayan bu terör saldırısının sorumlularının en kısa sürede yakalanmasını ve cezalandırılmasını beklediğini belirten bir açıklamada bulunmuştur. Ayrıca saldırıda hayatını kaybeden vatandaşlara rahmet, yakınlarına başsağlığı, yaralananlara acil şifalar dilemiştir. Bu açıklamayla beraber Türkiye, insanlığa karşı işlenen bir suç olan terörün yayılmasını hedefleyenlere karşı kararlılıkla ve müşterek çaba gösterilmesine özel olarak önem verdiğini belirtmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığı, 2014av).

Ocak 2014'te Güney Sudan'ın kuzeyinde yer alan Malakal kentindeki çatışma ortamından kaçmak isteyen sivillerin feribotları alabora olmuş, birçoğu kadın ve çocuklardan oluşan 200'e yakın kişi hayatını kaybetmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığı, 2014aw). Nisan 2014'te Güney Sudan'da Jonglei Eyaleti'nin başkenti Bor'daki Güney Sudan BM (UNMISS) karargâhına saldırı düzenlenmiş, bu saldırı kampta yaşam mücadelesi veren onlarca yerinden edilmiş insanın hayatına mal

olmuştur (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2014ax). Dışişleri Bakanlığı, bu saldırıları da kınadığını belirten açıklamalar yapmıştır. Ayrıca Aralık 2014'te Güney Sudan içerisindeki birçok sivilin yaşamını yitirmesine ve yaralanmasına sebep olan saldırılar ile silahlı çatışmaların son verilmesine ilişkin saldırgan muhalifler ve hükümet arasında ateşkes sağlanması yönünde 23 Ocak 2014 tarihinde Addis Ababa'da bir ateşkes yoluna gidilmiştir. Dışişleri Bakanlığı Ocak 2014'te bu durumdan hissettiği memnuniyeti belirten bir açıklamada bulunmuştur (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2014aw). Mayıs'ta ise Addis Ababa'da Hükümetler Arası Kalkınma Otoritesi (IGAD) Dönem Başkanı Etiyopya Başbakanı Hailemariam Dessalegn'in davetiyle, Güney Sudan Cumhurbaşkanı Salva Kiir Mayardit ile muhalefetteki Sudan Halkının Özgürlük Hareketi Ordusu (SPLM/A) lideri Riek Machar Teny bir ateşkes anlaşması imzalamıştır. Dışişleri Bakanlığı bu durumu memnuniyetle karşıladığını belirtmiş ve tarafların anlaşmaya harfiyen uymasını temenni etmiştir. Ayrıca Türkiye, Güney Sudan'da çatışmaların başından itibaren arabuluculuk faaliyetlerini yürüten IGAD'a ve Dönem Başkanlığını yürüten Etiyopya'ya sözü edilen anlaşmanın imzalanmasında gösterdiği çaba ve katkılarından dolayı teşekkürlerini sunmuştur. Son olarak Güney Sudan'da barışa ve istikrarına olan desteğini sürdüreceğini bir kez daha yinelemiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2014ay).

13 Nisan'da Gine-Bissau'da cumhurbaşkanlığı ve parlamento seçimleri yapılmıştır. Bu seçimlerin huzurlu bir ortamda olmasından dolayı Dışişleri Bakanlığı memnuniyet duyduğunu ve Gine-Bissau halkı olmak üzere seçimlerin başarılı bir şekilde gerçekleşmesine katkısı olan ulusal ve uluslararası tüm tarafları tebrik ettiğini belirtmiştir. Türkiye, Gine-Bissau'daki gelişmeleri ilgiyle takip etmeye devam edeceğini ve Gine Bissau'nun inşası ile sosyo-ekonomik kalkınma yolundaki çalışmalarına destek vereceğini açıklamalarında ayrıca belirtmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2014az).

Somali'de 22 Haziran 2014'te Bay, Bakool ve Aşağı Şebelle bölgelerini içerisine alan yeni bir idari birim kurulmuştur. Somali'de meydana gelen bu federal yapının oluşumunun ve değişiminin Türkiye tarafından memnuniyetle karşılandığı belirtilmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2014ba). Ayrıca Türkiye'nin Somali'ye yaptığı yardımlara ilişkin bazı yanlış haberler basın organlarında yer almış

ve Dışışleri Bakanlığı yanlış yorumlara yol açabilecek olan bu haberler hakkında bir açıklamada bulunmuştur. Türkiye Dışışleri Bakanlığı sayfasında yayımlanan metin şu şekildedir:

Somali Cumhurbaşkanı'nın talebi doğrultusunda, Somali Federal Hükümeti'nin acil bütçe ihtiyaçlarına katkıda bulunmak üzere 2013 yılının Haziran-Aralık döneminde ülkemiz tarafından Somali'ye aylık nakit bütçe desteği sağlanmıştır. Somali'de bankacılık hizmetlerinin mevcut olmaması nedeniyle söz konusu nakit bütçe desteği kurye aracılığıyla Mogadişu'ya ulaştırılmış ve Mogadişu Büyükelçiliğimiz tarafından usullere uygun olarak Somali Federal Hkmetine elden teslim edilmiştir. Somali'ye yapılan nakit bütçe desteğisiyle ilgili olarak en başından itibaren uluslararası toplumla gerekli bilgiler paylaşılmıştır. Esasen, nakit bütçe desteğimiz Somali Federal Hükümeti tarafından yayımlanan bütçe bilgilerinde de yer almıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığı, 2014bb).

Bu kapsamda Türkiye 2013'te Somali'ye acil bütçe için yardımda bulunmuş, 2014 yılında ise bütçe desteğini vermeye devam edeceğini ve bunun sağlanması için çalışmaların sürdürüldüğünü Dışışleri Bakanlığından yaptığı açıklama ile belirtmiştir.

Somali 2014'te Türkiye'nin yardımlarının odağında olmuştur. Davutoğlu, Afrika Büyükelçileriyle yaptığı çalışma yemeğinde son yıllarda Türkiye'nin insani boyutta önemli bir ülke olduğunu belirtmiştir. Bu önemli pozisyonundan dolayı Türkiye'nin Afrika'nın "donör" lkesi olarak adlandırıldığının altını çizen bir demeç vermiştir. Türkiye'nin yıllık 2 milyar doları aşan insani yardımlarının önemli bir bölümünü Afrika ülkelerine yaptığını belirtmiştir. Kültürel boyutta da Afrika lkelerinden Türkiye'ye gelen öğrencilere verilen bursların her sene artığını, sadece Somali'den 1800 ğrencinin Türkiye'de burslu olarak eğitimlerine devam ettiğini ifade etmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığı, 2014bc). Türkiye için 19 Ağustos'ta Türkiye'nin Mogadişu'ya yapmış olduğu ziyaret Somali'nin tarihinde bir dönüm noktası teşkil etmiştir. Bu ziyaret öncesi yapılan ağrı üzerine ve başlatılan yardım kampanyası ile Türkiye, Somali için yaklaşık 500 milyon Türk lirası yardımda bulunmuştur. Daha sonraki süreçte Türkiye'nin kamu ve sivil toplum kuruluşları, Somali'nin yeniden ayağa kaldırılmasını teminen iş birliği içerisinde faaliyette bulunmaya başlamıştır. Bu amaçla da sağlık, eğitim, insani yardım, belediyecek hizmetleri ve altyapısı ile su kuyusu açılması gibi çok farklı alanlarda sayısız kalkınma projesi tamamlanmış ya da çalışmaları devam etmiştir. Türkiye'nin Somali'ye yeniden inşa ettiği tüm teçhizatı sağlanan ve beş yıllığına işletmesi üstlenilen Mogadişu'daki

200 yataklı Diğfer Hastanesi, Afrika'nın sayılı hastanelerinden biri hâline gelmiş ve bu gelişmeler de Dışışleri Bakanlığının sitesindeki açıklamalar kısmında yerini almıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığı, 2014bb).

TİKA, Somali'nin her bölgesinde eğitim, sağlık, tarım ve su ihtiyacı alanlarında projeler geliştirmiştir. Türk Kızılay'ı, Mogadişu'da yaklaşık 20.000 yerinden edilmiş Somalilinin barındığı kampın işletmesini yürütmüş, yetimhane ve hastanelerde kalan 15.000 Somalili için günlük sıcak yemek çıkarmıştır. Türkiye Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığı, Mogadişu'da Somalilere ücretsiz sağlık hizmeti vermiş ve ilaç yardımında bulunmuştur. Türkiye'den sivil toplum örgütleri, başta sağlık ve eğitim alanlarında kalkınma projeleri yürütmüştür. İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı, Mogadişu Belediyesi ile iş birliği içerisinde Mogadişu'yu değiştiren hizmetleri yapmaya devam ettiğini belirten açıklamalarda bulunmuştur. Mogadişu'nun ana yollarının onarım ve bakımları yapılarak asfaltlanma çalışmaları hızla ilerlemiş ve Somali'deki faaliyetlere paralel olarak Türkiye ile Somali arasında üst düzey ve teknik ziyaretlerin karşılıklı olarak sürdüğünün altı çizilmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığı, 2014bb).

Kasım 2014'te Mavi Marmara saldırısında taraf olan Komorlar Birliği yetkilileri, Türkiye'ye giriş için vize alamadıklarını ve Türk Dışışleri Bakanlığınca vize alınmasının engellendiğini iddia eden bir spekülasyon yaymıştır. Bu konu hakkında Dışışleri Bakanlığınca Darüsselam ve Nairobi Türk Büyükelçiliği ile araştırmalar yapılmış ve Komorlar Birliği yetkililerinin bahsi geçen konuda belirtilen amaçla herhangi bir vize başvurusunda bulunmadıkları tespit edilmiştir. Sonuç olarak, Komorlar Birliği yetkililerinin Türk diplomatlarca engellendiği haberinin gerçeği yansıtmadığı Dışışleri Bakanlığının internet sitesinde belirtilmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığı, 2014bd).

Askerî boyuttaki yardımları içeren faaliyetlere yönelik 2014'te yapılan bir adet açıklama mevcuttur. Orta Afrika Cumhuriyeti ve Mali'ye 2014 yılında asker gönderilmesine ilişkin tezkeresi hakkında Dışışleri Bakanlığı Sözcüsü Tanju Bilgiç, basın bilgilendirme toplantısında gelen soru üzerine "Türkiye, Avrupa ve Atlantik güvenliğinin bölünmezliği prensibinden hareket etmektedir ve Avrupa'nın güvenliğini ilgilendiren her konuda gerekli tedbirleri alma idaresine sahip. Bu konuda zaten bütüncül bir politika izlemekteyiz ve AB'nin ortak güvenlik ve savunma politikasına

katkıda bulunmaktayız.” şeklinde açıklamada bulunmuştur (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2014be).

Ocak 2014’te Dışişleri Bakanı Davutoğlu, Afrika Büyükelçileriyle çalışma yemeği için bir araya gelmiştir. Bu yemeğe Türkiye’nin Afrika ülkeleri ile arasında oluşturduğu Parlamentolar Arası Dostluk Grubu Başkanları da katılmıştır. Dışişleri Bakanı Davutoğlu, Türkiye’nin Afrika kıtasının geleceğine olan inancını vurgulamış ve Türkiye-Afrika arasındaki gelişmelerin son on yıldaki stratejik ilerlemesine dikkat çekmiştir. Ayrıca Türkiye-Afrika arasındaki ikili düzeydeki ilişkilerde büyük ilerlemeler meydana geldiğini ve 2011-2014 yılları arasında Türkiye’nin Afrika’ya 23 büyükelçilik açtığını vurgulamıştır. Davutoğlu, Türkiye’nin bu politikalarının temel amacının Afrika’nın her ülkesinde temsil edilmek olduğunu belirtmiştir. Buna ek olarak Afrika’daki tüm alt bölgesel grup ve örgütlerle ilişkilerini geliştiren Türkiye’nin özellikle IGAD ve ECOWAS gibi kuruluşlarla yakın iş birliği içerisinde olduğunu sözlerine eklemiştir. İlaveten Davutoğlu, kıtasal olarak değerinin her geçen gün arttığını belirttiği Afrika’yı temsil eden AfB’yle ilişkilerin stratejik ortaklık seviyesinde olduğunu ve 2014’ün ilk yarısında II. Türkiye-Afrika Zirvesi’nin gerçekleştirileceğini sözlerine eklemiştir.

2011 yılında Dışişleri Bakanlığı, Türkiye’nin En Az Gelişmiş Ülkeler’e (EAGÜ) ev sahipliği yaptığı, sürdürülebilir kalkınma konularında Afrika’nın sorunlarını çözmeye katkıları sağladığı ve G-20 içinde EAGÜ konularının takibini Türkiye’nin yaptığı yönünde açıklamalarda bulunmuştur. Ayrıca Türkiye’nin uluslararası toplumu ilgilendiren her konuda gerek bölgesel gerek küresel düzeyde Afrika ülkeleri ve kuruluşlarıyla iş birliği içerisinde olduğunu da konuşmasına eklemiştir. Sonuç olarak Dışişleri Bakanlığı, Afrika politikası için Afrika ülkeleri ile karşılıklı olarak sayısız ziyaret gerçekleştirip anlaşma imzalamıştır. Bu anlaşmalar ileriki dönemde ilişkilerinin zeminini oluşturmuştur (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2014bc). Dışişleri Bakanı Davutoğlu, yaptığı bir açıklamada şunları söylemiştir:

Türkiye-Afrika ilişkileri bundan sonra daha da gelişerek devam edecektir. Bu bizim için uzun vadeli stratejik bir ilişkidir. Afrika’nın yükselişi Türkiye’nin, Türkiye’nin yükselişi Afrika’nın yükselişine destek olacaktır. Tarihten gelen özel bağlarımızı her alanda güçlendireceğiz. 21. yüzyıl Afrika ve Türkiye’nin yüzyılı olacaktır (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2014bc).

Ocak 2014'te düzenlenen Afrika Birliği'nin Addis Ababa'daki zirvesine Türkiye'nin üst düzeyde katılmaya özen gösterdiği aynı yıl içerisindeki kaynaklarda yer almıştır. Bu zirve vesilesiyle Türkiye, Afrika ülkeleri liderlerinin hazır bulunacağı zirve toplantısının açılış oturumuna katılarak Afrika Birliği yetkilileri başta olmak üzere, muhataplarıyla ikili ve bölgesel konularda görüş alışverişi yapma imkânı bulmuştur. Bu noktada Türkiye'nin AfB'ye 2005 yılında gözlemci ülke pozisyonu, 2008'de ise stratejik ortak olduğu belirtilerek AfB'nin Afrika ülkeleri için bölge adına kurulmuş olan en önemli örgüt olduğunun altı çizilmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığı, 2014bf).

Altıncı Büyükelçiler Konferansı, Dışışleri Bakanı Davutoğlu'nun açılış konuşmasıyla Ocak 2014'te Ankara'da gerçekleşmiştir. Konferans temasının “Güçlü Demokrasi, Dinamik Ekonomi, Etkin Diplomasi” olduğu belirtilmiştir. Davutoğlu konuşmasında Türkiye'nin etkin dış politikasının unsurlarından bahsetmiştir. Bunlardan biri olan yeni açılım alanlarının Afrika ile ilişkileri içerdiğini sözlerine eklemiştir. Yeni yatırım alanları olarak Afrika, Latin Amerika ve Asya'yı işaret etmiştir. Dışışleri Bakanı Davutoğlu “*Afrika'da en fazla temsil edilen birkaç ülke arasındayız. Afrika 21. yüzyılın yükselen kıtası olacaktır. Biz şimdiden her alanda Afrika'da aktif olmalıyız.*” demecinde bulunmuştur (Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığı, 2014bg).

AfB'nin yıldönümü olan 25 Mayıs her yıl tüm dünyada Afrika Günü olarak kutlanmaktadır. Bu nedenle Ankara Gazi Üniversitesi 21-22 Mayıs 2014 tarihlerinde bir dizi etkinliğe ev sahipliği yapmış ve Ankara'da yerleşik Afrika Büyükelçilikleriyle iş birliği içinde gerçekleştirilen etkinliklerin açılışına Türkiye'yi temsilen Başbakan Yardımcısı Beşir Atalay katılmıştır. Afrika Günü dolayısıyla düzenlenen faaliyetler kapsamında birçok Afrika ülkesinden rektör ve rektör yardımcısının katılımıyla panel gerçekleştirilmiş ve Türkiye-Afrika ortaklığının geliştirilmesi hususundaki görüşlerin dile getirilmesi bakımından hem Türkiye hem Afrika kıtası için verimli olduğunun altı çizilmiştir. Dışışleri Bakanlığı, Afrika kıtasına yönelik ortaklığı Kasım 2014'te Ekvator Ginesi'nin başkenti Malabo'da düzenlenecek Türkiye-Afrika II. Zirve Toplantısı'nda alınacak kararlarla ilerletilmesinin hedeflendiğini belirtmiştir. İnsan gücü ve doğal zenginlikleriyle konumunu günden güne pekiştirmekte ve uluslararası sistemdeki ağırlığını artırmakta olan Afrika, 2014'te 51. kuruluş yıl dönümünü kutlayan AfB, kıtanın karşılaştığı sorunları çözmeye ve Afrika'nın çıkarını gözetin

politikalarla aktif diplomasi yürütmektedir. Dışişleri Bakanlığı kendi tarihi tecrübesini, toplumsal, siyasal ve kültürel birikimini, sahip olduğu imkân ve kaynakları Afrikalı yönetimlerle ve halklarla “Afrika Sorunlarına Afrika Çözümleri” ilkesi çerçevesinde karşılıklı olarak çözmeye devam edeceğini 162 Numaralı Afrika Günü açıklamasıyla bildirmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2014bh).

Haziran 2014’te Ekvator Ginesi’nin başkenti Malabo’da düzenlenecek 23. Afrika Birliği Zirve Toplantısı’na Dışişleri Bakanlığı, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanı Mehdi Eker başkanlığında bir heyetle katılmıştır. Bu heyet ile Türkiye “Tarım Yılı ve Gıda Güvenliği” teması ile düzenlenecek zirve çerçevesinde, Afrika ülkeleriyle çeşitli ikili temas ve görüşmeler yapmayı planladığını belirtmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2014bi).

Kasım 2014’te Ekvator Ginesi’nin başkenti Malabo’da II. Türkiye-Afrika Ortaklık Zirvesi’nin “Sürdürülebilir Kalkınmanın ve Bütünleşmenin Güçlendirilmesi için Yeni Bir Ortaklık Modeli” temasıyla toplanması planlanmıştır. Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın Dışişleri Bakanı Çavuşoğlu’nun da bulunduğu bir heyetle birlikte Zirve’ye katılımı söz konusu olmuştur. 2014 yılında ikincisi düzenlenecek olan Afrika Zirvesi’ne Afrika kıtasını temsilen Ekvator Ginesi’nin ev sahipliğinde Etiyopya, Moritanya, Cezayir, Nijerya, Güney Afrika, Senegal, Libya, Zimbabve, Kenya, Gana, Çad Cumhuriyeti, Kongo Demokratik Cumhuriyeti ve Mısır’ın katılımı planlanmıştır. Zirve kapsamında, Türkiye ve Afrika ülkeleri arasındaki iş birliği imkânlarının derinlemesine değerlendirilip tarım, eğitim, sağlık, ticaret-yatırım, enerji, barış ve güvenlik gibi iş birliği alanlarını içeren 2015-2018 yılları aralığına denk gelen Ortak Uygulama Planı’nın kabul edilmesi hedeflenmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2014bj).

Dışişleri Bakanlığı, Türkiye-Afrika ilişkilerinde 1998 yılında başlatılan Açılım Politikası’nın önemli rolüne dikkat çekerek 2008 yılında AfB tarafından Kıtanın Stratejik Ortağı ilan edilmesiyle kurumsal bir boyut kazandığını ve aynı yıl ilişkilerin ilk Türkiye-Afrika Ortaklık Zirvesi’nin düzenlenmesiyle daha da güçlendiğini belirtmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2014bj). II. Türkiye-Afrika Ortaklık Zirvesi, 19 Kasım 2014 tarihinde Yüksek Düzeyli Memurlar Toplantısı ile başlamıştır. Toplantıda bildiri ve ortak uygulama planı taslakları üzerinde görüşmeler yapılmıştır. Daha sonra Dışişleri Bakanlar Toplantısı yapılmış ve Dışişleri Bakanı

Çavuşoğlu bu toplantının açılışında konuşma yapmıştır. Dışişleri Bakanı Çavuşoğlu, konferans öncesi Ekvator Ginesi Dışişleri Bakanı Agapito Mba Mokuy ve Moritanya Dışişleri Bakanı Ahmed Ould Teguedi ile ikili görüşmelerde bulunmuştur. Bakanlar düzeyinde yapılan toplantı konuşmasında, Zirve'nin 2015-2019 dönemine ilişkin projeleri gerçekleştirme ve Türkiye-Afrika ortaklığını destekleme konusunda büyük önem taşıdığını dile getirmiştir. Ayrıca tarım konusunun Afrika için önemli bir konu olduğunu belirtmiş, Afrika'nın kalkınması için tarımın yapılacak olan iş birliklerinde önceliği olması gerektiğine değinmiştir. Toplantıda, Türkiye-Afrika ortaklığına ilişkin yapılan faaliyetleri gösteren bir fotoğraf sergisi de düzenlenmiştir. Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı ve davetli ülkelerin Devlet, Hükümet ve Heyet Başkanları 21 Kasım 2014'te Zirve Toplantısı'na katılarak Memurlar Toplantısı ve Dışişleri Bakanları Toplantısı'nda alınan bildiri ve belgeleri imzalayacakları ile ilgili açıklama Dışişleri Bakanlığının resmî sitesindeki güncel gelişmeler sayfasında yerini almıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2014bk).

Dışişleri Bakanı Çavuşoğlu, İstanbul'da bulunan Gine Uluslararası İşbirliği Bakanı Mustafa Kutub Sano'yla görüşmüştür. Bu görüşmede, iki ülke arasındaki ekonomik ilişkilerin gelişimi ana konu olmuştur. Bu bağlamda, Türk müteahhitlik firmalarının ikili ekonomik ilişkilerde daha fazla rol oynayabileceklerine dikkat çekilmiştir. Gine Uluslararası İşbirliği Bakanı Sano, Türkiye'nin Ebola konusunda ülkesine yaptığı yardımlardan ötürü teşekkürlerini ifade ederek THY'nin Gine'ye uçak seferleri başlatması konusundaki beklentilerini dile getirmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2015a).

Dışişleri Bakanı Çavuşoğlu ve Cumhurbaşkanı Erdoğan, II. Türkiye-Afrika Ortaklık Zirvesi'ne katılmak için yanlarında bir heyetle 19-21 Kasım 2014'te Ekvator Ginesi'ne gitmiştir. Dışişleri Bakanı Çavuşoğlu, Zirve Toplantısı öncesi Dışişleri Bakanları Toplantısında mevkidaşlarına hitap etmiş ve 2013'te Türkiye'nin Afrika'da 39, Afrika ülkelerinin ise Ankara'da 30 elçilik açtığına dikkat çekmiştir. Bu durumun ise iş birliği ve Afrika ile ortaklık için oldukça olumlu bir adım olduğunun altını çizmiştir. Dışişleri Bakanı Çavuşoğlu, toplantı öncesinde Ekvator Ginesi Dışişleri Bakanı Agapito Mba Mokuy ve Moritanya Dışişleri Bakanı Ahmed Ould Teguedi ile ikili görüşmelerde bir araya gelmiştir. Toplantı bitiminde ise Afrikalı yetkililerle Türkiye-Afrika ilişkileri ile ilgili fotoğraf sergisini gezmiştir. Dışişleri Bakanı

Çavuşoğlu, II. Ortaklık Zirvesi'nde yaptığı konuşmada Türkiye'nin 1 Aralık'ta G-20 dönem başkanlığını üstleneceğini söylemiştir. G-20 platformunda, Türkiye'nin Afrika ülkelerinin endişelerini göz önünde bulunduracağını ve Türkiye'nin Afrika ile olan ilişkilerinin G-20 başkanlığı süresince de artarak devam edeceğini belirtmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2014bl).

Dışişleri Bakanı Davutoğlu, 20 Şubat 2014'te Cidde'de Bakanlar düzeyinde acil olarak gerçekleştirilen İİT İcra Komitesi toplantısına katılmıştır. Davutoğlu konuşmasında Orta Afrika Cumhuriyeti'nin kötüleşen durumuna dikkat çekerek Orta Afrika Cumhuriyeti'nin parçalanma ve kalıcı bölünme tehlikesi içerisinde olduğunu belirtmiştir. Bu çerçevede Davutoğlu, sorumlu kuruluş olarak İİT'nin bu durumun üstesinden gelmek ve acıları dindirmek için elinden geleni yapması gerektiğinin altını çizmiştir. Çünkü Davutoğlu, İİT'nin girişim ve somut faaliyetlerinin bu durumun önlenmesinde güçlü ve olumlu bir adımı teşkil edeceğine inandığını söylemiştir. Bu durumun kontrol altına alınması için Türkiye, İİT'nin bölgeye keşif gücü ve özel temsilci atmasını teklif etmiştir. Böylece keşif görev gücü ve özel temsilcinin sahadaki somut durumu analiz ederek Orta Afrika Cumhuriyeti'ndeki bütün ilgili taraflarla temas kurması ile İİT'nin görünürlüğünü arttıracak ve Müslüman sığınmacıların morali yükselmiş olacaktır. Buna ek olarak Davutoğlu, İİT keşif görev gücü ve özel temsilcinin Orta Afrika Cumhuriyeti'ndeki arazilerin güvenlik konusuna odaklanması, Orta Afrika Cumhuriyeti makamlarının komşuları ve uluslararası örgütlerle bağlantı içerisinde olması gerektiğini belirtmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2014bm).

Dışişleri Bakanı Davutoğlu, Afrika Büyükelçileriyle bir araya geldiği çalışma yemeğinde Türkiye'nin ekonomik boyutta Afrika ülkeleriyle 2004'te 9 milyar dolar olan yıllık ticaret hacminin 2012 yılında 23 milyar doları aştığını ve bu rakamın 2014 sonrası en kısa zamanda 100 milyar dolara çıkartılmasının hedeflendiğini belirtmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2014bc). Ayrıca Türkiye bu yıl içerisinde Cezayir Dışişleri Bakanı Ramtane Lamamra'nın davetlisi olarak Bağlantısızlar Hareketi'nin 17. Bakanlar Konferansı'na katılmıştır. Konferansa Türkiye adına Dışişleri Bakanı Davutoğlu katılmış ve konuşma yapmıştır. Türkiye'nin dış politikası hakkında bilgi veren Dışişleri Bakanı Davutoğlu, Türkiye'nin doğuyu batıyla, kuzeyi güneyle bağdaştırmayı hedefleyen aktif ve çok yönlü bir dış politika yürüttüğünü ifade

etmiştir. Bu çerçevede coğrafi konumu, yakın tarihi ve kültürel bağlarından yararlanarak Türkiye'nin geniş bir alanda -Avrasya ve Afrika'nın kalbinde- kurulacak diyalogu ve medeniyetler arası etkileşimi desteklediğini dile getirmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2014bn).

II. Afrika Zirvesi'nin 2014'teki teması "Sürdürülebilir Kalkınmanın ve Bütünleşmenin Güçlendirilmesi İçin Yeni Bir Ortaklık Modeli" olmuştur. Dışişleri Bakanı Çavuşoğlu, Zirve'de yaptığı konuşmada Afrika'nın neredeyse 20 yıldır büyüyüp geliştiğini ve birçok ülkenin 10 yıldan fazla bir süredir aralıksız büyüme kaydettiğini ifade etmiştir. Çavuşoğlu, Afrika-Türkiye Ortaklık Zirveleri ile Türkiye ve Afrika kıtasının ülkeleri arasındaki iş birliği mekanizmalarının daha da geliştirilerek Afrika ile Türkiye'nin geleceğinin birlikte daha parlak olmasını hedeflediğini belirtmiştir. Çavuşoğlu Zirve'nin siyasi, ekonomik ve sosyal etkileşimi önemli açıdan destekleyeceğini belirtmiştir. Ayrıca Zirve'nin uzun vadeli taahhütlerin gerçekleştirilmesi ve Türkiye-Afrika ortaklığının desteklenmesi bağlamında büyük önem içerdiğinin altını çizmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2014bl).

Dışişleri Bakanı Davutoğlu, 20 Şubat 2014'te Cidde'de Bakanlar düzeyinde acil olarak gerçekleştirilen İİT İcra Komitesi toplantısında zor günler geçiren Orta Afrika Cumhuriyeti'ne yönelik insani yardımın İİT tarafından hazırlanacak Eylem Planı'na dâhil edilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Ayrıca Türkiye tarafından bölgeye nasıl katkıda bulunulacağını tespiti için özel temsilci ve insani yardım ekiplerinin gönderileceği belirtilmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2014bm). Dışişleri Bakanı Çavuşoğlu, Türkiye'nin Afrika'daki Ebola salgınına karşı 5 milyon dolarlık yardım paketi üzerinde çalıştığını ifade etmiş ve Türkiye-Afrika arasında sağlık alanındaki iş birliğinin de güçlendirildiğinin altını çizmiştir. Ayrıca Türkiye'nin kalkınma desteğinin ve dış yardımlarının üçte birinin Afrika'ya yönlendirildiğini ifade etmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2014bl).

Ekonomik iş birliği konusunda Türkiye, 2004-2014 arası Sahraaltı ülkeleriyle ticaret hacmini 6 kat arttırmıştır. Dışişleri Bakanı Çavuşoğlu, Türkiye'nin hâlihazırda bulunan 23 milyar dolar olan ticaret hacminin 2018'e kadar 50 milyar dolara çıkarılmasının hedeflendiğini belirtmiştir. Buna ek olarak II. Türkiye-Afrika Ortaklık Zirvesi'nde konuşan Dışişleri Bakanı Çavuşoğlu, yüzlerce Türk şirketinin Afrika'da

iş yaptığına işaret etmiş ve Türk inşaat şirketlerinin de aktif bir şekilde çalışmalarına devam ettiklerini aktarmıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2014bl).

2.12. 2015 Yılı Dışişleri Bakanlığı Açıklamaları

2015 yılında Dışişleri Bakanlığının sitesinde 527 belge yer almış ve bunlardan 33'ünün Sahraaltı Afrika ülkeleri ile ilgili olduğuna rastlanmıştır. Ocak 2015 tarihinde Yedinci Büyükelçiler Konferansı'nın Dışişleri Bakanı Çavuşoğlu başkanlığında, Dışişleri Bakanlığı merkez teşkilatında ve yurt dışında görev yapan tüm Türk Büyükelçilerin katılımlarıyla “Yeni Türkiye: Dış Politikada Süreklilik ve Değişim” teması ile düzenlenmesi planlanmıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2015b). Konferans, 8 Ocak'ta ilgili kurum ve kuruluşların sunumları sonucunda 9 Ocak'ta Çanakkale Oturumu ve Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu'nun basın toplantısıyla sona ermiştir. Yedinci Büyükelçiler Konferansı kapsamında Nijerya Dışişleri Bakanı Aminu Bashir Wali de Büyükelçilere hitap etmiş ve konuşmasında Türkiye-Afrika Ortaklık Politikası'na ve ikili ilişkilere değinerek “Türkiye-Afrika ortaklığı Afrika'nın çeşitli alanlarda kalkınmasının yanında iki tarafın da kazançlı çıkacağı büyük bir potansiyele sahiptir.” şeklinde açıklamada bulunmuştur (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2015c). Ayrıca konferansın bitiminde Nijerya Federal Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı Aminu Bashir Wali'nin Türkiye'deki Büyükelçilere hitap etmek amacıyla Türkiye'ye geldiği açıklamalar içerisinde yer almıştır. Dışişleri Bakanı Wali'nin ziyareti sırasında, Dışişleri Bakanı Çavuşoğlu ile ikili görüşme yapması ve diğer üst düzey temaslarda bulunması öngörülmüştür. Bu ziyaret, iki ülke arasındaki hem bölgesel hem güncel sorunlar konusunda iki bakan arasında görüş alışverişinin yapılmasını sağlamıştır. Ayrıca bu ziyaret ile ikili ilişkilerin yanı sıra başta D-8 olmak üzere uluslararası kuruluşlar nezdindeki iş birliklerinin güçlenmesi de hedeflenmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2015d).

2015'te Dışişleri Bakanlığını Sudan, Çad Cumhuriyeti, Mali ve Moritanya heyetleri ziyaret etmiştir. Nisan 2015'te, Sudan Dışişleri Bakanı Muhammed Ali Ahmed Karti Türkiye'ye gelmiştir. Sudan Dışişleri Bakanı Karti ile Türkiye arasında hem bire bir hem heyetler arası görüşmeler meydana gelmiştir. Görüşmeler sonrası ortak basın toplantısı yapılmıştır. Ziyaret sırasında iki ülkenin Dışişleri Bakanlıkları arasında bilişim alanında iş birliğine ilişkin bir mutabakat zaptı imzalandığı Dışişleri

Bakanlığının açıklamalar kısmında yer almıştır. Bakanlık Sözcüsü Bilgiç, Sudan'ın Türkiye için Afrika'ya açılan kapılardan bir tanesi olduğunu beyan etmiştir. Afrika açılım süreci kendini yavaş yavaş Afrika ile ortaklık anlaşmaları vasıtasıyla dönüştürmeye başlamıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2015e). Görüşme sonrası düzenlenen basın toplantısında Dışişleri Bakanı Çavuşoğlu “Sudan, her zaman bizim Afrika'ya açılan bir kapımız olmuştur.” şeklinde konuşmuştur. Ayrıca Dışişleri Bakanı Çavuşoğlu, Türkiye'nin Afrika'ya açılım politikasından ortaklık politikasına evrilen yaklaşımının tüm Afrika ülkeleriyle ilişkilerini geliştirdiğini vurgulamıştır. Buna ek olarak Dışişleri Bakanlığı, Afrika'ya yönelik kalkınma projeleri ve insani yardımlara verilen desteğin de her geçen gün arttığına dikkat çekmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2015f).

Dışişleri Bakan Yardımcısı Büyükelçi Naci Kuru, Çad Cumhuriyeti Devlet Sekreteri Isabelle Housna Kassire'yi 28 Ocak'ta makamında ağırlamıştır. Bu görüşmelerde ikili konuların ele alındığı belirtilmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2015g). 8 Ocak'ta Nijerya Federal Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı Aminu Bashir Wali Yedinci Büyükelçiler Konferansı çerçevesinde Türkiye'deki büyükelçilere hitap etmek amacıyla Türkiye'ye geldiği gün, Nijerya'nın kuzeydoğusunda yer alan Baga kasabasında Boko Haram militanları tarafından binlerce kişi katledilmiştir. Dışişleri Bakanlığı bu durumu büyük bir üzüntü ile karşılamış ve saldırıyı şiddetle kınadığını içeren bir açıklamada bulunmuştur (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2015h).

Mali Cumhurbaşkanı Ibrahim Boubacar Keita Türkiye'yi ziyaret etmiştir. Cumhurbaşkanı Erdoğan Türkiye'nin Mali'de barış ve siyasi istikrarın sağlanmasını, toprak bütünlüğünün ve ulusal egemenliğin korunmasını kuvvetle desteklediğini belirtmiştir. Bu çerçevede Dışişleri Bakanlığı 19 Şubat'ta Mali Hükümeti ile Mali'deki muhalif gruplar arasında yapılan müzakereler ve bunun sonucunda imzalanan ve iyi niyet bildirisi niteliği taşıyan deklarasyonu memnuniyetle karşıladığını belirtmiştir. Ayrıca Dışişleri Bakanlığı bu açıklamayı yaptığı tarihe kadar Mali Hükümetini nasıl desteklediyse bundan sonra da desteğine devam edeceğini açıklamasına eklemiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2015i). 13 Ocak'ta Moritanya İslam Cumhuriyeti Dışişleri ve İşbirliği Bakanı Ahmed Ould Teguedi'nin Türkiye'yi ziyaret etmesi söz konusu olmuştur. Ziyaret eden Bakanın Dışişleri Bakanı Çavuşoğlu ile ikili bir görüşme gerçekleştirmesi ve diğer üst düzey temaslarda bulunması öngörülmüştür.

Bu ziyaret vasıtasıyla Türkiye'nin Moritanya ile gelişmekte olan ikili ilişkilerinin çeşitli boyutlarını ele alması, bölgesel ve güncel uluslararası meselelere ilişkin görüş alışverişinde bulunması ve iş birliği faaliyetleri üzerinde durması planlanmıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2015j). Görüşmede, gelecek dönemde gerçekleştirilecek üst düzey ziyaretler ve enerji konularında iş birliği imkânları değerlendirilmiştir. Ayrıca iki ülke arasında Karma Ekonomik Komisyon toplantısının 2016 yılının ilk yarısında yapılması hususunda görüş alışverişinde bulunulmuştur. Görüşmenin ardından Dışişleri Bakanlığı ile Moritanya İslam Cumhuriyeti Dışişleri ve İşbirliği Bakanlığı arasında İşbirliği Yapılmasına İlişkin Mutabakat Muhtırası da imzalanmıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2015k).

2015 yılı içinde Sahraaltı Afrika ülkelerinin içindeki terör eylemlerine yönelik Çad Cumhuriyeti, Somali, Mali, Nijerya, Orta Afrika Cumhuriyeti, Kamerun ve Kenya'ya taziye açıklamaları yapmıştır. 15 Haziran 2015'te Çad Cumhuriyeti'nin başkenti Encemine'de Çad Cumhuriyeti güvenlik birimlerine yönelik bir terör eylemi gerçekleşmiştir. Bu saldırı sonrası çok sayıda ölüm ve yaralanma meydana gelmiştir. Türkiye, kaynağı ve hedefi her ne olursa olsun bu tür terör eylemlerini kınadığını Dışişleri Bakanlığınca yapılan açıklama ile belirtmiştir. Ayrıca bölge ülkelerde son dönemlerde meydana gelen şiddet eylemlerine karşı mücadele çabalarının da Türkiye tarafından takdirle karşıladığının altını çizmiştir. Buna ek olarak Türkiye, derin üzüntü oluşturan bu menfur saldırılardan ötürü kardeş olarak nitelendirdiği Çad Cumhuriyeti Hükümeti'nin ve halkının acısını derinden paylaştığını belirtmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2015l). Aynı yıl içerisinde Somali'ye yönelik Dışişleri Bakanlığınca yapılan 68, 124, 185, 216, 262, 282 Numaralı açıklamalar çerçevesinde Somali'nin çeşitli bölgelerinde meydana gelen terör faaliyetleri kınanmıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2015m, 2015n, 2015o, 2015p, 2015q, 2015r).

Mali'nin başkenti Bamako'da 20 Kasım 2015'te Radisson Blu Hotel'de 170 kişi rehin alınmış ve çok sayıda kişi hayatını kaybetmiştir. Dışişleri Bakanlığı bu saldırıyı şiddetle kınamış, ölenlere rahmet, yaralılara da acil şifalar dilemiştir. Ayrıca Mali Cumhuriyeti'ne ve halkına terörizmle mücadelesine her türlü desteği vermeyi sürdüreceğinin altını çizmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2015s). Nijerya'da Gbombe eyaletinin başkenti Gombe şehrinde ve Fotokol kasabasında

2015'te iki terör faaliyeti meydana gelmiş, bu olaylar da Dışişleri Bakanlığı tarafından yapılan 10 ve 92 Numaralı açıklamalar ile kınanmıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2015t , 2015u).

Eylül 2015'te Orta Afrika Cumhuriyeti'nin başkenti Bangui'de şiddet eylemleri meydana gelmiştir. Söz konusu şiddet olayları Orta Afrika Cumhuriyeti'nde 2013 yılında başlayan ve pek çok insanın ölümüne, çok sayıda kişinin de yer değiştirmesine sebebiyet veren dinî nitelikli iç çatışmaları yeniden alevlendiren şiddet ayaklanmalarıdır. Dışişleri Bakanlığı bu saldırıları kınamış ve bu olayları endişeyle takip ettiğini belirtmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2015u). Aynı ay içinde Kamerun'un kuzeyinde Kerawa kentinde onlarca kişinin hayatını kaybetmesine ve yüzlercesinin yaralanmasına neden olan çifte intihar saldırıları meydana gelmiştir. Dışişleri Bakanlığı bu saldırıları kınamış, hayatını kaybedenlere Allah'tan rahmet, ailelerine ve kardeş olarak nitelediği Kamerun halkına başsağlığı, yaralılara acil şifalar dileyen açıklamalarda bulunmuştur (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2015v). Yine aynı yıl içerisinde Kenya'nın kuzeydoğusundaki Garissa Üniversitesinde bir saldırı gerçekleşmiş, yüzden fazla kişi hayatını kaybetmiş ve çok sayıda yaralanma meydana gelmiştir. Dışişleri Bakanlığı saldırıyı kınamış ve saldırının meydana geldiği kritik dönemde uluslararası toplumun Kenya'ya daha fazla destek vermesinin gerekli olduğunun altını çizmiştir. Buna ek olarak terörizmle mücadelesinde Kenya'ya her türlü desteğin verileceği yinelenmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2015w).

Ocak 2015'te Dışişleri Bakanı Çavuşoğlu, Addis Ababa'da düzenlenen AfB Zirvesi'ne katılmak için Etiyopya'yı ziyaret etmiştir. 2015'te AfB Zirvesi'nin 24'üncüsü düzenlenmiş, teması "Kadının Güçlendirilmesi ve 2063 Afrika Gündemine Yönelik Kalkınma Hedefleri" olarak belirlenmiştir. Türkiye, her yıl ocak ve haziran aylarında yapılmakta olan ve Afrikalıları ilgilendiren meselelerin ele alındığı AfB Zirve toplantılarına üst seviyede katılmaya özen göstermiştir. Dışişleri Bakanı Çavuşoğlu, Zirve kapsamında AfB yetkilileri başta olmak üzere diğer Afrika ülkelerinin temsilcileri ile ikili ve bölgesel konularda görüş alışverişinde bulunmuştur. Çavuşoğlu, Türkiye'nin Çin ve Hindistan ile Afrika kıtasının 3 stratejik ortağından biri olduğunun altını çizmiştir. Ayrıca Çavuşoğlu "*Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı, Türk Kızılay'ı, Türk Hava Yolları, kıtanın her yerindeki 39*

Büyükelçiliğimiz, diğer kuruluşlarımız, iş adamlarımız ve insani yardımlarımızla Afrika'nın hemen hemen her bölgesinde varız. Güçlü bir iş birliğimiz var ve bunu geliştirmek istiyoruz.” açıklamasında bulunmuştur (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2015x).

2014'te Komorlar Birliği vize alma spekülasyonunu içeren haberlerden dolayı Ağustos 2015'te yapılan Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Tanju Bilgiç'in basın bilgilendirme toplantısında soru olarak Kuzey Afrika'daki bazı ülkelerin vatandaşlarının Türkiye'ye vize almakta zorlanıp zorlanmadığı konusunda haberler olduğu belirtilmiş ve Türkiye, Kuzey Afrika ülkelerine yönelik vize politikalarında bir değişikliğe mi gidiyor sorusu yöneltilmiştir. Bakanlık Sözcüsü Bilgiç, özellikle Somali vatandaşlarına ilişkin olarak vize almakta yaşanan sıkıntılar hakkında bu aşamada herhangi bir şey söyleyemeyeceğini belirtmiştir. Bu açıklamayı yapmasındaki neden ise olayın spesifik bir olay olması ve bunun bir genelleme hâline getirilmesinin doğru olmadığı yönünde olmuştur (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2015y).

Mali, 2015 yılında uzun süreli bir müzakere süreci geçirmiştir. Bu müzakere, Mali Hükümeti ile silahlı muhalif gruplardan oluşmuş ve 5 Mayıs günü Bamako'da imzalanan Barış ve Uzlaşma Anlaşması ile sonuçlanmıştır. Dışişleri Bakanlığı, bu uzlaşmayı memnuniyetle karşıladığını belirtmiştir. Ayrıca Türkiye, muhalif silahlı gruplarca ilk olarak 1 Mart 2015'te ve ahiren 14 Mayıs 2015'te parafe edilen Barış ve Uzlaşma Anlaşması'nın tüm taraflarca bir an önce imzalanması çağrısında bulunmuştur. Türkiye, bunun sağlanması yönündeki uluslararası çabaları desteklemeye devam edeceğinin de altını çizmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2015z). Dışişleri Bakanlığı, Mali'ye istikrar getirmesi için 20 Haziran 2015'te imzalanan bu anlaşmadan memnuniyet duyduğunu belirtmiştir. Ayrıca Mali Hükümeti başta olmak üzere tüm tarafları ve bu sonuca ulaşılmasında kolaylaştırıcı rol oynayan Cezayir ile diğer bölgesel ve uluslararası aktörleri de tebrik etmiştir. Bu gelişme, Mali'nin hem toprak bütünlüğü ve ulusal egemenliğinin korunması bakımından ehemmiyet arz etmekte hem de Mali'nin karşı karşıya olduğu sınamalar bakımından taraflara önemli sorumluluklar yüklemektedir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2015aa).

Mart 2015'te Nijerya'da devlet başkanlığı seçimleri yapılmıştır. Türkiye, bu seçimlerin barışçıl bir ortamda düzenlenmesinden dolayı memnuniyet duyduğunu belirtmiş ve bu durumun Nijerya'nın demokrasi ile sınavı olduğunu, Nijerya'nın da bu

sınavı başarı ile geçtiğini belirtmiştir. Ayrıca Türkiye, seçimlerde sergilenen olgunluk ile sağlanan huzurlu ve güvenli seçim şartları için Nijerya Hükümetini, seçimlere katılan siyasi partileri, Bağımsız Ulusal Seçim Komisyonu'nu (INEC), güvenlik güçlerini, dost ve kardeş Nijerya halkını tebrik etmiştir. Buna ek olarak 11 Nisan 2015'te düzenlenmesi planlanan Eyalet Valilikleri ve Eyalet Meclisleri seçimlerinin de aynı barışçıl ortam ve olgunlukta yapılmasını temenni etmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2015ab).

Aralık 2013 tarihinden 2015 yılına kadar Güney Sudan'da birçok sivilin hayatını kaybetmesine ve yerlerinden edilmesine sebep olan çatışmalar yaşanmıştır. Bu saldırıların sona erdirilmesi amacıyla yürütülen çalışmalar sonucunda uzlaşmaya varılarak bir Barış Anlaşması imzalanmıştır. Bu anlaşmanın imzalanmasını Dışişleri Bakanlığı memnuniyetle karşıladığını belirtmiştir. Türkiye, Hükümetler Arası Kalkınma Otoritesi (IGAD) tarafından çatışmaların başından bu yana sürdürülen ve Türkiye tarafından desteklenen çabalar neticesinde imzalanan Güney Sudan Cumhuriyeti'nin ihtiyaç duyduğu istikrar ve güven ortamının bir an önce oluşturulmasında önemli bir aşama teşkil edeceğine inandığını belirtmiştir. Ayrıca Dışişleri Bakanlığı yaptığı açıklama ile bağımsızlığını ilan ettiği ilk gün tanıdığı Güney Sudan'da barış ve istikrarın tesis edilmesiyle ülkenin kalkınması yolunda gösterilen çabalara uluslararası toplumla iş birliği içinde destek vermeye devam edeceğini belirtmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2015ac).

Eylül 2015'te Burkina Faso'da darbe girişimi meydana gelmiş ve alıkonulan Geçiş Dönemi Devlet Başkanı Michel Kafando, Geçiş Hükümeti Başbakanı Isaac Zida ve diğer Burkina Fasolu yetkililer serbest bırakılarak Geçiş Hükümeti görevine dönmüştür. Türkiye, bu gelişmeyi memnuniyetle karşılamıştır. Türkiye'nin geçici hükümetin başa gelmesi ve ileriki dönemde öngörülen seçimlerle Burkina Faso'da yaşanacak olan demokratik dönüşüm ve bu dönüşüme halkın destek vereceğine olan inancının tam olduğuna yönelik açıklama yapılmıştır. Dışişleri Bakanlığı ayrıca bu süreçte, Burkina Faso'daki meşru otoritelerin işbaşına gelmesine katkı sağlayan ECOWAS, AfB, BM başta olmak üzere tüm ulusal, bölgesel ve uluslararası örgütlerin çabalarını takdirle desteklediğini niteleyen açıklamalarda bulunmuştur (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2015ad). Aynı ay içinde Burkina Faso'nun başkenti Vagadugu'da Devlet Başkanlığı Muhafız Birliğine mensup bir grup asker devlet

başkanlığı sarayında gerçekleştirilmekte olan Bakanlar Kurulu Toplantısı'nın yapıldığı salona girerek Geçiş Dönemi Devlet Başkanı Michel Kafando, Geçiş Hükümeti Başbakanı Isaac Zida ile bazı Bakanları zorla alıkoymuştur. Dışişleri Bakanlığı, Türkiye'nin bu durumdan rahatsız olduğunu açıklayarak Burkina Faso yönetimine el konulmasını endişeyle takip etmiş, siyasete demokratik olmayan yöntemlerle müdahale edilmesini reddettiğini açıklamıştır. Dışişleri Bakanlığı, Burkina Faso'da Ekim 2015'te düzenlenmesi planlanan genel seçimler ışığında ülkede demokrasinin inşasına engel oluşturan söz konusu darbenin ülkenin durumunu daha da kırılgan bir hâle getirdiğini belirtmiştir. Ayrıca bu süreçte Dışişleri Bakanlığı sitesinde her iki tarafı da şiddetten kaçınmaya davet eden bir açıklamada daha bulunmuştur (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2015ae).

AfB'nin kuruluş günü olan 25 Mayıs tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de Afrika Günü olarak kutlanmıştır. Afrika politikasının yeni bir ivme kazandığı son on yıl boyunca Türkiye'de Afrika Günü çerçevesinde çeşitli etkinlikler gerçekleştirilmiştir. 2015 yılında 52'ncisi kutlanacak olan Afrika Günü vesilesiyle Ankara'da "Afrika'da Yatırım İmkânları ve Fırsatlar" konulu bir panel düzenlenmesi planlanmıştır. Afrika ve Türkiye'den panelistlerin katılacağı bu etkinliğe Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu (DEİK) ev sahipliği yapmıştır. Panelde ekonomik potansiyeli, zengin insan gücü ve doğal kaynaklarıyla uluslararası ilişkilerin yükselen aktörlerinden biri olan Afrika kıtasındaki imkân ve fırsatların Türk iş dünyası başta olmak üzere Türk kamuoyuyla paylaşılması beklenmiştir. Dışişleri Bakanlığı, II. Türkiye-Afrika Ortaklık Zirvesi sonrası Afrika kıtası ile ilişkilerini daha sağlamlaştırma ve ilerletme konusundaki kararlılığını vurgulamıştır. Bunun yanı sıra Dışişleri Bakanlığı AfB ile olan ilişkilerini daha da geliştirmeye karar vermiştir. Türkiye ayrıca kendi kalkınma tecrübesi ile toplumsal, siyasal ve kültürel birikimini karşılıklı fayda temelinde Afrika ülkeleriyle paylaşmaya devam edeceğini açıklamıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2015af).

Batı Afrika'da Nisan 2014 yılında Ebola virüsü ortaya çıkmıştır. Bu virüs, sosyo-ekonomik boyutlarının da etkisiyle küresel düzeyde bir insani kriz hâline gelmiştir. Türkiye, Batı Afrika'daki dost ülkeler olarak nitelediği Gine, Sierra Leone ve Liberya tarafından uluslararası toplumun da katkılarıyla yürütülen özverili çalışmalara destek amacıyla tıbbi malzeme desteği sağlamayı planlamıştır. Salgınla mücadele

kapsamında ihtiyaç duyulan tıbbi malzemenin güncel listeleri üzerinde AFAD ve Sağlık Bakanlığı tarafından yapılan titiz çalışma sonucunda adı geçen üç ülke için toplam 2,5 milyon TL değerindeki tıbbi malzemenin ilk sevkiyatı 28 Ocak 2015 tarihinde Gine'nin başkenti Konakri'ye ulaşacak şekilde Türkiye tarafından temin edileceği belirtilmiştir. Buna ek olarak, 30 Ocak 2015 tarihinde de Sierra Leone ve Liberya'ya sevkiyatların yapılması planlanmıştır. Ayrıca salgınla mücadele çalışmalarına yönelik olarak TİKA Başkanlığı tarafından ikili düzeyde başlatılan ve söz konusu sevkiyatlarda devam eden desteğin başta BM, DSÖ ve AfB olmak üzere çok taraflı platformlarda ve ikili düzeyde sürdürülmesinin planlandığı Dışışleri Bakanlığının açıklamalar kısmında yerini almıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığı, 2015ağ).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE CUMHURİYETİ DIŞİŞLERİ BAKANLIĞININ SAHRAALTI AFRİKA'YA YÖNELİK AÇIKLAMALARININ DEĞİŞİM VE SÜREKLİLİK UNSURLARI ÇERÇEVESİNDE ANALİZİ

3.1. Siyasi ve Diplomatik İlişkilere Dair Açıklamalar

Sahraaltı Afrika ülkelerine yönelik 2002'de bir, 2003'te bir ve 2004'te yedi Dışişleri Bakanlığı kaynağı yer almıştır. Bunlar 2002 ve 2003'te sadece birer açıklama, 2004'teki belgelerde ise beş açıklama ve birer basın bilgi notu ile basın toplantısıdır. 2002'de Türkiye, 29. İslam Ülkeleri Dışişleri Konferansı'ndan dolayı Sudan'ın Hartum şehrini ziyaret etmek durumunda kalmış ve Sudan'ın Dışişleri Bakanı Mohamed Kessler Türkiye'yi ziyaret etmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2002). Bu bilgiler dışında 2002 yılında genel olarak herhangi bir Sahraaltı Afrika ülkesi ile ilgili bulguya rastlanmamıştır. Dışişleri Bakanlığı sitesindeki açıklamalar sekmesinde sadece Bakanlık Açıklamaları bölümünde 2002 yılı bulunmaktadır. Ortak Açıklamalar ve Soruya Cevap kısmında 2002 yılı yer almamakla birlikte Basın Toplantıları, Basın Açıklamaları ve Güncel Gelişmeler bölümünde de 2002 yılı olmadığı için bu yıl içerisinde Sahraaltı Afrika ülkelere yönelik açıklamalar yer almamıştır.

Dışişleri Bakanlığının 2003 yılındaki Sahraaltı Afrika ülkelere yönelik tüm açıklamaları göz önünde bulundurulduğunda ikili görüşmelerde Kongo Cumhuriyeti Dışişleri, İşbirliği ve Frankofoni Bakanı Rodolphe'ın Türkiye'yi ziyaret ettiği ve bu görüşmede ikili ilişkilerin geliştirilmesi üzerinde durulduğu Dışişleri Bakanlığı sitesinde yer almıştır. Bu çerçevede iki ülkeyi de ilgilendiren bölgesel ve uluslararası konular hakkında karşılıklı bilgi alışverişi yapılmıştır. Bu yıl içerisinde başka bir Sahraaltı Afrika ülkesine yönelik herhangi bir açıklama Dışişleri Bakanlığı sitesinde yer almamıştır. Sonuç itibarıyla 2002 ve 2003 yıllarında sadece siyasi ve diplomatik

ilişkiler nezdinde Sudan ve Kongo ile ilişki kurularak genel ifadeler içeren açıklamalara rastlanmıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2003a, 2003b).

2004 yılında Dışişleri Bakanlığının sitesinde siyasi ve diplomatik ilişkilerde en fazla bahsi geçen Sahraaltı Afrika ülkesi Sudan olmuştur. Sudan Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı, Türkiye'nin Dışişleri Bakanlığına davetli olarak Türkiye'ye ziyaret etmiş ve ikili ilişkilerin ilerlemesi konusunda istişarelerde bulunmuştur. Buna ek olarak bu dönemde, Sudan sınırında Darfur Sorunu söz konusu olmuştur. Dışişleri Bakanlığı Darfur Meselesi'ne yönelik, ABD ile Sudan arasında arabuluculuk politikası izlemesine olumlu yaklaştığını belirten bir açıklamada bulunarak Darfur konusunda Sudan'ın yanında olduğunu ifade etmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2004a). Bu dönem zarfında Dışişleri Bakanlığınca Türkiye'nin siyasi ve politik açıklamalarında Darfur Meselesi'nde Sudan'ın yanında olduğunu gösteren açıklamalar yer almıştır. Aynı yıl Türkiye, Kıbrıs Sorunu'nda İKÖ içerisindeki ülkelerin desteklerini alarak siyasi politikalar geliştirmiştir. Bu çerçevede Dışişleri Bakanlığının sitesinde Türkiye'nin İKÖ içerisindeki Sahraaltı Afrika ülkeleri ile yakın ilişkiler kurmasına önem verildiği belirtilmiştir. Dolayısıyla 15 Haziran'daki İslam Dışişleri Bakanları Konferansı'na Başbakan Yardımcısı Şener katılarak aynı zamanda Nijerya, Mali, Senegal'i ziyaret etmiş ve İKÖ Genel Sekreterliği seçimi için istişarelerde bulunmuştur. Bu konferansta, Kıbrıs Sorunu hakkında bilgilendirme yaparak İKÖ ile Türkiye arasındaki ilişkileri geliştirmek için adımlar atıldığını içeren bir demeç vermiştir. Ayrıca Dışişleri Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Gül, İKÖ'nün faaliyetleri çerçevesinde İKÖ Genel Sekreterliği konusunda Türkiye'yi desteklemesinden ve KKTC'nin "Kıbrıs Türk Devleti" olarak nitelendirilmesinden duyduğu memnuniyeti belirten açıklamalarda bulunmuştur. 2004'te siyasi ve politik söylemlerde bire bir olarak Sudan ve Sudan'ın Darfur Meselesi, genel olarak ise İKÖ çerçevesinde Türkiye-Afrika ilişkilerinin ön plana çıktığını söylemek mümkündür (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2004c).

2005 yılında Sahraaltı Afrika'ya yönelik en dikkat çeken problem, önceki yıllarda da adı geçen Sudan ve Sudan'daki Darfur Sorunu olmuştur. Bu açıdan Sudan politikasındaki siyasi-politik söylemlerde bir süreklilik unsuru oluşturulduğunu söylemek mümkündür. Bunun dışında ikili ilişkilerde 2003'te etkileşim içerisinde bulunan Kongo ile temas kurulmuş, ilişkilerde bariz bir konu ya da söylem üzerinde

durulmadan daha çok genel ifadelerle rastlanmıştır. Bu yılın siyasi söylemleri içerisindeki değişim noktası AfB çerçevesinde atılan adımlardır. 2005 yılı Sahraaltı Afrika ile Türkiye ilişkilerindeki siyasi ve politik söylemler açısından değişim yılı başlangıcı olarak ele alınabilir niteliktedir. Bu yıl içinde Türkiye-Afrika ilişkilerinde kilometre taşı oluşturduğu söylenebilir. Türkiye 2005'te AfB bünyesinde "Gözlemci Ülke" statüsü kazandığı için AfB ile ilişkiler ivme kazanmış ve Dışişleri Bakanlığı AfB'nin merkezi Etiyopya'nın başkenti Addis Ababa'ya TİKA aracılığı ile ofis açmıştır. Ayrıca AfB komisyonu 2005'te Türkiye'ye komisyon başkanlığı düzeyindeki ilk ziyaretini de bu yıl içinde gerçekleştirmiştir. Buna ek olarak Dışişleri Bakanlığı sitesinde, Türkiye'nin Afrika Açılım Politikası çerçevesinde 2005 yılını "Afrika Yılı" olarak addettiği bir açıklama yer almıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2005a). İlişkilerdeki bu gelişmeler, Türkiye'nin ileriki yıllarda Afrika Açılım Politikası'nı Afrika ile Ortaklık Politikası'na dönüştürmesini tetikleyecek önemli unsurlar barındırmaktadır.

2006 yılında Dışişleri Bakanlığının açıklamalardaki siyasi ve politik ilişkilere yönelik üzerinde durulan Sahraaltı Afrika ülkesi Sudan olmuştur. Bu açıdan 2006'da Türkiye'nin Sudan politikasında istikrarın mevcut olduğu söylenebilir. Buna ek olarak Başbakan Erdoğan 2006 yılında Sudan'ı ziyaret etmiş ve yardım kararı almıştır. Önceki yıllarda Kongo ve Sudan ile bire bir ilişki kurulurken 2006'da Etiyopya ve Senegal de eklenerek daha fazla Sahraaltı Afrika ülkesi ile etkileşim içerisine girilmiştir. Etiyopya'ya yönelik genel ifadeler içeren açıklamalarda bulunulmuş, bununla birlikte Senegal ile Türkiye'nin Afrika Açılım Projesi kapsamında Senegal-Türkiye Karma Ekonomik Forumu oluşturma planı yapılmış ancak faaliyete geçişi daha ileri yıllardaki açıklamalarda yer almıştır. Nijerya ile yine G-8 vasıtasıyla ilişki kurulmuştur (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2006d, 2006f). Bu noktada 2006'da diplomatik ve siyasi değişken unsurlarında Etiyopya ve Senegal ile Türkiye arasında yeni ilişkiler kurulduğuna dair açıklamalara rastlanmıştır.

2007 yılının siyasi ve politik söylemlerinde ise Sudan ve Sudan'ın Darfur Meselesi'ne yönelik verilen destek yer almıştır. Bu açıdan bir istikrarın olduğundan bahsedebilirken ikili diplomatik ilişkilerde herhangi bir Sahraaltı Afrika ülkesiyle direkt ilişkiye dair açıklamalara rastlanmaması nedeniyle bu yıl ikili politik ilişkilerde değişim olduğunun altı çizilebilir. 2002-2015 yılları arasında, 2007 yılında Türkiye-

Sahraaltı Afrika ülkeleri arası direkt ikili ilişkilerin olduğuna dair herhangi bir açıklamaya rastlanmamıştır.

2008 yılı, Türkiye-Sahraaltı Afrika ile ilişkilerde kırılma noktası olarak tanımlanan kritik yıllardan biri olmuştur. 2005 yılında AfB'ye gözlemci ülke olarak katılan Türkiye, 2008 yılında "stratejik ortak" pozisyonuna yükselmiştir. AfB Bakanlar Zirvesi Konferansı yapılmış, konferansta Türkiye-AfB arasında iş birliği ve özel gündem maddeleri oluşturulmuştur. Ayrıca Türkiye, 2008'de ilk defa Türkiye-Afrika İşbirliği Zirvesi gerçekleştirmiştir. Bu zirve kapsamında, Türkiye'yi AfB Komisyon Başkanı ziyaret etmiştir. Zirvenin iki önemli noktasını Türkiye'nin Afrika Açılım Politikası ve 2009 yılında yapılacak BMGK geçici üyeliğine olan adaylığı oluşturmuştur (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2008m). Bu açıdan Dışişleri Bakanlığı açıklamaları vasıtasıyla Türkiye'nin hem Afrika ülkelerinin desteklerini alarak dış politikasında ilerlemeyi hem de bu ülkelerle ilişkilerini güçlendirip iletişim ağını genişletmeyi hedeflediği öngörülebilir. 2008 yılı içinde Dışişleri Bakanlığının gündemindeki Afrika ülkesi yine Sudan olmuş hatta BM Sudan Genel Sekreteri Ashraf Gazi'nin, Sudan ile ilgili fikir alışverişinde bulunmak için Türkiye'yi ziyaret ettiği demeçler içinde yer almıştır. Ayrıca Dışişleri Bakanlığı sitesinde, Türkiye'nin Darfur bölgesindeki önemini vurgulayan açıklamalar yer almıştır. Dışişleri Bakanlığı Sudan'ın tarihî ve kültürel değerlerinin altını çizerek bölgede istikrar sağlanmasının önemini vurgulamıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2008h).

2008'de Dışişleri Bakanlığı sitesinde ikili ilişkilerde Sahraaltı Afrika ülkelerinden Senegal ve Burkina Faso ön plana çıkmıştır. Bunların içinden Senegal ile iki yıl önce iletildiği planlanan ilişkiler ele alınmıştır. Burkina Faso ile 2002'den beri ilk defa direkt ilişki kurulmuştur (Bkz. Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2008c, 2008d). Bu bağlamda Sahraaltı Afrika ülkelerinden Burkina Faso ile genel ifadeler içeren açıklamalarda bulunulurken Senegal ile ilişkilerde istikrar kurulması için ilişkilerin 2008'de gündemde olduğundan bahsetmek mümkündür.

2009 itibarıyla Türkiye, BMGK'nin geçici üyesi olmuştur. Türkiye bu bağlamda üye olduktan bir gün sonra Ankara'da, Afrika ülkelerinin büyükelçileri ve Türkiye'de akredite edilen üçüncü ülkelerde bulunan Afrika büyükelçileriyle bir toplantı gerçekleştirmiştir. Bu toplantı ile Türkiye, Türkiye-Afrika stratejik iş birliğini ön plana çıkararak Afrika ile ilgili meseleleri uluslararası alana taşımayı amaçlamıştır. Bu

durum, Türkiye-Sahraaltı Afrika ülkeleri arasında önemli bir gelişme olarak görülmüştür (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2008a). Türkiye'nin 2005'ten 2009'a kadar olan sürecinde 2005'te AfB kapsamındaki gözlemci ülke, 2008'de AfB'ye stratejik ortak ve 2009'da BMGK'ye geçici üye olması nedeniyle Afrika ülkelerinin büyükelçileriyle yapılan toplantı kritik adımlar olarak açıklamalar içerisinde ele alınabilir niteliktedir.

Ön plana çıkan temel Sahraaltı Afrika sorunları kategorisinde, 2005'ten 2009'a kadar hep Sudan yer alırken Dışişleri Bakanlığı 2009'da Somali'de meydana gelen olaylarla da ilgilenmeye başlamıştır. Somali'deki korsanlık faaliyetleri devletleri etkileyen güvenlik sorunu hâline gelmiş ve Somali iç politikasında görülen olaylara dikkat çekilmeye başlanmıştır. BMGK, 1851 sayılı Kararı çerçevesinde Somali Sorunu'nun çözümü için Temas Grubu oluşturmuştur. Türkiye ise bu Temas Grubu'na kurucu üye olarak girmiş, AB'nin de içinde bulunduğu CTF-151 olarak isimlendirilen çok milletli Birleşik Görev Gücü'ne katılarak Aden Körfezi'ne gemi yollamıştır. Türkiye, Somali'deki bu sorunun çözümü için konuya dâhil olmuştur (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2009b).

2009'da Etiyopya ve Sudan ile direkt ilişkiler kurulduğu görülmüştür. Etiyopya Dışişleri Bakanı Mesfin Türkiye'yi ziyaret ederek Dışişleri Bakanı Babacan, Cumhurbaşkanı Gül, Ulaştırma Bakanı Binali Yıldırım ile ikili ve bölgesel meselelerde görüşmüş, genel ifadeler içeren açıklamalarda bulunmuştur. Türkiye, Sudan ile 2002'den beri siyasi söylemler geliştirmeye devam ederken Etiyopya ile 2006'da gerçekleştirilen bire bir ziyareti 2009'da pekiştirmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2009c).

Dışişleri Bakanlığının dış politikadaki diplomatik söylemlerinin 2010 yılında son derece yoğun olduğu bulgularına rastlanmıştır. Çünkü Türkiye 2010'da hem BM Genel Kurulunun hem de Güvenlik Konseyinin geçici üye olarak başkanlığını yürütmüştür. Ayrıca Türkiye geçici BMGK üyeliği çerçevesinde BMGK Dönem Başkanlığını da üstlenmiştir. Buna ek olarak BM Genel Kurulu ile ilişkiler kurarak BM Genel Kurulu Başkanı ile görüşmelerini arttırmıştır. Bu bağlamda Türkiye'nin Sahraaltı Afrika ülkelerine yönelik BMGK'deki Liberya ve Sierra Leone'de bulunan BM Misyonlarında görev süreleri uzatılmış, Sierra Leone'ye yapılan yaptırımlara son verilmesi için karar alınmıştır. Ayrıca Fildişi Sahili'nde, BM Misyonunda bulunan

polis ve asker sayıları arttırılmıştır. Kongo’da meydana gelen toplu tecavüzler hakkında BM başkanlık açıklaması yapmış, Sudan’daki referandum hazırlıkları, Gine’deki seçimlerin engellenmesi ve Fildişi Sahili’ndeki seçim tarihinin kesinleşmesi konusunda dört basın açıklamasında bulunmuştur. BMGK ayrıca Kongo’daki toplu tecavüzler ve Liberya’daki BM misyonu kararına ilişkin basına sözlü açıklamalar yapmıştır. Buradaki önemli nokta, Türkiye’nin bu kararları BMGK geçici üyesi olmasının yanında BMGK Başkanlığında iken bu açıklamaların yapılmasına öncül olmasıdır. 23 Eylül 2010’da “Barışı Koruma-Barışı İnşa” BM Zirve Toplantısı’nda, Türkiye’nin BMGK Başkanlığında BM nezdinde özel konular ele aldığı ve yürüttüğü faaliyetlerle de uluslararası kamuoyunun takdirini kazandığının altı çizilmiştir. Türkiye’nin BM faaliyetleri içinde, başkanlığı dönemindeki Afrika politikalarında da bunu görmek mümkündür (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2010j).

2010 yılı itibarıyla Dışişleri Bakanlığı sitesinde, Türkiye’nin üzerinde yoğun olarak durduğu iki Sahraaltı Afrika ülkesi sorununa rastlanmıştır. Bunları 2009’da olduğu gibi birincisi Sudan, ikincisi de Somali Sorunu oluşturmaktadır. Dışişleri Bakanlığının sitesinde, Türkiye’nin Somali’ye yönelik faaliyetlerinin hızlı bir şekilde devam ettiği görülmüştür. BM himayesinde planlanan ilk Somali Konferansı 2010’da Türkiye’de düzenlenmiş ve bu konferansa BM Genel Sekreterinden İKÖ’nün de içinde bulunduğu 12 uluslararası örgüt ve 55 ülke katılmıştır. Birinci Somali Konferansı çerçevesindeki açıklamalar güvenlik, siyasi iş birliği, yeniden inşa ve kalkınma üzerine gerçekleşmiştir. Ayrıca Türkiye, Somali yakınlarında Aden Körfezi ve Hint Okyanusu’nda deniz haydutluğuna karşı çok uluslu Birleşik Görev Gücü olan CTF-151’i 1 Eylül-1 Aralık 2010 tarihleri arasındaki üç aylık süreyle yürütme kararı almış ve bu açıklamalar da Dışişleri Bakanlığı sitesinde yayımlanmıştır. Böylece Somali’deki deniz haydutluğuna karşı da bir siyasi söylem geliştirilmiştir. 2010’daki Dışişleri Bakanlığının demeçlerinde Somali’ye “dost ve kardeş ülke” sıfatıyla seslendiğini içeren açıklamalar yer almıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2010b). Buna ek olarak Mart 2010’da Türkiye ve Mısır eş başkanlıklarındaki İKÖ çerçevesinde “Darfur’un Yeniden İnşası ve Kalkınması için Uluslararası Donörler Konferansı” yapılmıştır. Dışişleri Bakanlığının sitesinde Türkiye’nin Darfur Sorunu’nu 2010’da da üstlendiği ve sorunun çözümü için harekete geçtiği açıklamalarına rastlanmıştır.

2010'da Dışişleri Bakanlığının ikili ilişkilerinin Sudan, Senegal, Tanzanya ve Moritanya ile kurulduğu bilgisine rastlanmıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2010e, 2010g, 2010f). Bu noktada Senegal ile Türkiye arasında 2006'da yapılması düşünülen mutabakat planları süreklilik arz etmiş ve bu yıldaki ziyaret ile gerçekleştirilmiştir. Sudan ile olan ilişkiler de istikrar içindeyken değişim unsuru olarak Tanzanya ve Moritanya bire bir ilişkilere eklenmiştir.

İkili ilişkilerde, 2010 yılında imzalanan anlaşmalar dikkat çekmiştir. Tanzanya Cumhurbaşkanı Türkiye'yi ziyaret etmiş, Tanzanya-Türkiye arasında diplomatik hizmet ve hususi pasaport hamillerinin vizeleri karşılıklı olarak kaldırmasına yönelik anlaşma imzalanmıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2010f). Ayrıca Ekim 2010'da Sudan Dışişleri Bakanı Ali Karti, Türkiye'yi ziyaret ederek Türkiye ile Sudan arasında diplomatik pasaport hamilleri için karşılıklı vizelerin kaldırılmasına yönelik anlaşma imzalamıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2010e). Bu anlaşmalar çerçevesinde hem Türkiye hem Sudan ve Tanzanya diplomatik pasaport hamilleri altı ay içerisinde doksan günü aşmayacak şekilde karşılıklı vizelerden muaf bırakılmıştır. Diplomatik pasaport hamilleri için iki ülke ile ilişkilerde büyük bir adım atıldığı söylenebilir. Ayrıca Haziran 2010'da Senegal Devlet Başkanı ve Dışişleri Bakanı ağırlanmıştır. İkili ve bölgesel gelişmelerin yanı sıra Türkiye ile Senegal arasında "Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması Anlaşması", Türk Standartları Enstitüsü ile Senegal Standartlar Teşkilatı Arasında "Teknik İşbirliği Mutabakat Zaptı" imzalanmıştır. Buna ek olarak Moritanya İslam ve İşbirliği Bakanı Türkiye'yi ziyaret etmiştir. İkili ve bölgesel konular haricinde başka konulara değinilmemiştir. Moritanya heyeti 2007'de de Türkiye'yi aynı şekilde ziyaret etmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2010h).

2011'de Dışişleri Bakanlığının sitesinde, 2002'den beri Sudan Sorunu olarak ele alınan konunun Güney Sudan'ın bağımsızlığını kazanması sonrası Sudan-Güney Sudan ilişkilerine yerini bıraktığı saptanmıştır. 2011'de bağımsızlığını ilan eden Güney Sudan artık Sahraaltı Afrika ülkelerinin içinde yeni bir ülke olarak var olmuş ve Türkiye'nin de yeni ortaya çıkan bu devletle ilişkilerini baştan sıkı tutma eğiliminde olduğu görülmüştür. Dışişleri Bakanlığı bu yıl içinde Güney Sudan'ı Kalkınma Bakanı Cevdet Yılmaz başkanlığındaki bir heyet vasıtasıyla tanımıştır. Ayrıca Türkiye, Sudan ve Güney Sudan ile ileriye dönük ilişkilerinin tıpkı eskiden Sudan'la kurduğu ölçüde

olacağını ve yardımlarına devam edeceğini belirtmiştir. Dışişleri Bakanlığı Sudan'a yönelik söylemlerinde 2004'ten beri "dost ve kardeş" ülke sıfatını kullanmıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2010d). Somali Sorunu'na yönelik İİT, AfB ve WFP aracılığıyla faaliyetlerini sürdürmüştür.

2011'de Türkiye'de ilk defa Türkiye-Afrika İşbirliği Zirvesi'nde çeşitli toplantılar yapılmıştır. Bu zirve, bakanlar düzeyinde kıdemli memurlar ve iş adamlarının bulunduğu konferanslar dizisi şeklinde meydana gelmiştir. Zirve kapsamında, Afrika kıtası ülkeleri ve Türkiye arasındaki kamu kurumları ve özel kurumlar ile kapsamlı çalışmalar dile getirilmiş, bu iş birliği dallarının genişletilerek çeşitlenmesi için yapılacak yenilikler belirtilmiştir. Bakanlar düzeyinde yapılan konferansta Türkiye, Türkiye-Afrika ülkeleri ortaklığına ilişkin ilk defa bir faaliyette bulunmuştur. Bu Konferans, Dışişleri Bakanı Davutoğlu ve Ekvator Ginesi Dışişleri ve Uluslararası İşbirliği Frankofoni Bakanı Nseng Esono'nun eş başkanlığında yürütülmüştür. 2008'de AfB çerçevesine devlet ve hükümet başkanlarınca teyit edilen Türkiye'nin Afrika Açılım Politikası'nı bir aşama daha ileri atılarak Stratejik Ortaklık boyutuna dönüştürmeye başladığı görülmüştür. İkinci olarak da başından beri hedeflenen iş birliği ve ilişkilerin daha da artmasının sağlanmasıdır. Bu zirve ile Afrika Açılım Politikası bir aşama daha ilerlemiştir. Kamusal ve özel sektör alanında faaliyetlerin geliştirilmesi kararı alınmış, Afrika vatandaşlarının yararlanacağı şekilde vize sisteminin kolaylaştırılması için adımlar atılmıştır. Türkiye'nin Afrika için yürüttüğü vize politikalarını konferansa katılan Afrika ülkelerinin bakanları takdir ettiklerini belirtmiştir. Tüm bu Afrika Zirvesi kapsamında atılan diplomatik adımlar Dışişleri Bakanlığı açıklamaları içerisinde yer almıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2011a).

Dışişleri Bakanlığı 2011'de ilk defa düzenlenen Türkiye-Afrika İşbirliğinin Bakanlar Düzeyindeki Toplantısı'nda Afrika ile ilişkilerini yöneten temel prensiplerin çoğulcu demokrasi, insan hakları, toplumsal adaletin sağlanması, açlık ve yoksulluğun sona erdirilmesi, çevre sorunları ve hukuka saygı olduğunun altını çizmiştir. Ayrıca bu toplantıda Türkiye'nin Somali politikasının değerlendirilmesi ile Somali'de barışın ve istikrarın sağlanmasında yapılan önemli yardımlara rastlanmıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2011a).

Türkiye 2011 yılında, Türkiye Terörle Mücadele Küresel Forumu'nu (TMKF) kurmuştur. Dışişleri Bakanlığı sitesinde, bu forumu küresel boyutta etkili bir hâle getirerek her sene yapmayı amaçlandığını belirten bir demeç yayımlamıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2011c). Bu kuruluş içerisinde, Sahraaltı Afrika'dan Güney Afrika Cumhuriyeti ve Nijerya gibi ülkeler yer almıştır. Sahraaltı'nda sıklıkla yaşanan terör olayları göz önüne alındığında böyle bir forumun kurulması da Türkiye ile Sahraaltı ülkeleri arasındaki siyasi ilişkiler açısından dolaylı ve oldukça kritik bir yer tutmuştur. Aynı yıl içerisindeki Bakanlar Düzeyinde Gözden Geçirme Konferansı'nda Afrika'daki terörizm ile mücadele faaliyetleri ve terörizmin önlenmesi, hafif ve küçük silahların ticaretinin önlenmesi, ülke güvenliği ve deniz korsanlığına yönelik karşı tutumlar dile getirilmiştir. Bu anlamda şiddet eylemlerine yönelik kınama ve önleme açısından 2011 yılı Dışişleri Bakanlığı sitesindeki açıklamalar göz önüne alındığında aktif bir dönem olmuştur.

Dışişleri Bakanlığı sitesinde, 2011'in başında yapılan Üçüncü Büyükelçiler Konferansı ile Türkiye'nin Afrika'ya yönelik genel dış politikasından bahseden bir açıklama yer almıştır. Bu açıklamayla Dışişleri Bakanlığı, Afrika'ya yönelik politikalarını STK ve çeşitli bölgesel ile uluslararası örgütler yoluyla desteklediğini belirtmiş, bu durumu Somali örneği vererek ifade etmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2011e). Bu bağlamda Dışişleri Bakanlığı sitesinde evrenselleşen dış politika çerçevesinde Türkiye'nin "Yeryüzü Doktorları" adı altında çalışan sivil toplum aktivitelerine dikkat çekilmiş ve Bakanlık Güncel Gelişmeler internet sayfasında diğer ülkelerle olan ilişkilerin ulusal çıkardan daha çok coğrafi şartların elverişsizliği ve vicdani değerler ölçütünde ezilen haklara yardım amaçlı olduğunun vurgulandığı açıklamalara rastlanmıştır. Büyükelçiler Konferansı'nın genel teması, "İnsanlıkla Bütünleşme" seçilerek katılımcı ülkelere dolaylı olarak da Afrika Büyükelçilerine Türkiye'nin dış politika vizyonu çizilmiştir. Ayrıca Dışişleri Bakanı Davutoğlu, Afrika Büyükelçiliklerinin sayısına değinerek 8 Afrika Büyükelçiliği'nin açıldığını ve açılacak olan 2 büyükelçiliğin de hukuki altyapısının sürdürülmekte olduğunu ifade etmiştir. Bu konferansta Türkiye'nin birleştirici bir ülke olduğunu belirterek dünyadaki Türk etkisinden bahsetmiştir. Bu çerçevede örnek olarak Afrika-i Osmani'ye de değinerek Türkiye'nin kadim ve modern arasında bir köprü olduğunu belirtilmiştir. Bu konferansta, Türkiye'nin hem bölgesel düzeyde Afrika'da demokrasinin sağlanmasını destekleyeceğinin hem de Afrika bölgesinde kriz değil

vizyon odaklı bir politika izleyeceğinin altı çizilmiştir. Dışişleri Bakanı Davutoğlu konuşmasında, “Hattı diplomasi yoktur, sathı diplomasi vardır.” diyerek sadece belirli bölgelerde görev yapan büyükelçilerinin değil aynı zamanda Afrika’daki büyükelçilerinin de söz sahibi olacağını amaçlayan bir demeçte bulunmuştur. Buna ek olarak Davutoğlu konuşmasında, Türkiye’nin Orta Doğu ve Afrika politikalarının sömürgeci politikalardan farklı olduğunun da üzerinde durmuştur. Bu konferansa 40’a yakın Afrikalı Dışişleri Bakanı katılmıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2011e).

Dışişleri Bakanlığının sitesinde 2011 yılında, 2007’deki gibi ikili ilişkilerde Sahraaltı Afrika ülkelerinin Türkiye’ye ziyaretlerine rastlanmamıştır. Onun yerine 2011’de Türkiye-Afrika İşbirliği Zirvesi kanalıyla ilişkiler kurulmaya çalışılmış ve Büyükelçiler Konferanslarıyla bu ilişkiler desteklenmiştir (Bkz.Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2011a).

2009 yılı sonrasında olduğu gibi Dışişleri Bakanlığının temel olarak üzerinde durduğu Sahraaltı Afrika ülkesi sorunları Somali Sorunu ve Sudan Krizi olmuştur. Ancak 2012’de bu temel üzerinde durulan ülkeler sıralamasına Mali’nin de katıldığı bulgusuna rastlanmıştır. Somali için 2012’de İkinci Somali Konferansı düzenlenmiş, Somali’nin geleceği hakkında hazırlık yapılmış ve bu konferansla Somali’nin istikrarının hızlı bir şekilde kurulması amaçlanmıştır. Türkiye, Somali’de barışın yerleşmesi için Somali halkının kapsayıcı, meşru bir yönetim oluşturması gerektiği açıklamasını yapmıştır. Dışişleri Bakanlığı Somali’ye yönelik açıklamalarında Somali’nin Osmanlı mirası olduğunu belirterek Somali’nin toprak bütünlüğü, egemenliği ve istikrarına büyük önem verdiğinin altını çizmiştir. Ayrıca İkinci Somali Konferansı ile Somali’de istikrar söylemleri dışında fizibilite çalışmalarının yapılması ve altyapı çalışmalarının geliştirilmesi üzerinden bir anlaşmaya varmıştır. İkinci Somali Konferansı ile ilgili tüm kararların ve yatırımların üretken fırsatlar yaratması, temel sosyal hizmetleri genişletmesi hedeflenmiş; bunun da Somali’ye yönelik istikrar söylemlerinin yanı sıra iş birliğine yönelik söylemleri de doğurduğu gözlenmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2012a).

2012’de Dışişleri Bakanlığı sitesinde Sahraaltı Afrika ülkeleri ile ikili ilişkilerin kurulması açısından Kamerun, Kenya ve Güney Sudan’a rastlanmıştır. Bakanlık açıklamalarında, ilk olarak 2011’de bağımsızlığını kazanan Güney Sudan Türkiye’yi

ziyaret etmiş ve Güney Sudan'ın Ankara Büyükelçiliği resmen hizmete açılmıştır. İki ülke arasında, üst düzey ve düzenli ziyaretlerin yapılması konusunda anlaşılmıştır. Ayrıca Dışişleri Bakanı Davutoğlu, ekonomik ve siyasi ilişkilerin kültürel zeminde yürütülmesinin gerekliliğinden bahsetmiştir. Dolayısıyla ekonomik ve siyasi söylemler ön planda tutulmuştur (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2012p). Daha sonra Kamerun, 2012'de Türkiye'ye dışişleri bakanlığı düzeyinde ilk ziyaretini gerçekleştirerek ticari ve ikili ilişkilerin geliştirilmesi ile ilgili görüşmeler yapmıştır. İki ülke arasında, genel olarak ikili ilişkilerin geliştirilmesi ve iş birliğinin ön plana çıkarılması için çalışılmıştır. Diğer yıllardan farklı olarak Kenya Dışişleri Bakanı Türkiye'yi ziyarette bulunmuş, genel ifadeler içeren açıklamalar yapılmıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2012h).

2012 yılında Dışişleri Bakanlığının Sudan Sorunu ile ilgili açıklamalarında, Güney Sudan'ın ilk defa Türkiye'yi ziyaret etmesi ile Türkiye'nin Sudan ve Güney Sudan'ın barış ve istikrar yolunda refaha ulaşması için yardım ve desteklerine devam edeceğine ilişkin iki açıklamaya rastlanmıştır. Dışişleri Bakanlığının Sudan ve Güney Sudan arasındaki ilişkilere yönelik açıklamalarında, bölgede istikrarın sağlanmasını amaçlandığı görülmüştür. Buna ek olarak Mali'de meydana gelen olaylar üzerine Dışişleri Bakanlığı açıklamalarında İİT gündemine Mali'yi aldığı ve Türkiye'nin de Mali'de yaşanan sorunlara yönelik İİT içerisinde etkileşimde bulunduğu bilgisine rastlanmıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2012d).

Dışişleri Bakanlığının sitesinde, Türkiye'nin 2013'teki dış politikasını oluşturan "Yeni Dönemde Komşularla Sıfır Sorun" düşüncesi çerçevesinde güvenlik ve özgürlük arasında denge kurmak istediğini, komşularla sıfır sorunun yanında çok boyutlu bir dış politika izlediğini ve ayrıca pro-aktif bölgesel politikaya yöneldiğini içeren çeşitli açıklamalara rastlanmıştır. Böylece Türkiye bölgesel pro-aktif politikası ile Asya, Latin Amerika ve Afrika gibi yükselen aktörler ile bağlarını güçlendirmeye yönelmeyi hedeflemiştir. Ayrıca Dışişleri Bakan Yardımcısı Büyükelçi Naci Kuru, 2013'te yaptığı bir açıklamada "Günümüzde pro-aktif ve çok boyutlu Türk dış politikasında artık 'uzak' ya da 'çok uzak' gibi tanımlara yer yok." ifadelerini kullanmıştır. Beşinci Büyükelçiler Konferansı'nda aktif ve çok boyutlu bu dış politika ile Türkiye'nin Afrika, Asya, Latin Amerika, Orta Doğu ve Avrupa politikaları ele alınmıştır. Böylece Afrika kıtasında yükselen çok boyutlu profiline bilhassa dikkat çekilmiştir. Ayrıca

ekonomik yardım ve yatırımlar Afrika'ya yapılmış ama söylemlerde genellikle bunun ekonomik ve siyasi ağırlığının olmadığı, daha çok Afrika halklarının dertleriyle dertlenmek ve kaderlerini paylaşmak için yapıldığına dikkat çekilmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2013m).

2013 yılında Dışişleri Bakanlığının temel olarak üzerinde durduğu Sahraaltı Afrika ülkeleri Somali, Sudan-Güney Sudan ve Mali'dir. Somali Sorunu diğer yıllardan farklı olarak Somali-Somaliland arası uyuma dönüşmüştür. Bu dönemde Türkiye'nin 2011'den beri yürütmekte olduğu Somali politikası çok ilgi çekmiş, öyle ki İngiltere tarafından Türkiye'nin Somali politikası açık şekilde tebrik edilmiş ve Türkiye ile görüşülmüştür. Buna ek olarak Türkiye, 2013'te Somali-Somaliland arasındaki ilişkilerin ilerlemesi ve sorunların çözülmesi için arabuluculuk faaliyeti üstlenmiştir. Bu bağlamda, bu ülkelere iki kez sorun çözümü için ev sahipliği yapmıştır. 2013'te Türkiye arabuluculuk faaliyetleri çerçevesinde, Somali ve Somaliland arasında devlet başkanları düzeyinde yapılan ilk geniş kapsamlı görüşme olması nedeniyle tarihî bir nitelik taşıyan Somali Zirvesi gerçekleştirilmiştir. Türkiye, bu görüşme sürecinde taraflara her türlü desteği sağlamıştır. Eylül 2013'te Dışişleri Bakan Yardımcısı Büyükelçi Naci Kuru, Somali ve AB tarafından ortaklaşa düzenlenen "Somali İçin Yeni Düzen" adlı konferansa katılmıştır. Bu konferansta, Türkiye'nin Somali'nin yanında olduğunu bir kez daha dile getirmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2013w).

Güney Sudan-Sudan müzakereleri kapsamında, Sudan Halkın Kurtuluşu Hareketi Genel Sekreteri ve bu süreçteki baş müzakereci Pagan Amum Dışişleri Bakanı Davutoğlu tarafından Türkiye'ye davet edilmiştir. Bu davetin amacı, Somali-Somaliland ilişkisinde olduğu gibi arabulucu faaliyette yer almak olmuştur. Türkiye'nin bu arabuluculuk kapsamında Sahraaltı Afrika ülkeleri ile 2013'ten beri Somali-Somaliland ve 2011'den beri Sudan-Güney Sudan ilişkilerini yakından izlediği Dışişleri Bakanlığı açıklamalarında görülmüştür (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2013e).

2013'te Dışişleri Bakanlığı Mali'de meydana gelen olayları yakından takip etmiştir. Daha önce ismi fazla geçmeyen bu ülke için Türkiye derin faaliyetlerde bulunmuştur. 2013 başında Mali içerisindeki çatışma ve huzursuzluk ortamı Afrika kıtasında dikkat çekicidir. Bu bağlamda Türkiye, Mali içerisindeki huzursuzluk ortamının ortadan

kalkmasını temenni etmiştir. Bu amaçla Türkiye, BM Güvenlik Konseyi'nin Mali ile ilgili 2085 sayılı Karar'ının hızlı bir şekilde uygulanmasının yararına inanmış ve Mali'deki gelişmelerle ilgili olarak AfB ve ECOWAS kararlarına aynı yıl destek verdiğini açıklamıştır. BM Güvenlik Konseyi, Addis Ababa'da düzenlenen Donörler Konferansı'nda Mali'ye yardım konusunda uluslararası camianın dikkatini çekmiştir.

2013'te Dışişleri Bakanlığı sitesinde Sahraaltı Afrika ülkelerine yönelik direkt kurulan ilişkilere bakıldığında Mali, Kamerun, Gine, Sudan, Morityus, Burkina Faso, Benin, Somaliland ve Somali dikkat çekmiştir. Türkiye'yi, Mali Dışişleri Bakanı Tieman Coulibaly ziyaret etmiştir. Görüşmede, ikili ve bölgesel gelişmeler ele alınmıştır. İki ülke arasında İşbirliğinin Geliştirilmesine İlişkin Eylem Planı ile Diplomasi Akademileri Arasında İşbirliği Protokolü imzalanmıştır. 2013'te Kamerun, Cumhurbaşkanlığı düzeyinde Türkiye'ye ilk ziyaretini gerçekleştirmiştir. İkili ve bölgesel ilişkilerin yanı sıra özel sektörde de ilişkilerin geliştirilmesi amaçlanmıştır. Gine ve Sudan ile Dışişleri Bakanlığı düzeyinde görüşülmüş, ikili ve bölgesel konular ele alınmıştır. Sudan ile ekonomik ilişkilerin geliştirilmesi üzerinde de ayrıca durulmuştur. Gine Dışişleri Bakanı Lounceny Fall, Nisan 2013 tarihinde ikili ve Afrika kıtasını ilgilendiren bölgesel konulara ilaveten uluslararası sorunlar hakkında Türkiye'ye ziyarette bulunmuştur. Türkiye, Gine ile 2013 tarihinde karşılıklı olarak büyükelçilik açmıştır. Burkina Faso Dışişleri ve Bölgesel İşbirliği Bakanı, Türkiye'yi ziyaret etmiş ve diplomatik pasaportların vizeden muaf tutulmasına ilişkin mutabakat muhtırasını imzalamıştır. Burkina Faso ile ilişkilerdeki diplomatik söylemler gündemde yer almıştır. Benin ile Türkiye arasında Afrika Entegrasyonu, Frankofoni ve Yurtdışında Yaşayan Beninliler Bakanlığı Arasında İşbirliği Yapılmasına İlişkin Mutabakat Muhtırası ile Diplomatik Pasaport Hamilleri için Karşılıklı Vize Muafiyetine İlişkin Anlaşma imzalanmıştır. Bu görüşmelerin hepsi Dışişleri Bakanlığının yaptığı açıklamalar içerisinde yer almıştır (Bkz. Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2013; Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2013d, 2013e, 2013f).

2013'te Somali Federal Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı ve Somaliland Cumhurbaşkanı aralarındaki problemlerin çözümü için bir diyalog süreci başlatmıştır. Bu sebeple hem Somali hem Somaliland temsilcisi Türkiye'ye gelmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2013w). Bu ziyaret kapsamında Dışişleri Bakanı Davutoğlu,

Başbakan Erdoğan ve Cumhurbaşkanı Gül ile ayrı ayrı görüşme yapmıştır. Türkiye, Somali-Somaliland arasında arabuluculuk rolü üstlenmiş ve iki ülke arasında Ankara Bildirisi imzalanarak Türkiye'nin arabuluculuğu için geniş kapsamlı görüşmeler yapılmıştır.

2013'te ilk defa Ankara'da, Afrika Bölgesel Büyükelçiler Toplantısı gerçekleştirilmiştir. Toplantıya, Dışişleri Bakanı Davutoğlu başkanlık etmiş ve Dışişleri Bakanlığı üst yönetimi ile Afrika'da görevli Türkiye'nin Büyükelçileri katılmıştır. Dışişleri Bakanlığı, TMKF ile 2012 itibarıyla Arabulucu Konferansı'nda Sahraaltı Afrika'daki politikalarını destekleyici açıklamalarda bulunmuştur. Dışişleri Bakanlığının, Somali ve Sudan Sorunu'nun çözümü için Arabuluculuk Konferansı ile bu ülkeler arasında ilişki geliştirmeye çalıştığı da açıklamalar içerisinde yerini almıştır. Ayrıca Dışişleri Bakanlığı, bu ülkelerde meydana gelen terör faaliyetlerini TMKF aracılığıyla kınamıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2013i).

Türkiye'nin 2013'e kadar meydana getirdiği Afrika dış politikası sadece Afrika ülkeleri nezdinde takdir görmemiş aynı zamanda başka ülkelerin de takdirini kazanmış ve bu olay Dışişleri Bakanlığı açıklamaları içerisinde yerini almıştır. Bunun en iyi örneği, Dışişleri Bakanı Davutoğlu'nun 2 Mayıs 2013'te İngiltere Dışişleri Bakanlığında Afrika'dan Sorumlu Devlet Bakanı Mark Simmonds ile görüşmesi olmuştur. Bakan Simmonds, Türkiye'nin Afrika politikası ve hâlihazırda Somali politikası ile yakından ilgilendiğini belirtmiştir. Somali konusunda (insani yardım, ekonomik kalkınma ve diğer konuların tümünü içeren) Türkiye ile çalışmak istediğinin altını çizmiştir (Bkz. Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2013g). Ayrıca Dışişleri Bakanı Davutoğlu, Birleşmiş Milletler Genel Sekreter Vekili Jan Eliasson ile Kasım 2013'te İstanbul'da bir görüşme gerçekleştirmiştir. BM Genel Sekreteri Elisson, Türkiye'nin Somali'deki yardım faaliyetlerini büyük bir takdirle izlediklerini ve Somali'nin bugün geldiği aşamada Türkiye'nin önemli bir rolü olduğunu belirtmiştir ("Dışişleri Bakanı Davutoğlu BM Genel Sekreter Vekili Jan Elisson'la görüştü", 2013).

Dışişleri Bakanlığının 2014 yılındaki çalışmalarının başında üzerinde durulan temel ülke Sudan iken 2014 itibarıyla Sudan-Güney Sudan, Somali-Somaliland, Mali ve en son Orta Afrika Cumhuriyeti üzerinde durulan bu temel ülkelere eklenmiştir. Bu yıl içinde sürekliliği bozup değişim unsuru oluşturan ülke Orta Afrika Cumhuriyeti

olmuştur. Türkiye, Orta Afrika Cumhuriyeti'nde yaşanan kargaşadan duyduğu endişeyi dile getirmiştir. Buna ek olarak İİT'nin Orta Afrika Cumhuriyeti Özel Temsilciğine eski Senegal Dışişleri Bakanı atanmış, Türkiye eski bakanın bu sorunu çözmeye yetecek deneyim ve yeteneğe sahip olduğunu belirterek desteklemiştir. Dışişleri Bakanı Davutoğlu'nun da katıldığı İİT İcra Komitesi toplantısında Türkiye, Orta Afrika Cumhuriyeti'ne bir Özel Temsilcinin atanmasına ilişkin kararı desteklemiştir. Dışişleri Bakanlığı Orta Afrika Cumhuriyeti'ndeki gelişmeleri başından beri yakından takip ettiğini, Orta Afrika Cumhuriyeti halkına olan ilgi ve desteği ikili ve çok taraflı düzeyde sürdüreceğini belirtmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2013ag).

Toplamda ise bire bir olarak 12 Sahraaltı Afrika ülkesi ile görüşmüş, diğer yıllara kıyasla en çok direkt ilişki kurduğu yıl 2014 olmuştur. Fildişi Sahili, Nijer, Nijerya, Sudan, Kenya, Liberya, Tanzanya, Sudan, Zambiya ve Senegal olmak üzere toplamda 10 Sahraaltı Afrika ülkesi ile bire bir düzeyde ilişki geliştirilmiştir. Süreklilik olarak Sudan Dışişleri Bakanı Türkiye'yi ziyaret etmiş ve yine ilişkilerde dostluk-kardeşlik sıfatlarının altı çizilerek genel ifadeler içeren açıklamalarda bulunulmuştur. Ayrıca bu yıl, bire bir ilişkilerde en çok ilkin yaşandığı yıl olmuştur. Cumhurbaşkanlığı ve Dışişleri Bakanlıkları düzeyinde birden çok Afrika ülkesi Türkiye'yi ziyaret etmiştir. Türkiye bu dönemde Kenya ve Nijer tarafından cumhurbaşkanlığı düzeyinde ziyaret edilmiştir. Ayrıca Fildişi Sahili, Liberya, Zambiya ve Tanzanya tarafından Dışişleri Bakanlığı düzeyinde ziyaret edilmiştir. Bu bağlamda, Türkiye ve Liberya arasında Diplomasi Akademileri Arasında İşbirliğine İlişkin Mutabakat Zaptı, Diplomatik Pasaport Hamillerinin Karşılıklı Olarak Vizeden Muaf Tutulmasına İlişkin Anlaşma imzalanmıştır. Mayıs 2014'te Türkiye, Tanzanya'ya bir çalışma ziyareti gerçekleştirme planı oluşturmuştur. Bu çerçevede Dışişleri Bakanı Davutoğlu Darüsselam, Cibuti, Eritre, Etiyopya, Kenya, Somali, Sudan, Uganda ve Tanzanya'da görevli Türk Büyükelçilerinin katılacakları bölgesel değerlendirme toplantısına başkanlık etmiştir. Ayrıca Kenya'nın Ankara Büyükelçiliği açılmıştır. Dışişleri Bakanı Davutoğlu, Türkiye'nin Kenya'ya Büyükelçiliğini 1968 yılında açtığını belirtilerek Sahraaltı Afrika ülkeleri ile bağının eskiye dayandığının altını çizmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2014r, 2014bo, 2014g, 2014e).

2014'te en çok adı geçen ve Dışişleri Bakanlığı sitesinde önceden Sahraaltı Afrika ülkesi olarak açıklamalarda rastlanmayan ülke Orta Afrika Cumhuriyeti iken ikili direkt diplomatik söylemlerde de Zambiya gündeme gelmiştir. Türkiye, Zambiya'yı ziyaret ederek Afrika'nın geneline ilham kaynağı olduğunu belirtmiş ve ilk defa Zambiya'yı gündemine almıştır. Ayrıca Zambiya da Türkiye'nin 2015-2016 yılları için öngörülen BMGK adaylığını desteklediğini belirten açıklamalarda bulunarak Türkiye'ye olan desteğini dile getirmiştir. Dışişleri Bakanlığı, Nijerya ile Dışişleri Bakanlığının müsteşarlık düzeyinde ilişki kurmuştur. Ayrıca Senegal Cumhuriyeti Dışişleri ve Yurtdışında Yaşayan Senegalliler Bakanlığı arasında iş birliği yapılmasına ilişkin Mutabakat Muhtırası imzalanmıştır. Bu Muhtıra çerçevesinde Türkiye-Senegal arasındaki ilişkilerin gelişmesi temin edilmiş; ikili, bölgesel ve her iki ülkeyi de ilgilendiren konularda düzenli olarak istişarelerde bulunulması öngörülmüştür (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2014e, 2014w, 2014s).

Türkiye tarafından 2014 yılı süresince uluslararası sorunların barışçı yöntemlerle çözülmesi desteklenmiş ve önleyici diplomasi ile arabuluculuk faaliyetlerine önem verilmiştir. Dışişleri Bakanlığının arabuluculuk faaliyetlerinin öneminin, uluslararası toplum nezdinde görünürlüğünün artırılması amacıyla Arabuluculuk Konferansı serisi başlatılmıştır. Bu konferansların birincisi 2012 Şubat'ta, ikincisi 2013 Nisan'da yapılmıştır. Üçüncü Arabuluculuk Konferansı Haziran 2014'te "Bölgesel Örgütlerin Arabuluculukta Artan Rolü" temasıyla düzenlenmiştir. Türkiye 2011 yılından beri Sudan-Güney Sudan ve Somali-Somaliland sorunları üzerine eğilmiş, bu konferanslar silsilesi de bu ülkelerle ilişkilerinde sürekliliği sağlaması açısından önem teşkil etmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2014a).

2014'te Türkiye'de Dışişleri Bakanı değişmiş ve Dışişleri Bakanı Davutoğlu yerini Mevlüt Çavuşoğlu'na bırakmıştır. Fakat iki Dışişleri Bakanı da ilişkilerinde, Afrika'ya verdikleri değeri her türlü söylemelerinde dile getirmekten kaçınmamışlardır. 2014 başlarında Dışişleri Bakanı Davutoğlu "Afrika'da en fazla temsil edilen birkaç ülke arasındayız. Afrika 21. yüzyılın yükselen kıtası olacaktır. Biz şimdiden her alanda Afrika'da aktif olmalıyız." şeklinde açıklama yaparak bu ülkelerde ne kadar faal şekilde çalışıldığının altını çizen açıklamalarda bulunmuştur (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2014bp). Bunun dışında Dışişleri Bakanı Davutoğlu ile Ankara'da ikamet eden Afrikalı Büyükelçiler ve bu ülkelerin TBMM Dostluk Grubu

Başkanlığında görevini yürüten milletvekilleri bir araya gelmişlerdir. 2011-2014 arasında, Türkiye'nin Afrika'ya 23 büyükelçilik açtığı belirtilmiştir. Bu toplantıda da her zaman olduğu gibi Dışişleri Bakanlığı Afrika Politikasındaki temel amacının Afrika'nın her ülkesinde temsil edilmek olduğunu dile getirmiştir. Ayrıca 2014 itibarıyla, kıtasal olarak değerinin her geçen gün arttığını belirttiği Afrika'yı temsil eden AfB'yle ilişkilerin stratejik ortaklık seviyesinde olduğunu dile getirmiştir. Bu ifadeler, 2009 yılından beri her yıl sürekli kullanılmakta olan siyasi söylemlerdir.

Altıncı Büyükelçiler Konferansı'ndaki çıkarımlar önemli bulgular sunmuştur. 2014 itibarıyla Afrika Açılım politikasının sonuna gelindiği ve tamamlandığı dile getirilmiş, bu ortaklığın eşitlenen ve derinleşen bir ortaklığa dönüştüğü açıkça belirtilmiştir. Dışişleri Bakanı Çavuşoğlu, II. Ortaklık Zirvesi'nde yaptığı konuşmada Türkiye G-20 dönem başkanlığını üstleneceğini söylemiştir. G-20 platformunda Türkiye'nin Afrika ülkelerinin endişelerini göz önünde bulunduracaklarını ve Türkiye'nin Afrika ile olan ilişkilerinin G-20 başkanlığı süresince de artarak devam edeceğini belirtmiştir. Böylece ilk defa G-20 çerçevesinde Afrika politikasından bahsedilmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2014bq).

2014 içinde düzenlenen AfB'nin Addis Ababa'daki zirvesine Türk heyeti üst düzeyde katılmıştır. AfB'nin, Afrika ülkeleri için bölge adına kurulmuş en önemli örgüt olduğu da belirtilmiştir. Buna ek olarak Afrika ile ilişkilerin giderek yoğunlaştığı, AfB bağlamındaki ortaklığı üzerinden bu ilişkilerin daha da geliştirileceği ve kıtanın karşı karşıya olduğu sorunların çözümüne katkıda bulunmaya devam edileceği belirtilmiştir. Bu açıdan AfB ile ilişkilerin 2005'ten beri artarak devamlılık ve süreklilik içerisinde olduğu çıkarımını yapmak mümkündür.

Türkiye'nin, 2002'de en çok üzerinde durduğu Sahraaltı Afrika ülkelerine yeni ülkeler eklemesinin 2015 yılında değiştiği gözükmeştir. Dışişleri Bakanlığının en çok üzerinde durduğu Sudan-Güney Sudan ile ilişkilerini hafifleterek sadece Somali, Mali ve Orta Afrika Cumhuriyeti üzerinde durduğu açıklamalara rastlanmıştır. Dışişleri Bakanlığının buradaki değişim unsuru, her sene üzerinde durulan Sahraaltı Afrika ülkeleri artarken 2015'te yoğunluğun azaldığı görülmüştür.

2008'den beri düzenli şekilde gerçekleştirilen Büyükelçiler Konferansı'nın yedincisi "Yeni Türkiye: Dış Politikada Süreklilik ve Değişim" temasıyla düzenlenmiş, Afrika

ile Türkiye ilişkilerinin ele alındığı oturumda ikili ilişkilerin yanı sıra Türkiye'nin Afrika Birliği başta olmak üzere kıtadaki bölgesel iş birliği örgütleriyle ilişkilerin geliştirilmesinin de önemine işaret edilmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2015ah).

Sahraaltı Afrika ülkeleri ile ikili ilişkilere bakıldığında Sudan, Çad Cumhuriyeti, Mali, Nijerya ve Moritanya dikkat çekmiştir. Sudan Dışişleri Bakanı 2015'te yine Türkiye'yi ziyaret etmiş, spesifik bir söylemde bulunmamıştır. Ayrıca Bakanlık Sözcüsü Tanju Bilgiç, Sudan'ın Türkiye için Afrika'ya açılan kapılardan biri olduğunu beyan etmiştir. Afrika açılım süreci yavaş yavaş Afrika ile ortaklık anlaşmaları vasıtasıyla değişmeye başlamıştır. Dışişleri Bakan Yardımcısı Büyükelçi Naci Kuru Çad Cumhuriyeti Devlet Sekreteri ile görüşmüş, bu görüşme ile ilgili spesifik bir konu veya söylem göze çarpmamıştır. Nijerya Federal Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı, Yedinci Büyükelçiler Konferansı çerçevesinde Türkiye'deki Büyükelçilere hitap etmek amacıyla Türkiye'ye gelmiştir. Mali Cumhurbaşkanı Türkiye'yi ziyaret etmiş ve Türkiye 2013'ten beri içinde olduğu durumdan dolayı Mali'nin yanında olduğunu belirtmiştir. Buna ek olarak Moritanya Türkiye'ye ziyaret gerçekleştirmiştir. Görüşmede, gelecek dönemde gerçekleştirilecek olan üst düzey ziyaretler ve enerji konularında iş birliği imkânları değerlendirilmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2015ai, 2015g, 2015d, 2015aj).

3.2. Ekonomik, Ticari İlişkiler ve Diğer Sektörlerdeki İş Birliğine Dair Açıklamalar

2002-2003 yıllarında ekonomik, ticari ve diğer sektörlerle ilgili herhangi bir açıklama bulunmamasına rağmen 2004 yılı içerisinde siyasi ve diplomatik açıklamaların İKÖ çerçevesinde yürütülmeye çalışıldığı ifade edilebilir. Türkiye İKÖ aracılığı ile sanayi, ticaret, enerji, tabii kaynaklar, bilgi ve teknoloji perspektifinde İKÖ ülkeleri ile ilişkilerini geliştirmeyi hedeflemiştir. Türkiye İKÖ içerisindeki öncü ülkelere biri olduğu için İKÖ'ye üye ülkelerle olan sektörel gelişimi desteklemek, ekonomik, ticari ve diğer sektörlerde ilerlemek için çeşitli adımlar atmıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2004c).

2005 yılında Türkiye, Kuzey Afrika ve Orta Doğu'da kadın girişimciliğin ön plana çıkmasını desteklemiştir. Ayrıca AfB 2005'te, Türkiye'ye komisyon başkanlığındaki ilk ziyaretini gerçekleştirmiştir. Dolayısıyla Türkiye'nin AfB ile ekonomik münasebeti

2005 sonrası dönemde Türkiye-Sahraaltı Afrika ilişkilerinde mutabakat zaptları, teknik iş birlikleri ve yatırımların karşılıklı korunmasına yönelik anlaşmalarla desteklenerek artış göstermiştir.

2006, 2007 ve 2008 yılları arasında spesifik ekonomik ve ticari ilişkilerin söz konusu olduğu açıklama ve belgelere rastlanmamıştır. 2009'da D-8 Sekreteryası ile Türkiye arasında Merkez Anlaşması imzalanmıştır. Böylece D-8 bünyesinde kalkınmayı hedefleyen ülkeler küresel ölçekte ekonomilerinin iyileştirilmesi ve ticaretin geliştirilmesi amaçlanmıştır. Bu anlaşma dolaylı olarak Türkiye-Nijerya ilişkilerini de etkilemiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2009d).

2006'da Senegal-Türkiye Karma Ekonomik Forumu oluşturmak için iki ülke arasında ilişkiler kurulduğuna dair açıklamalar yer almıştır. Senegal ile bu bağlamda ilişkiler 2008'de de sürdürülmüş fakat 2010 itibarıyla söz konusu ilişki anlaşmalarla desteklenmiştir. Bu açıdan 2006 sonrası bir senelik sekteler olsa da Türkiye-Senegal arasında ekonomik ilişkilerin iyileştirilmesi için süreklilikten söz etmek mümkün olmuştur. Bu sebeple "Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması Anlaşması", Türk Standartları Enstitüsü ile Senegal Standartlar Teşkilatı Arasında "Teknik İşbirliği Mutabakat Zaptı" imzalanmıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2006d).

2011'de düzenlenmiş olan Türkiye-Afrika İşbirliği Konferansı Türkiye-Afrika Zirvesi kapsamında Dışişleri Bakanlığı sitesinde yer alan önceki açıklamalardan farklı olarak Türkiye-Afrika medya forumlarının kurulması ile teknoloji, çevre, turizm, eğitim, altyapı ve medya konularında Afrika ülkeleri ile bütünleşme sağlanması gündeme gelmiştir. Ayrıca Dışişleri Bakanlığınca aynı yıl içindeki İkinci Somali Konferansı'nda iş uygulamalarının teşviki, adil büyüme vurgulanarak altyapı çalışmaları ve hukukun üstünlüğü ile yetkin otorite üzerinde durulmuştur. İkinci Somali Konferansı ile inşaat işleri için uygun standartlar oluşturulmuş, kamusal kapasitenin gelişmesinin önemi üzerinde durulması gündeme gelmiş, yerel sektörünün ihalelerine katılmak için özel ortaklıklar da tavsiye edilmiştir. Sonuç itibarıyla Somali-Türkiye arasındaki bu konferansta inşaat işleri, su, enerji ve dirençlilik konularında ilişkiler geliştirme yoluna gidilmiş; Türkiye'nin askerî, ekonomik ve siyasi olarak Somali'ye destek olacağı vurgulanmıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2011a, 2011k).

2012 yılında ticaret hacmine yönelik Sahraaltı Afrika ülkelerini içeren bir açıklama mevcuttur. Türkiye'nin Sahraaltı Afrika ülkeleri ile ticaret hacmi 2000'de 742 milyon ABD doları iken 2012'de bu rakam 6,5 milyar ABD doları düzeyinde gerçekleşmiştir. Ayrıca Türkiye'nin tüm Afrika ülkeleriyle 2005'te 9 milyar ABD doları olan ticaret hacminin 2012'de 23 milyar ABD dolarına ulaştığı Dışişleri Bakanlığı sayfasında belirtilmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2013n).

2013'te Sahraaltı Afrika ülkelerinden Kamerun ile ilgili ticari demeçler Dışişleri Bakanlığının sitesinde yer almıştır. Kamerun, bu yıl içindeki ziyaretini iki ülke arasında özel sektörün gelişmesi için hazırlanan bir heyet vasıtasıyla yapmıştır. Sudan ile kurulan ilişkiler ekonomik açıklamalar içinde yerini almıştır. Dışişleri Bakanlığı hem Kamerun hem Sudan'a yönelik demeçlerin içeriğini genel tutmuş ve Türkiye ile ekonomilerini karşılıklı geliştirmeleri için genel ifadelere yer vermiştir. Aynı yıl içerisinde Morityus Dışişleri Bakanı da Türkiye'yi ziyaret etmiştir. Türkiye-Morityus arasında Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması ile Ticari ve Ekonomik İşbirliği Anlaşmaları imzalanmış, Çifte Vergilendirmenin Önlenmesi, Hava Taşımacılığı ve Vize Muafiyeti Anlaşmalarının da yakın zamanda imzalanmasının gündemde olduğu dile getirilerek ikili ilişkilerin ekonomik seyri için harekete geçilmiştir. Bunlara ek olarak Cumhurbaşkanı Gül, Benin Cumhurbaşkanı ile Ankara'da görüşmüştür. Benin Cumhuriyeti ve Türkiye arasında Sağlık ve Tıp Bilimleri Alanlarında İşbirliğine Dair Anlaşma, Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunmasına İlişkin Anlaşma imzalanmıştır. En son olarak Türkiye ile Somali Dışişlerinden Sorumlu Devlet Bakanı Mohamed Nour Gacal arasında Bilişim Teknolojileri alanında iş birliği yapılmasına dair demeçlere rastlanmıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2013ab, 2013z).

Türkiye'nin Afrika Açılım Planı kapsamında kat ettiği yola bakıldığında Dışişleri Bakanlığının 2005'teki Afrika Açılımı başladığında, bölgede sadece 12 büyükelçiliği bulunmaktayken temsilcilik sayısının 2013 itibarıyla 34'e yükseldiği belirlenmiştir. Dışişleri Bakanlığının açıklamalarında, bu temsilciliklerin 29'unun Sahraaltı Afrika ülkelerinde olduğu ve Afrika'da toplam 34 büyükelçiliğinin bulunduğu görülmüştür. Dışişleri Bakanlığı, Türkiye'nin açtığı bu elçilik sayısının aynı yıl sonunda 39'a ulaşmasının planlandığını belirtmiştir. Böylece Afrika ülkeleri ile Türkiye arasındaki ilişkilerin 2005-2013 yılları arasında üç kat arttığı söylenebilir. 2013 yılı içinde

Dışışleri Bakanlığı tarafından yayımlanan başka bir açıklamada, Türkiye'nin Afrika Açılım Politikası çerçevesinde THY'nin Afrika'da 5 noktaya uçuş yapmaya başladığı belirtilmiştir. Ayrıca, Afrika'da barış için 2013 itibarıyla 6 BM Misyonundan toplam 5'ine personel ve mali açıdan katkı sağladığını açıklamıştır. Yıl içerisinde TİKA, 37 Afrika ülkesinde farklı alanlardaki projelerle faaliyet göstermiştir. TİKA bu projelere devam ederken THY hâlihazırda Afrika kıtasındaki 23 ülkede 30 farklı noktaya seferler düzenlemeye devam etmiştir. Eğitim ile alakalı olarak bu dönemde Dışışleri Bakanlığı Türkiye'nin 2012-2013 öğrenim döneminde başlatılan yeni burs programı kapsamında, Sahraaltı Afrika ülkelerinden 561 öğrenciye ve Kuzey Afrika ülkelerinden 142 öğrenciye burs olanağı sunduğunu belirtmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığı, 2013bh).

2014'te Dışışleri Bakanlığınca, AFAD ve TİKA yetkilileri tarafından oluşturulan bir heyet vasıtasıyla Orta Afrika Cumhuriyeti'ne ziyaret düzenlemiştir. Bunun yanı sıra Dışışleri Bakanlığı Liberya'nın 2014'teki Türkiye ziyareti sonucunda, Türkiye ile Liberya arasında Eğitim Alanında İşbirliği Anlaşması imzalandığını belirten bir açıklamada bulunmuştur. Fildişi Sahili ile yürütülen ilişkilerde Türkiye-Fildişi Sahili arasında toplamda 18 olan Türk firmalarının sayısının 500'e yükselmesi sözü verildiği de 2014 yılı içindeki açıklamalar içerisinde yerini almıştır. Aynı yıl Tanzanya Türkiye'yi ziyaret etmiş ve görüşme sonrası yapılan açıklama ile iki ülke arasında 2009'da 63 milyon dolar ticaret hacmi varken Türkiye'nin büyükelçiliğinin açılmasını takip eden son 5 yılda ticaret hacminin 183 milyona çıktığı belirtilerek iki ülke arasındaki ekonomik istikrara dikkat çekilmiştir. Buna ek olarak Dışışleri Bakanı Davutoğlu'nun Zambiya ile madencilik, turizm, tarım ve ticaret alanlarında geniş iş birliği imkânlarını değerlendirme konusundaki kararlılığı vurguladığını içeren bir açıklamaya rastlanmıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığı, 2014r, 2014v, 2014br).

23'üncü AfB Zirve Toplantısı Ekvator Ginesi'nin başkenti Malabo'da düzenlenmiş, Türkiye adına Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanı Mehdi Eker başkanlığında bir heyetle katılmıştır. Dışışleri Bakanı Çavuşoğlu, konferans öncesi Ekvator Ginesi Dışışleri Bakanı Agapito Mba Mokuy ve Moritanya Dışışleri Bakanı Ahmed Ould Teguedi ile ikili görüşmeler yapmıştır. Bakanlar düzeyinde yapılan toplantı konuşmasında, Zirvenin 2015-2019 dönemine ilişkin projeleri gerçekleştirme ve

Türkiye-Afrika ortaklığını destekleme konusunda büyük önem taşıdığını dile getirmiştir. Ayrıca Türkiye için Afrika'nın tarım konusunda önemli bir yer olduğu üzerinde durmuştur. Böylece 2002'den beri Dışişleri Bakanlığının kaynakları göz önüne alındığında, Afrika'ya yönelik ilk defa tarım alanında ilişkilerin geliştirilmesini içeren bir anlaşmaya rastlandığı görülmüştür (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2014bf).

Dışişleri Bakanlığı tarafından yapılan açıklamalar çerçevesinde, Sahraaltı Afrika ile yardım ve ticari ilişkilerinin 2014 yılında aktif olduğu görülmüştür. Bu yıl içinde Dışişleri Bakanı Davutoğlu konuşmasında “21. yy. Afrika ve Türkiye'nin yüzyılı olacaktır.” sözünü ifade etmiş, Afrika Büyükelçileriyle yaptığı çalışma yemeğinde Türkiye'nin ekonomik boyutta Afrika ülkeleriyle 2004'te 9 milyar dolar yıllık ticaret hacmine sahipken, 2012 yılında 23 milyar doları aştığını ve bu rakamın 2014 sonrası en kısa zamanda 100 milyar dolara çıkartılmasının hedeflendiğini belirtmiştir. Daha sonraki dönemde Dışişleri Bakanı Çavuşoğlu da Afrika ülkelerine 5 milyon dolarlık yardım paketi yollandığını ve ekonomik iş birliği konusunda 2004-2014 arası Türkiye'nin Sahraaltı ülkeleriyle ticaret hacmini 6 kat arttırdığını belirtmiştir. Dışişleri Bakanı Çavuşoğlu, Türkiye'nin 2014 içinde 23 milyar dolar olan ticaret hacminin 2018'e kadar 50 milyar dolara çıkartılmasının hedeflendiğinin altını çizerek Sahraaltı Afrika ülkeleri ile olan ekonomik ilişkilerin geliştiğini ve gelişmekte olduğunu belirten bir demeçte bulunmuştur (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2014bf).

2014'te Yedinci Büyükelçiler Konferansı'na katılan THY Genel Müdürü Temel Kotil, Afrika-Türkiye ilişkilerinin gelişmesinde lokomotif görevi alan THY'nin kıtaya uçuşları konusunda ileriki dönemde atacağı adımlara yönelik büyükelçilere bilgi vermiştir. Konferansa Nijerya Dışişleri Bakanı da katılmış, Türkiye-Afrika Ortaklık Politikası'na ve ikili ilişkilere değinerek “Türkiye-Afrika ortaklığı Afrika'nın çeşitli alanlarda kalkınmasının yanında iki tarafın da kazançlı çıkacağı büyük bir potansiyele sahiptir.” şeklinde bir açıklamada bulunmuştur (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2015ah).

Ocak 2015'te Dışişleri Bakanı Çavuşoğlu, Addis Ababa'da düzenlenen AfB Zirvesi'ne katılmak için Etiyopya'yı ziyaret etmiştir. 2015'te AfB Zirvesi'nin 24'üncüsü düzenlenmiş ve teması “Kadının Güçlendirilmesi ve 2063 Afrika Gündemine Yönelik Kalkınma Hedefleri” olarak belirlenmiştir. Dışişleri Bakanı

Çavuşoğlu bu toplantıda “Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı, Türk Kızılay’ı, THY, kıtanın her yerindeki 39 Büyükelçiliğimiz, diğer kuruluşlarımız, iş adamlarımız ve insani yardımlarımızla Afrika’nın hemen hemen her bölgesinde varız.” açıklamasında bulunmuştur. Buna ek olarak “Türkiye, II. Türkiye-Afrika Ortaklık Zirvesi’nde kabul edilen belgelerde Afrika ile derinleşen bağı ve bu bağlamda AfB ile Türkiye ilişkisi daha da geliştirilmeye, kıtanın bütünleşme ve kalkınma çabalarına, ayrıca kıtanın karşı karşıya olduğu sorunların çözümüne katkıda bulunmaya devam etmiştir.” ifadelerini kullanarak Afrika ile olan ilişkilerdeki gelişmeleri dile getirmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2015x).

Dışişleri Bakanı Çavuşoğlu, aynı yıl içinde İstanbul’da bulunan Gine Uluslararası İşbirliği Bakanı ile görüşmüş ve Türkiye-Gine arasındaki ekonomik ilişkilerin gelişimi iki bakan arasında ana konu olmuştur. Bu bağlamda Türk müteahhitlik firmalarının ikili ekonomik ilişkilerde daha fazla rol oynayabileceklerine dikkat çekilmiştir. Ayrıca Gine Dışişleri Bakanı THY’nin Gine’ye uçak seferleri başlatması konusundaki beklentilerini dile getirmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2015a).

3.3. Afrika’daki Gelişmelere Yönelik Yapılan Açıklamalar

2002 ve 2003’te Sahraaltı Afrika ülkelerinin gerek iç problemlere gerek terör faaliyetlerine yönelik Dışişleri Bakanlığı sitesinde herhangi bir belgeye rastlanmamıştır. 2004 yılından beri Türkiye için ön planda olan Sahraaltı Afrika ülkesi Sudan’dır. Sudan kendi içerisindeki problemleri çözmek için 2005’te Sudan Hükümeti ile Sudan Halkın Kurtuluş Hareketi arasında Barış Anlaşması imzalamıştır. Sudan’ın içerisindeki sorunun çözülmesi ve ülkede istikrarın sağlanması amacıyla imzalanan bu anlaşmayı Dışişleri Bakanı Gül yaptığı açıklama ile överek Sudan içerisindeki bu durumun iyileşmesinden duyduğu memnuniyeti dile getirmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2005c).

2005 yılından itibaren artık Sahraaltı Afrika ülkelerinin kendi iç problemlerine ve sorunlarının çözümüne yönelik bakanlık açıklamaları yer almaktadır. Genellikle Dışişleri Bakanlığının açıklamalarında Sudan’ın ön plana çıktığı görülmektedir. 2006’da Kongo içerisinde kırk yıldır meydana gelen çatışmalar ve BM bu konuya dâhil olarak Kongo’ya bir Gözlem Heyeti göndermiş, Kongo’da ayrıca demokratik seçimler yapılması için adımlar atılmıştır. Türkiye, Sudan’a ek olarak 2006’da Kongo içerisindeki problemlerin çözümüne yönelik açıklamalarda bulunmuştur. Böylece

Türkiye tarafından önceden ikili ilişki kurulan Kongo hakkında ilk defa iç politikasına yönelik destekleyici açıklamalar yapılmıştır. 2006'da Sudan'ın Darfur bölgesinde meydana gelen sorunların çözümü için Sudan Hükümeti ile Sudan Kurtuluş Ordusu arasında AfB tarafından Barış Anlaşması yapılmış ve Türkiye bu durumdan duyduğu memnuniyeti dile getirecek açıklamalarda bulunmuştur (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2006f).

2007'de Sahraaltı Afrika ülkelerine yönelik açıklamalara, ilk defa terör ve saldırı olaylarına ilişkin kınama mesajı da eklenmiştir. Bu yıldan sonra da açıklamalar artarak devam etmiştir. İlk kınama, Sudan'da AfB'nin Sudan'daki çatışmalarını önlemeye yönelik tayin edilen Sudan Misyonuna yapılan saldırı sonrası 10 kişinin ölümüyle sonuçlanan saldırı nedeniyle yapılmıştır. Türkiye bu durumu kınayarak Sudan halkının yanında olduğunu ve her türlü desteği vermeye devam edeceğini belirtmiştir. Ayrıca Sahraaltı Afrika ülkelerinin yönetimleri ile ilgili açıklamalarında 2007'de Moritanya ön plana çıkmıştır. Moritanya 2005'ten beri iç sorunlarını demokratik zeminde düzeltmeye çalışmış ve 2007'de yapılan seçim sonucu için Türkiye, Moritanya'ya yeni cumhurbaşkanı ve hükümeti memnuniyetle karşıladığını belirten bir açıklamada bulunmuştur (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2007b).

Terör ve saldırı eylemleri için 2008 yılında Kenya, Çad Cumhuriyeti, Moritanya ve Sudan'a yönelik açıklamalara rastlanmıştır. Dışişleri Bakanlığı terör eylemlerine yönelik kınama mesajlarına 2007'de Sudan'da meydana gelen terör ve şiddet olaylarını kınayarak başlamış ve bu konuda sürekliliğini vurgulayarak 2008'de Çad Cumhuriyeti, Kenya, Moritanya'da meydana gelen olaylara da hassasiyetini yaptığı açıklamalar ile belirtmiştir. Bu ülkelerin her daim yanında olmaya devam edeceğini söylemiş, terör ve saldırı eylemlerinin bitmesini temenni eden açıklamalarıyla kınama mesajlarına devam etmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2008f, 2008g, 2008e).

Dışişleri Bakanlığı açıklamalarında, 2009 yılında Sahraaltı Afrika ülkelerine yönelik iki terör saldırısının yapıldığı bilgisine rastlanmıştır. Bu iki açıklama da Somali'de meydana gelen olaylara yönelik yapılmıştır. Türkiye'nin Yasa Neslihan, Bosphorus Prodigy ve Karagöl isimli üç gemisi Somalili korsanlar tarafından kaçırılmıştır. Bu gemiler daha sonra serbest bırakılmış ve iki ülke açısından ciddi ilişki problemlerine neden olmamıştır. Bunun haricinde Somali'de çeşitli saldırılar da meydana gelmiştir.

Türkiye hem bu saldırıları hem de kendi gemilerinin kaçırılması nedeniyle kınama mesajı yayımlamıştır. Ayrıca bu yıl içinde terör ve kınama mesajları dışında, Sahraaltı Afrika ülkelerinin iç politikalarına yönelik direkt bir açıklama da kaynaklarda yer almamıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2009f).

Sahraaltı Afrika ülke yönetimlerinin iç politikalarına dair 2010'a kadar Sudan, Kongo, Moritanya ve Liberya hakkında açıklamalara rastlanmıştır, Dışişleri Bakanlığı 2010'da Sudan ve Gine'deki gelişmelere yönelik açıklamalarda bulunmuştur. Gine'de iç çatışmaların son bulması ve uzlaşma ortamının oluşması nedeniyle memnuniyetini belirten bir açıklama yayımlamıştır. Sudan'ın Darfur bölgesindeki en büyük isyancı grup Adalet ve Eşitlik Hareketi (JEM) ile hükümet arasındaki sorunların giderilmesi için Çad Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı ve Katar Emiri bir araya gelerek çatışma ortamının düzelmesine yönelik bir anlaşma imzalamıştır. Türkiye Dışişleri Bakanlığı aracılığıyla sadece Sahraaltı Afrika ülkeleri ile teke tek ilişki geliştirmeyi amaçlamamış, aynı zamanda bölgesel boyutta da Sahraaltı Afrika ülkelerine yaptığı açıklamalarla bölgede barış ve istikrarın sağlanmasına katkıda bulunmayı hedeflemiştir. 2010'da terör eylemlerine yönelik açıklamalar göz önünde bulundurulduğunda Nijerya'da birden çok terör faaliyeti gerçekleştirilmiş, Türkiye bu faaliyetleri kınayarak barış ve istikrarın teşvikini yinelemiştir. Aynı şekilde Fildişi Sahili'nde de meydana gelen iç çatışmalar kınanmış ve ülke istikrara davet edilmiştir. Bu bağlamda 2010'da Nijerya ve Fildişi Sahili'ndeki terör olaylarına yönelik kınama mesajlarına rastlanırken Sudan, Somali ve Gine'deki iç gelişmelere yönelik de itidal çağrısı içerikli açıklamalar görülmüştür (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2010l, 2010k, 2010g).

2011'de Sahraaltı Afrika ülkelerinin hükümetlerine yönelik yapılan açıklamaların gündeminde Sudan yer almıştır. Bu yıl içerisinde yapılan referandum sonrasında Güney Sudan ve Sudan'ın ayrılmasıyla birlikte bölgede barış, özgürlük ve huzur ortamlarının meydana geldiği bu demokratik adımlardan dolayı Türkiye, Dışişleri Bakanlığı sitesi aracılığıyla memnuniyetini dile getirmiştir. Ayrıca Dışişleri Bakanlığı Fildişi Sahili'nde yapılan genel seçimlerin demokratik kurallara uygun olması, barış ve güvenlik içerisinde meydana gelmesi nedeniyle duyduğu memnuniyeti dile getirdiği bir açıklama daha yayımlamıştır. Aynı yıl içerisinde, Güney Afrika Cumhuriyeti'nin Durban şehrinde meydana gelen iklim değişikliğine yönelik yapılan

COP17'nin başarısı için Güney Afrika Cumhuriyeti de tebrik edilmiştir. Buna ek olarak Dışişleri Bakanlığı, Somali ve Nijerya'da meydana gelen terörist saldırılardan dolayı kınama mesajı yayımlamıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2011p, 2011o).

Sahraaltı Afrika ülkelerinin iç politikalarına yönelik yapılan açıklamalarda Sudan-Güney Sudan, Gine Bissau, Senegal, Mali ve Somali yer almaktadır. Türkiye, Sudan ve Güney Sudan arasında gerçekleşen müzakereler doğrultusunda güvenlik, petrol, ekonomi konularında dokuz ayrı anlaşma imzalanmasından ve mevcut sorunların çözümüne yönelik adımlar atılmasından dolayı Dışişleri Bakanlığı memnuniyetini dile getiren bir demeçte bulunmuştur. Gine Bissau'da ikinci tur cumhurbaşkanlığı seçimleri öncesi yasal hükümet, bir grup asker tarafından güç kullanılarak görevden uzaklaştırılmıştır. Dışişleri Bakanlığı Gine Bissau'da meydana gelen bu iç problemden dolayı endişesini belirtmiştir. Ayrıca AfB, ECOWAS'ı da bölgeye davet etmiştir. Senegal'de demokratik yolla ikinci cumhurbaşkanlığı seçimi barış, güvenlik ve huzur ortamında meydana gelmiştir. Türkiye bu sebeple Senegal'i tebrik etmiştir. Mali'deki yönetime askerî kuvvetler el koymuş, Mali'de demokratik değerler ve istilalar sekteye uğramıştır. Türkiye, bu durum nedeniyle duyduğu endişeyi içeren bir açıklamayı Dışişleri Bakanlığı sitesinde yayımlamıştır. Somali'de cumhurbaşkanlığı seçimi yapılmış ve sekiz yıldır geçiş döneminde olan Somali demokrasiye giden bu anayasal yolda desteklenerek kutlanmıştır. Bu kapsamda Somali hükümeti içerisindeki anayasal ve demokratik faaliyetlerin kutlanması amacıyla Türkiye tarafından üç açıklama yapılmıştır. Tüm bunlara ek olarak Dışişleri Bakanlığınca terör ve şiddet eylemlerine yönelik Etiyopya, Sudan, Somali ve Mali'ye terörü kınayan ve bu ülkelerin yanında yer alındığını içeren açıklamalar yapılmıştır. 2012'de Terör ve kınama mesajlarında önceden adı geçmeyen Sahraaltı Afrika ülkelerinden Etiyopya ve Mali'nin de eklendiği bulgusuna rastlanmıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2010h, 2012e, 2012q).

2013'te Sahraaltı Afrika ülkelerinin iç politikalarına yönelik yapılan açıklamalara bakıldığında Mali, Somali, Kenya, Kongo Demokratik Cumhuriyeti ve Gine yer almıştır. Dışişleri Bakanlığı, Mali içerisindeki iç çatışmaların çözülmesine ve ülke içi toprak bütünlüğüne önem vermiş; Mali'nin içindeki birlik ve beraberliğin sağlanması amacıyla uluslararası çabaları destekleyeceği açıklamasında bulunmuştur. BM'nin

Mali için verdiği 2058 sayılı Karar, Türkiye tarafından desteklenmiş, ayrıca AfB ve ECOWAS'ın da Mali hakkındaki kararı desteklediğini belirtmiştir. Buna ek olarak Türkiye, barış görüşmeleri için Mali'de imzalanan n anlaşmadan dolayı ve yeni yol haritasından duyduğu memnuniyeti de Dışışleri Bakanlığı sitesinin açıklamalar kısmında yayımlamıştır. Türkiye Ocak 2013'te Addis Ababa'da Bölge için Barış, Güvenlik ve İşbirliği ereve Anlaşması'nın KDC ve 10 Sahraaltı Afrika ülkesinde imzalanmasından duyduğu memnuniyeti belirtmiştir. Aynı Şekilde Gine'de hükümet ile muhalefet arasındaki problemler uluslararası alana taşınarak BM Afrika zel Temsilcisi vasıtasıyla çözülmüş ve genel seçimler sonuçlandırılmıştır. Bu durum hakkında da memnuniyet içeren mesaj Dışışleri Bakanlığı tarafından yayımlanmıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığı, 2013bf, 2013c, 2013ai).

Somali, Nijerya, Nijer, Sudan, Güney Sudan, Kenya, Kongo ve Mali'de 2013 yılında terör ve i çatışmalar meydana gelmiş, Türkiye bu olaylara karşı tutumunu kınama ve bölge ülkelerinde istikrarı teşvik edici açıklamalar ile desteklemiştir. 2014'te Gine Bissau'da meydana gelen cumhurbaşkanlığı ve parlamento seçimleri hakkında ve Somali'deki federal yapının değişimi konusunda teşvik edici açıklamalar yaparak bu ülkelerin gelişmelerine yönelik iyi temennilerde bulunmuştur. Etiyopya Başbakanının davetiyle, Güney Sudan Cumhurbaşkanı ile muhalefetteki Sudan Halkının zgrlk Hareketi Ordusu (SPLM/A) liderinin bir ateşkes anlaşması imzalaması ile sorun çözücü bu faaliyetleri destekleyip memnuniyetle karşıladığını belirtmiştir. Aynı yıl içinde Mali Hükümeti'nin ülkesindeki silahlı gruplarla ateşkes anlaşması imzalaması da memnuniyetle karşılanmıştır. Ayrıca Terör faaliyetlerine yönelik yapılan açıklamalara bakıldığında Somali, Nijerya, Kenya, Mali, Burkina Faso, Orta Afrika Cumhuriyeti, Cibuti ve Güney Sudan dikkat çekmektedir. Türkiye bu faaliyetleri Şiddetle kınamış ve saldırıya maruz kalan ülkelerin her zaman yanında olduğunu belirten açıklamalar yapmıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığı, 2013ao, 2014at, 2014j, 2014bs).

Türkiye'nin Sahraaltı Afrika ülkelerine yönelik yaptığı açıklamalar 2005'ten beri hep olumlu bir süreç izlemiştir. Ancak 2014'te olumsuz bir spekülasyon ortaya atılmıştır. Mavi Marmara saldırısında taraf olan Komorlar Birliği yetkililerinin Türkiye'ye giriş için vize alamadıkları ve Türk Dışışleri Bakanlığınca engellendikleri, Kenya ile Tanzanya'dan geri döndükleri iddia edilmiştir. Bu konu hakkında Dışışleri

Bakanlığınca Darüsselam ve Nairobi Türk Büyükelçiliği araştırmalar yapmış ve Komorlar Birliği yetkililerinin bahsi geçen konuda belirtilen amaçla herhangi bir vize başvurusunda bulunmadığı tespit edilmiştir. Sonuç olarak Komorlar Birliği yetkililerinin Türk diplomatlarca engellendiği haberinin gerçeği yansıtmadığı, Dışişleri Bakanlığının internet sitesindeki bir açıklamada yer almıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2014bd).

2015'te Somali ve Somaliland arasında hem siyasi diyalog sürecini geliştirecek hem de üçüncü kez yapılacak olan toplantı İstanbul'da düzenlenmiştir. Somali Federal Hükümeti İçişleri Bakanı Abdulkerim Hüseyin Guled ve Somaliland Hükümeti Dışişleri ve Uluslararası İşbirliği Bakanı Mohamed Behi Yonis başkanlıklarında yapılan heyetler arası görüşmelerin sonrasında Türkiye, Somali ve Somaliland hükümetleri arasındaki ilişkileri geliştirmeyi amaçlayan bildiriye memnuniyetle karşılığını açıklayarak Somali ve Somaliland'ın durumlarına ilişkin bir açıklama yayımlamıştır. Mali ve Orta Afrika Cumhuriyeti içindeki karışıklıklara yönelik düşüncelerini de İİT, AfB ve ECOWAS aracılığı ile yürütmüştür.

Dışişleri Bakanlığı 2015'te Çad Cumhuriyeti, Somali, Mali, Nijerya, Orta Afrika Cumhuriyeti, Kamerun, Kenya'da gerçekleştirilen terör ve şiddet eylemlerini kınamıştır. Barış ve istikrarın devam etmesi için de Türkiye her açıklamasında terör eylemlerinin meydana geldiği ülkelerin yanlarında olacağını belirtmiştir. Ayrıca 2015'te Sahraaltı Afrika ülkelerinden Mali, Nijerya, Güney Sudan ve Burkina Faso'ya yönelik açıklamalar yapmıştır. Bu açıklamalar, bu ülkelerin içindeki çatışma ortamlarının sona ermesi ve iç provokasyonları önlemeye yönelik iç anlaşmaları destekleyici, memnuniyet belirten açıklamalardır (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2015o, 2015s, 2015ak, 2015t, 2015h, 2015v).

3.4. Türkiye'nin Yapmış Olduğu İnsani Yardımlara Yönelik Açıklamalar

Dışişleri Bakanlığı sitesinde 2002 ve 2003 yılında Sahraaltı Afrika ülkelerine yönelik insani yardım amaçlı herhangi bir açıklamaya rastlanmamakla birlikte 2004 yılında en çok bahsi geçen Sahraaltı Afrika ülkesi Sudan olmuştur. Sudan'ın Darfur bölgesindeki silahlı çatışmalar, kargaşa, kötü yaşam koşulları, açlık, yetersiz beslenme gibi olumsuz koşullar, büyük ölçekli göçlere yol açan insani krizler ve ölümler nedeniyle Türkiye Genelkurmay Başkanlığı, Sağlık Bakanlığı ve Türk Kızılay Derneği aracılığıyla 75 bin ABD doları tutarında gıda hammaddesi, çadır, kanvas, ilaç, halk sağlığı ve tıbbi

laboratuvar ekipmanını toplamda iki uçakla göndermiştir. Aynı yıl Afrika'ya yapılan insani yardım konusunda dikkat çekici diğer bir açıklamada FAO Genel Direktörü Jacques Diouf, Afrika'da meydana gelen çekirge istilaları için Türkiye'den yardım istemiştir. Türkiye'nin davete uyarak Türk Hava Kurumuna tanımlı C-130 tipi askerî nakliye uçağı ile yardımlarını Afrika ülkelerine ulaştırması bu yıl içerisindeki yardım faaliyetleri açıklamalarında yerini almıştır. Dışişleri Bakanlığı sitesinde 2002-2003 yıllarında parasal yardım içerikli açıklamalara rastlanmamakla birlikte 2004 yılında Sudan'daki Darfur Sorunu için dolar bazında ve genel olarak Afrika ülkelerine (sitede özel olarak ülke ismi yer almamıştır) FAO aracılığı ile çekirge istilasına karşı tıbbi yardımda bulunduğu ifade edilebilir. 2004'teki Sahraaltı Afrika ülkelerine yönelik yapılan yardımların Türk Kızılay'ı, FAO, THK aracılığıyla yapıldığı saptanmıştır. İnsani yardım çerçevesinde rastlanan açıklamaların açlık, kötü yaşam koşulları ve salgın hastalık ile ilgili olduğu görülmüştür (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2004g, 2004e).

2005'te Dışişleri Bakanlığında Türkiye, UNDP kapsamında Orta Doğu ve Kuzey Afrika Girişimini aktif şekilde kullanarak söz konusu bölgedeki ülkelere avro bazlı yatırımlarda bulunmuştur. Böylece dolaylı olarak Kuzey Afrika'ya BM çerçevesinde yardım gerçekleştirdiği açıklamalarına rastlanmıştır. Ayrıca Sahraaltı Afrika bölgesindeki ülkelere sağlık, eğitim, siyasi ve ekonomik yardımlar da bu yıl içinde yer almıştır. İKÖ bünyesinde Mali, Moritanya, Gine, Burkina Faso, Sierra Leone ve Nijer gibi Afrika ülkelerinde yaşanan çekirge istilaları ve kuraklık gibi sorunların iyileştirilmesi için yardım çağrısında bulunulmuştur. Buna ek olarak Nijer, Mali, Moritanya, Burkina Faso, Sierra Leone ve Gine'ye dolar bazlı yardımda bulunulduğu saptanmıştır. Aynı şekilde BM kanalı ile WFP çerçevesinde Zimbabve, Malavi, Mozambik, Zambiya'ya dolar bazlı yardım yapılmıştır. Sahraaltı Afrika ülkelerinde meydana gelen çekirge istilaları bu yıl da gündeme gelmiş ve dış yardımlardan payını aldığı görülmüştür. 2005'teki yardımların diğer yıllardan farklı olarak BM, İKÖ'nün ön plana çıktığı bulgusuna rastlanmıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2005j, 2005h).

Başbakan Erdoğan, 2006'da Sudan'daki ziyaretinde Nyala'daki mülteci kampına da uğrayarak bu bölgedeki insanların yaşam mücadelesini görmüş ve bölgeye yardım için harekete geçmiştir. Türkiye tarafından bölgeye, THK ve Kızılay'a bağlı C-130 nakliye

uçağı ile 50 yatak kapasitesi ve içinde iki ameliyathane olan Sahra Hastanesi kurulmuştur. Bu noktada Afrika ülkeleriyle sağlık üzerinden etkileşim kurulması amaçlanmıştır. Sudan'a ayrıca tıbbi ve bebek maması gibi temel yardımlar da yapılmıştır. 2006'da Türkiye'nin özellikle Sahraaltı Afrika ülkeleri ile ilişkilerinde, uluslararası alanda "Donör Ülke" olarak anılmaya başlandığı şeklinde açıklamalara rastlanmıştır. Ayrıca BM Çocuk Fonu ve Gıda Programı kapsamında Etiyopya, Kenya, Cibuti, Gine Bissau, Somali, Tanzanya'ya dolar para birimi ile yardım yapılmıştır. Böylece Sahraaltı Afrika ülkelerine önceki yıllara oranla miktar olarak artan yardımlarda dolar bazlı bir süreklilik olduğu görülmüştür. Bu yılda yardım bazında BM fonları, Kızılay ve THK tarafından süreklilik oluştuğunu söylemek mümkündür. Fakat bir önceki yılda olduğu gibi İKÖ çerçevesinde bir yardım açıklamasının söz konusu olmadığı gözlenmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2006g).

2007 yılında Dışişleri Bakanlığı sitesinde, Sudan'a BM çerçevesinde askerî yardım yapıldığı yer almıştır. 2004'ten beri Türkiye Darfur ve Sudan'a parasal ve tıbbi yardım yapmış ancak bu yıl içindeki yardımın şeklinin askerî olduğu dikkat çekmiştir. Bu çerçevede Sudan'a yapılan yardımlarda süreklilikten bahsedilirken bu duruma yeni bir unsurun daha eklendiğini söylemek mümkündür. Ayrıca özel olarak Gine Bissau'ya eğitim, sağlık, altyapı konularında avro ve dolar cinsinden yardımlar yapıldığı da bu yıl içindeki açıklamalarda yer almıştır. Bu durumu, Güney Afrika'da meydana gelen fırtına ve seller çerçevesinde Madagaskar ve Mozambik'e Türk Kızılay'ı vasıtasıyla dolar cinsi yapılan yardımlar izlemiştir. DSÖ aracılığıyla Liberya'ya, WFP aracılığıyla da Cibuti'ye dolar cinsi yardımlar yapılmıştır. Yardımlar 2005'teki gibi dolar ve avro cinsinden yapılmış ve arttırılarak devam etmiştir. Yardımlarda WFP, İKÖ ve BM Çocuk Fonu aracılığıyla süreklilik görülse de 2007'de ayrıca DSÖ çerçevesinde de yardım yapıldığı görülmüştür. Buna ek olarak 2007'de BM'nin bünyesinde Az Gelişmiş Ülkeler içinde yer alan Afrika ülkelerine yönelik enerji, teknoloji, yatırım ve ticaret söylemleri dile getirilmiş ancak fiilen değil söylemlerde kalmıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2007g, 2007f, 2007e).

TİKA 2008'de tarım, eğitim, sağlık gibi konularda faaliyetlerde bulunmuş ve Afrika ülkelerine 50 milyon dolarlık yardım yapmıştır. 2006-2008 arasında Etiyopya, Sudan ve Senegal'e ofis açmıştır. WFP kapsamında Türkiye, Ağustos 2008'de dokuz Afrika ülkesine 3,5 milyon dolarlık maddi yardım yapma kararı almıştır. Fakat 2008 yılında

açık bir şekilde ülkelerin isimleri ile yardım içerikli demeçlere rastlanmamış, yüzeysel olarak toplu miktar belirtilmiştir. TİKA ve WFP çerçevesinde dolar bazlı yardımlardaki süreklilik unsurları bu yıl içerisinde dikkat çekici olarak yerini almıştır. Ancak diğer yıllardan farklı olarak Sahraaltı Afrika ülkelerine yönelik TİKA'nın yardım faaliyetlerine daha fazla rastlanmıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2008l).

2009 yılında Sahraaltı Afrika ülkelerine yönelik ne İKÖ, AfB, DSÖ, BM, WFP vasıtalarıyla ne de direkt olarak yardım yapıldığına dair herhangi bir ibare açıklama, basın bilgi notları, güncel gelişmeler ve basın toplantısına rastlanmamıştır. Aynı şekilde 2010 yılında da Afrika ülkeleri ile ilgili yardım faaliyeti bulunduğu yöneltik bir açıklamaya rastlanmamıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2009a).

Türkiye 2011 yılında Sahraaltı Afrika ülkelerine yönelik WFP kanalıyla Nijer ve Çad Cumhuriyeti'ne dolar cinsinden yardımda bulunmuş ve İİT İcra Komitesi Acil Toplantısı'nda Türkiye aracılığıyla Somali'ye yardım toplanmıştır. Somali'deki açlık krizini hafifletmek üzere Suriye, Suudi Arabistan, Sudan, İnan İslam Cumhuriyeti, Gabon, Katar, Bahreyn, Cezayir, Mısır, Malezya ve Senegal'e yardımlar yapılmış, Türkiye'nin bu çağrıda bulunmasından dolayı İİT teşekkürlerini sunmuştur. Türkiye'nin önceki yıllarda olduğu gibi WFP ve İİT kanalıyla Sahraaltı Afrika ülkelerine yardım yapmayı sürdürdüğü Dışişleri Bakanlığı açıklamalarında yer almıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2011i).

2012 yılında Dışişleri Bakanlığı sitesinde herhangi bir para cinsinden Sahraaltı Afrika ülkelerine yönelik yardım yapıldığına ilişkin açıklamalar, güncel gelişmeler, basın bilgi notları ve basın toplantılarına rastlanmamıştır.

2013'te yapılan yardımlara bakıldığında Türkiye'nin tüm Afrika ülkeleri ile ticaret hacmini geliştirdiği, 2005'te Afrika'ya ayrılan ticaret hacminin 9 milyar dolar olduğu, 2012 sonu itibarıyla de bu miktarın 23 milyar dolara ulaştığı belirtilmiştir. Spesifik olarak 2013'te İİT kanalıyla Mali'ye yardımlar yapılmış ve ECOWAS, AfB, BM yardım yapmaya teşvik edilmiştir. Bu yıl içinde Türkiye'nin Mali'ye toplandı 750.000 dolar yardım yaptığı Dışişleri Bakanlığı sitesinde yer almıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2013h, 2013bh).

2014'te Dışişleri Bakanı Davutoğlu 21. yy. Afrika ve Türkiye'nin yüzyılı olacaktır içerikli konuşmasında, Türkiye'nin yıllık 2 milyar doları aşan insani yardımlarının önemli bir bölümünü Afrika ülkelerine yaptığını belirtmiştir. Kültürel boyutta da Afrika ülkelerinden Türkiye'ye gelen öğrencilere verilen bursların her sene arttığını, sadece Somali'den 1800 öğrencinin Türkiye'de burslu olarak eğitimlerine devam ettiğini ifade etmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2014bp). Dışişleri Bakanlığı Türkiye'nin Somali'ye 2014'te Somali Cumhurbaşkanı'nın talebi doğrultusunda, Somali Federal Hükümeti'nin acil bütçe ihtiyaçlarına katkıda bulunmak üzere 2013 yılının Haziran-Aralık döneminde aylık nakit bütçe desteği sağladığı açıklamasında bulunmuştur. Türkiye Ağustos 2011 tarihinde Sahraaltı Afrika ülkelerine 500 milyon Türk lirası yardımda bulunmuştur. Türkiye'nin Somali'ye yeniden inşa ettiği, tüm teçhizatı sağlanan ve beş yıllığına işletmesi üstlenilen Mogadişu'daki 200 yataklı Diğfer Hastanesi Afrika'nın sayılı hastanelerinden biri hâline gelmiştir. TİKA, Somali'nin her bölgesinde eğitim, sağlık, tarım ve su ihtiyacı alanlarında projeler geliştirmiştir. Türk Kızılay'ı, Mogadişu'da yaklaşık 20.000 yerlerinden edilmiş Somalilinin barındığı kampın işletmesini yürütmüş, yetimhane ve hastanelerde kalan 15.000 Somalili için günlük sıcak yemek çıkarmıştır. Türkiye STK'ları ise başta sağlık ve eğitim alanlarında kalkınma projeleri yürütmüştür (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2014bq).

Batı Afrika'da Nisan 2015 yılında Ebola virüsü ortaya çıkmıştır. Türkiye, Batı Afrika'daki dost ülkeler olarak nitelediği Gine, Sierra Leone ve Liberya'ya tıbbi malzeme desteği sağlamıştır. Salgınla mücadele kapsamında ihtiyaç duyulan tıbbi malzemenin güncel listeleri üzerinde AFAD ve Sağlık Bakanlığı tarafından yapılan titiz çalışma sonucunda, adı geçen üç ülke için toplam 2,5 milyon TL değerindeki tıbbi malzemenin ilk sevkiyatı Ocak 2015 tarihinde Gine'nin başkenti Konakri'ye gerçekleştirilecek şekilde Türkiye tarafından temin edilmiştir. Sahraaltı Afrika'daki bu salgınla mücadele kapsamında Dışişleri Bakanlığında yer alan belgelerde BM, DSÖ, AfB olmak üzere çok taraflı platformlarda ve ikili düzeyde gerçekleştiği yer almıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2015ag).

SONUÇ

Bu çalışmada, Dışişleri Bakanlığının 2002 yılından 2015 yılına kadarki süreçte yaptığı Dışişleri Bakanlığının resmî internet sitesinde yayımlanan Sahraaltı Afrika ülkelerine yönelik güncel gelişmeler, açıklamalar, basın bilgi notları ve basın toplantılarındaki metinler incelenerek ilgili metinlerdeki değişim ve devamlılık unsurları analiz edilmiştir. Bu çerçevede Dışişleri Bakanlığı sitesinde yer alan 5.204 açıklama taranmış ve çalışmaya katkı sunacak 249 açıklama, belgeler filtrelenerek dâhil edilmiştir. İlgili inceleme sonucunda, tezin temel bir bulgusu olarak yapılan tüm açıklamaların dört başlık altında sınıflandırılabilceği görülmüştür. Bu başlıklar “Siyasi ve Diplomatik İlişkilere Yönelik Açıklamalar”, “Ekonomik, Ticari ve Diğer Sektörlerde İş Birliğine Yönelik Açıklamalar”, “Afrika’da Gelişmelere Yönelik Yapılan Açıklamalar” ve “Türkiye’nin Yapmış olduğu İnsani Yardımlara Yönelik açıklamalar” şeklinde adlandırılmıştır. Bu kapsamda düşünüldüğünde Türk dış politikası söylemlerinde Sahraaltı Afrika ülkelerine yönelik 2002-2015 yılları arasında temsilciliklerin ve diplomatik ziyaretlerin sayısının artırılarak siyasi ve diplomatik ilişkilerin geliştirilmesinin, ekonomik ilişkilerin ve bilgi paylaşımı süreçlerinin ivmelendirilmesi ile Afrika’da meydana gelen doğal afet, darbe girişimi, çatışmalar, seçimler, insan hakları ihlalleri ve terör olayları gibi istikrarsızlık getirebilecek hususlara hassasiyet gösterilmesinin ve Sahraaltı Afrika ülkelerine özellikle uluslararası örgüt koordinasyonları vasıtasıyla insani yardım sağlanmasının ön plana çıktığı görülmüştür. Bu söylemler çerçevesinde, gelişen dış politikada uluslararası örgütler nezdinde yapılan girişimler ve Türk bürokrasisi içerisinde TİKA, Türk Kızılay’ı, THY gibi kurumların yatırımlarıyla etki gücünün arttırılmaya çalışıldığı gözlemlenmiştir.

2002-2015 yılları arasında Sahraaltı Afrika ülkelerine yönelik geliştirilen Türk dış politikası söyleminde bazı Sahraaltı Afrika ülkelerinin ön plana çıkarken bazılarının ise bahsinin geçmediği görülmüştür. Tüm bu yıllara bakıldığında Sudan, Somali ve Nijerya’da yaşanan çatışmalar ve insani krizler nedeniyle bu ülkelerin ön planda olduğu tespit edilmiştir. Diğer yandan Botswana, Esvatini Krallığı, Kabo Verde.

Tome ve Principe, Togo gibi Sahraaltı Afrika ülkelerine yönelik açıklamalara rastlanmamıştır. Genel olarak bahsedilen dört ana başlık altındaki açıklamalarda öne çıkan ülkeler aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Tablo 3. 1 T.C. Dışişleri Bakanlığı Sitesindeki 2002-2015 Yılları Arasında Sahraaltı Afrika Ülkelerine Yönelik Yapılan Açıklamalarda Konuya Göre Sınıflandırılmış Öne Çıkan Ülkelerin Listesi

	Siyasi ve Diplomatik İlişkilere Yönelik Açıklamalar	Ekonomik, Ticari ve Diğer Sektörlerde İş Birliğine Yönelik Açıklamalar	Sahraaltı Afrika Ülkelerine Yönelik Yapılan Açıklamalar	Yapılan İnsani Yardımlara Yönelik Açıklamalar
2002	Sudan	-	-	-
2003	Kongo	-	-	-
2004	Sudan, Nijerya, Mali, Senegal	-	Sudan	Sudan
2005	Sudan, Kongo, Nijerya	Sudan	Sudan	Zimbabve, Malavi, Mozambik, Zambiya, Mali, Moritanya, Gine, Burkina Faso
2006	Etiyopya, Sudan, Senegal	Senegal	Sudan, Kongo	Sudan, Etiyopya, Kenya, Cibuti, Gine Bissau, Somali, Tanzanya
2007	Sudan	-	Sudan, Moritanya	Çad Cumhuriyeti, Sudan, Kenya Benin, Uganda, Orta Afrika Cumhuriyeti Ruanda, Gine Bissau Madagaskar, Mozambik
2008	Sudan, Senegal, Burkina Faso	Senegal	Kenya, Çad Cumhuriyeti, Moritanya, Sudan, Liberya	Sudan, Etiyopya, Senegal

2009	Sudan, Somali	Nijerya	Somali	-
2010	Tanzanya, Moritanya Senegal, Sudan, Somali	Senegal	Nijerya, Somali, Sudan, Gine	-
2011	Sudan, Güney Sudan, Somali	Somali	Somali, Nijerya, Sudan, Güney Sudan, Fildişi Sahili, Güney Afrika Cumhuriyeti	Senegal, Somali Nijer, Çad Cumhuriyeti
2012	Mali, Kamerun, Kenya, Sudan, Güney Sudan	Sahraaltı Afrika'ya yönelik (genel)	Etiyopya, Sudan, Somali, Mali, Güney Sudan, Gine Bissau, Senegal	
2013	Somali, Sudan, Güney Sudan, Mali	Kamerun, Benin, Somali	Somali, Nijerya Nijer, Güney Sudan, Sudan, Gine, Mali, Orta Afrika Cumhuriyeti, Kenya, Kongo Demokratik Cumhuriyeti	Somali
2014	Sudan, Mali, Orta Afrika Cumhuriyeti, Nijerya, Somali, Kenya, Fildişi Sahili, Liberya, Tanzanya, Sudan, Zambiya, Nijer, Senegal	Orta Afrika Cumhuriyeti, Liberya, Tanzanya, Zambiya	Somali, Nijerya, Kenya, Mali, Burkina Faso, Orta Afrika Cumhuriyeti, Cibuti, Güney Sudan, Gine Bissau, Komorlar Birliği	Somali, Tanzanya
2015	Somali, Sudan, Orta Afrika Cumhuriyeti, Çad Cumhuriyeti,	Gine	Çad Cumhuriyeti, Somali, Nijerya, Orta Afrika Cumhuriyeti,	Sierra Leone, Liberya, Gine

	Mali, Nijerya, Moritanya		Kamerun, Kenya, Mali, Nijerya, Güney Sudan, Burkina Faso	
--	--------------------------------	--	---	--

Kaynak: [Bu tablo mfa.gov.tr/aciklamalar-genel.tr.mfa](http://mfa.gov.tr/aciklamalar-genel.tr.mfa) bağlantı adresinde bulunan metinlerden derlenmiştir.

2002-2015 yılları arasında en çok Sudan, Güney Sudan, Somali ve Nijerya'nın isminin Dışişleri Bakanlığı sitesinin açıklamalar, güncel gelişmeler, basın bilgi notları ve basın toplantıları başlıkları altında yer aldığı görülmüştür. Bu ülkelerden Sudan ve Somali ile Türkiye ilişkileri 2002-2011 arasında ülke içi karışıklıklar çerçevesinde ele alınırken 2011 sonrası Sudan-Güney Sudan ve Somali-Somaliland sorunlarının çözümleri şeklinde gündemin değiştiği bulgusuna rastlanmıştır. Bu iç sorunlara ek olarak Sudan ve Somali'de 2007'den sonra meydana gelen terör ve şiddet olayları da artmış, bu sorunları kınayıcı ve Sudan ile Somali'yi destekleyici mesajlar içeren söylemler de diğer ön plana çıkan noktayı oluşturmuştur. Nijerya ile ilişkiler 2002'den sonra G-8 çerçevesinde ilerlemiş, 2007 sonrası ise terör ve şiddet olaylarının kınanması ile yardımlar üzerine ilişkilerin daha fazla gündeme geldiği bulgusuna rastlanmıştır. Sudan, Güney Sudan, Somali ve Nijerya'ya ayrıca insani yardım çerçevesinde gerek uluslararası örgütler gerek STK'lar gerekse bireysel olarak yardımlar yapıldığını içeren açıklamalar dikkat çekici bir diğer unsur olmuştur.

2002 yılından 2015 yılına kadar toplamda 5.204 belge içerisinde yapılan filtreleme sonrasında, Sahraaltı Afrika ülkelerinin iç gelişmelerine yönelik duyarlılığının arttığı ve buna bağlı olarak Türk dış politikası söylemlerinde ilgilenilen ülke sayısının da artış gösterdiğini söylemek mümkündür. Dışişleri Bakanlığı Afrika politikasını geliştirirken özellikle uluslararası örgütlerle iş birliği içerisinde bir dış politika geliştirdiğinin altını çizmiştir. Söz konusu başlıca uluslararası örgütler AfB, İİT, BM ve BM çerçevesinde aktif olan alt kuruluşlardır. 2005'te AfB'ye gözlemci ülke olunması ve akabinde 2008'de AfB'ye stratejik ortak olunması ile ilişkiler ilerlemiş, AfB çerçevesinde yapılan iş birliği forumları ile ilişkilerin pekiştiği vurgulanmıştır. Aynı şekilde 2009 ve 2010 yıllarında Türkiye, BMGK geçici üyeliği ve başkanlığı döneminde Afrika ülkelerinin sorunlarını kuruluş içinde ön plana çıkaran ülke olmuştur. Ayrıca yine BM kapsamında UNDP, WFP, BM çocuklara yardım fonu, BM askerî hareketleri kanalıyla Türkiye aktif şekilde Afrika içerisindeki politikalarını sürdürmüştür.

İncelenen metinlerde Sahraaltı Afrika ülkeleri ve Türkiye arasındaki ilişkilerin sadece uluslararası örgütler üzerinden yürütülmediği aynı zamanda TİKA, AFAD, Türk Kızılay'ı, THY kanalı ile sürdürülebilir bağlantılar kurulduğu Dışişleri Bakanlığı metinlerinde yer almıştır. Bu kapsamda THY'nin 2002 yılı sonrasında Sahraaltı Afrika ülkelerindeki uçuş noktalarının sayısını artırdığı, TİKA'nın 2005 yılı itibarıyla Afrika'ya ilk ofisini açarak daha sonra temsilcilik sayısını yükselttiği ve faaliyet alanını geliştirdiği, AFAD ve Türk Kızılay'ının ise bölgedeki doğal afet ve benzeri sorunların çözümü için aktif rol üstlendiği açıklamalarda yer almıştır.

2002-2015 yılları arasındaki siyasi ve diplomatik söylemler göz önüne alındığında 2002-2005 yılları arasında Sudan ve Kongo ile diplomatik ilişkilerin ön plana çıktığı ve İslam Ülkeleri Konferansı vasıtasıyla ilişkilerin sınırlı bir şekilde cereyan ettiği not edilmiştir. 2005-2008 arası süreçte Dışişleri Bakanlığı, Sudan ile ilişkilere yoğunluk kazandırmış gözükmekte olup Kongo, Etiyopya, Senegal, Burkina Faso ile ikili ilişkileri tesis etmiş, Senegal ile yıl bazında ilişkilerinde süreklilik sağlamış gözükmektedir. 2003 yılında görüşülen Kongo ile tekrar bir araya gelinerek diplomatik boyuttaki ilişkiler sürekli tutulmaya çalışılmıştır. Ancak Kongo ile özel olarak karşılıklı diplomatik görüşmeler 2005 yılından sonra durağanlaşmış ve açıklamalar içinde yer almamıştır. Sudan, Senegal ve Etiyopya ile ilişkiler 2011'e kadar devam etmiş, diplomatik ve siyasi gündemde diğer Sahraaltı Afrika ülkelerinden nispeten daha aktif ilişki kurulan ülke Sudan olmuştur. 2006 yılında Türkiye'ye ziyarette bulunan Etiyopya 2009'da da Dışişleri Bakanlığını ziyaret etmiş, Senegal ile 2006'da yapılan diplomatik görüşmelerin sonucunda planlanan anlaşmalar 2008 ve 2010'da yapılmıştır. 2009'a kadar Dışişleri Bakanlığının açıklamaları içerisinde diplomatik ve siyasi söylemler ışığında basın bilgi notlarında, basın toplantılarında ve güncel gelişmelerde en çok gündeme gelen Sahraaltı Afrika ülkesi Sudan iken bu tarihten sonra Somali de eklenmiş ve Sudan ile Somali'nin adı 2015'e kadar kaynaklar içerisinde yer almıştır. Aynı şekilde 2012 yılında bu sıralamaya Mali de eklenmiştir. 2015'e kadar Sudan, Somali ve Mali tekrar eden şekilde Dışişleri Bakanlığının gündeminde yer almıştır. 2011'de Sudan'dan ayrılmasıyla birlikte Güney Sudan ile ilişkilerin diğer Sahraaltı Afrika ülkelerine kıyasla daha aktif olduğuna dair açıklamalara rastlanmıştır. 2015'e kadar süreklilik sağlamayan fakat Dışişleri Bakanlığı sitesinde diplomatik ve siyasi söylemler çerçevesinde adı geçen Sahraaltı Afrika ülkeleri ise Burkina Faso, Kamerun, Kenya, Fildişi Sahili, Nijer, Nijerya,

Liberya, Tanzanya, Zambiya, Çad Cumhuriyeti, Moritanya ve Etiyopya olmuştur. Ayrıca Kamerun 2012’de Türkiye’ye dışişleri bakanlığı düzeyinde ve 2013’te cumhurbaşkanlığı düzeyinde ilk ziyaretlerini gerçekleştirmiştir. 2014’te ise Kenya ve Nijer tarafından cumhurbaşkanlığı düzeyinde Türkiye’ye ziyaretler gerçekleştirilmiştir. Ayrıca 2014’te Türkiye’ye Fildişi Sahili, Liberya, Zambiya, Tanzanya tarafından da dışişleri bakanlığı düzeyinde ziyaretler gerçekleştirilmiştir.

Türkiye’nin 2002 yılı öncesine kadar Fas, Cezayir, Tunus, Libya, Mısır, Sudan, Etiyopya, Senegal, Nijerya, Kongo Demokratik Cumhuriyeti, Güney Afrika Cumhuriyeti ve Kenya olmak üzere 12 Afrika büyükelçiliği bulunurken 2009 yılında Tanzanya ve Fildişi Sahili; 2010 yılında Kamerun, Mali, Gana, Uganda, Angola ve Madagaskar; 2011 yılında Zambiya, Zimbabve, Moritanya, Mozambik, Somali, Gambiya ve Güney Sudan; 2012 yılında Nijer, Namibya, Burkina Faso ve Gabon; 2013 yılında Çad Cumhuriyeti, Gine, Eritre ve Cibuti; 2014’te Çad Cumhuriyeti ve Mali; 2015’te ise Gabon’un eklenmesiyle birlikte Afrika’daki Türk büyükelçiliklerinin sayısı 2015 yılına kadar 38’e yükselmiştir. Türkiye’ye açılan büyükelçilikler ise 2009’da Fildişi Sahili; 2010’da Angola, Kamerun, Madagaskar, Mali, Uganda; 2011’de Gambiya, Güney Sudan, Moritanya, Mozambik, Zambiya, Zimbabve; 2012’de Burkina Faso, Gabon, Namibya, Nijer; 2013 yılında Eritre, Gine; 2014’te Benin, Botswana, Kongo Cumhuriyeti ve Ruanda olmuştur.

Siyasi ve diplomatik ilişkilere genel olarak bakıldığında her sene bire bir ilişkilerin aynı devam etmediği ve bu konularda bir süreklilik unsurunun olmadığı söylenebilir. Örneğin, 2007 ve 2011 yıllarında Sahraaltı Afrika ülkeleri ile Türkiye arasında ikili ilişkilere dair ön plana çıkan açıklamalara rastlanmamış, bu noktada ikili ilişkilerde süreklilik unsurundan bahsetmek her ülke için aynı seviyede mümkün olmamıştır. Ancak 2002-2015 yılları arasında genel itibarıyla Dışişleri Bakanlığının Sahraaltı Afrika ülkeleri ile ilişkileri artmış, ikili ilişkilerin gelişimi yönünde bir eğilim olduğu yalnız bunların belirgin bir eğimle artarak devam ettiği yönünde bir genellemeye varılamayacağı görülmüştür.

Ekonomik, ticari ve diğer sektörlerdeki iş birlikleri çerçevesinde ön plana çıkan Sahraaltı Afrika ülkesi 2006-2010 yılları arasında Senegal olmuştur. Senegal dışında 2009 sonrasında Dışişleri Bakanlığı Somali politikası ile dünyanın ilgisini çekmiş ve aynı zamanda ekonomik, ticari ve diğer sektörlerde bu ülke ile ilişkilerini

geliştirmiştir. Dışişleri Bakanlığı belirli süreçte Senegal’de ve genel olarak Somali’de bu başlık altında süreklilik sağlamaya çalışmış fakat bu durum sürdürülebilir nitelikte olmamıştır. Ayrıca Liberya, Tanzanya, Zambiya, Gine, Orta Afrika Cumhuriyeti, Kamerun, Benin ile Türkiye’nin ekonomik, ticari ve diğer sektörlerde sürekli olarak metinlere yansıyan iş birliklerinin sağlanmadığı görülmüştür.

Genel olarak Sahraaltı Afrika ülkelerindeki gelişmelere yönelik yapılan açıklamalara bakıldığında Türkiye’nin özellikle Sahraaltı Afrika ülkelerinin demokratikleşmesi kapsamında bölge ülkelerde meydana gelen askerî darbeler ve geçiş süreçlerine destek olmaya çalışması ön plana çıkarılabilir. Buna örnek olarak Burkina Faso’da yapılan darbenin kınanması ve Gine’de, Fildişi Sahili’ndeki demokratik seçimlerin desteklenmesi verilebilir. Bu çerçevede Türkiye’nin Sahraaltı Afrika ülkelerine yönelik demokratikleşme üzerinden söylem geliştirdiğini ifade etmek mümkün olacaktır. Dışişleri Bakanlığının Sahraaltı Afrika ülkelerine yönelik yapılan açıklamalarında ön plana çıkan Sahraaltı Afrika ülkeleri Sudan, Somali, Mali ve Nijerya olmuştur. Sudan’ın iç sorunlarına yönelik açıklamalar 2004’ten sonra Dışişleri Bakanlığı sitesinde yer alırken 2009 itibarıyla Somali ve 2010 itibarıyla Nijerya’ya yönelik hem iç sorunları içeren açıklamalar hem bu ülkelerde meydana gelen terör faaliyetlerini kınama metinleri yer almıştır. Sudan, Somali, Mali ve Nijerya’ya kıyasla daha az adı geçen ülkeler Kenya, Çad Cumhuriyeti, Moritanya, Liberya, Burkina Faso, Liberya, Gine, Güney Afrika Cumhuriyeti, Fildişi Sahili, Güney Sudan, Orta Afrika Cumhuriyeti ve Kamerun olmuştur. Her ne kadar Sudan, Somali, Mali ve Nijerya ön plana çıksa da yıllara bakıldığında yoğunluk tam anlamıyla eşit görünmemektedir.

2002-2015 yılları arasında Türkiye’nin Sahraaltı Afrika ülkelerinde meydana gelen iç gelişmelere yönelik duyarlılığın ve ülke sayısının artıp çeşitlendiği bulgusuna rastlanmıştır. Bunun yanı sıra Sahraaltı Afrika ülkelerine yönelik farklı olaylarla ilgili açıklamaların gerçekleştiğini söylemek de mümkündür. Sahraaltı Afrika ülkelerine yönelik yapılan açıklamalar terör eylemleri ile sınırlı kalmamış, iç çatışmalar ve demokratikleşme çabaları ile doğal afetler gibi genişleyen meseleler hakkında da duyarlılığın arttığı fark edilmiştir.

Türkiye Somali’de haydutluk faaliyetlerine yönelik 2009’da AB’nin de içinde bulunduğu CTF-151 olarak isimlendirilen çok milletli Birleşik Görev Gücü’ne katılarak Aden Körfezi’ne gemi yollamış ve bu durumun Türkiye’ye uluslararası

alandaki önemli bir görev yüklediği görülmüştür. Bu görev ile Türkiye NATO dışında ilk defa denizlerde çok uluslu koalisyon gücü komutanlığını yürütmüştür. Bu açıklama ile Türkiye'nin Sahraaltı Afrika ülkeleri için sadece ekonomik, politik ve insani yardım ilişkilerini geliştirmediğini, aynı zamanda TSK kanalı ile Sahraaltı Afrika ülkelerinin güvenliğini korumak açısından somut adımlar attığını söylemek mümkün olacaktır.

Dışişleri Bakanlığının Sahraaltı Afrika'ya yardımlarını AfB, FAO, THK, BM, ECOWAS, İİT, DSÖ ve WFP kanalıyla yaptığı gözlemlenmiştir. Dışişleri Bakanlığı açıklamalarına bakılırsa Sahraaltı Afrika ülkelerine yapılan yardımlara yönelik açıklamalar incelendiğinde aynı ülkelerin düzenli bir şekilde öne çıktığından bahsetmek mümkün değildir. Bu noktada Türkiye'nin her sene aynı yoğunlukta yardım yaptığı bilgisi belgelere yansımamıştır. Türkiye'nin Sahraaltı Afrika ülkelerine doğrudan yaptığı yardımlar için TİKA, AFAD, Türk Kızılay'ı ve THK ön plana çıkmıştır. Dışişleri Bakanlığı Sahraaltı Afrika ülkelerine yönelik parasal yardımlarında 2004'ten itibaren dolar ve avro bazlı yardımlarda bulunurken 2013'te Türk lirası ile yardım ederek bu hususu değişime uğratmıştır. Ayrıca 2002, 2003, 2010 ve 2012 yıllarında yardımlara ilişkin açıklamalara rastlanmamış; dolayısıyla yardımlara ilişkin süreklilik unsuru tespit edilmemiştir. Dışişleri Bakanlığında yer alan açıklamalarda Sahraaltı Afrika ülkelerine bire bir yapılan yardımlarda 2004 yılı itibarıyla Sudan'a, 2009 yılı itibarıyla Somali'ye yapılan yardımlar ön planda tutulduğundan diğer Sahraaltı Afrika ülkelerine kıyasla isimlerinin daha çok geçtiği fakat yapılan yardımlarda bir sürekliliğin olmadığı söylenilebilir. Dışişleri Bakanlığının sitesinde yardım hususunda Sudan ve Somali'den daha az adı geçen Sahraaltı Afrika ülkeleri ise Zimbabve, Malavi, Mozambik, Zambiya, Mali, Moritanya, Madagaskar, Gine, Burkina Faso, Sierra Leone, Çad Cumhuriyeti, Sudan, Kenya, Benin ve Uganda olmuştur.

Genel bir argüman olarak Sahraaltı Afrika ve Türkiye arasındaki ilişkilerin Dışişleri Bakanlığı açıklamalarına yansımalarına bakıldığında siyasi ve diplomatik ilişkilerin, ekonomik ve diğer sektörlerdeki iş birliklerinin, Sahraaltı Afrika ülkelerindeki gelişmelere yönelik yapılan açıklamaların ve insani yardım hususundaki beyanların kurumsal olarak arttırılmaya çalışıldığı ancak yoğunluğun her yıl artan ve süreklilik arz eden bir düzlemde meydana gelmediği görülmüştür. İlgili hususlarda düzenli olarak bağların kurulmaya ve arttırılmaya çalışıldığı metinlere yansımıştır. Ancak

2002'den 2015 yılına kadar bahsi geçen ülkelerin sayısında ve ilgili mevzularında genel olarak bir yükseliş olsa da etkileşimlerin istikrarlı bir artışından ve yoğunluğundan bahsetmek mümkün değildir.

KAYNAKÇA

- Abdi, Z. (2017) Afrika'nın Kısa Tarihi. H. Çomak, C. Sancaktar ve H. Yıldırım Çınar (Ed.), Afrika Politikası 21. Yüzyılda Güvenlik, Refah ve Demokrasi Arayışı içinde (Beta Yayıncılık, İstanbul).
- Afacan, İ. (2012), *Türk Dış Politikası'nda Afrika Açılımı*. Ortadoğu Analiz, 4(46).
- Aybar, S. (2017) "Küresel Ekonomi Politik Perspektifinden Afrika'nın Yeniden Paylaşımı ve Türkiye" İ. Ermağan (Ed.), *Dünya Siyasetinde Afrika 4* (Nobel Yayıncılık).
- Aydın Düzgıt, S. (2019). Nitel Yaklaşım ile Görüşme, Gözlem ve Odak Grup Yöntemleri, İçerik Analizi. A. Çarkoğlu (Ed.), *Uluslararası İlişkilerde Araştırma Yöntemleri* içinde. Aandolu Üniversitesi Yayınları.
- Balcı, A. (2013), *Türkiye Dış Politikası: İlkeler, Aktörler, Uygulamalar*, (Etkileşim Yayınları, İstanbul)
- Baron Joseph Von Hammer Purgstall. (2020). *Büyük Osmanlı Tarihi (Cilt 1)* (Üçdal Neşriyat.).
- Bayram, M. (2014), *Türk Dış Politikasının Dönüşüm Sürecinde Afrika*, İ. Demir (Ed.), "Türkiye'nin Dış Politikası, Yeni Eğilimleri, Yeni Yönelimleri, Yeni Yaklaşımları içinde", (Dora Yayıncılık, Bursa)
- Bayram, M. (2016), "Sudan'ın Etnopolitik Sorunlarını Besleyen Faktörlerin Tarihsel Bir Analizi", *Tarihin Peşinde -Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6, 197–224.
- Bayram, M. (2019), "Sudan: Yerel ve Küresel Boyutları ile Darfur Sorunu", İ. Ermağan (Ed.), *Dünya Siyasetinde Afrika 1*, (Nobel Yayıncılık, İstanbul).
- Bayram, M. (2020), "Turkey and Africa in the Context of South-South Cooperation", *Curr Res Soc Sci*, 6(1), 39–51.
- Bayram, M. (2021), Afrika - Türkiye İşbirliği Üçüncü Bir Yol Mümkün Mü? SETA Analiz.
- Çavuşoğlu, M. (2016), "2017 Yılına Girerken Dış Politikamız", *Dışişleri Bakanlığı'nın 2017 Mali Yılı Bütçe Tasarısının TBMM Genel Kurulu'na Sunulması Vesilesiyle Hazırlanan Kitapçık*, www.mfa.gov.tr/site

_media/html/2017-yili-basinda-dis-politikamiz.pdf (7 Temmuz 2021).

Hazar, N. (2007), *Afrika Ülkeleri ve Türkiye Arasındaki Diplomatik İlişkiler*, Türk Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi (TASAM).

Hazar, N. (2016), *Türkiye Afrika İlişkileri: Türkiye'nin Dost Kıtaya Açılım Stratejisi*, (Akçağ Yayınları, Ankara).

Hazar, N. (2019), "Sömürgeciliğin Tasfiyesi Döneminde Kriz Durumları ve Türkiye'nin Rolü" A. N. Ünalnış ve C. Gülseler (Ed.), *Afrika'da Krizler, Kriz Yönetimi ve Türkiye içinde*, (Akçağ Yayınları, Ankara).

Hazar, N. (2020), *Dış Politika Anıları Güncemden Notlar 1967-2018*, (İmge Kitapevi, Ankara).

Kavas, A. (2005), "Afrika'da Sömürgeciliğin XIX. Yüzyılın İkinci Yarısına Kadar Kurulamamasında Osmanlı Devleti'nin Rolü", *Tasam Afrika Enstitüsü*, 1-7.

Kavas, A. (2007), "Tarihi Süreçte Sahra Altı Afrika: Osmanlı-Afrika İlişkileri ve Sömürgecilik", A. Kavas ve U. Tepebaş (Ed.), *II. Uluslararası Türk-Afrika Kongresi içinde* (Tasam Yayıncılık : İstanbul).

Kavas, A. (2019). *Geçmişten Günümüze Afrika*, (Akelmas Yayıncılık, İstanbul).

Kızılay Derneği (y.y.). *Yurtdışı Yardımları*. <https://www.kizilay.org.tr/Bagis/BagisKategoriSel/4/yurt-disi-yardimlari> (10 Mart 2021).

Oba, A. E. (2020), "Tarihsel Gelişim Işığında Türk Dış Politikası ve Afrika: Afrika'nın Türk Diplomasininin Etkinlik Alanı Haline Gelmesi", A. Şenel ve Ş. Çavuş (Ed.), *Uluslararası Afrika'da Türkler Sempozyumu: Bildiriler*, (Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara)

Oğurlu, E. (2018), "1998-2018 Arası Dönemde Türkiye'nin Afrika Deneyimi: Fikirden Eyleme Bir Dönüşüm", *Avrasya Entüdleri*, 54(2), 65-94.

Özdağ, A. (2018), "Osmanlı Arşiv Belgelerine Göre Afrika'da Türk- Fransız Mücadelesi: Canet Sorunu (1906-1912)", *Akademik Bakış*, 11(22), 237-260.

Özdağ, A. (2020), *Osmanlı İdaresinde Trablusgarp Vilayeti (1876 - 1911)*, (Türk Tarih Kurumu Yayınları: Ankara)

- Özdağ, A. (2021), "Sudan'da İngiliz Kolonyalizmine Geçiş: Condominium Antlaşması (1899)", *Karadeniz Araştırmaları*, 18(82), 853–861.
- Özkan, S. H. (2011), "XVIII. Yüzyılın Başlarında Kuzey Afrika", *Avrasya Etüdüleri*, 40(2), 287–300.
- Öztuna, Y. (1973), "Orta ve Doğu Afrika'da Türkler", *Hayat Tarih Mecmuası*.
- Samih, A. (1937), *Şimali Afrikada Türkler*, (Vakit Gazete - Matbaa - Kütüphane, İstanbul).
- Steffe, P. (2007, 30 Aralık), "BM Darfur Barış Misyonu göreve başlıyor", *Deutsche Welle (DW)*. <https://p.dw.com/p/CiAW> (22 Mart 2022)
- T.C. Dışişleri Bakanlığı. (2013l). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_-148_-24-mayis-2013_-afrika-birligi-orgutu_nun-kurulusunun-50_-yildonumu-hk.tr.mfa (1 Ekim 2021 tarihinde).
- T.C. Dışişleri Bakanlığı (2006e). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_75---17-mayis-2006_-kadinin-toplum-icin-deki-yerinin-kuvvetlendirilmesi-hakkinda-demokrasi-yardim-diyalogu-hukümetler-arasi-konferansi-hk_.tr.mfa (22 Mart 2021)
- T.C. Dışişleri Bakanlığı (2007f). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_12---20-ocak-2007_-turkiye_nin-afrika_ya-insani-yardimlari-hk_.tr.mfa (25 Mart 2021).
- T.C. Dışişleri Bakanlığı (2012e). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_-268_-22-kasim-2012_-guney-sudan-disisleri-ve-uluslararasi-isbirligi-bakani-nhial-deng-nhial_in-ulkemizi-ziyareti-hk_.tr.mfa (28 Kasım 2021).
- T.C. Dışişleri Bakanlığı (2014o). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_-141_-7-mayis-2014-tanzanya-disisleri-ve-uluslararasi-isbirligi-bakani-bernard-membe_nin-ulkemize-gerceklestirecegi-ziyaret-hk_.tr.mfa (17 Kasım 2021).
- T.C. Dışişleri Bakanlığı (2014s). *Güncel Gelişmeler*. https://www.mfa.gov.tr/18-kasim-2021-tarihinde-v.tr/zambi_ya_dan-turkiye_ye-disisleri-bakanlari-duzeyinde-ilk-ziyaret.tr.mfa (20 Kasım 2021).
- T.C. Dışişleri Bakanlığı (2014x). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_-107_-7-nisan-2014_-turkiye_nijerya-siyasi-istisareleri-hk.tr.mfa (13 Haziran 2021).

- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2014z). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_-7_-10-ocak-2014_-sayin-bakanimizin-ankara_da-yerlesik-afrika-ulkelerinin-buyukelcilerini-ve-bu-ulkelerin-tbmm-dostluk-grub.tr.mfa (15 Kasım 2021).
- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2015l). *Açıklamalar*. https://www.mfa.gov.tr/no_-177_-16-haziran-2015_-cad_da-meydana-gelen-teror-saldirisi-hk_.tr.mfa (21 Kasım 2021).
- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2002). *Açıklamalar*. https://www.mfa.gov.tr/no_73--21-haziran-2002_-29_islam-ulkeleri-disisleri-bakanlari-konferansi_na-iliskin-aciklama.tr.mfa (1 Ocak 2021).
- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2003a). *Açıklamala*. http://www.mfa.gov.tr/no_149--_3-eylul-2003_-kongo-cumhuriyeti-disisleri_-isbirligi-ve-frankofoni-bakani-rodolphe-adada_nin-ulkemizi-ziyareti-hk_.tr.mfa (15 Şubat 2021).
- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2003b). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_19---4-subat-2003.tr.mfa (6 Mart 2021).
- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2004). *Güncel gelişmeler*. http://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-davutoglu-bm-genel-sekreteri-vekili-jan-elisson_la-gorustu.tr.mfa (27 Eylül 2021).
- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2004a). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_106--_23-temmuz-2004_-sudan-cumhuriyeti-disisleri-bakani-dr_mustafa-osman-ismail_in_-ulkemizi-ziyareti-hk_-_.tr.mfa (8 Mart 2021).
- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2004c). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_126-1-ekim-2004_ab-iko-ortak-forumu_-hk.tr.mfa (8 Mart 2021).
- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2004d). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_144--_4-kasim-2004__islam-ozel-sektoru-gelistirme-kurumu-kurucu-anlasmasi-hk__.tr.mfa (10 Mart 2021)
- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2004e). *Basın Bilgi Notları*. http://www.mfa.gov.tr/bn_23--_22-haziran-2004_-disisleri-bakani-ve-basbakan-yardimcisi-sayin-abdullah-gul_un-31_-idbk-hazirlik-surecinde-yapilan-girisim-ve-faaliyetlere-iliskin-tesekkur-mesajlari-hk__.tr.mfa (10 Mart 2021)

- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2004f). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_119---14-eylul-2004_-sudan_in-darfur-bolgesinde-yasanan-insani-kriz-hk____.tr.mfa (8 Mart 2021).
- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2005a). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_177---21-kasim-2005_-afrika-birligi-komisyonu-baskani-alpha-oumar-konare_nin-ulkemizi-ziyareti-hk_.tr.mfa (15 Mart 2021).
- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2005b). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_53---2-nisan-2005_-sayin-bakanimizin-3-7-nisan-2005-tarihleri-arasinda-gerceklestirecekleri-iko-ve-bae-ziyaretleri-hk_.tr.mfa (11 Mart 2021).
- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2005d). *Basın Bilgi Notları*. http://www.mfa.gov.tr/bn_2_-_13-ocak-2005__disisleri-bakani-ve-basbakan-yardimcisi-sayin-abdullah-gul-tarafindan-sudan-disisleri-bakani-dr_-mustafa-osman-ismail_e-gonderilen-tebrik-mesaji-hk_.tr.mfa (20 Mart 2022).
- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2005e). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_50---28-mart-2005_-kongo-cumhuriyeti-disisleri-ve-frankofoni-devlet-bakani-rodolphe-adada_nin-ulkemize-ziyareti-hk_.tr.mfa (10 Mart 2021).
- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2005f). *Basın Bilgi Notları*. http://www.mfa.gov.tr/bn_11-24-haziran-2005-d-8-hk_.tr.mfa (16 Mart 2021).
- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2005g). *Basın Bilgi Notları*. http://www.mfa.gov.tr/bn_12--8-temmuz-2005_-oecd-mena-girisimi-ercevesinde-gerceklestirilecek-kadin-girisimciligi-calistayi-hk_.tr.mfa (16 Mart 2021).
- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2005i). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_124---3-agustos-2005_-afrika-ulkelerine-turkiye-tarafindan-yapilan-acil-gida-yardimi-hk_.tr.mfa (15 Mart 2022).
- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2005j). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_126---11-agustos-2005_-afrika-ulkelerinde-yasanmakta-olan-aclik-sorununa-turkiye_nin-yardimi-hk_.tr.mfa (15 Mart 2021).
- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2006a). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_73---12-mayis-2006__darfur-sorununun-cozumu-icin-imzalanan-baris-

anlasmasi_hk_.tr.mfa a(21 Mart 2021).

T.C. Dışışleri Bakanlığı (2006b). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_55---12-nisan-2006_-darfur_da-kurulmasi-kararlastirilan-turk-kizilayi_na-ait-sahra-hastanesi-hk_.tr.mfa (20 Kasım 2021).

T.C. Dışışleri Bakanlığı (2006c). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_107---7-temmuz-2006_-turkiye-etyopya-siyasi-istisareleri-hk_.tr.mfa (22 Mart 2022).

T.C. Dışışleri Bakanlığı (2006d). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_191---16-aralik-2006_-senegal-devlet-ve-disisleri-bakani_nin-ulkemizi-ziyareti-hk_.tr.mfa (23 Mart 2021).

T.C. Dışışleri Bakanlığı (2006f). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_118---3-agustos-2006_-kongo-demokratik-cumhuriyeti_nde-gerceklestirilen-secimler-hk_.tr.mfa (22 Mart 2022).

T.C. Dışışleri Bakanlığı (2007). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_102---6-temmuz-2007_-en-az-gelismis-ulkeler_-_ldc_-bakanlar-konferansi-hk_.tr.mfa (25 Mart 2022).

T.C. Dışışleri Bakanlığı (2007b). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_64--_5-nisan-2007_-moritanya_da-yapilan-secimler-hk_.tr.mfa (25 Mart 2021).

T.C. Dışışleri Bakanlığı (2007c). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_139--_2-ekim-2007_-darfur_daki-saldirilar-hk_.tr.mfa (25 Mart 2021).

T.C. Dışışleri Bakanlığı (2007e). *Açıklamalar*. https://test.mfa.gov.tr/no_30---15-subat-2007_-turkiye_nin-insani-yardim-faaliyetleri-hk_.tr.mfa (25 Mart 2021).

T.C. Dışışleri Bakanlığı (2007g). *Basın Bilgi Notları*. http://www.mfa.gov.tr/bn-14--_5-temmuz-2007_-turkiye_nin-afrika_daki-fahri-baskonsoloslari_nin-ulkemizi-ziyareti-hk_.tr.mfa (26 Mayıs 2021).

T.C. Dışışleri Bakanlığı (2008a). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_-113---26-haziran-2008_-sayin-bakanimizin-afrika-birligi-13_-bakanlar-konseyi-toplantisi_na-katilimi-hk_.tr.mfa (28 Mart 2021).

T.C. Dışışleri Bakanlığı (2008b). *Açıklamalar*. 28 Mart 2021 tarihinde http://www.mfa.gov.tr/sc_33---22-aralik_-diisleri-bakanligi-sozcusu_nun-bm-

- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2009c). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_20---6-subat-2009_-etyopya-disisleri-bakani-seyoum-mesfin_in-ulkemize-gerceklestirecegi-calisma-ziyareti-hk_.tr.mfa (9 Nisan 2021).
- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2009d). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_-201_-30-ekim-2009_-d-8-disisleri-bakanlari-konseyi-12_-toplantisi-hk_.tr.mfa (9 Mart 2021).
- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2009e). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_11---22-ocak-2009_-afrika-buyukelcileriyle-yapilan-toplanti-hk_.tr.mfa (9 Nisan 2021).
- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2009f). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_-226_-03-aralik-2009_-somali_nin-baskenti-mogadisu_da-meydana-gelen-saldiri-hk_.tr.mfa (9 Nisan 2021).
- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2010a). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_-107_-20-mayis-2010_-istanbul-somali-konferansi-hk_.tr.mfa (20 Nisan 2021).
- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2010c). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_-199_-2-eylul-2010_-ctf-151_in-komutasinin-ulkemiz-tarafindan-ikinci-kez-devralinmasi-hk_.tr.mfa (20 Nisan 2021).
- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2010d). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_-232_-12-ekim-2010.tr.mfa adresinden erişildi (20 Nisan 2021).
- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2010e). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_-224_-8-ekim-2010_-sudan-disisleri-bakani_nin-ulkemizi-ziyareti-hk_.tr.mfa (20 Nisan 2021).
- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2010g). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_-53_-6-mart-2010_-moritanya-islam-cumhuriyeti-disisleri-ve-isbirligi-bakani_nin-ulkemizi-ziyareti-hk_.tr.mfa (19 Nisan 2021).
- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2010h). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_-127_-10-haziran-2010_-senegal-devlet-ve-disisleri-bakani-madicke-niang_in-ulkemizi-ziyareti-hk_.tr.mfa (20 Nisan 2021).
- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2010i). *Basın Toplantıları*. http://www.mfa.gov.tr/sozcu-unal_in-olagan-basin-toplantisi_-3-eylul-2010_-ankara.tr.mfa (30 Mayıs 2021).

- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2010j). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_-221_-6-ekim-2010_-bmgk-donem-baskanligimiz-hk_.tr.mfa (20 Nisan 2021).
- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2010k). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_-19_-22-ocak-2010_-gine_de-siyasi-sorunun-cozumunde-saglanan-gelismeler-hk_.tr.mfa (19 Nisan 2021).
- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2010l). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_41_-25-subat-2010_-sudan-hukumeti-ile-jem-isyanci-grubu-arasinda-imzalanancerceve-ateskes-anlasmasi-hk_.tr.mfa (19 Nisan 2021).
- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2010m). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_-284_-16-aralik-2010_-fildisi-sahili_nde-ic-siyasi-durum-hk_.tr.mfa adresinden erişildi.
- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2010n). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_-59_-12-mart-2010.tr.mfa (20 Nisan 2021).
- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2010o). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_-223_-7-ekim-2010_-nijerya_da-meydana-gelen-terror-saldirilari-hk_.tr.mfa (20 Nisan 2021).
- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2010p). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/aciklama-no_-194_-somalini_nin-baskenti-mogadisu_da-gerceklesen-saldiri-hk_.tr.mfa (20 Nisan 2021).
- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2011c). *Basın Bilgi Notları*. http://www.mfa.gov.tr/1-terorizmle-mucadele-kuresel-forumu_-tmkf_-bilgi-notu.tr.mfa (16 Haziran 2021).
- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2011d). *Güncel Gelişmeler*. http://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-sayin-ahmet-davutoglu_nun-3_-buyukelciler-konferansi_nin-acilisinda-yaptigi-konusma_-03-ocak-2011.tr.mfa (15 Haziran 2021).
- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2011e). *Güncel Gelişmeler*. tarihinde <http://www.mfa.gov.tr/buyukelciler-konferansi-kabul-edilen-sonuc-bildirgesi-ile-sona-erdi.tr.mfa> (7 Haziran 2021).
- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2011f). *Güncel Gelişmeler*. http://www.mfa.gov.tr/dorduncu-buyukelciler-konferansi_acilis-konusmalari.tr.mfa (18 Haziran 2021).

2021)

- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2011h). *Basın Toplantıları*. http://www.mfa.gov.tr/sozcu-unal_in-olagan-basin-toplantisi_-6-mayis-2011.tr.mfa (5 Haziran 2021).
- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2011j). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_-184_-9-agustos-2011.tr.mfa (3 Haziran 2022).
- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2011k). *Güncel Gelişmeler*. http://www.mfa.gov.tr/somali-hakkinda-islam-isbirligi-teskilati-_iit_-icra-komitesi-acil-toplantisi-nihai-bildirisi_-istanbul_-17_08_2011.tr.mfa (15 Haziran 2021)
- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2011l). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_191_-26-agustos-2011_-nijerya_da-meydana-gelen-teror-saldirisi-hk_.tr.mfa adresinden erişildi (3 Haziran 2021)
- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2011m). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_312_-25-aralik-2011_-nijerya-daki-saldirilar-hk_.tr.mfa (4 Haziran 2021).
- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2011n). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_223_-4-ekim-2011_-somali_de-gerceklestirilen-saldiri-hk_.tr.mfa (4 Haziran 2021).
- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2011p). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_-44_-09-subat-2011_-sudan_daki-referandum-sureci-hk_.tr.mfa (2 Kasım 2021).
- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2012a). *Güncel Gelişmeler*. <http://www.mfa.gov.tr/2-istanbul-somali-konferansi.tr.mfa> (8 Temmuz 2021).
- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2012b). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/bn_10---20-agustos-2008_-afrika_ya-yapilan-insani-yardim-hk_.tr.mfa (21 Mayıs 2021).
- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2012c). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_-88_22-mart-2012_-mali_de-ordunun-yonetime-el-koymasi-hk_.tr.mfa (2 Temmuz 2021).
- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2012d). *Güncel Gelişmeler*. <http://www.mfa.gov.tr/islam-isbirligi-teskilati-39-bakanlar-konseyi-toplantisi-cibutide-duzenlendi.tr.mfa> (9 Temmuz 2021).
- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2012f). *Açıklamalar*. [139](http://www.mfa.gov.tr/no_226_-28-</p></div><div data-bbox=)

eylul-2012_-sudan-ile-guney-sudan-arasinda-imzalanan-anlasmalar-hk_.tr.mfa (11 Eylül 2021).

T.C. Dışışleri Bakanlığı (2012g). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_-44_-15-subat-2012_-kenya-disisleri-bakani-moses-wetangula_nin-ulkemizi-ziyareti-hk_.tr.mfa (2 Temmuz 2021).

T.C. Dışışleri Bakanlığı (2012h). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_114_-22-nisan-2012_-_kamerun-disisleri-bakani-pierre-moukoko-mbonjo_nun-ulkemizi-ziyareti-hk_.tr.mfa (2 Eylül 2021)

T.C. Dışışleri Bakanlığı (2012i). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_79_-15-mart-2012-etiyopya_nin-gambella-bolgesinde-gerceklesen-saldiri-hk_.tr.mfa (1 Temmuz 2021).

T.C. Dışışleri Bakanlığı (2012j). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_-245_-26-ekim-2012_-sudan_daki-fabrikaya-saldiri-hk_.tr.mfa (7 Eylül 2021).

T.C. Dışışleri Bakanlığı (2012k). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_-224_-26-eylul-2012_-somalide-son-gunlerde-meydana-gelen-teror-gelismeleri-hk_.tr.mfa (2 Temmuz 2021).

T.C. Dışışleri Bakanlığı (2012l). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_-213_-11-eylul-2012_-somalideki-cumhurbaskanligi-secimleri-hk_.tr.mfa (2 Temmuz 2021).

T.C. Dışışleri Bakanlığı (2012m). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_-213_-11-eylul-2012_-somalideki-cumhurbaskanligi-secimleri-hk_.tr.mfa (3 Temmuz 2021)

T.C. Dışışleri Bakanlığı (2012o). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_-89_-28-mart-2012_-senegal_de-gerceklestirilen-cumhurbaskanligi-secimleri-hk_.tr.mfa (2 Eylül 2021).

T.C. Dışışleri Bakanlığı (2012p). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_-268_-22-kasim-2012_-guney-sudan-disisleri-ve-uluslararasi-isbirligi-bakani-nhial-deng-nhial_in-ulkemizi-ziyareti-hk_.tr.mfa (2 Temmuz 2021).

T.C. Dışışleri Bakanlığı (2012q). *Ortak Basın Toplantıları*. <https://www.mfa.gov.tr/>

disisleri-bakani-sayin-ahmet-davutoglu_nun-sudan-disisleri-bakani-ali-karti-ile-ortak-basin-toplantisi_-28-aralik-2012_-ankara.tr.mfa (8 Eylül 2021).

T.C. Dışışleri Bakanlığı (2013a). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_-28_-1-subat-2013_-mali_de-yol-haritasinin-kabulu-hk_.tr.mfa (29 Eylül 2021).

T.C. Dışışleri Bakanlığı (2013aa). *Güncel Gelişmeler*. <http://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakanligi-mustesari-buyukelci-sinirlioglu-sudanli-mevkidasiyla-biraraya-geldi.tr.mfa> (19 Eylül 2021).

T.C. Dışışleri Bakanlığı (2013ab). *Güncel Gelişmeler*. <http://www.mfa.gov.tr/kamerun-cumhurbaskani-biya-ulkemizi-ziyaret-ediyor.tr.mfa> (21 Eylül 2021).

T.C. Dışışleri Bakanlığı (2013ac). *Güncel Gelişmeler*. <http://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-davutoglu-gine-uluslararasi-ismirligi-ve-kalkinma-bakani-sana-ile-gorustu.tr.mfa> (21 Eylül 2021).

T.C. Dışışleri Bakanlığı (2013ad). *Güncel Gelişmeler*. http://www.mfa.gov.tr/benin-cumhurbaskani-yayi-turkiye_de.tr.mfa adresinden erişildi (26 Eylül 2021).

T.C. Dışışleri Bakanlığı (2013ae). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_-325_-6-aralik-2013_-guney-afrika-cumhuriyeti-kurucu-devlet-bakani-nelson-mandela_nin-vefati-hk.tr.mfa (1 Ekim 2021).

T.C. Dışışleri Bakanlığı (2013af). *Güncel Gelişmeler*. <http://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-davutoglu-nelson-mandela-icin-acilan-taziye-defterini-imzaladi.tr.mfa> (26 Eylül 2021).

T.C. Dışışleri Bakanlığı (2013ag). *Güncel Gelişmeler*. http://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-davutoglu-iiit-bakanlar-duzeyinde-mali-temas-grubu-toplantisi_na-katildi.tr.mfa (22 Eylül 2021).

T.C. Dışışleri Bakanlığı (2013ah). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_-249_-23-eylul-2013_-nairobi_de-meydana-gelen-terror-saldirisi-hk_.tr.mfa (2 Ekim 2021).

T.C. Dışışleri Bakanlığı (2013ai). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_-66_-12-mart-2013_-kenya_da-yapilan-secimler-hk_.tr.mfa (29 Eylül 2021).

T.C. Dışışleri Bakanlığı (2013aj). *Açıklamalar*. [141](http://www.mfa.gov.tr/no_-72_-18-</p></div><div data-bbox=)

- mart-2013_-mogadisu_da-meydana-gelen-saldirilar-hk_.tr.mfa (29 Eylül 2021).
- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2013ak). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_-107_-mogadisu_da-meydana-gelen-bombali-saldiri-hk_.tr.mfa (30 Eylül 2021).
- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2013al). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_-127_-6-mayis-2013_-mogadisu_da-meydana-gelen-bombali-saldiri-hk_.tr.mfa (1 Ekim 2021).
- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2013am). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_-177_-19-haziran-2013_-somalide-meydana-gelen-saldirilar-hk_.tr.mfa (1 Ekim 2021).
- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2013an). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_212_-27-temmuz-2013_-mogadisu-buyukelciligimize-duzenlenen-saldiri-hk_.tr.mfa (1 Ekim 2021).
- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2013ao). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_-242_-9-eylul-2013_-somalinin-baskenti-mogadisu_da-meydana-gelen-teror-saldirisi-hk_.tr.mfa (2 Ekim 2021).
- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2013ap). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_-279_-20-ekim-2013_-somalinin-beledweyn-sehrinde-meydana-gelen-intihar-saldirisi-hk_.tr.mfa adresinden erişildi (2 Ekim 2021).
- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2013aq). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_-295_-11-kasim-2013_-mogadisu_da-8-kasim-tarihinde-meydana-gelen-saldiri-hk.tr.mfa (2 Ekim 2021).
- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2013ar). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_-326_-6-aralik-2013_-somalide-gerceklestirilen-saldiri-hk_.tr.mfa (1 Ekim 2021).
- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2013as). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_-337_-18-aralik-2013_-mogadisu_da-18-aralik-2013-tarihinde-meydana-gelen-saldiri-hk.tr.mfa (2 Ekim 2021).
- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2013at). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_-82_-23-mart-2013_-nijerya_da-gerceklestirilen-saldirilar-hk_.tr.mfa (30 Eylül 2021).
- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2013au). *Açıklamalar*. [142](http://www.mfa.gov.tr/no_-139_-14-</p></div><div data-bbox=)

mayis-2013_-nijerya_da-son-donemde-meydana-gelen-teror-saldirilari-ve-siddet-eylemleri-hk_.tr.mfa (1 Ekim 2021).

T.C. Dışışleri Bakanlığı (2013av). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_-223-_13-agustos-2013_-nijerya_da-duzenlenen-saldirilar-hk_.tr.mfa (2 Ekim 2021).

T.C. Dışışleri Bakanlığı (2013aw). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_-260_-30-eylul-2013_-nijerya_da-bir-okula-duzenlenen-saldiri-hk.tr.mfa (2 Ekim 2021).

T.C. Dışışleri Bakanlığı (2013ax). *Açıklamalar*. https://www.mfa.gov.tr/no_-149_-25-mayis-2013_-nijer_de-23-mayis-2013-tarihinde-gerceklestirilen-bombali-saldirilar-hk.tr.mfa (1 Ekim 2021).

T.C. Dışışleri Bakanlığı (2013ay). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_-335_-18-aralik-2013_-guney-sudan-cumhuriyeti_nde-meydana-gelen-olaylar-hk_.tr.mfa (1 Ekim 2021).

T.C. Dışışleri Bakanlığı (2013az). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_-345_-28-aralik-2013_-guney-sudan_dan-tahliye-edilen-vatandaslarimiz-hk_.tr.mfa (2 Ekim 2021).

T.C. Dışışleri Bakanlığı (2013b). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_-137_-12-mayis-2013_-sayin-bakanimizin-iiit-bakanlar-duzeyinde-mali-temas-grubu-toplantısına-katilimi-hk_.tr.mfa (1 Ekim 2021).

T.C. Dışışleri Bakanlığı (2013ba). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_-314_-26-kasim-2013_-bm-afrika-birligi-darfur-ortak-baris-gucu-_unamid_-konvoyuna-yonelik-saldiri-hk_.tr.mfa (2 Ekim 2021).

T.C. Dışışleri Bakanlığı (2013bb). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_-284_-25-ekim-2013_-mali_de-duzenlenen-intihar-saldirisi-hk_.tr.mfa (2 Ekim 2021).

T.C. Dışışleri Bakanlığı (2013bc). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_-193_-4-temmuz-2013_-gine_de-genel-secimlerin-duzenlenmesi-konusunda-hukümet-ve-muhalefet-arasında-anlaşmaya-varılması-hk.tr.mfa (1 Ekim 2021).

T.C. Dışışleri Bakanlığı (2013bd). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_-261_-30-eylul-2013_-gine_de-28-eylul-2013-tarihinde-yapılan-genel-secimler-hk.tr.mfa

(2 Ekim 2021).

- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2013be). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_-292_-4-kasim-2013_-mali_de-kacirildiktan-sonra-oldurulen-fransiz-muhabirler-hk_.tr.mfa (2 Ekim 2021).
- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2013bf). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_-50_-28-subat-2013_-kongo-demokratik-cumhuriyeti_nde-_kdc_-baris-ve-istikrarin-saglanmasina-yonelik-imzalanan-anlasma-hk_.tr.mfa (29 Eylül 2021).
- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2013bg). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_-86_-27-mart-2013_-orta-afrika-cumhuriyeti_ndeki-istikrarsizlik-hk_.tr.mfa 30 Eylül 2021).
- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2013bh). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_44_-21_02_2013-basbakan-yrd_-sayin-bekir-bozdag-ve-kalkinma-bakani-sayin-cevdet-yilmaz_in-somali-ve-sudan-ziyaretleri-hk_.tr.mfa (18 Mayıs 2021).
- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2013c). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_-176_-19-haziran-2013_-mali-yonetimi-ile-tuareg-gruplari-arasinda-18-haziran-2013-tarihinde--imzalanan-anlasma-hk_.tr.mfa (1 Ekim 2021)
- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2013d). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_-215_-30-temmuz-2013_-mali-cumhurbaskanligi-birinci-tur-secimleri-hk_.tr.mfa (1 Ekim 2021).
- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2013e). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_-99_-10-nisan-2013_-ii_-istanbul-arabuluculuk-konferansi-hk_.tr.mfa (1 Ekim 2021).
- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2013g). *Güncel Gelişmeler*. <http://www.mfa.gov.tr/yeni-donemde-sifir-sorun-politikasi.tr.mfa> (18 Eylül 2021).
- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2013i). *Güncel Gelişmeler* <http://www.mfa.gov.tr/besinci-buyukelciler-konferansi.tr.mfa> (21 Eylül 2021).
- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2013j). *Güncel Gelişmeler*. <http://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-davutoglu-2012-tarihin-hizli-aktigi-bir-yildi.tr.mfa> (21 Eylül 2021).
- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2013m). *Güncel Gelişmeler*. <http://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakan-yardimcisi-naci-koru-somali-icin-yeni-duzen-konulu-bruksel->

- konferansina-katildi.tr.mfa (25 Eylül 2021).
- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2013n). *Güncel Gelişmeler*. http://www.mfa.gov.tr/afrika-birligi-orgutu-kurulusun-50_yildonumunu--kutluyor.tr.mfa (22 Eylül 2022).
- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2013o). *Güncel Gelişmeler*. http://www.mfa.gov.tr/afrika_da-gorevli-buyukelcilerimiz-ankara_da-biraraya-geldi.tr.mfa (25 Eylül 2021).
- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2013p). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_-10_-17-ocak-2013_-mali_deki-gelismeler-hk_.tr.mfa (28 Eylül 2021).
- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2013q). *Güncel Gelişmeler*. <http://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-davutoglu-iiit-temas-grubu-toplantilarina-katildi.tr.mfa> (25 Eylül 2021).
- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2013r). *Güncel Gelişmeler*. <http://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-davutoglu-mali-din-isleri-ve-inanc-bakani-yacouba-traore-ile-biraraya-geldi.tr.mfa> (19 Eylül 2021).
- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2013s). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_-94_-3-nisan-2013_-mali-disisleri-bakani-tieman-hubert-coulibaly_nin-ulkemizi-ziyareti-hk_.tr.mfa (30 Eylül 2021).
- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2013t). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_-224_-14-agustos-2013_-mali-cumhurbaskanligi-ikinci-tur-secimleri-hk_.tr.mfa (2 Ekim 2021).
- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2013u). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_-131_-7-mayis-2013_-burkina-faso-disisleri-ve-bolgesel-isbirligi-bakani-djibrill-yip_n_-bassole_nin-ulkemizi-ziyareti-hk_.tr.mfa (1 Ekim 2022).
- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2013v). *Güncel Gelişmeler*. http://www.mfa.gov.tr/turkiye_somali-disisleri-bakanliklari-bilisim-teknolojileri-alaninda-isbirligi-mutabakat-muhtirasi-ankara_da-imzalandi.tr.mfa (25 Eylül 2021).
- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2013w). *Güncel Gelişmeler*. <http://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-davutoglu-somali-ve-somaliland-arasindaki-kardesligin-pekismesi-konusunda-atilmasi-gereken-adimlari-atacagiz.tr.mfa> (24 Eylül 2021).
- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2013x). *Güncel Gelişmeler*. <http://www.mfa.gov.tr/ankara->

da-tarihi-somali-zirvesi-somali-ve-somaliland-cumhurbaskanlari-ankara-da-biraraya-geldi.tr.mfa (20 Eylül 2021).

T.C. Dışışleri Bakanlığı (2013z). *Güncel Gelişmeler*. <http://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-davutoglu-morityus-disisleri—bolgesel-butunlesme-ve-uluslararası-ticaret-bakani-ile-gorustu.tr.mfa> (19 Eylül 2021).

T.C. Dışışleri Bakanlığı (2014a). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_-210_-25-haziran-2014_-ucuncu-istanbul-arabuluculuk-konferansi-hk.tr.mfa (17 Kasım 2021).

T.C. Dışışleri Bakanlığı (2014aa). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_-110_-10-nisan-2014_-afrika_-asya-ve-orta-dogu-ulkeleri-fahri-konsoloslar-toplantisi-hk.tr.mfa (13 Kasım 2021).

T.C. Dışışleri Bakanlığı (2014ab). *Açıklamalar*. 14 Kasım 2021 tarihinde http://www.mfa.gov.tr/no_-24_-22-ocak-2014_-orta-afrika-cumhuriyetindeki-son-gelismeler-hk.tr.mfa adresinden erişildi.

T.C. Dışışleri Bakanlığı (2014ac). *Açıklamalar*. https://www.mfa.gov.tr/no_-2_-2-ocak-2014_-mogadisu_da-duzenlenen-saldirilar-hk.tr.mfa (15 Kasım 2021).

T.C. Dışışleri Bakanlığı (2014ad). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_-59_-21-subat-2014_-somali_de-meydana-gelen-teror-eylemi-hk.tr.mfa (14 Kasım 2021).

T.C. Dışışleri Bakanlığı (2014ae). *Açıklamalar*. https://www.mfa.gov.tr/no_-67_-27-subat-2014_-somali_de-meydana-gelen-bombali-saldiri-hk.tr.mfa (11 Kasım 2021).

T.C. Dışışleri Bakanlığı (2014af). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_-90_-19-mart-2014_-somali_de-duzenlenen-saldirilar-hk.tr.mfa (13 Kasım 2021).

T.C. Dışışleri Bakanlığı (2014ag). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_-369_-29-kasim-2014_-nijerya_da-bir-camiyi-hedef-alan-teror-saldirilari-hk_.tr.mfa (15 Kasım 2021).

T.C. Dışışleri Bakanlığı (2014ah). *Açıklamalar*. https://www.mfa.gov.tr/no_-48_-14-subat-2014_-somali_nin-baskenti-mogadisu_da-yapilan-saldiri-hk.tr.mfa (14

Kasım 2021).

T.C. Dışışleri Bakanlığı (2014ai). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_-125_-21-nisan-2014-somali_de-yapilan-saldiri-hk_.tr.mfa (11 Kasım 2021).

T.C. Dışışleri Bakanlığı (2014aj). *Açıklamalar*. https://www.mfa.gov.tr/no_-15_-17-ocak-2014_-nijerya_nin-kuzeydogusundaki-borno-eyaletinin-baskenti-maiduguri-sehrinde-meydana-gelen-bombali-terorist.tr.mfa (15 Kasım 2021).

T.C. Dışışleri Bakanlığı (2014ak). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_-36_-31-ocak-2014_-nijerya_da-duzenlenen-saldirilar-hk.tr.mfa (14 Kasım 2021).

T.C. Dışışleri Bakanlığı (2014al). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_-57_-19-subat-2014_-nijerya_da-duzenlenen-terorist-saldirilar-hk.tr.mfa (14 Kasım 2021).

T.C. Dışışleri Bakanlığı (2014am). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_-118_-15-nisan-2014_-nijerya_da-meydana-gelen-terror-saldirilar-hk_.tr.mfa (12 Kasım 2021).

T.C. Dışışleri Bakanlığı (2014an). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_-155_-21-mayis-2014_-nijerya_nin-jos-sehrinde-meydana-gelen-saldirilar-hk.tr.mfa (17 Kasım 2021).

T.C. Dışışleri Bakanlığı (2014ao). *Açıklamalar*. https://www.mfa.gov.tr/no_-374_-3-aralik-2014_-kenya_da-meydana-gelen-terror-saldirisi-hk_.tr.mfa (15 Kasım 2021).

T.C. Dışışleri Bakanlığı (2014ap). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_-142_-8-mayis-2014_-nijerya_nin-borno-eyaleti_nde-kacirilan-kiz-ogrenciler-hk.tr.mfa (17 Kasım 2021).

T.C. Dışışleri Bakanlığı (2014aq). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_-212_-26-haziran-2014_-nijerya_da-iki-vatandasimizin-yaralanmasina-yol-acan-patlamlar--hk.tr.mfa (17 Kasım 2021).

T.C. Dışışleri Bakanlığı (2014ar). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_-199_-17-haziran-2014_-kenya_da-meydana-gelen-saldirilar-hk.tr.mfa (17 Kasım 2021).

T.C. Dışışleri Bakanlığı (2014as) *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_-232_-8-

temmuz-2014_-kenya_nin-lamu-adasi-ve-tana-nehri-bolgelerine-yonelik-duzenlenen-saldirilar-hk.tr.mfa (17 Kasım 2021).

T.C. Dışışleri Bakanlığı (2014at). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_-374_-3-aralik-2014_-kenya_da-meydana-gelen-terror-saldirisi-hk_.tr.mfa (15 Kasım 2021).

T.C. Dışışleri Bakanlığı (2014au). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_-335_-31-ekim-2014_-burkina-faso_da-yasanan-siddet-olaylari-hk_.tr.mfa (16 Kasım 2021).

T.C. Dışışleri Bakanlığı (2014av). *Açıklamalar*. https://www.mfa.gov.tr/no_-168_-26-mayis-2014_-cibuti_de-yapilan-saldiri-hk.tr.mfa (17 Kasım 2021).

T.C. Dışışleri Bakanlığı (2014aw). *Açıklamalar*. https://www.mfa.gov.tr/no_-27_-24-ocak-2014_-guney-sudan-cumhuriyeti_nde-silahli-catismaların-sonlandırılması-hk.tr.mfa (14 Kasım 2021).

T.C. Dışışleri Bakanlığı (2014ax). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_-124_-19-nisan-2014_-guney-sudan_da-unmiss-karargahına-yapılan-saldiri-hk_.tr.mfa (12 Kasım 2021).

T.C. Dışışleri Bakanlığı (2014ay). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_-145_-11-mayis-2014_-guney-sudan_da_-sudan-halkinin-ozgurluk-hareketi-ordusu-_splm_a_-ile-imzalanan-ateskes-anlasması-hk_.tr.mfa (17 Kasım 2021).

T.C. Dışışleri Bakanlığı (2014az). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_-121_-16-nisan-2014_-gine-bissau_da-13-nisan-2014-tarihinde-duzenlenen-cumhurbaskanligi-ve-parlamento-secimleri-hk_.tr.mfa (12 Kasım 2021).

T.C. Dışışleri Bakanlığı (2014b). *Açıklamalar*. https://www.mfa.gov.tr/no_-22_-20-ocak-2014_-somalı-ve-somaliland-arasındaki-gorusmelerin-ucuncu-turu-hk.tr.mfa (15 Kasım 2021).

T.C. Dışışleri Bakanlığı (2014ba). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_-209_-25-haziran-2014_-somalı_de-yeni-bir-idari-birimin-kurulması-hk_.tr.mfa (12 Mayıs 2021).

T.C. Dışışleri Bakanlığı (2014bb). *Açıklamalar*. https://www.mfa.gov.tr/no_-49_-16-

subat-2014_-ulkemizin-somali_ye-yapmakta-oldugu-yardimlar-hk.tr.mfa (14 Kasım 2021).

T.C. Dışışleri Bakanlığı (2014bc). *Güncel Gelişmeler*. https://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-davutoglu-_21_-yuzyil-afrika-ve-turkiye_nin-yuzyili-olacaktir.tr.mfa (19 Kasım 2021).

T.C. Dışışleri Bakanlığı (2014bd). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/sc-41_-26-kasim-2014_-disisleri-bakanligi-sozcusu-tanju-bilgic_in-ulkemize-gelmek-isteyen-komorlar-birligi-yetkililerine-vize-ve.tr.mfa (17 Kasım 2021).

T.C. Dışışleri Bakanlığı (2014be). *Basın Toplantıları*. http://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakanligi-sozcusu-tanju-bilgic_in-basin-bilgilendirme-toplantisi_-04-kasim-2014_-ankara.tr.mfa (17 Kasım 2021).

T.C. Dışışleri Bakanlığı (2014bf). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_-33_-29-ocak-2014_-sayin-bakanimizin-addis-ababa_da-duzenlenecek-afrika-birligi-zirve-toplantisina-katilimi-hk.tr.mfa (14 Kasım 2021).

T.C. Dışışleri Bakanlığı (2014bg). *Güncel Gelişmeler*. http://www.mfa.gov.tr/vi_-buyukelciler-konferansi-disisleri-bakani-davutoglu_nun-acilis-konusmasiyla-basladi.tr.mfa (18 Kasım 2021).

T.C. Dışışleri Bakanlığı (2014bh). *Açıklamalar*. https://www.mfa.gov.tr/no_-162_-25-mayis-2014_-afrika-gunu-hk.tr.mfa (17 Kasım 2021).

T.C. Dışışleri Bakanlığı (2014bi). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_-211_-26-haziran-2014_-ulkemizin-23_-afrika-birligi-zirvesi_ne-katilimi-hk.tr.mfa (17 Kasım 2021).

T.C. Dışışleri Bakanlığı (2014bj). *Güncel Gelişmeler*. https://www.mfa.gov.tr/_afrika-zirvesi-hazirliklari-devam-ediyor.tr.mfa (8 Kasım 2021).

T.C. Dışışleri Bakanlığı (2014bk). *Güncel Gelişmeler*. https://www.mfa.gov.tr/ii_-turkiye_afrika-ortaklik-zirvesi.tr.mfa (18 Kasım 2021).

T.C. Dışışleri Bakanlığı (2014bl). *Güncel Gelişmeler*. https://www.mfa.gov.tr/ii_-turkiyede.tr.mfa (18 Aralık 2021).

T.C. Dışışleri Bakanlığı (2014bm). *Güncel Gelişmeler*. <https://www.mfa.gov.tr/iit->

icra-komitesi-orta-afrika-cumhuriyeti_nde-gelismeleri-degerlendirdi.tr.mfa
(18 Kasım 2021).

T.C. Dışışleri Bakanlığı (2014bn). *Güncel Gelişmeler*. https://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-davutoglu-baglantisizlar-hareketi-bakanlar-toplantisi_nakatildi.tr.mfa (18 Kasım 2021).

T.C. Dışışleri Bakanlığı (2014bp). *Güncel Gelişmeler*. https://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-davutoglu_baris_surdurulebilir-kalkinma-olmadan_surdurulebilir-kalkinma-da-baris-olmadan-gerceklesemez.tr.mfa (. 18 Kasım 2021).

T.C. Dışışleri Bakanlığı (2014bq). *Güncel Gelişmeler*. <http://www.mfa.gov.tr/altinci-buyukelciler-konferansi-sona-erdi.tr.mfa> (17 Kasım 2021).

T.C. Dışışleri Bakanlığı (2014br). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_179_30-mayis-2014_orta-afrika-cumhuriyeti_nde-meydana-gelen-son-catismalar-hk.tr.mfa (17 Kasım 2021).

T.C. Dışışleri Bakanlığı (2014bs). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_365_26-kasim-2014_nijerya_da-gerceklestirilen-terorist-saldirilar-hk_.tr.mfa (15 Kasım 2021).

T.C. Dışışleri Bakanlığı (2014c). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_80_10-mart-2014_islam-isbirligi-teskilati-genel-sekreteri-tarafından-orta-afrika-cumhuriyeti-ozel-temsilcisi-atanması-hk.tr.mfa (13 Kasım 2021).

T.C. Dışışleri Bakanlığı (2014f). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_129_24-nisan-2014_sudan-disisleri-bakani-ali-karti_nin-ulkemizi-ziyareti-hk_.tr.mfa (11 Kasım 2021).

T.C. Dışışleri Bakanlığı (2014g). *Güncel Gelişmeler*. https://www.mfa.gov.tr/kenya_dan-turkiye_ye-cumhurbaskani-duzeyinde-ilk-ziyaret.tr.mfa (18 Kasım 2021).

T.C. Dışışleri Bakanlığı (2014h). *Güncel Gelişmeler*. https://www.mfa.gov.tr/kenya_nin-ankara-buyukelciligi-acildi.tr.mfa (18 Kasım 2021).

T.C. Dışışleri Bakanlığı (2014j). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_286_5-eylul-2014_mali_de-yasanan-terror-saldirisi-hk_.tr.mfa (16 Kasım 2021).

- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2014k). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_-253_-25-temmuz-2014_-mali_de-dusen-cezayir-havayollarina-ait-yolcu-ucagi-hk_.tr.mfa (16 Kasım 2021).
- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2014l). *Açıklamalar*. https://www.mfa.gov.tr/no_-178_-30-mayis-2014_-mali-hukumeti-ile-silahli-gruplar-arasinda-imzalan-anlasmasi-hk_.tr.mfa (17 Kasım 2021).
- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2014n). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_-146_-12-mayis-2014_-liberya-disisleri-bakani-augustine-kpehe-ngafuan_nin-ulkemize-gerceklestirecegi-ziyaret-hk.tr.mfam (17 Kasım 2021).
- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2014r). *Güncel Gelişmeler*. <https://www.mfa.gov.tr/tanzanya-disisleri-bakani-membe-ulkemizi-ziyaret-ediyor.tr.mfa> (20 Kasım 2021).
- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2014t). *Güncel Gelişmeler*. <http://www.mfa.gov.tr/bakan-yardimcisi-koru-zambiyali-mevkidasiyla-gorustu.tr.mfa> (22 Kasım 2021).
- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2014u). *Güncel Gelişmeler*. http://www.mfa.gov.tr/nijer_den-turkiye_ye-cumhurbaskani-duzeyinde-ilk-ziyaret.tr.mfa (15 Kasım 2021).
- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2015a). *Güncel Gelişmeler*. http://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-cavusoglu-sudan_li-mevkidasiyla-bir-araya-geldi.tr.mfa (30 Kasım 2021).
- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2015aa). *Açıklamalar*. https://www.mfa.gov.tr/no_-181_-22-haziran-2015_-mali_de_-baris-ve-uzlasi-anlasmasinin-tum-taraflarca-imzalanmasi-hk_.tr.mfa (21 Kasım 2021).
- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2015ac). *Açıklamalar*. https://www.mfa.gov.tr/no_-240_-31-agustos-2015_-guney-sudan-cumhuriyeti_nde-catisan-taraflarca-imzalan-anbaris-anlasmasi-hk_.tr.mfa (25 Kasım 2021).
- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2015ae). *Açıklamalar*. https://www.mfa.gov.tr/no_-256_-17-eylul-2015_-burkina-faso_da-gerceklestirilen-askeri-darbe-hk_.tr.mfa adresinden erişildi (26 Kasım 2021).

- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2015ag). *Açıklamalar*. https://www.mfa.gov.tr/no_-116_-15-nisan-2015_-ulkemizin-ebola-salginıyla-mucadele-calismalarına-destegi-hk_.tr.mfa (21 Kasım 2021).
- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2015ah). *Güncel Gelişmeler*. <http://www.mfa.gov.tr/yedinci-buyukelciler-konferansi-sonuc-bildirisi.tr.mfa> (27 Kasım 2021).
- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2015aj). *Açıklamalar*. https://www.mfa.gov.tr/no_13-_moritanya-islam-cumhuriyeti-disisleri-ve-isbirligi-bakani-ahmed-ould-teguedi_n-ulkemize-gerceklestirecegi-calisma-ziyaret.tr.mfa(21 Kasım 2021).
- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2015ak). *Açıklamalar*. https://www.mfa.gov.tr/no_-51_-06-subat-2015_-nijerya-kamerun-sinirinda-meydana-gelen-teror-saldirilari-hk_.tr.mfa (20 Kasım 2021).
- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2015b). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_-409_-31-aralik-2014_-vii_-buyukelciler-konferansi-hk_.tr.mfa (18 Eylül 2021).
- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2015d). *Açıklamalar*. https://www.mfa.gov.tr/no_6_-nijerya-federal-cumhuriyeti-disisleri-bakani-aminu-bashir-wali_nin-vii_-buyukelciler-konferansi-programi-cercevesinde-bir.tr.mfa (20 Kasım 2021).
- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2015e). *Açıklamalar* http://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakanligi-sozcusu-tanju-bilgic_in-basin-bilgilendirme-toplantisi_-16-nisan-2015_-ankara.tr.mfa (18 Kasım 2021).
- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2015g). *Güncel Gelişmeler*. http://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakan-yardimcisi-buyukelci-naci-koru_cad-devlet-sekreteri.tr.mfa adresinden erişildi (28 Kasım 2021).
- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2015h). *Açıklamalar*. https://www.mfa.gov.tr/no_-10_-8-ocak-2015_-nijerya_da-yapilan-teror-saldirilari-hk_.tr.mfa (20 Kasım 2021).
- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2015i). *Açıklamalar*. https://www.mfa.gov.tr/no_-72_-25-smali-hukumeti-ile-mali_deki-silahlı-gruplar-arasında-devam-eden-diyalog-sureci-neticesinde-imzalanan-deklarasyon-hk_.tr.mfa (20 Kasım 2021).
- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2015k). *Güncel Gelişmeler*. http://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-cavusoglu-moritanya_li-mevkidasi-ile-gorustu.tr.mfa (28 Kasım 2021).

- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2015m). *Açıklamalar*. https://www.mfa.gov.tr/no_-282_-1-kasim-2015_-somalide-gerceklestirilen-teror-saldirisi-hk_.tr.mfa (18 Nisan 2021).
- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2015n). *Açıklamalar*. https://www.mfa.gov.tr/no_-262_-22-eylul-2015_-somalide-gerceklestirilen-teror-saldirisi-hk_.tr.mfa (20 Ekim 2021).
- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2015o). *Açıklamalar*. https://www.mfa.gov.tr/no_-216_-28-temmuz-2015_-somalide-meydana-gelen-teror-saldirisi-hk_.tr.mfa (20 Kasım 2021).
- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2015p). *Açıklamalar*. https://www.mfa.gov.tr/no_-262_-22-eylul-2015_-somalide-gerceklestirilen-teror-saldirisi-hk_.tr.mfa (20 Kasım 2021).
- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2015q). *Açıklamalar*. https://www.mfa.gov.tr/no_-68_-20-subat-2015_-somalide-yapilan-bombali-saldiri-hk_.tr.mfa (30 Kasım 2021).
- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2015r). *Açıklamalar*. https://www.mfa.gov.tr/no_-124_-20-nisan-2015_-somalide-gerceklestirilen-saldiri-hk_.tr.mfa (20 Kasım 2021).
- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2015s). *Açıklamalar*. https://www.mfa.gov.tr/no_-291_-21-kasim-2015_-malideki-teror-eylemi-hk_.tr.mfa (21 Kasım 2021).
- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2015t). *Açıklamalar*. https://www.mfa.gov.tr/no_-207_-17-temmuz-2015_-nijeryada-yapilan-teror-saldirilari-hk_.tr.mfa (20 Kasım 2021).
- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2015u). *Açıklamalar*. [https://www.mfa.gov.tr/no_-266_-1-\(21 Kasım 2021\)](https://www.mfa.gov.tr/no_-266_-1-(21-Kasim-2021))
- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2015v). *Açıklamalar*. https://www.mfa.gov.tr/no_246_-4-eylul-2015_-kamerunda-gerceklesen-teror-saldirilari-hk_.tr.mfa (21 Kasım 2021).
- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2015w). *Açıklamalar*. https://www.mfa.gov.tr/no_-100_-2-nisan-2015_-kenyada-bir-universiteye-gerceklestirilen-saldiri-hk_.tr.mfa (21 Kasım 2022).
- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2015x). *Güncel Gelişmeler*. <http://www.mfa.gov.tr/disisleri->

bakani-mevlut-cavusoglu-afrika-birligi-zirvesi_ne-katildi.tr.mfa (28 Kasım 2021).

T.C. Dışışleri Bakanlığı (2015y). *Basın Toplantıları*. http://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakanligi-sozcusu-tanju-bilgic_in-basin-bilgilendirme-toplantisi_-04-kasim-2014_-ankara.tr.mfa (18 Kasım 2021).

T.C. Dışışleri Bakanlığı (2015z). *Açıklamalar*. https://www.mfa.gov.tr/no_-158_-18-mayis-2015_-mali-hukumeti-ile-ulkedeki-muhalif-silahli-gruplar-arasinda-imzalan-an-baris-ve-uzlasi-anlasmasi-hk_.tr.mfa (20 Kasım 2021).

T.C. Dışışleri Bakanlığı. (2004b). *Basın Toplantıları*. http://www.mfa.gov.tr/28-temmuz-2004---disisleri-bakanligi-sozcusu-namik-tan_in-haftalik-olagan-basin-toplantisi.tr.mfa (10 Mart 2021).

T.C. Dışışleri Bakanlığı. (2005c). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_6--_8-ocak-2005__sudan-hukumeti-ile-sudan-halkin-kurtulus-hareketi-arasinda-9-ocak-2005-tarihinde-imzalanacak-olan-baris-anlasmasi-hk_-_.tr.mfa (11 Mart 2021)

T.C. Dışışleri Bakanlığı. (2005h). No:193 - 21 Aralık 2005, Afrika'ya İnsani Yardım hk. *Açıklamalar*. 16 Mart 2021 tarihinde http://www.mfa.gov.tr/no_193---21-aralik-2005_-afrika_ya-insani-yardim-hk_.tr.mfa (20 Nisan 2021).

T.C. Dışışleri Bakanlığı. (2006g). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_60---20-nisan-2006_-turkiye_nin-afrika_ya-yaptigi-insani-yardimlar-hk_-_.tr.mfa (20 Mart 2021)

T.C. Dışışleri Bakanlığı. (2007a). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/9-agustos-2007_-disisleri-bakanligi-sozcusu-levent-bilman_in-haftalik-olagan-basin-toplantisi.tr.mfa (22 Mayıs 2021).

T.C. Dışışleri Bakanlığı. (2008i). *Basın Toplantıları*. http://www.mfa.gov.tr/bakanlik-sozcusu_nun-olagan-haftalik-basin-toplantisi_-01_08_2008.tr.mfa (7 Mart 2021)

T.C. Dışışleri Bakanlığı. (2008m). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_126---16-temmuz-2008_-afb-komisyonu-bakani-jean-ping_in-ziyareti-hk_.tr.mfa (28

Mart 2021).

T.C. Dışışleri Bakanlığı. (2010b). *Güncel Gelişmeler*. https://www.mfa.gov.tr/sayin-bakanimizin-istanbul-somali-konferansi-sonrasi-bm-genel-sekreteri-ile-yaptigi-ortak-basin-toplantisi_-22-mayis-2010.tr.mfa (28 Ekim 2021).

T.C. Dışışleri Bakanlığı. (2010f). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_-35_-18-subat-2010_-tanzanya-ile-imzalanan-vize-muafiyeti-anlasmasi-hk_.tr.mfa (22 Nisan 2021)

T.C. Dışışleri Bakanlığı. (2011a). *Güncel Gelişmeler*. <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-afrika-ortakligi-birinci-bakanlar-duzeyinde-gozden-gecirme-konferansi-16-aralik-2011.tr.mfa> (17 Haziran 2021).

T.C. Dışışleri Bakanlığı. (2011g). *Güncel Gelişmeler*. http://www.mfa.gov.tr/dorduncu-buyukelciler-konferansi_acilis-konusmalari.tr.mfa (20 Haziran 2021)

T.C. Dışışleri Bakanlığı. (2011i). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_-3_-04-ocak-2011_-bm-dunya-gida-programi_na_wfp_--ulkemizce-yapilan-yardim-hk_.tr.mfa (1 Haziran 2021).

T.C. Dışışleri Bakanlığı. (2011o). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_-315_-28-aralik-2011_-fildisi-sahili_nde-gerceklestirilen-genel-secimler-hk_.tr.mfa (4 Haziran 2021).

T.C. Dışışleri Bakanlığı. (2012n). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_115_-24-nisan-2012_-gine-bissau_da-gerceklestirilen-darbe-hk_.tr.mfa (2 Eylül 2021).

T.C. Dışışleri Bakanlığı. (2013f). *Güncel Gelişmeler*. <http://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-davutoglu-barisin-sesi-olmaya-devam-edecegiz.tr.mfa> (21 Eylül 2021).

T.C. Dışışleri Bakanlığı. (2013h). *Güncel Gelişmeler*. <http://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakan-yardimcisi-koru-ufuklari-surekli-genislemekte-olan-turk-dis-politikasi-bugun-kuresel-olcekte-etkin-bir-yapi.tr.mfa> (22 Eylül 2021).

T.C. Dışışleri Bakanlığı. (2013k). *Güncel Gelişmeler*. http://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-davutoglu_turkiye_nin-gecmisten-bu-yana-afrika_yla-cok-yakin-iliskileri_ortak-perspektifi-ve-gonul-bagi-var.tr.mfa (25 Eylül 2022).

- T.C. Dışışleri Bakanlığı. (2013y). *Güncel Gelişmeler*. http://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-davutoglu-ingiltere-disisleri-bakanliginda-afrika_dan-sorumlu-devlet-bakani-mark-simmonds-ile-gorustu.tr.mfa (22 Eylül 2021).
- T.C. Dışışleri Bakanlığı. (2014bo). *Güncel Gelişmeler*. [https://www.mfa.gov.tr / -karti-turkiyede.tr.mfa](https://www.mfa.gov.tr/-karti-turkiyede.tr.mfa) (22 Kasım 2021).
- T.C. Dışışleri Bakanlığı. (2014d). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_-68_-28-subat-2014_-sayin-cumhurbaskanimizi-temsilen-orta-afrika-cumhuriyeti_ne-ozel-temsilci-gonderilmesi-hk.tr.mfa (13 Kasım 2021).
- T.C. Dışışleri Bakanlığı. (2014e). *Güncel Gelişmeler*. http://www.mfa.gov.tr/turkiye_nijerya-siyasi-istisareleri-ankara_da-gerceklestirildi.tr.mfa (18 Kasım 2022).
- T.C. Dışışleri Bakanlığı. (2014i). Dışışleri Bakanı Çavuşoğlu, BM'deki Arabuluculuk Dostlar Grubu Toplantısı'na eşbaşkanlık yaptı. *Güncel Gelişmeler*. 18 Kasım 2021 tarihinde https://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-cavusoglu_-bm_deki-arabuluculuk-dostlar-grubu-toplantisi_na-esbaskanlik-yapti.tr.mfa adresinden erişildi.
- T.C. Dışışleri Bakanlığı. (2014m). Liberya'dan Türkiye'ye Dışışleri Bakanı düzeyinde ilk ziyaret. *Güncel Gelişmeler*. 18 Kasım 2021 tarihinde http://www.mfa.gov.tr/liberya_dan-turkiye_je-disisleri-bakani-duzeyinde-ilk-ziyaret.tr.mfa adresinden erişildi.
- T.C. Dışışleri Bakanlığı. (2014p). Dışışleri Bakanı Davutoğlu Zanzibar 'da. *Güncel Gelişmeler*. 18 Kasım 2021 tarihinde http://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-davutoglu-zanzibar-_da.tr.mfa adresinden erişildi.
- T.C. Dışışleri Bakanlığı. (2014q). Dışışleri Bakanı Davutoğlu Tanzanya'yı ziyaret ediyor. *Güncel Gelişmeler*. 18 Kasım 2021 tarihinde http://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-davutoglu-tanzanya_yi-ziyaret-ediyor.tr.mfa adresinden erişildi.
- T.C. Dışışleri Bakanlığı. (2014v). *Güncel Gelişmeler*. https://www.mfa.gov.tr/fildisi-sahili-devlet-ve-disisleri-bakani-diby-ankra_da.tr.mfa (18 Kasım 2021).
- T.C. Dışışleri Bakanlığı. (2014w). *Güncel Gelişmeler*. <https://www.mfa.gov.tr/>

turkiye_senegal-disisleri-bakanliklari-arasinda-isbirligi-mutabakat-muhtirasi-imzalandi.tr.mfa (18 Kasım 2021).

T.C. Dışışleri Bakanlığı. (2014y). *Güncel Gelişmeler*. http://www.mfa.gov.tr/bakan-yardimcisi-koru-nijerya-disisleri-devlet-bakani_yla-biraraya-geldi.tr.mfa (25 Kasım 2021).

T.C. Dışışleri Bakanlığı. (2015ad). *Açıklamalar*. https://www.mfa.gov.tr/no_-265_-29-eylul-2015_-burkina-faso_da-son-donemde-yasanan-gelismeler-hk_.tr.mfa (25 Kasım 2021).

T.C. Dışışleri Bakanlığı. (2015af). *Açıklamalar*. https://www.mfa.gov.tr/no_-162_-25-mayis-2014_-afrika-gunu-hk.tr.mfa (27 Kasım 2021).

T.C. Dışışleri Bakanlığı. (2015c). *Güncel Gelişmeler*. <https://www.mfa.gov.tr/altinci-buyukelciler-konferansi-sona-erdi.tr.mfa> (28 Kasım 2021).

T.C. Dışışleri Bakanlığı. (2015f). *Güncel Gelişmeler*. http://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-cavusoglu-sudan_li-mevkidasiyla-bir-araya-geldi.tr.mfa (19 Kasım 2021).

T.C. Dışışleri Bakanlığı. (2021). *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_-306_-20-kasim-2013_-somal_i-nin-beledveyn-sehrinde-gerceklesen-saldirilar-hk.tr.mfa (2 Ekim 2021).

T.C. Dışışleri Bakanlığı. (y.y.-a). kahire.be.mfa.gov.tr/Mission/MissionChiefHistory#:~:text=T.C.,Büyükçelik Tarihi ve Önceki Büyükçeliklerimiz&text=Mısır'daki ilk Temsilçiliğimiz 1925,'la siyasi ilişkimiz bulunmamaktaydı (22 Eylül 2021).

T.C. Dışışleri Bakanlığı. (y.y.-b), *Güncel Gelişmeler*, <https://www.mfa.gov.tr/turkiye-kongo-demokratik-siyasi-iliskileri.tr.mfa> (16 Ağustos 2022).

T.C. Dışışleri Bakanlığı. (y.y.-c). *Sahraaltı Afrika Ülkeleri*. <https://www.mfa.gov.tr/-kongo-siyasi-iliskileri.tr.mfa> (16 Ağustos 2022).

T.C. Dışışleri Bakanlığı. (y.y.-d). *Türkiye-Afrika İlişkileri*. <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-afrika-iliskileri.tr.mfa> (19 Ocak 2022).

T.C. Dışışleri Bakanlığı. (y.y.-e). *En Az Gelişmiş Ülkeler*. <https://www.mfa.gov.tr/en-az-gelismis-ulkeler.tr.mfa> (16 Ocak 2021).

- T.C. Dışişleri Bakanlığı. (y.y.-f). *Sahraaltı Afrika Ülkeleri*. tarihinde <https://www.mfa.gov.tr/turkiye-mauritius-federal-cumhuriyeti-siyasi-iliskileri.tr.mfa> (16 Ağustos 2022).
- T.C. Dışişleri Bakanlığı.(2004g). *Açıklamalar*. 10 Mart 2021 tarihinde http://www.mfa.gov.tr/no__138--_28-ekim-2004__cekirge-istilasi-ile-uluslararası-planda-yapılan-mucadeleye-türkiye_nin-katkisi_hk__.tr.mfa (10 Mart 2021)
- Tamçelik, S. ve Erdil, B. (2014), "Türkiye'deki Milli Mücadelenin Afrika Haklarına Etkisi ve Devletleşme Sürecine Katkısı", S. Tamçelik (Ed.), *Küresel Politikada Yükselen Afrika içinde*, (Gazi Kitapevi, Ankara).
- Tepeciklioğlu, E. E. (2012), "Afrika Kıtasının Dünya Politikasında Artan Önemi ve Türkiye-Afrika İlişkileri", *Ankara Üniversitesi Afrika Çalışmaları Dergisi*, 1(2), 59–94.
- Tepeciklioğlu, E. E. (2019), *Türk Dış Politikasında Afrika: Temel Dinamikler, Fırsatlar ve Engeller*, (Nobel Yayıncılık, Ankara).
- TİKA (2015). *Faaliyet Raporu*. <https://www.tika.gov.tr/upload/2017/05/FaaliyetRaporu2015/2015FaaliyetRaporu.pdf> (18 Ocak 2022).
- Togola, A. (2020), "Mali Cumhuriyeti'nde Siyasi Kriz ve Güvenlik Sorunu", *Afrika Araştırmaları Derneği (AFAM)*, <https://afam.org.tr/mali-cumhuriyetinde-siyasi-kriz-ve-guvenlik-sorunu/> (15 Nisan 2022)
- Turhan, Y. (2021), "Türkiye Sahraaltı Afrika İlişkileri, Ekonomik Ortaklıktan Stratejik Ortaklığa", *Türkiye - Sahraaltı Afrika İlişkileri* ,(464–484).
- Türk G8 Zirvesi 2007 Heiligendamm (2007). *Zirve Metni*, <https://www.g8.de/Webs/G8/DE/Homepage/home.html> (19 Temmuz 2022).
- Türk Kızılay Derneği. *Yurtdışı Yardımları*. <https://www.kizilay.org.tr/Bagis/BagisKategorisel/4/yurt-disi-yardimlari> (10 Mart 2022).
- Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı. *Açıklamalar*. http://www.mfa.gov.tr/no_-92_-2-nisan-2013_-gine-disisleri-bakani-louncy-fall_in-ulkemize-gerceklestirecegi-ziyaret-hk__.tr.mfa (30 Eylül 2021).